

PERTTI NÄRÄNEN

Digitaalinen televisio

Analyysejä alkuhistoriasta, viestintäpoliittisista haasteista
ja tv-järjestelmän muuttumisesta

AKATEEMINEN VÄITÖSKIRJA

Esitetään Tampereen yliopiston
yhteiskuntatieteellisen tiedekunnan suostumuksella
julkisesti tarkastettavaksi Tampereen yliopiston
päärakennuksen luentosalissa A1, Kalevantie 4, Tampere,
21. päivänä tammikuuta 2006 klo 12.

English abstract

Acta Universitatis Tamperensis 1132

AKATEEMINEN VÄITÖSKIRJA
Tampereen yliopisto
Tiedotusopin laitos

Myynti
Tiedekirjakauppa TAJU
PL 617
33014 Tampereen yliopisto

Kannen suunnittelu
Juha Siro

Painettu väitöskirja
Acta Universitatis Tamperensis 1132
ISBN 951-44-6539-3
ISSN 1455-1616

Puh. (03) 3551 6055
Fax (03) 3551 7685
taju@uta.fi
www.uta.fi/taju
<http://granum.uta.fi>

Sähköinen väitöskirja
Acta Electronica Universitatis Tamperensis 503
ISBN 951-44-6540-7
ISSN 1456-954X
<http://acta.uta.fi>

Tampereen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print
Tampere 2006

Kiitokset

Aikoinani kiinnostuin mediatutkimuksen maailmasta pitkälti tieteellisten yhdistysten kautta. Kiitän Suomen elokuvatutkimuksen seuraa, Tiedotusopillista yhdistystä ja mediakulttuurin m-cult-yhdistystä, joiden julkaisu- ja muussa toiminnassa olen saanut olla mukana.

Varsinaiseen väitöskirjatyöhön liittyen tärkein ohjaus on tullut tutkijakollegoilta tiedotusopin laitoksella. Seppo Kangaspunnan kanssa olen saanut käytännön tasolla pätkäillä, mitä alati muuttuvan tutkimuskohteen hahmottamiseksi olisi tehtävissä. Työni ensiversioita ovat kommentoineet lisäksi mm. Taisto Hujanen, Iris Ruoho, Heikki Heikkilä, Juho Rahkonen, Pentti Raittila, Minna Aslama sekä Kauko ja Veikko Pietilä, mistä suuret kiitokset. Kaarle Nordenstrengiä kiitän ohjauksen ohella lukuisista kirjavinkeistä ja kansainvälisistä kontakteista, vaikken kaikkia niitä olekaan onnistunut hyödyntämään. Henkisestä tuesta ja konferenssiseurasta kiitän Karina Horstia. Kirjaston ja monien käytännön asioiden kanssa apuna on ollut aina yhtä ystävällinen Sirkka Hyrkkänen. Myös muuta laitosyhteisöä muistan lämmöllä.

Työni käynnistyi Viestintätieteiden valtakunnallisen tutkijakoulun (VIVA) puitteissa, jonka ohjaajaa Pertti Suhosta kiitän hyvästä startista. Muusta tutkimusrahoituksesta kiitän Emil Aaltosen säätiötä, Tampereen yliopiston tukisäätiötä sekä YLE75-rahastoa. Tampereen kaupungin tiedesäätiö on tukenut väitöskirjan painatuskuluja.

Olen tutkimukseni eri vaiheissa saanut tukea ja inspiraatiota myös akateemisen yhteisön ulkopuolelta. YLE Ohjelmakehitys eli Särämä ja erityisesti Greg Lowe ansaitsee kiitokset uusien näkökulmien avaamisesta sekä siitä ystävällisyydestä, jolla ulkopuolinen tarkkailija ja kommentaattori otettiin mukaan työhön. Erityisesti kiitän haastattelututkimuksen osuuteen suostuneita televisioalan asiantuntijoita (ks. liite 2). Kiitos myös esitarkastajat Juhani Wiio ja Hannu Nieminen.

Loppuvaiheessa pitkittynyt ja leipätyön jalkoihin jäänyt tutkimusprosessi on johtanut sukulais- ja ystävyys-suhteiden laiminlyöntiin ja vaatinut kärsivällisyyttä perheeltäni. Erityisesti Pia, Jimi ja Saga: kiitos ja anteeksi.

Siivikkalassa 30.12.2005

Pertti Näränen

Tiivistelmä

Tutkimus tarkastelee television jakelujärjestelmän digitalisoitumista Suomessa ja Euroopassa erityisesti viestintäpoliittisten tavoitteiden sekä television ja tv-journalismin sisällöntuotannon edellytysten muuttumisen kannalta. Kyseessä on artikkeliväitöskirja, johon liittyy laajahko, artikkelien tavoitteita ja kontekstia kuvaava ja johtopäätöksiä kokoava yhteenveto. Yhteenvetoon kuuluu yksi suhteellisen itsenäinen empiirinen osuus, jossa haastatteluaineistoon nojautuen tuodaan esiin suomalaisten tv-toimijoiden intressejä television digitalisoimiseen liittyen ja arvioidaan prosessin vaikutuksia toimijoiden kilpailutilanteeseen.

Teen katsauksen television digitalisoimisen eurooppalaiseen historiaan, alkumarkkinoiden kehittymiseen ja kehityksen viestintäpoliittisiin ongelma-kohtiin. Teoreettisessa osuudessa pohdin tv-journalismin yleisövuorovaikutuksen kehittämisen tavoitteita demokraattisen mediajulkisuuden kannalta.

Tutkimuksessa päädytään siihen, että digi-tv-kehitykseen on koko Euroopan tasolla liittynyt vakavia viestintäpoliittisen ohjauksen ja tavoitteiden asettelujen puutteita. Digi-tv:n kattavien eurooppalaisten yhteisstandardien luominen jäi puutteelliseksi mm. vuorovaikutteisten ja maksu-tv-toimintojen osalta. Se on paitsi heikentänyt kuluttajien kiinnostusta, johtanut myös tv-alan toimijoita ongelmiin. Suomen viestintäpolitiikka on onnistunut eurooppalaista paremmin mm. edellyttämällä tv-toimijoilta kilpailun ohella yhteistyötä.

Käytännössä digi-tv:n merkittävin vaikutus on toistaiseksi television kanavatarjonnan lisääntyminen. Se on lisännyt tv-tarjontaa, mutta johtanut samalla tv-toimijoita taloudellisiin vaikeuksiin ja lisännyt halvan yhdysvaltalaisen tuontiohjelmiston käyttöä. Murros on kaupallistamassa ja viihteellistämässä eurooppalaista tv-tarjontaa ja uhkaa julkisen palvelun yleisradioyhtiöiden asemaa.

Digitaaliseen televisioon liitetyillä vuorovaikutteisten ja tietoyhteiskuntapalveluiden mahdollisuuksilla ei tähänastisen kehityksen valossa tule olemaan suurta merkitystä Euroopassa.

Digitaalisen television yleisövuorovaikutuksen muotoja kehitetään nyt ennen kaikkia Internetin kautta. Televisio lisää interaktiivisuuttaan erillisten paluukanavien kautta tavalla, joka ei edellyttäisi digi-tv:tä lainkaan. Toistaiseksi digi-tv:n potentiaali yleisövuorovaikutuksen kehittämiseksi liittyykin uuteen kanavatiilaan, jota voitaisiin periaatteessa käyttää yhä enemmän yhteiskunnallisesti relevantin kansalaiskeskustelun ohjelmiin.

Avainsanat: televisio, digitaalinen televisio, journalismi, julkinen keskustelu, Euroopan unioni, viestintäpolitiikka.

English Summary

Pertti Näränen:

Digital television. Analyses on early history, challenges to media policy and transformation of television.

Doctoral thesis based on articles

University of Tampere, Department of Journalism and Mass Communication

The thesis explores the digitalisation of television distribution in Finland and in Europe. The focus is on the objectives of media policy and on the changing pre-conditions of the content production of television and television journalism. The study is based on articles, three of which are published in English. The extensive written summary also includes one empirical section, which is reporting the results of a series of interviews made among professionals and directors in the Finnish television and telecom industry.

The historical section makes a survey on the European history of digital television standardisation and early development on the television markets. It also discusses the various mistakes in the European digital television policy. The theoretical section discusses the value of audience interaction in television journalism from the point of view of media democracy and public discussion.

The study makes a conclusion that the public regulation and agenda setting of the European digital television development has included serious problems and omissions. The implementation of extensive common standards failed to succeed in interactive and pay-tv solutions. It has created problems for both the television industry and the viewers in most European countries. The Finnish media policy has been somewhat more successful in presuming the companies not only competition but also cooperation.

Digital television is so far only giving viewers more television, not enhanced quality and new services. The early development also includes commercialisation of European television and new threats for public service broadcasting. The promises of new interactive television services and information society services of television are not yet fulfilled.

Keywords: television, digital television, journalism, public discussion, European Union, media policy.

SISÄLLYS

KIITOKSET	3
TIIVISTELMÄ	4
ENGLISH SUMMARY	5
LUETTELO VÄITÖSKIRJAN ARTIKKELEISTA	8
1. JOHDANTO	9
1.1. Tutkimuskysymykset	11
1.2. Tutkimuksen teorioista, metodeista ja aineistosta	12
1.3. Digitaalisen television tutkimus Suomessa	15
2. TAUSTAKÄSITTEET: TELEVISIO JA JOURNALISMI	19
2.1. Televisio mediana	19
2.2. Journalismi ja tv-journalismi	29
3. DIGI-TV EUROOPASSA JA SUOMESSA: ALKUHISTORIAA	36
3.1. Digi-tv:n teknologian yleispiirteet	36
3.2. Kansainvälinen lähtökohta teräväpiirtotelevisiossa	42
3.3. Interaktiivisen television visio	44
3.4. EU:n digi-tv-politiikka ja DVB-projektin alkuvaiheet	48
3.5. Vuoden 2001 talousvaikeudet käännekohtana	51
3.6. Digi-tv:n käynnistysvaihe Suomessa	54
3.6.1. Vertailua Ruotsin ja muun Skandinavian kehitykseen	63
4. DIGI-TV:N YHTEISKUNNALLINEN LUPAUS, INTERAKTIIVISUUS JA LISÄPALVELUT	66
4.1. Media, demokratia ja julkinen keskustelu	66
4.1.1. Interdiskursiivisuus ja dialogisuus	72
4.2. Digi-tv-journalismi ja yleisövuorovaikutus	76
4.2.1. Interaktiivisuus televisiossa	77
4.2.2. Lisääntyvä kanavatila ja diversiteetti	86
4.3. Digi-tv:n tietoyhteiskuntapalvelut	88
4.4. Yhteenvetoa	90

5. ASIANTUNTIJOIDEN ARVIOITA DIGI-TV:N HISTORIASTA JA TULEVAISUUDESTA.....	93
5.1. Haastateltavien valinta ja haastattelujen tavoite	94
5.2. Haastattelujen raportointi.....	97
5.2.1. Lähetysten käynnistämisen aikataulu ja sen kritiikki	98
5.2.2. Soraääniä kaapeli- ja satelliittisektorilta	101
5.2.3. Analogisten lähetysten lopettaminen.....	103
5.2.4. Yleisradion rooli ja rahoitus	105
5.2.5. Regulaation rooli.....	107
5.2.6. Digi-tv:n sisällöt, vuorovaikutteiset palvelut ja journalismi	109
5.3. Yhteenvetoa	110
6. DIGITAALISEN TELEVISION KEHITTÄMISEN HAASTEITA JA ONGELMAKOHTIA.....	113
6.1. Lisäkanavat ja ohjelmatuotannon kallistuminen	113
6.2. Median globalisaatio ja omistuksen keskittyminen	117
6.3. Televisiojournalismin ja sen ympäristön viihteellistyminen	118
6.3.1. Television yleinen viihteellistyminen	118
6.3.2. Televisiojournalismin sisäinen viihteellistyminen	124
6.4. Julkisen palvelun television muuttuva rooli ja rahoitus	127
6.5. Haasteet työprosesseille: monimediajournalismi ja tehokkuus	131
6.6. Vastaanotinteknologian ja arvoketjun hallinta	133
7. YHTEENVETO: DIGI-TV-KEHITYKSEN VIESTINTÄPOLIITTISEN OHJAUKSEN TARVE SÄILYY	137
8. LÄHDELUETTELO	143
LIITTEET: SANASTO, HAASTATELTAVAT JA LIITEARTIKKELIT 1-7	161

Luettelo väitöskirjan artikkeleista

Väitöskirjani käsittelee television jakelujärjestelmän digitalisoitumista Suomessa ja Euroopassa erityisesti viestintäpoliittisten tavoitteiden ja television sisällöntuotannon edellytysten kannalta. Kyseessä on artikkeliväitöskirja, johon liittyy laajahko, artikkelien tavoitteita ja kontekstia kuvaava ja johtopäätöksiä kokoava yhteenveto. Väitöskirjan artikkelit ovat seuraavat alkuperäisjulkaisut:

1. Näränen, Pertti (1999). "Interaktiivisuus mediautopiana ja televisiojournalismin mahdollisuutena". *Tiedotustutkimus* 22(4): 50–61.
2. Näränen, Pertti ja Tanja Sihvonen (2001). "Musta laatikko? Digitaalinen televisio ja lisäarvo". *Kulttuurintutkimus* 18(2): 39–47.
3. Näränen, Pertti (2001). "EU:n mediapolitiikka vetää kahteen suuntaan". *Journalismikritiikin vuosikirja 2001*, toim. Elina Noppari ja Katja Valaskivi, *Tiedotustutkimus* 24(1): 90–103.
4. Näränen, Pertti (2002). "European Digital Television: Future Regulatory Dilemmas". *Javnost – The Public* 9(4): 19–34 (*Journal of the European Institute of Communication and Culture*, Theme issue on Digital Television in Europe).
5. Näränen, Pertti (2003). "The Opportunity Lost and Found? European Regulation of Digital Television." Teoksessa *Broadcasting & Convergence: New Articulations of the Public Remit*, toim. Greg Lowe ja Taisto Hujanen. Gothenburg: Nordicom, s. 57–68.
6. Näränen, Pertti (2005). "European Regulation of Digital Television". Teoksessa *Digital Terrestrial Television in Europe*, toim. Allan Brown ja Robert G. Picard. Lawrence Elbaum Associates, s. 37–55.
7. Näränen, Pertti (2003). "Talous keskittyy, sisältö yhdentyy? Mediakonvergenssi Suomessa." *Journalismikritiikin vuosikirja 2003*, toim. Pertti Vehkalahti, *Tiedotustutkimus* 26(1): 158–168.

1. Johdanto

Suomen hallitus teki 18.5. 1996 periaatepäätöksen television digitalisoinnista. Digitaaliset televisiolähetykset aloitettiin Liikenne- ja viestintäministeriön hyväksymän aikataulun mukaisesti 27.8. 2001. LVM:n alkuperäinen tavoite oli lopettaa analogiset tv-lähetykset jo vuonna 2006, jolloin kaupallisten analogisten kanavien toimilupakaudet ovat päättymässä. Digitalisointi eteni kuitenkin tavoitteita hitaammin, ja LVM:n työryhmä (LVM 2003) teki ehdotuksen aikataulun lykkäämisestä. Hallitus tekikin 4.3. 2004 uuden periaatepäätöksen televisiolähetyksien muuttamisesta digitaalisiksi 31.8. 2007 mennessä (LVM 2004c, liite 5). Tälläkin aikataululla Suomesta saattaa tulla eräs maailman lyhimmillä siirtymäajalla analogisesta televisiotoiminnasta kokonaan digitaaliseen televisiojärjestelmään siirtynyt valtio.

Television digitalisointi edustaa laajaa ja nopeaa murrosta, jolla on vaikutuksia tekniikan ohella myös television talouteen, sisältöihin ja yleisön saatavilla oleviin palveluihin. Tämä tutkimus ei käsittele kaikkia digi-tv-kehityksen seurauksia, vaikka pyrin luomaan myös kokonaiskuvaa kehityksestä. Väitöskirjani keskittyy kuvaamaan television digitalisoimisen eurooppalaista syntyhistoriaa, siihen liittyviä viestintäpoliittisia haasteita ja ongelmakohtia sekä vaikutuksia tv-markkinoihin ja -sisältöihin. Käsitelen digitaaliseen televisioon liitettyjä yhteiskunnallisia lupauksia, kuten tv-journalismin ja televisiojulkisuuden kehittämisen kannalta kiinnostavia toiveita uusista vuorovaikutteisista palveluista. Mukana on kartoituksia digitalisoimisen uhista liittyen mm. televisioyhtiöiden talouteen, kaupallistumiseen, viihteellistymiseen, tv-journalismin laatuun, julkisen palvelun television rooliin ja katsojien tasa-arvoisuuteen.

Tutkimuksen kontekstina on eurooppalainen televisio- ja viestintäpolitiikka. "Digiaikana" suomalainen televisio on entistä vahvemmin sidoksissa eurooppalaiseen ja globaaliin kontekstiin. Suomen digi-tv-ratkaisuihin ovat vaikuttaneet käytännössä mm. Euroopan Unionin informaatioyhteiskuntaa koskevat tavoitteet, viestintälainsäädännön harmonisoiminen sekä digi-tv:n yleiseurooppalainen standardointi ja muu kehitystyö. Vastaanotinten teknologia rakennetaan globaalisti verkottuneissa elektroniikkateollisuuden yrityksissä ja niiden mutkikkaissa alihankintaketjuissa. Television sisällöt ovat olleet monilta osin kansainvälisiä jo analogisen television kaudella, mutta digitalisoiminen näyttää kansainvälistävän sisältöjä entisestään. Käsitelen tutkimuksessani suomalaisten digi-tv-ratkaisujen sidosta Euroopan ja EU:n tasoon, mutta tuon esiin myös seikkoja, joissa Suomen kehitys poikkeaa muusta Euroopasta.

Teknologisessa mielessä tarkasteluni painopiste on maanpäällisen, ns. antennivälitteisen digi-tv:n puolella eli vapaasti leviäviä radioaaltoja pitkin välitettä-

vässä yleisradiotelevisiossa (*broadcasting television*). Se on niin Suomessa kuin Euroopassa edelleen television yleisin vastaanoton muoto. Siihen liittyy myös muita television jakelumuotoja enemmän yhteiskunnallisia intressejä, kansalaisten tasa-arvoisen palvelun velvoitteita ja julkisen palvelun perinteitä (ks. Severson 2004).

Tutkimukseni kohdistuu television murroskauteen, joka jatkuu edelleen ainakin siihen asti kun koko televisiojakelun järjestelmä on digitalisoitu. Teknologian vaihtumisen lisäksi digitalisointi muuttaa televisiotoimijoiden kilpailutilannetta ja monimuotoistaa sekä televisiosisältöjä että vastaanottimien käytettävyyttä.

Murroksen käsitteen korostus ei tarkoita oletusta kaiken muuttumisesta tai selvästä historiallisesta katkoksesta. Moni asia muuttuu, mutta moni säilyy myös ennallaan. On mahdollista, kuten Taisto Hujanen (2001, 75) on arvellut, että sitten kun koko televisiojakelu on digitalisoitu, digi-tv-käsitteestä luovutaan ja aletaan jälleen puhua pelkästä televisiosta. Toisaalta on mahdollista sekin, että television käsite jää historiaan kaikille suhteellisen yksiselitteisenä terminä teknisen kehityksen ja markkinakoneiston luodessa televisiolle yhä uusia muotoja – hifitelevisio, interaktiivinen televisio, laajakaistatelevisio, kännykkätelevisio... Televisioteknologian ja television kulutuksen fragmentoitumisen kehitykselle ei näy nopeaa loppua.

Digi-tv:n murroskausi on ollut akateemiselle tutkimukselle varsin hankala aihe. Nopeasti kehittyvään ilmiöön on liittynyt TV-toimijoiden nopeita strategisia muutoksia, yllättäviäkin omistusjärjestelyjä ja teknologian kehitysennusteiden pettämistä. Tämä on heijastunut myös tutkimukseni prosessiin monina näkökulman muutoksina. Digi-tv-kehitykseen fokusoiva tieteellinen lähdeaineisto on ollut kohtuullisen niukkaa ja nopeasti vanhenevaa. Tutkimusaiheen vaikeudet olen hyväksynyt sillä perusmotiivilla, että olen halunnut tutkimukseni voivan jossain määrin myös vaikuttaa digi-tv-kehitykseen sen vielä ollessa muotoutumassa. Tästä syystä tutkimuksen muotona on artikkeliväitöskirja; olen yksittäisten artikkelien kautta – ainakin näin toivon – saanut viestintäpoliittisia argumenttejani esiin jo työn edetessä. Ratkaisusta on kuitenkin seurannut väitöskirjani lukijan kannalta ehkä hankalaakin moninäkökulmaisuutta.

Voin sanoa lähteneeni digi-tv-tutkimukseen vuonna 1999 tietyn kriittisen, mutta silti entusiastisen optimismin vallassa. Näköpiirissä oli television ja verkkoaviestinnän liitto ja television vähittäinen kehitys kohti vuorovaikutteisuutta (ks. Silvo 1997). Television tulevaisuuteen kiinnittyi omassa mielessäni teledemokratian ja entistä keskustelelevamman televisiojulkisuuden mahdollisuuksia. Kriittinen katseeni television vuorovaikutteisuuden visioon kytkeytyi erityisesti siihen, tapahtuuko interaktiivisuuden kehittyminen kuitenkin lähinnä markkinavetoisesti ja kaupallisten tavoitteiden vetämänä (Näränen 1998).

Alkuperäinen tutkimuskysymykseni kohdistui varsin käytännöllisesti vuorovaikutteisiin televisiojournalismin ohjelmatyyppeihin ja niiden mahdollisuuteen kehittää journalismia keskustelelevampaan ja moniäänisempään suuntaan. Kuitenkin digitalisoimisen prosessi on ollut hitaampi kuin osasin ennakoida. Monet institutionaaliset, taloudelliset ja teknologiset syyt ovat estäneet tai hidastaneet digi-tv:n kehittymistä kohti käyttäjälähtöistä vuorovaikutteisuutta. Näiden "hi-

tausvoimien" tutkiminen johtivat minut kysymyksiin tv-toiminnan taloudesta, kilpailuasetelmista ja julkisesta sääntelystä. Samalla digi-tv-kehityksen sidokset laajasti koko mediaympäristön muuttumiseen teknologian, talouden, politiikan ja kulttuurin tasolla nousivat tutkimuksessani yhä tärkeämpään asemaan. Tutkimukseni painottui näin käytännössä viestintäpolitiikan tasolle. Televisiojaketun digitalisoinnin vaikutus tv-journalismin kehitykseen on kuitenkin säilynyt eräänä tämän tutkimuksen sivukysymyksenä.

1.1. Tutkimuskysymykset

Tutkimuskysymykseni liittyvät kahteen toisiinsa kietoutuvaan teemaan. Ensimmäkin olen tehnyt **mediahistoriallista** pohjatyötä selvittämällä, miten digitaalinen televisio on kehittynyt Euroopassa ja Suomessa, millaisia toiveita siihen on kohdistettu ja millaisia vaiheita sen kehitykseen on liittynyt. Toinen, ja tärkeimmäksi nouseva teema on **viestintäpoliittinen**: pyrin selvittämään, millaisia haasteita digitalisointi on tuonut television julkiselle sääntelylle ja miten viestintäpolitiikka on onnistunut. Tämän teeman alla kiinnitän huomiota standardoimisen ohella mediatalouteen arvioimalla sitä, miten digitalisoiminen muuttaa tv-markkinoita ja miten muutokset vaikuttavat television sisältöjen, erityisesti tv-journalismin taloudelliseen perustaan ja kehitykseen. Viestintäpolitiikan ja mediatalouden dilemmoja olen arvioinut sekä eurooppalaisesta että suomalaisesta perspektiivistä (ks. liiteartikkelit 3–6, Näränen 2001, 2002, 2003 ja 2005).

Tutkimuksessani on keskeistä digitaaliseen televisioon liittyvien uusien mahdollisuuksien ja uusien uhkien arviointi. Olen eritellyt, millaisia kehitysmahdollisuuksia digitalisoiminen tuo tv-toimintaan ja tv-journalismin ja toisaalta millaisia uhkakuvia digitalisoimiseen liittyy viestintäpolitiikan, tv-toimijoiden ja kansalaisten intressien kannalta. TV-journalismin uusina mahdollisuuksina olen pitänyt yleisövuorovaikutuksen kehittämistä ja lisäpalveluita ja uhkana puolestaan tv-toiminnan kiristyvää taloutta ja televisiomarkkinoiden kaupallistumista ja niistä johtuvaa laatukatoa.

Tutkin digi-tv-kehityksen laatuun, suuntaan ja nopeuteen vaikuttaneita voimia politiikan, kulttuurin, teknologian ja talouden piirissä. Katson digi-tv-murrosta osana televisio- ja mediahistorian jatkumoa, etsien merkkejä siitä, mikä televisiossa on muuttumassa ja mikä ehkä pysymässä ennallaan.

Peter Golding (2000, 171) on erotellut kaksi erilaista teknologisen innovaation muotoa sen mukaan, miten teknologia kytkeytyy yhteiskunnan kehittämisprosesseihin. Evolutiivinen innovaatio mahdollistaa jo olemassaolevien prosessien nopeuttamisen tai tehostamisen. Revolutionaarinen innovaatio mahdollistaa täysin uusia prosesseja ja aktiviteetteja, sellaisia joita aiemmin ei olisi voinut toteuttaa tai edes kuvitella. Goldingin mukaan uuden informaatioteknologian innovaatiot ovat usein lähempänä jälkimmäistä. Etsin työssäni sitä, missä määrin

ja missä mielessä digitalisoinnissa on kysymys tv-toiminnan tehostamisesta (evoluutio) ja missä määrin radikaalisti uudeltaisesta mediumista (revoluutio).

Televisiojaketun digitalisoinnin aiheuttamien muutosten arvioinnissa on otettava huomioon se, että prosessi on edelleen kesken. Selväpiirteisoin digitalisoinnin vaikutus televisioitoiminnassa on, että radiotaajuusalueille mahtuu enemmän kanavia kuin aikaisemmin. Samalla digilähetykset tekevät mahdolliseksi kuvan ja äänen teknisen laadun parantamisen, maksu-tv-koodauksen ja erikseen tilattavien palveluiden tarjoamisen myös maanpäällisen televisioitoiminnan piirissä. Toistaiseksi digitalisointi on lähinnä lisännyt kanavamäärää, ei niinkään luonut uutta televisiota. Tilanne voi kuitenkin muuttua, erityisesti mikäli digi-tv:n vuorovaikutteisiin toimintoihin ja maksujärjestelmiin liittyvät standardit, laitteet ja palvelut vakiintuvat laajaan käyttöön.

Tämä tutkimus ei käsittele yksityiskohtaisesti sitä, miten digitalisoituva työ- ja julkaisu-ympäristö vaikuttaa television sisällöntuotantoon ja esimerkiksi toimittajien työprosesseihin. Tulevan tutkimuksen olisi syytä selvittää tätä puolta esimerkiksi toimintatutkimuksen, haastattelututkimuksen tai osallistuvan havainnoinnin keinoin. Tällaisen tutkimuksen perspektiivi on kuitenkin syytä laajentaa digitaalisesta televisiosta ns. monimediajulkaisemiseen ja sisältöjen versiointiin erilaisiin julkaisukanaviin, jotka digiaikana ovat lisääntyneet muutenkin kuin digi-tv:n kautta (ks. Salonen 2004; Lindqvist 2003; Sirén 2003). Käsittelen sisältötuotannon monimediaulottuvuutta vain suppeasti työn kuudennessa luvussa.

1.2. Tutkimuksen teorioista, metodeista ja aineistosta

Väitöskirjani edustaa moninäkökulmaista ja monitieteistä tutkimusta, jossa ei ole yhtä kantavaa johtoteoriaa. Työn kontekstina on viestintäpolitiikan tutkimusperinne, jolla ei ole yhtenäistä teoriaperustaa, kuten alan keskeisten tutkijoiden esityksistä käy ilmi (Napoli 2001, 20-28; Baker 2002, 125-153; McQuail 2005, 78-109).

Viestintäpolitiikan tutkimuksessa on käytetty erilaisia, toisaalta taloudellisen ohjauksen ja tehokkuuden tavoitteista lähteviä ja toisaalta demokratiaa ja sosiaalisia tarpeita koskevia lähtökohtia ja taustateorioita. Koska viestintäjärjestelmät ovat rakenteellinen osa yhteiskuntaa, kytkeytyvät viestintää koskevat teoriat usein demokratiaa koskeviin yhteiskuntateorioihin (emt., 84-85).

Viestintäpolitiikan käsite sisältää oletuksen median toimintaperiaatteiden demokraattisesta ohjauksesta. Valtiovallan ohella viestintäpolitiikkaan osallistuu ylikansallisia organisaatioita, etujärjestöjä ja myös mediakritiikkiä harjoittavia kansalaisyhteiskunnan toimijoita (Nieminen & Nordenstreng 2003). Viestintäpolitiikan tutkimus on lähellä käytännön poliittisia tavoitteenasetteluja. Mikään yksittäinen viestinnän teoria ei voi tarjota viestintäpolitiikalle normatiivista perustaa vaan teorian rooli on lähinnä koota ja integroida havaintoja, luoda skenaarioita ja auttaa navigoimaan tulevaisuuteen (McQuail 2003, 40). Viestintäteoria

pyrkii lähinnä ennakoimaan että ohjaamaan muutosta, selkeyttämään käsitteitä, luomaan ennusteita ja hypoteeseja (McQuail 1996).

"Media theory is essentially an informed consciousness of what is happening when systems of public communication change" (emt., 2).

Tutkimukseni teoreettisin osuus on luvussa neljä, jossa arvioin television ja tv-journalismin merkitystä julkiselle keskustelulle ja demokratialle. Selvin yksittäinen inspiraation lähde siinä on Peter Dahlgren (1995) ja hänen kriittinen uudelleentulkintansa Jürgen Habermasin julkisuusteorioista. Dahlgren näkee television keskeisenä kansalaisyhteiskunnan julkisuusfoorumina. Televisiojournalismia, joka luo vuorovaikutusta ihmisten välille kansalaisina – ei yksilökuluttajina – hän pitää demokratian kannalta ensiarvoisen tärkeänä. Habermasista Dahlgren poikkeaa siinä, että hän korostaa myös emotionaalisen ja populaarin viihteen roolia julkisuuden muodostumisessa, koska rationalismin ylikorostus kaventaa sosiaalista mielikuvitusta ja "kunnon kansalaisuuden" määrittymistä. (Emt., 50, 56–59, 104–7.) Keskusteleavan julkisuuden tavoitteiden kautta työni taustalla näkyy osallistavan ja keskusteleavan deliberatiivisen demokratian ideaali. En kuitenkaan väheksy edustuksellisen demokratian ja poliittisten enemmistöpäätösten saavutuksia. Pidän keskusteleavaa julkisuutta lähinnä edustuksellisen demokratian tärkeänä osana, sen elinvoiman ja legitimaation varmistamisena.

Eriytisesti luvussa kuusi kiinnitän huomiota television talouteen ja kilpailuympäristöön. Silloinkin huomioni painopiste on mediatalouden sosiologisissa ja kulttuurisissa vaikutuksissa ja kansalaisten tasa-arvossa. Näkökulmani tulee täten lähelle myös kriittisen poliittisen taloustieteen normatiivista tutkimusperinnettä (McQuail 2005, 99–100; Herkman 2005, 29–47).

Kriittisen tutkimuksen perinne on asettanut toistensa vastakohtiksi kuvailevan tai "hallinnollis-affirmatiivisen" tutkimuksen, joka pyrkii selvittämään miten asia ovat, ja kriittisen tutkimuksen, joka selvittää, miten asioiden *tulisi olla* (Horkheimer 1991/1937; Lazarsfeld 1941). Itse en pidä tätä klassista vastakkainasettelua täysin osuvana. Vaikka tavoitteena olisi selvittää, miten asioiden tulisi olla, on hyödyllistä lähteä liikkeelle siitä, miten asiat ovat. Olen pyrkinyt työssäni yhdistämään käytännöllisesti ja hallinnollisestikin orientoitunutta tutkimusta kriittiseen ja normatiivisesti tulevaisuuteen suuntautuvaan tavoitteenaseteluun.

Viestintäpoliittisen tutkimuksen ja julkisuusteorioiden ohella olen käyttänyt hyväkseni myös muita televisiotutkimuksen, kulttuuritutkimuksen, yleisradiotutkimuksen, journalismin tutkimuksen, mediateknologian tutkimuksen ja mediahistorian lähteitä ja teorioita. Tutkimusotteeni on hermeneuttinen siinä väljässä mielessä, että en usko yhden teoreettisen tai empiirisen näkökulman kautta löytyvään totuuteen ihmistieteiden piirissä. Pyrin ymmärtämään monia keskenään erilaisiakin teorioita, "maailmoja" ja selittämisen tapoja ja katsomaan historian kulkua käytäntöjen kautta. Hermeneutiikka ei minulle ole metodi vaan pikemminkin tyylilaji, jossa olennaista on päättely, moninäkökulmaisuus ja epäily. (Hermeneutiikasta ks. Gadamer 2003.)

Arvioin työssäni digi-tv:n "uutuusarvon" ja historian kautta kysymystä television mediallyuonteesta ja sen muuttumisesta. Tältä osin tulen lähelle aluetta, jota McQuail (2003) nimittää "medium-teoriaksi". McQuailin mukaan medium-teorioille on tyypillistä vähintään lievä teknologinen determinismi (emt., 42). Teknologinen determinismi näkee teknologian kehittyvän itsenäisesti innovaatioiden kautta, jotka impulssien tavoin uudistavat yhteiskuntia ja ihmisten olosuhteita (Williams 1974, 13). Ajatus teknologiasta yhteiskunnan veturina on varsin yleinen populaarissa keskustelussa ja historian yleisesityksissä; saatetaan esimerkiksi ajatella, että purjelaitivat synnyttivät siirtomaajärjestelmän, vesivoima feodaalijärjestelmän, höyryvoima teollisen kapitalismin, sähköistys sosialismin ja lopulta tietotekniikka tietoyhteiskunnan. Teknologisen determinismin taistelupariksi voidaan ajatella sosiaalinen determinismi tai voluntarismi (ks. Karvonen 1999). Voluntarismissa ajatellaan, että yksilöiden toiveet, tarpeet ja moraaliset lähtökohdat ohjaavat teknologian ja kulttuurin kehitystä. Näkemys saattaa elää myös sosiaalisempuna versiona, jossa korostetaan politiikkaa tai yhteiskunnan henkistä tilaa maailmaa muuttavana voimana.

Itse pyrin tarkastelemaan television mediallyuonnetta ottamalla sen teknologisten ominaisuuksien ohella huomioon mm. viestimien talouden, instituutiot, käyttökulttuurin ja viestintäpolitiikan. Vaikka nykyiset viestimet ovat aiempiin verrattuna epästabiileja ja monimediaalisia hybridejä (McQuail 2003, 43), on eri viestimillä edelleen omia ominaispiirteitään. Teknologia antaa eri viestimille erilaisia käytön potentiaaleja ja rajoituksia. Viestimien käyttö sopeutuu myös vakiintuneisiin institutionaalisiin, taloudellisiin ja kulttuurisiin rakenteisiin.¹

Medianäkemykseni, joka pyrkii välttämään sekä teknologisen determinismin että voluntarismin, voisi nimittää kontekstualismiksi. Painotan politiikan, talouden ja kulttuurin kontekstia kun analysoin sitä, miten digitaalisen television teknologiaa on kehitetty ja otettu käyttöön. Taloudelliset olosuhteet, kulttuuri, tavat ja tottumukset ja politiikan muospaineet vaikuttavat yhdessä teknologian kehitykseen ja siihen, mitä keksintöjä aletaan kehitellä ja mitä ei. Samalla kuitenkin teknologia voi levitessään vaikuttaa kulttuurin, talouden ja politiikan rakenteisiin. Vastaavaa ei-deterministisen, epälineaarisen tai dialektisen vaikutuksen näkemystä edustaa teknologian sosiaalisen muotoutumisen tutkimusperinne ('the social shaping of technology', SST; ks. Lievrouw 2002; MacKenzie & Wajcman 1999). Oma tulkintani digi-tv:n lyhyestä historiasta ja sen mediallyuonteesta on pitkälti SST-perinteen mukainen. Painotan digi-tv:n suhdetta television perinteeseen ja toisaalta sitä, miten talous, kulttuuri, politiikka ja teknologia ovat vaikuttaneet toisiinsa digi-tv:n kehityksessä.

Tutkimukseni sisältää myös empiiristä aineistoa, jota olen hankkinut erityisesti kahdelta suunnalla. Ensinnäkin olen perehtynyt Euroopan Unionin viestintälainsäädäntöön ja digitaaliseen televisioon liittyviin komission tiedonantoihin

¹ Esimerkiksi pätevä piraattikorttien rakentaja voi muuttaa oman maksu-tv-järjestelmänsä ilmaistelevisioksi, mutta ratkaisu on koko televisiojärjestelmän tasolla marginaalinen siihen liittyvien juridisten sanktioiden uhan vuoksi.

(liiteartikkelit 3-6). Toisena aineistonani ovat tekemäni asiantuntijahaastattelut (ks. liite 2). Molempien aineistojen käsittely on lähinnä laadullista analyysia. Teemahaastatteluissa keskeistä on toimija-analyysi eli digi-tv-toimijoiden välisten roolien selvitys sekä erilaisten intressien ja niiden törmäyskohtien tulkinta. Valitsemani haastateltavat esiintyvät sekä kotimaisen digi-tv-kehityksen asiantuntijoina että kehityksen intressiosapuolina. Näiden aineistojen lisäksi olen tulkinnut kotimaista televisio-ohjelmistoa ja sen piirteitä esimerkinomaisesti, hyödyntänyt digitaalista televisiota koskevaa keskustelua lehdistössä sekä tulkinnut kotimaisia viestintäpolitiikan dokumentteja.

Vähintäänkin tausta-aineistona tutkimuksessani on myös oma kokemukseni suomalaisen digi-tv:n alkuvaiheen katsojana ja ensimmäisen sukupolven MHP-vastaanottimen käyttäjänä. Kokemukseni digi-tv:n arkikäytöstä ja uusien lisäpalvelujen läpikäymisestä on tarjonnut ainakin hyvän vertailukohtan keskustelulle, jota on käyty digi-tv:n asennusongelmista, tekstityksen häiriöistä, vuorovaikutteisten palveluiden käytettävyydestä ja muista digikatsojien kohtaamista uusista ilmiöistä. (Digi-tv:n käytettävyydestä ks. ArviD 2005; Walldén 2004; Kantola, Lahti & Väättänen 2003.)

Katsojana olen saanut havaita Suomen maanpäällisen digi-tv:n kehittyneen sekä teknisesti että sisällöllisesti. Suomalainen digi-tv-ohjelmisto on monipuolistunut, mutta samalla polarisoitunut laadultaan. Digi-tv-aika on lisännyt niin torkyä kuin laatua. Olen suhtautunut tv-tarjonnan ääripäihinkin mielenkiinnolla. Ehkä tv:n katsojille tyypilliseen tapaan suhteeni suomalaiseen televisiotarjontaan on kaikkiaan ristiriitainen: television moni-ilmeisyys sallii monenlaiset suhtautumistavat, affektit ja projektiot. Televisiota on yhtä helppo inhota kuin rakastaa eikä se pistä kummassakaan tapauksessa hanttiin. Eräs television katselun viehätöksistä syntyy ohjelmien halveksimisesta. Huono tv-ohjelma voi lietsoa kiinnostavaa sosiaalista kanssakäymistä. Monet meistä tunnistavat huonon televisio-ohjelma viehätöksen ja siitä syntyvän hämmästyksen: "Kuka näitä ohjelmia oikein katsoo?" Television merkitystä maailmankuvan avartajana ei kannata väheksyä. Minulle televisio on eräs länsimaisen kulttuurin ja arkisivistyksen kehdoista – siitä huolimatta että se on toisinaan myös sen likasanko.

1.3. Digitaalisen television tutkimus Suomessa

Esittelen seuraavassa lyhyesti sitä akateemista tutkimusta, jota Suomessa on television digitalisointiin liittyen julkaistu ja joka on tarjonnut tähänkin tutkimukseen lähtökohtia.

Vielä 2000-luvulle tultaessa digi-tv:n yhteiskuntatieteellinen tutkimus oli hyvin vähäistä Suomessa. Ulkomainenkin tutkimus painottui tietoverkkopohjaisen television visioon ja usein kaupallisen toiminnan tai vuorovaikutteisten palveluiden perspektiiveihin (esim. van Tassel 1996; Jensen & Toscan 1999). Suomeksi aiheesta oli ilmestynyt Kari Jääskeläisen teknis-kaupallisesti orientoitunut teos

Interaktiivisen television sisällöntuotanto (1997), joka ei käsitellyt maanpäällisen televisiotoiminnan digitalisoimista tai ohjelmatoimintaa. Liikenneministeriö ja Tietoyhteiskunnan kehittämiskeskus olivat tehneet teknis-hallinnollisia yleisselvityksiä (LM/TIVEKE 1997; LM 1998), joissa tv-sisältöjen perspektiivi oli hyvin ohut. Myöhemmin LVM:n selvitysten ja julkaisujen rooli on ollut keskeinen digi-tv:n teknologisten ja taloudellisten näkymien sekä uusien ansaintamallien analysoimisessa (LVM 2001, 2002a, 2003 ja 2004a).

Jo ennen digi-tv-lähetysten käynnistymistä julkaistiin muutamia yleisluontoisia selvityksiä digi-tv:n sisällöntuotantoon liittyvistä kysymyksistä ja pulmista (Pantzar 2000; Teinilä-Smíd 2000). Sisällöntuotannon tutkimustarpeita luotasi myöhemmin myös Opetusministeriön raporttina ilmestynyt tutkijapuheenvuoro (Sihvonen & Wakonen 2002).

Teknologian kehittämiskeskuksen (Tekes) kuluttajatutkimushankkeen julkaisemassa *Kohti yksilöllistä mediamaisemaa* -katsauksessa tarkasteltiin digitelevisiota erityisesti kuluttajien toiveiden ja palveluiden käytettävyyden kannalta (Tekes 2000). Tutkimusaineistoa kerättiin mm. ryhmähaastatteluilla ja käytettävyystesteillä. Raportti toi esiin kuluttajien varautuneisuuden uusia kustannuksia tuovaa digiteknologiaa kohtaan sekä eri käyttäjäryhmien erilaiset valmiudet omaksua lisäpalveluiden käyttötapoja. Johtopäätökset korostivat tarvetta kuunnella kuluttajien toiveita ja toisaalta lisätä tiedotusta digi-tv:n teknisistä ominaisuuksista.

Kuluttajatutkimushankkeen seuraava julkaisu (Soronen 2001) selvitti kuluttajien kiinnostusta saada sähköisiä palveluita eri kanavia pitkin. Metodi oli tällä kertaa kvantitatiivinen puhelinhaastattelu. Se osoitti kuluttajien olevan periaatteessa kiinnostuneita käyttämään uusia sähköisiä palveluita myös television kautta. Televisio todettiin monissa palveluissa suositummaksi päätelaitteeksi kuin kännykkä. Eniten kaivattiin yksilöllisesti selattavia tv-palveluita kuten uutisia ja ohjelmatietoja (emt., 34–36).

Uusia tv-sisältöjä ja -sovelluksia tutki FutureTV-projekti, joka oli käynnissä 1998–2001. Se oli Tekesin ja mediayritysten rahoittama, digi-tv:n multimediasovelluksien kehittämiseen ja muihin käytännöllisiin tavoitteisiin pyrkivä yhteistyöhanke, jossa olivat mukana Tampereen teknillisen korkeakoulun Digital Media yksikkö (DMI), Helsingin teknillisen korkeakoulun tietoliikenneohjelmistojen ja multimedian laboratorio sekä Tampereen yliopiston Hypermedialaboratorio. Ryhmän työ poiki paitsi opinnäytteitä (esim. Peng 2002, Eronen 2004) myös käytännössä Suomen digi-tv:n "kansallisen käyttöliittymän" eli kanavien yhteisen ohjelmaoppaan (EPG) ja sitä eteenpäin kehittäneen Sofia Digital -yhtiön.

Tammikuussa 2001 ilmestyi Kari Jääskeläisen (2001) väitöskirja interaktiivisten tv-ohjelmien tuotannon strategisista kysymyksistä. Tutkimus oli otteeltaan varsin hypoteettinen. Jääskeläinen otti lähtökohdakseen yhdysvaltalaiset elokuvakäsikirjoittamisen oppaat ja pyrki selvittämään, voisiko vastaavaa opasta saada aikaan television interaktiivisiin ohjelmatyyppeihin liittyen. Hän loi ensin käsikirjoittamisoppaiden, muun kirjallisuuden ja omien kokemustensa kautta pitkän listan interaktiivisten ohjelmien käsikirjoittamisessa huomioon otettavista seikoista. Sen jälkeen hän testasi näiden seikkojen tärkeyttä asiantuntijoille suunnan-

tun lomakekyselyn avulla. Laajan mutta sekalaisesti kootun asiantuntijaotoksen näkemykset vahvistivat Jääskeläisen lähtökohtaa, että on mahdollista kehittää strategisten kysymysten sarjoja, jotka voivat auttaa interaktiivisten tv-sovellusten tekemisessä, joskin käytännössä esimerkiksi mainostuotantoon liittyvät kysymykset ovat varsin erilaisia kuin vaikkapa draamoihin liittyvät kysymykset. Ohjelmatyypistä riippumatta Jääskeläisen lomakekyselyllä tavoittamat asiantuntijat arvioivat varsin tärkeiksi käsikirjoitusvaiheessa mm. kysymykset ohjelman esteettisestä houkuttelevuudesta, käyttöliittymästä, www:n hyödyntämisestä sekä klassisen kysymyksen siitä, kenelle ohjelma on tarkoitettu (emt., 133–4).

Muutama kuukausi ennen digi-tv:n lähetystoiminnan käynnistymistä ilmestyi Kirsi Hannula-Stenqvistin (2001) lopputyö, joka edellä mainitun teoksen tapaan tuli Taideteollisesta korkeakoulusta ja kohdistui interaktiivisuuteen. Siinä keskityttiin tv-toimialan käytännöllisiin näkemyksiin interaktiivisten sisältöpalveluiden roolista suhteessa katsojien odotuksiin. Samalla työ oli asiantunteva yleiskuvaus digi-tv:n valmistelutyöstä Suomessa – olihan kirjoittaja toiminut digi-tv-toimijoiden yhteisen markkinointiryhmän sihteerinä. Etenkin julkaisuajan kohtana mielenkiintoisimmaksi tutkimuksen tulokseksi nousi se, että haastatellut kaupalliset toimijat halusivat lykätä digi-tv:n käynnistymistä odotettavissa olevien alkuvaikeuksien vuoksi. Käynnistysaikatauluun tällä tuloksella ei kuitenkaan ollut vaikutusta.

Seppo Kangaspunnan (2003) tapaustutkimus Wellnet-kanavan suunnitelmien haihtumisesta ja toimiluvan raukeamisesta analysoi samalla digi-tv:n ensimmäistä vaihetta. Kangaspunta arvioi, että digi-tv:n alkulanseeraus epäonnistui, koska sitä markkinoitiin vuorovaikutteisena televisiona, vaikkei digi-tv käytännössä pysty tehokkaisiin iTV- ja Internet-palveluihin kuin vasta paljon myöhemmin, uusien MHP-standardisukupolvien myötä. Wellnet-kanava käynnistettiin alun perin terveyskanavan idealla. Tilattavat palvelut, maksulliset ohjelmat ja sisältyöyhteistyö terveysjärjestöjen kanssa olivat sen ansaintasuunnitelmassa keskeisiä. Konseptin vähittäinen laajentaminen mm. asumisen ja sijoittamisen kanavaksi ei auttanut kanavaa, koska järjestöyhteistyö ei konkretisoitunut, yleisön kiinnostus ei noussut eikä markkinoille ehtinyt tulla maksupalveluihin soveltuvia vastaanottimia ennen kuin yhtiön varat loppuivat.

Digi-tv:n yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen osalta tilanne vaikuttaa Suomessa paremmalta kuin esimerkiksi Ruotsissa. Siellä ensimmäinen akateeminen opinnäyte digi-tv-aiheesta valmistui niinkin varhain kuin vuonna 1998 (Jonsson & Uhlin 1998), mutta sen jälkeen aiheeseen on palattu lähinnä komiteamietinnöissä, kunnes kesäkuussa 2004 toinen edellämainitun opinnäytteen tekijöistä julkaisi väitöskirjansa (Severson 2004). Pernilla Severson on moittinut Ruotsin digi-tv-kehittäjiä liian vähäisestä kuluttajatutkimuksesta ja liiallisesta luottamuksesta määrällisiin survey-metodeihin (emt., 101–5; Severson 2002). Myös Suomessa voidaan kritisoida ihmistieteellisen tutkimuksen hidasta heräämistä digi-television tulon, mutta meillä kuitenkin tehtiin laadullista kuluttajatutkimusta jo digi-tv:n käynnistysvaiheessa. YLE:n tutkimusosasto on jo varhain pyrkinyt kuulemaan katsojien näkemyksiä (esim. Jääsaari & Savinen 2001). Tekesin kuluttajatutkimusten lisäksi käyttäjänäkökulmaa on pyritty pitämään esillä ohjel-

maoppaan ja muiden sovellusten suunnittelussa (Eronen 2004). Myöhemmin Kuluttajatutkimuskeskus on tuonut esiin tutkijoiden näkemyksiä aiheeseen (Tarkka 2003) ja VTT on toteuttanut konkreettisen digi-tv:n käyttäjä- ja käytettävyydestutkimuksen (Kantola, Lahti & Väättänen 2003), jota käsittelen tarkemmin luvussa 3.

Eri asia sitten on, miten voimakkaasti kuluttaja- tai käyttäjälähtöinen laadullinen digi-tv-tutkimus on onnistunut meilläkään vaikuttamaan digi-tv-kehityksen suuntaan tai vauhtiin. Esimerkiksi Sari Walldén on kokenut, ettei digiteksti-tv:n suunnittelijoita ole ollut helppo saada noteeraamaan käytettävyydestutkimuksien esiintuomia huomioita ja kritiikin aiheita (Walldén 2004, 121).

Olen hyödyntänyt jonkin verran myös digi-tv:n teknologista tutkimusta (ArviD 2005; Aaltonen 2003; Peng 2002). En tee digitaalisen television teknologias-ta kattavaa peruskuvausta, koska se olisi pääaiheen kannalta tarpeetonta. Joudun kuitenkin paikoin tukeutumaan myös teknologian kuvauksiin ja tekniseen terminologiaan. Toivon lukijoiden hyötyvän sanastosta (liite 1), jossa olen selittänyt teknologisia erikoistermejä yleistajuisuuteen pyrkien.

2. Taustakäsitteet: televisio ja journalismi

Tässä luvussa määrittelen tutkimukseni kannalta keskeisiä taustakäsitteitä, erityisesti televisiota ja journalismia. Suppeiden lähtökohtamääritelmien sijaan pyrin käsitteiden historialliseen taustointiin ja viestintäpoliittiseen problematisointiin. Tämän kaltainen käsitehistoriallinen pohjatyö on mielestäni tarpeen ennen kuin siirryn kuvaamaan digitaalisen television ja digi-tv-journalismin "uutuutta".

Kuvaan seuraavassa television ja journalismin historiaa ja niihin liittyviä käsitteiden kamppailuja ja hahmotan niiden kautta esiin oman tutkimukseni suhdetta näihin käsitteisiin. Samalla pyrin piirtämään esiin sitä tutkimusmaastoa, josta lähestyn television ja televisiojournalismin muuttumista digitalisoitumisen myötä. Digi-tv:n määritelmää ja historiaa käsittelem erikseen luvussa 3.

Media- ja teknologiahistorian perspektiivit ovat monella tavalla mukana oman tutkimukseni näkökulmien ja tiedonintressien taustalla, vaikken pyrikään laajaan "media-arkeologiaan" (ks. Huhtamo 1996). Mediahistoria osoittaa, että uusi media ei yleensä syrjäytä vanhaa, vaan kehitys sisältää vanhan ja uuden yhteen kietoutumista. Digitaalisen television käsitteistö on edelleen muotoutumassa ja sen ympärille näyttää helposti syntyvän myös löyhiä, epätäsmällisiä ja tarkoitushakuisiakin käsitteitä. Sellaisetkaan perinteiset termit kuin televisio tai journalismi eivät kuitenkaan ole yksiselitteisiä vaan niitä käytetään useista eri näkökulmista ja eri painotuksin. Aloitan käsittelyni siitä, mitä oikeastaan tarkoitetaan televisiomedialla.

2.1. Televisio mediana

Televisio voidaan suomentaa etä- tai kaukonäkölaitteeksi. Käsitteessä yhdistyy kreikan kantasana *'télé'* latinasta juontuvaan *'visioon'*. Yhdistelmä 'televisio' viittaa siis etäisyyksien ylittämiseen audiovisuaalisten representaatioiden avulla.

Teknisessä mielessä televisioksi voidaan nimittää järjestelmiä, jotka välittävät videokuvaa ja ääntä lähettimeltä vastaanottimelle sähköistä tietä pitkin – yleensä signaalin taajuusmodulaation avulla. Vastaanotin vaatii vähintään näytön ja kaiuttimen. Yleissanakirjat näyttävät määrittelevän television nimenomaan teknisesti:

“Television: an electronic system for transmitting still or moving images and sound to receivers that project a view of the images on a picture tube or screen and re-create the sound.” (Encyclopedia Britannica 2002.)

Television tekninen määritelmä on kuitenkin kapea pohja viestintätutkimukselle. Myös erilaiset videoneuvottelu- tai valvontakamerajärjestelmät edustavat teknisessä mielessä televisiota, mutta mediatutkimuksen kannattaa pohtia televisiota joukkoviestimenä. Joukkoviestimenä televisio tarkoittaa järjestelmää, johon kuuluu institutionalisoitu ja säännöllinen tv-ohjelmien tuotanto ja lähetystoiminta laajoille yleisöille, pysyviä aikatauluja ja ohjelmatyyppejä, kuvan- ja äänen laatua koskevia standardeja sekä varsin yhdenmukaisia vastaanottimia (van Dijk & de Vos 2001, 445–6).

Televisio on vakiintunut, mutta moni-ilmeinen audiovisuaalinen media. Myös median käsite saattaa kaivata selvennystä.

Mainostoimistot alkoivat käyttää sanaa media 1920-luvun Yhdysvalloissa kuvaamaan mitä tahansa joukkoviestintä tai paikkaa, johon saattoi ostaa mainoksen. Yhteiskuntatieteilijät ottivat käsitteen omaan käyttöönsä 1930-luvulla ja alkoivat kuvata media-sanalla lehdistöä, elokuvaa, radiota ja muita joukkovaikutuksen (*mass impression*) välineitä. John Neronen (2003) mukaan kansainvälisessä keskustelussa mediasta on siitä alkaen puhuttu erityisesti kahdessa eri merkityksessä. Harold Innisistä ja Marshall McLuhanista juontuvassa perinteessä medialla tai mediumilla on tarkoitettu erityisesti viestinnän teknologiaa tai sen materiaalista perustaa. Toisessa ja tunnetummassa mielessä media viittaa lähinnä joukkotiedotuksen organisaatioihin ja instituutioihin kuten tv-kanaviin ja sanomalehtiin. Nerone nimittää ensimmäistä näkemystä käsitteellä *media/teknologia* ja jälkimmäistä *media/instituutio*.

Suomeen sana media tuli 1960-luvulla lähinnä yleisradiotutkimuksen ja sen "pitkän tähtäimen suunnittelun" eli PTS-työn kautta. Tuolloin sana äännettiin ja usein kirjoitettiinkin ruotsalaisittain "mediaksi" ja miellettiin ruotsin tavoin yksiköksi (*ett media, medier*). Käsitteellä tarkoitettiin erityisesti sähköisiä joukkotiedotusvälineitä, "eetterimeedioita", kuten radiota ja televisiota (ks. Repo et al. 1967, 50, 53). Median käsite ei kuitenkaan vielä tuolloin juurtunut laajaan käyttöön.

Media koki toisen tulemisensa Suomessa 1990-luvun alussa, nyt lähinnä brittiläisen kulttuurintutkimuksen traditioon liittyen. Tuolloin käsitteen käyttö ja tarkoite muuttuivat. Ensinnäkin keskusteluun tuli mukaan latinasta johdettu yksikkömuoto '*medium*', jonka monikkomuoto '*media*' siis on. Monikon monikko 'mediat' ei silti ole täysin kadonnut edes kulttuurintutkimuksen piiristä. Toisekseen medialla ei enää tarkoitettu pelkästään joukkotiedotuksen välineitä, vaan myös viihteen ja taiteen ilmaisuvälineitä ja kanavia sekä puhelimen kaltaisia yksilöviestimiä. Kiistely median käsitteen merkityksestä on sen jälkeen kytkeytynyt Suomessa myös oppialakeskusteluihin ja uusien tutkimusalojen legitimaatiostrategioihin (Lehtonen 2000; Ylä-Kotola 1999; Hujanen 1998; Eerikäinen 1991, 78).

Fredric Jamesonia mukailleen Hannu Eerikäinen (1991, 78) on erottanut medialle kolme eri ulottuvuutta: teknologinen, sosiaalinen ja esteettinen. Itse lisäisin tähän vielä neljännen ulottuvuuden eli talouden. Vastaavalla tavalla esimerkiksi Allen ja Gomery (1985) ovat todenneet, että elokuvan historiaa voi katsoa neljäs-

tä näkökulmasta: teknologisesta, sosiaalisesta, esteettisestä ja taloudellisesta. Sosiaalisen näkökulman voi katsoa kattavan myös politiikan ja kulttuurin ulottuvuuden. Käytännön elämässä nämä kaikki median ulottuvuudet ovat toki vuorovaikutuksessa keskenään, mutta analyttisistä syistä voi olla tarpeen painottaa jotain näkökulmaa. Omassa tutkimuksessani digi-tv:n käsittelyssä painottuvat sen teknologisen, taloudellisen ja sosiaalisen luonteen käsittely. Digi-tv:n esteettisen luonteen jätän vähälle huomiolle.

Televisio on perinteinen media, mutta onko digi-tv sitten uutta mediaa?

Käsitteillä '*uusi media*' ja '*uusmedia*' alettiin 1990-luvulla kuvata digitaalisia viestimiä, mikä samalla liitti niihin uutuuden myönteisiä konnotaatioita. Uusmedian käsitteen tarkoite on kuitenkin ollut epäkoherentti (Lister et al. 2003, 9–13). Mediahistoriallisesti katsottuna yhtä olennaisia kuin uuden ja vanhan median erot ovat niiden yhteydet. Binaristiset vastakkainasettelut uuden ja vanhan median välillä (ks. esim. Hintikka 1996; vähemmän vastakohtaisesti McQuail 2005, 38–39, 143–7) eivät yleensä ole perusteltuja, koska käytännössä media voi kehittyä sekä jatkumojen että katkoksten kautta. Vanha media voi "sopeuttaa" uuden viestintäteknologian aiempiin vakiintuneisiin rakenteisiinsa, kuten vaikkapa silloin kun sanomalehti julkaisee Internetissä paperilehden näköispainoksen käyttämättä hyväkseen verkon hypertekstuaalisia mahdollisuuksia. (Campbell-Kelly 2003; Suominen 2003; Bolter & Grusin 1999; Winston 1998; Kittler 1995.)

Television historiaan on liittynyt monia erilaisia tavoitteita, teknologioita ja kehityksen vaihtoehtoja. Television välinelunne on tämän päivän Euroopassa varsin erilainen kuin vaikkapa 30 vuotta sitten, julkisen palvelun yhtiöiden ja maanpäällisen jakeluverkon hallitsemalla aikakaudella. Kuten Eerikäinen (1994) on historiallisilla katsauksillaan osoittanut, broadcasting-televisio eli vapaasti leviäviä radioaaltoja pitkin välitettävä yleisradiotelevisio oli vain yksi television alkuvuosien kehityksen mahdollisista suunnista. Television pioneerivuosina laitetta ajateltiin lähinnä kaksisuuntaiseen kuvan ja äänen välitykseen videopuhelun tapaan. Yksisuuntaiseen yleisradiojakeluun perustuva televisio kuitenkin vakiintui vahvimmaksi television muodoksi ennen kaikkea taloudellisten realiteettien vuoksi: lähetysverkon rakentamisen jälkeen broadcasting-televisio on suhteellisen halpa media.

Televisiokokeiluita tehtiin jo 1920-luvulla mm. Yhdysvalloissa, Englannissa ja Saksassa. Säännöllisiin lähetyksiin päästiin näissä maissa 1930-luvun puolivälissä. Saksan kuuluisat tv-lähetykset Berliinin olympialaisista vuonna 1936 eivät päätyneet vielä koteihin vaan viidentoista kilometrin säteellä stadionista sijaitseviin juhlasaleihin, joihin vastaanottimia oli sijoitettu. Sama oli tilanne muissakin koelähetyksen pioneerimaissa: ensin lähetykset rajoittuivat pääkaupunkien julkisiin tiloihin.

Suomessa lähetettiin kotimaista tv-ohjelmaa ensimmäistä kertaa 19.11.1950, kun Helsingin Stockmannin näyteikkunan tv-ruutuun välitettiin kaapelin kautta suoraa lähetystä tavaratalon viidennestä kerroksesta. Kymmenen päivän ajan jatkuneet esitykset sisälsivät mm. musiikkia, mannekiininäytöksen, nyrkkeilyottelun ja kutsuvieraiden tervehdyksiä. Tempaus liittyi televisiotekniikan markki-

nointiin, mutta mukana olivat myös Yleisradio ja olympialaisten järjestelytoimikunta. Ensimmäisen langattoman televisiolähetyksen toteutti lähinnä Teknillisen korkeakoulun opiskelijoista koostuva Radioinsinööriseuran tv-kerho. Tekninen koelähetys oli 25.4.1955 ja kuukautta myöhemmin eli 24.5. seurattiin ensimmäistä julkista lähetystä viidestätoista eri puolille Helsinkiä asetetusta vastaanotimesta. Säännölliset lähetykset tv-kerho, josta myöhemmin syntyi TES-TV-yhtiö, aloitti 21.3.1956. Yleisradio, jonka hallintoneuvosto oli pitänyt televisiota liian kalliina Suomeen, aloitti säännölliset koelähetykset vasta 14.3.1957 ja varsinaisen tv-toiminnan 1.1.1958. Kotivastaanottimet yleistyivät vasta myöhemmin. Vastaanottimien kuvaruudun koko kasvoi vähitellen, samoin kuin lähetyksstandardeihin sidotut parannukset kuvan laadussa. Pienin askelin tehtiin myös siirtyminen värilähetyksiin, USA:ssa vuodesta 1954 alkaen, Suomessa 1970-luvun alussa. (Särkkä 2005; Kortti 2003, 21–25; Ilmonen 1996, 125–126; Bar-nouw 1979.)

Televisiotoiminnan kehitys on monessa suhteessa seurannut radiotoiminnan antamaa mallia. Teknologian ja lainsäädännön kannalta keskeinen yhteys syntyy ilmassa vapaasti leviävien radioaaltojen käytön eli yleisradiotoiminnan kautta. Koska elektromagneettiseen spektriin mahtuu tietyllä alueella vain rajallinen määrä lähetystaajuuksia ilman häiriöitä, on kaikkialla sekä radio- että televisio-taajuuksien jakoa pitänyt säännellä keskitetysti. Yhdysvalloissa radiotaajuuksien sääntely on ollut yhtä keskitettyä viranomaistoimintaa kuin Euroopassa, vaikka ohjelmatoiminnassa kaupallisuus tuli selväksi lähtökohdaksi. Euroopassa radion villien alkuvuosien jälkeen vallitsevaksi järjestelmäksi tuli julkisen palvelun yleisradioyhtiöiden (public service broadcasting, PSB) kansallinen monopoli – poikkeuksena erityisesti Luxemburgin suurherttuakunta, jossa on toimittu kaupallisin periaattein.

PSB-yhtiöt käynnistivät yleensä myös televisiotoiminnan Euroopassa. Suomi on tässä suhteessa poikkeus, koska tv-toiminnan aloitti kaupallisesti rahoitettu TES-TV. Myös YLE:n lähetyksiä on alkuvuosista lähtien rahoitettu mainonnalla, joskin hyvin säädellysti ja erillisen, vuonna 1957 perustetun Oy Mainos-TV-Reklam Ab -yhtiön kautta. Suomi kuuluukin tv-mainonnan ja -sponsoroinnin pioneerimaihin Euroopassa. Erillinen kaupallinen kanava Suomesta katosi 1964, kun Yleisradio osti talousvaikeuksiin ajautuneen TES-TV:n haltuunsa ja perusti sen henkilökunnan ja tekniikan pohjalta TV2-kanavan Tampereelle. Mainostelevisiion vakiintuessa ja keskittyessä spottimainontaan ohjelmasponsorointi loppui Suomesta 1960-luvun puolivälissä tullakseen vähitellen takaisin 1990-luvulla. YLE:n kainalosta Mainostelevisio erkaantui omalle kanavalleen 1993.² (Kortti 2003, 24–39; Hujanen 1993, 8–9.)

² Oy Mainos-TV-Reklam Ab eli "Mainos-TV" sai helpomman nimen MTV Oy vuonna 1982. MTV:n irtautuminen YLE:stä tapahtui vaiheittain. Prosessin välivaiheena oli 25.11.1985 perustettu Kolmostelevisio Oy, jonka osakkeista YLE omisti aluksi puolet, MTV 35 % ja Nokia 15 %. Kolmostelevisio näkyi aluksi vain suurimmissa Etelä-Suomen kaupungeissa. MTV osti YLE:ltä 30 % osuuden osakkeista vuonna 1989 ja Nokian kaikki osakkeet 1991, jolloin MTV:n osuus yhtiöstä nousi 80 prosenttiin. Kun kolmannen

Yhdysvalloissa televisiotoiminnan käynnistivät valtakunnalliset kaupalliset radio-network -yhtiöt NBC ja CBS kolmannen eli ABC:n seurattessa hieman jäljessä; lisäksi laitevalmista RCA:lla oli kehityksessä vahva rooli. Molemmilla mantereilla tv-yhtiöillä on siis radiotausta. Se on yksi syy sille, miksi monet "näköradion" viihteen ja uutistoiminnan mallit ja ohjelmatyypit ovat periytyneet suoraan radiosta. Vaikutteita ja materiaalia televisiotoimintaan on kuitenkin otettu myös teatterin, estradiviihteen ja elokuvan puolelta. (Barnouw 1979; Bluem 1969.)

Vaikka koko Eurooppaa hallitsi pitkään julkisen palvelun televisiotoiminta, ei kyse kuitenkaan ole ollut yhtenäisestä mallista. Etelä-Euroopassa PSB-kanavat ovat esimerkiksi myyneet itse myös mainosaikaa kun taas esimerkiksi Suomessa ja Isossa-Britanniassa niiden rinnalle on perustettu erillisiä mainos-tv-yhtiöitä. Skandinaviassa tv-mainonta oli pisimpään kokonaan kiellettyä. Etelä-Euroopassa ja Ranskassa PSB-yhtiöt ovat vahvemmin poliittisen kontrollin alla kuin esimerkiksi BBC, joka on organisoitu toimimaan varsin itsenäisenä yhtiönä. Esimerkiksi Espanjassa PSB-yhtiöt toimivat vahvasti maakunnallisina organisaatioina, jotka kilpailevat valtakunnallisen PSB-toiminnan kanssa. Toisen maailmansodan jälkeisessä Itä-Euroopassa radio- ja tv-toiminta oli valtion (tai puolueen) yksinoikeus ja propagandaväline, eikä julkisen palvelun yhtiöille ole kommunismin kauden jälkeen syntynyt näissä maissa vahvaa roolia. Euroopassa "valtiollinen" radio ja televisio ovat virallisesti pyrkineet sivistyksellisiin päämääriin, mutta viihde on silti hyväksytty enemmän tai vähemmän selvästi osaksi kokonaispalvelua. (Jakubowicz 2004; Wieten et al. 2000.)

Television mediallyöntöeseen on vaikuttanut se, että televisiotoiminnan käynnistäminen on kallista tv-kameroiden, -studioiden ja -lähetysverkon rakentamiskulujen takia. Toisaalta sitten kun lähetyjärjestelmä on rakennettu ja ohjelmatuotanto saatu aikaan, ei ohjelmien vastaanottajien määrän lisääminen lähetyalueella lisää kustannuksia. Television sisältötuotteet ovat julkisia kulttuurihyödykkeitä, eli kun tuote myydään yhdelle kuluttajalle, sama tuote voidaan myydä myös toiselle kuluttajalle ilman että sen arvo laskee.³ Television kiinteät kustannukset ovat suuret, mutta vaihtuvat jakelukustannukset pienet. Tästä syntyy televisiotoimintaan ns. "määrän ekonomia" tai "mittakaavan ekonomia" (*economies of scale*): tv-järjestelmä on sitä taloudellisempi, mitä suuremmalle

kanavan lähetyverkko laajennus valmistui, toteutettiin 1.1.1993 ns. suuri kanavaudistus. Silloin MTV siirtyi kokonaan omalle kanavalleen, nyt kanavanimellä MTV3. Samalla YLE luopui Kolmostelevisiion osakkeista ja yhtiö lopetti toimintansa. Vuonna 1998 MTV Oy siirtyi Aamulehden kanssa osaksi suomalais-ruotsalaista Alma Mediaa. Huhtikuussa 2005 MTV ja muu konsernin sähköinen media myytiin Alma Median ruotsalaisille omistajille (Bonnier AB ja Proventus Industrier AB), ja Alma Mediasta tuli lähinnä graafiseen alaan keskittyvä yhtiö.

³ Samalla kun tv-ohjelman maksimaalisen laaja jakelu on taloudellisinta lähetytyhtiölle, voi myös ohjelman sosiaalinen merkitys kasvaa siitä, että jakelu on maksimaalisen laajaa. Laajasti tunnetut tv-sarjat ja "mediatapahtumat" toimivat ihmisiä yhdistävinä puheenaiheina sosiaalisessa elämässä yli kulttuuri- ja luokkarajojen.

yleisöjoukolla ohjelmia lähettää. Television kulttuurinen luonne suurten yleisöjen joukkoviestimenä perustuu pitkälti mittakaavan ekonomiaan. (Doyle 2002; Picard 1989.)

Televiotoiminnassa kustannustehokkuus saavutetaan suurien yleisö määrien kautta. Mainosrahoitteisilla kanavilla yleisömäärät kytkeytyvät suorimmin kanavien talouteen. Mainoskanavalle myytävä tuote ei itse asiassa ole tv-ohjelma vaan ne *yleisöt*, jotka tv-ohjelma houkuttelee television ääreen, ja joiden läsnäolon tv-kanava myy eteenpäin mainostajalle. Koska mainostajien intressissä on saada mainosten katsojiksi sellaisia mediakuluttajia, jotka ovat myös tuotteiden potentiaalisia *ostajia*, on mainostajien etujen mukaista saada mainosten katsojiksi *sopiva* yleisö, ei ainoastaan mahdollisimman *suuri* yleisö. Tästä syntyy mainosrahoitteiselle kanavalle julkisen palvelun kanavaa suurempi mielenkiinto kohderyhmäohjelmiin. (Doyle 2002.)

Kamera- ja tallenneteknologia on aina vaikuttanut television sisältöihin ja toisaalta television sisällölliset, esteettiset ja kaupalliset tarpeet ovat vaikuttaneet teknologian edelleen kehittämiseen. Esimerkiksi kevyiden, 16-millimetrin filmiä käyttävien Arriflex-kameroiden käyttöönotto myötävaikutti 1960-luvulla tv-journalismin ja -reportaasin perinteen kehittymiseen. Saksalainen Arriflex oli kehitetty jo toisen maailmansodan aikana, mutta vasta television liikkuvan dokumentarismiin ja Yhdysvalloissa erityisesti Vietnamin sotareportaasien tarpeet toivat kevyen ja yksinkertaisen filmikaluston edut esiin. Telesioruudun kuvataarkkuudelle Arriflexin rakeinen jälki oli riittävän hyvää. Uutisryhmät kehittivät laitteistoa eteenpäin helpottaakseen mm. äänitallennuksen synkronointia ja laa-
tua. (Bluem 1969, 117–119; Kortti 2003, 106.)

Vaikka televisio on lähes historiansa alusta alkaen voinut hyödyntää filmitalenteita, oli suurin osa television alkuaikojen lähetyksistä suorina, mainokset mukaan lukien (Kortti 2003, 26–27; Barnouw 1979). Syynä olivat sekä filmikustannukset että filmityön hitaus. Television käyttöön tuli 1950-luvun lopulta alkaen myös sähköisiä kuvanauhoittimia ja videokameroita, mutta aluksi kalusto oli raskasta ja kallista. Filmikamerat pitivät pitkään pintansa myös laatusyistä. Uutis- ja ajankohtaistoiminnassa videotekniikka löi Suomessa läpi 1980-luvulla. Esimerkiksi Ajankohtaisen kakkosen lähetyksistä oli vielä 1970-luvulla yli kolmannes filmiä, mutta vuonna 1990 filmin käyttö loppui kokonaan (Hujanen 1993, 32). Toisaalta vielä 1995 kolmanneksella YLE:n kuvausryhmistä oli myös filmikalustoa käytössä (Ilmonen 1996, 118–121).

Eri puolille maailmaa vakiintui teknisesti erilaisia television järjestelmiä ja standardeja, mikä on etenkin väri-tv-kaudella hankaloittanut kansainvälistä ohjelmamyyntiä tarvittavien formaattimuunnosten vuoksi. Standardien valintaan on insinööriarvioiden ohella Suomessakin vaikuttanut ulkopoliittikka. Neuvostoliitto aloitti tv-lähetykset Tallinnasta 1954, ja myös Helsingin seudulla alettiin kohta seurata sikäläisiä ohjelmia. Tämä herätti poliittista huolta Suomen joutumisesta itäisen tv-järjestelmän piiriin, mikä osaltaan kannusti Yleisradiota kiirehtimään omien koelähettimien hankkimista Yhdysvalloista vuonna 1956. (Salokangas 1996, 112–116; Ilmonen 1996, 97–113; Pesari 2000, 19–27.)

Analogiset tv-standardit vakiintuivat vasta väritelevisioon siirryttäessä; Amerikkalainen NTSC standardoitiin 1953, Euroopassa kehitetyt PAL ja SECAM vasta 1960-luvun alussa.⁴ PAL- ja SECAM-standardeista on eri maissa tehty eri versioita, joiden suurimmat eroavuudet liittyvät värien hallintaan ja äänen välitykseen. Maailmanlaajuinen konferenssi yritti vuonna 1966 yhtenäistää maailman väri-tv-standardeja mutta tuloksetta. (Ilmonen 1996, 97–98; Monaco 1981, 366–380.)

Televisio eli 1960-luvulta 1980-luvulle kulttuurisesti ja teknologisesti varsin vakiintuneessa tilanteessa. Kehitys tapahtui vähittäisinä evoluutioaskelina, kuten kuvanauha-, ääni- ja väriteknologian parannuksina. Muutoksen tuulia alkoi nousta 1980-luvulle tultaessa, jolloin kaapeli- ja satelliittitelevisio alkoivat nopeasti lisätä rooliaan televisiomarkkinoilla.

Kaapelitelevisio syntyi alun perin USA:ssa lähinnä paikallisten yhteisantennijärjestelmien myötä. Ne poimivat yleisradiosignaalin suurantennilla ja välittivät sen kaapelitietä koteihin vuoristoisella tai muuten häiriöherkällä alueella. Kaapelitelevisiota tarkoittava CATV-lyhennekin tuli alkuaan sanoista Community Antenna TV ja vasta myöhemmin CableTV-käsitteestä. Vasta seuraavassa vaiheessa kaapelikanaviin syntyi omaa ohjelmatoimintaa, ja myöhemmin pääasialliseksi toimenkuvaksi tuli maksullisten temaattisten satelliittikanavien edelleenlähetykset. (Soramäki 1990, 79–91.) Kaapeli-tv-yhtiöiden oma ohjelmatoiminta on edelleen vähäistä verrattuna niiden rooliin satelliittikanavien välityksessä ja operaattorina (Soramäki 2004, 163–5).

Yhdysvaltalaisesta perspektiivistä television perinteisen kauden päättymisen voi sijoittaa jo vuoteen 1975. Tuolloin Home Box Office (HBO) alkoi ensimmäisenä maailmassa välittää maksu-tv-elokuvia kaapeliyhtiöille satelliittisignaalin kautta. Kaapeliyhtiöt jakoivat sen jälkeen HBO-kanavat eteenpäin kuluttajille, ensin suurimmissa kaupungeissa ja pian yhä laajemmin. Siitä sai alkunsa kaapeli- ja satelliittitelevisio⁵ läheinen yhteistyö, joka on säilynyt tiiviinä. Lisäksi

⁴ Standardien perustaan on vaikuttanut sähköverkkojen vaihtovirran taajuus, joka Amerikan mantereella ja Japanissa on 60 Hz ja Euroopassa 50 Hz. TV-standardien juovataajuus on synkronoitu sähkövirran rytmiin siten, että NTSC-standardissa tv-kuva päivittyy 30 kertaa sekunnissa, PAL- ja SECAM standardeissa 25 kertaa sekunnissa. Euroopassa kuvan pystysuuntainen tarkkuus (juovaluku) on suurempi (576) kuin NTSC:n (480). Vaakasuunnassa kuvan tarkkuus on molemmilla mantereilla sama, 720 pikseliä. Perinteinen tv-kuva muodostuu niin, että kuvaputki (katodisädeputki) "ampuu" elektronisuihkun näyttöruudun sisäpinnan fosforoituun, valolla elektronisäteeseen reagoivaan kennostoon yksi rasteripiste kerrallaan liikkuen nopeasti juovariveittäin (*scan line*) ja ylhäältä alas. Yhden kuvan jälkeen piirretään seuraava, PAL-videossa siis nopeudella 25 k/s.

⁵ Ensimmäinen "tekokuu" laukaistiin radalleen 1957 (Neuvostoliiton Sputnik 1). Länsi vastasi nopeasti haasteeseen. Satelliitteja käytettiin aluksi lähinnä tutkimukseen ja sotilastiedusteluun, kunnes niille keksittiin siviilikäytön muotoja kuten tietoliikenne ja yleisradiosignaalien välitys. Televisiosatelliiteiksi kutsutaan sellaisia tietoliikennesatelliitteja, joiden välittämä tv-signaali voidaan vastaanottaa pienellä lautasantennilla. Euroo-

vuonna 1975 videonauhuri aloitti läpimurtonsa Yhdysvaltain markkinoilla ja ensimmäiset tv-pelikonsolit tulivat myyntiin. Edelleen samana vuonna Bill Gates ja Paul Allen perustivat Microsoftin ja kehittivät Altair 8800 -koneelle Basic-ohjelmointikielen, mistä alkoi kotitietokoneiden aikakausi. Samoihin aikoihin voidaan sijoittaa myös Yhdysvaltain puolustusministeriön Arpanet-tietoverkon kansainvälistyminen Internetiksi. (Soramäki 1990, 83; Campbell-Kelly 2003, 202–6.)

Satelliittikanavien tilaaminen kaapeliyhtiöiden kautta tuli 1980-luvulla mahdolliseksi myös Euroopassa. Vuosikymmenen lopulla onnistui myös satelliittikanavien suora kotivastaanotto pienellä lautasantennilla Sky Television -yhtiön⁶ käynnistettyä ns. direct to home -lähetys (DTH) vuonna 1989. Perinteisten maanpäällisten tv-yhtiöiden asema alkoi tässä vaiheessa horjua. Yleisradioyhtiöiden aseman turvannutta julkista sääntelyä purettiin niin Yhdysvalloissa kuin Euroopassa markkinaliberalismin hengessä. Sääntelyn purkaminen lisäsi kaupallista televisiotarjontaa myös maanpäällisessä yleisradiotoiminnassa. (Soramäki 1990, 79–97.)

Kaapeliliittymien määrä kasvoi 1980-luvulla nopeasti erityisesti tiheästi asutuissa maissa lisäten maksukykyisten kuluttajien valinnanvaraa huomasti. Nykyään noin kolmannes länsieurooppalaisista kotitalouksista on kaapeli-tv:n piirissä, suoraa satelliittivastaanottoa käyttää viidennes ja arviolta puolet kodeista on perinteisen maanpäällisen vastaanoton varassa (BIPE 2002, 6). Esimerkiksi Belgia, Hollanti ja Luxemburg on kaapeloitu lähes kattavasti ja Saksa, Itävalta, Ruotsi ja Tanska hyvin laajasti. Jakeluteknologinen rakenne vaikuttaa myös television digitalisoimisen prosessiin kussakin maassa.

Satelliittitelevision menestykseen on monia syitä. Satelliittilähetyksillä pystytään ylittämään valtioiden rajoja ja tuottamaan aidosti globaaleita mediatapahtumia. Mittakaavan ekonomian vuoksi globaali tv-lähetys on myös vastaanottajaa kohti laskettuna halvempi toteuttaa kuin kansalliset lähetyskset. Satelliittitaajuuksilla on runsaasti kaistatilaa, mikä antaa mahdollisuuden hyvin runsaille palveluille. Suuri kanavatila ja suuri potentiaalinen yleisö antavat elintilaa kapeille yleisösegmenteille suunnatuille temaattisille kanaville. Niiden yleisöosuudet jäävät pieniksi verrattuna "täyden palvelun" kansallisiin yleiskanaviin, mutta mainostajille ne tarjoavat tarkkoja kohderyhmiä. Maksullisten elokuvakanavien jälkeen erityisesti musiikkikanava MTV:n huima globaali menestys osoitti te-

pan ensimmäinen tv-satelliitti SES/Astra 1 ammuttiin radalleen 1988. Sky Channel aloitti sen avulla DTH-lähetyskset seuraavana vuonna (Soramäki 1990, 87–88). Kun puhun satelliittiyhtiöistä, viittaan Soramäen (2003, 158, 167) lailla tv-sisältöjä satelliitteihin paketoiviin mediayhtiöihin eli "satelliittibroadcastereihin", kuten DirecTV tai BSkyB, enkä Astran kaltaisiin satelliittien omistajiin, jotka ylläpitävät ja myyvät teknistä alustaa. (Satelliittijärjestelmistä ks. Granlund 2001, 34-45.)

⁶ Rupert Murdochin vuonna 1982 ostama Sky Television yhdistyi marraskuussa 1990 British Satellite Corporation -yhtiön kanssa, jolloin syntyi BSkyB-yhtiö. Se on siitä alkaen ollut lähes monopolin asemassa brittiläisessä maksu-tv-toiminnassa.

maattisten satelliittikanavien voiman. Musiikkivideoita paketoimalla ohjelmisto saadaan aikaan suhteellisen halvalla, koska musiikkivideot ovat itse asiassa artistien mainontaa, jota levy-yhtiön tuottavat. (Papathanassopoulos 2002, 150–160; Chalaby 2002; Roe & Meyer 2000.)

Televisiolla on suhteellisen vakiintunut rooli nimenomaan *kotimediana ja perhemediana*. Televisiota katsovat lähes kaikki ikäryhmät, ja ohjelmien lähetysaika pyritään mukauttamaan eri ikäryhmien tyypillisiin aikatauluihin ja rutineihin kodin arjessa. Televisiosta on näin tullut varsin kiinteä osa ihmisten arjen elämänrytmiä. (Silverstone 1994; Gauntlett & Hill 1999, 23–28; Spigel 2001) Tästä on syntynyt myös parhaan katseluajan käsite (*prime time*), joka tarkoittaa sitä keski-illan ajanjaksoa, jolloin työssä käyvällä aikuisväestöllä on parhaiten aikaa television katseluun, ja johon jaksoon kaikkein laajinta aikuisyleisöä kiinnostavat ohjelmat on pyritty sijoittamaan.⁷

Jakeluteknologiasta riippumatta television vahvin voima on reaaliaikaisuudessa, suorassa lähetyksessä. Television aikamuoto on jatkuva nykyhetki, kuten Mary Ann Doane (1990, 222) on todennut. Välittömän läsnäolon simulaatio on edelleen television ominta aluetta ja kilpailuvaltti suhteessa elokuvaan. Tämä television luonne tuskin muuttuu nopeasti. Vaikka kotiteknologian kehitys ja ohjelmia digitaalisesti tallentavat DVR-laitteet mahdollistavat television entistä personoidumman aikatauluttamisen, on todennäköistä, että ihmiset haluavat jatkossakin seurata suorita lähetyksiä, kuten uutisia ja urheilukilpailuja, mieluummin reaaliajassa kuin tallenteina. Tämä perustuu ihmisten sosiaaliseen luonteeseen ja haluun tuntea yhteenkuuluvuutta ja yhtäaikaisuutta muiden kanssa.

Benedict Andersonin (1983) tunnetun lauseen mukaan kansakunta on "kuviteltu yhteisö". Monet tv-lähetykset kytkeytyvät kansallisen yhteisöllisyyden luomiseen. Suomessa katsojatilastojen kärkeen nousevat itsenäisyyspäivän vastaanotot presidentin linnassa ja jääkiekon MM-kisat, Skandinaviassa kuninkaalliset tapahtumat ja käsipallo. Ranskassa suuri tv-tapahtuma on Tour de France ja USA:ssa Super Bowl (Agger 2001, 70–73). Televisiojakelun ja -tarjonnan globalisaatio toki vähitellen rapauttaa television kansallista luonnetta, muttei poista katsojien halua hakea televisiosta yhteisiä identiteettejä ja "aikalaistoveruuden" kokemuksia (Johansen 1992).

Televisio on usein nähty viestimenä, jonka käyttö on passiivista. Televisio, joka pyrkii sekä esteettisen ilmaisunsa että sisältönsä puolesta sopeutumaan arjen askareisiin, rakentuu tietyn yksinkertaisuuden ja selkeyden varaan siten, että television katselussa vilkaisut (*glance*) riittävät, eikä keskittynyttä tuijotusta (*stare*) tarvita (Ellis 1992, 135–6). Samaan tapaan Lawrence Grossberg (1995, 89–90) puhuu television "yhdenentekevästä" luonteesta: katsojien suhde tarjontaan

⁷ Prime time ei ajoitu kaikkialla samoin. Esimerkiksi Italiassa ja Belgiassa tv:n katselussa on kaksi huippua, joista pienempi on keskiviiköllä pitkän lounastauon aikana. Pohjois-Euroopassa paras katseluaika on iltaisin. Parhaan katseluajan sijoittumiseen vaikuttaa kunkin maan perhemalli, työelämän aikataulut ja muut kulttuuriset seikat. (Schutz 2000, 125)

on löyhä, jopa välinpitämätön. Televisio on kuin "audiovisuaalista tapettia". Raymond Williamsilta (1974) on perua tunnettu näkemys, että television välinluonnetta hallitsee keskeytymätön ohjelmavirta (*flow*).⁸

Tekeekö tv:n ohjelmavirta sitten katsojasta ohjelmavirrassa kelluvan passiivisen "sohvaperunan"?

Eräiden arvioiden mukaan vastaus on kyllä. Dan Steinbock muotoilee psykoanalyttisessä näkemyksessään asiaa niin, että televisio lietsoo "passiivista transferenssia" eli epäanalyttistä tunnesiirtoa. Tv toimii supportiivisena terapiana, joka tukee katsojan egoa, mutta ei ratkaise tiedostamattomia konflikteja. Tv-suhde sopeuttaa ihmisiä vallitsevaan järjestykseen, jonka tuottamia psyykkisiä kärsimyksiä lievitetään fantasian tasolla "hetken helpotuksella". Tv-terapia ei kuitenkaan toimi paljastavana tai ratkaisevana terapiana vaan käytännössä tuottaa ratkaisujen lykkäämistä – ja katselun jatkumista. (Steinbock 1983, 77–97.)

Kulttuurintutkimus on haastanut näkemystä passivoivasta ja yksisuuntaisesti puhuttelevasta televisiosta (Newcomb & Hirsch 1984; Livingstone 1990; Morley 1992; Alasuutari 1999). Se on löytänyt näyttöä sekä televisiodiskurssien monitulkintaisuudesta että intensiivisestä ja sosiaalisesta TV:n katsomisesta. Se on luonut näkemyksiä aktiivisesta katsojasta, joka lukee merkityksiä myös "vastakarvaan". Television katsominen ei välttämättä ole yksinäistä, tiedostamatonta ja passiivista ohjelmavirran seuraamista, vaikka siihen houkuttelevia elementtejä televisioon liittyisikin. Ellis kritisoi Williamsin näkemystä katkeamattoman ohjelmavirran hallitsemasta televisiosta, koska katsoja kuitenkin haluaa seuloa virrasta haluamiaan ohjelmia. Ellis korostaakin television jaksoja (*segments*), jotka organisoidaan sarjalogiikalla. (Ellis 1992, 117–126.)

Passivoivan television visioissa televisiolle näyttää jäävän Roman Jakobsonin kuusiulotteisen viestintämallin funktioista vain yksi, "faattinen funktio": televisio tarjoaa ihmiselle kontaktin, läsnäolon illuusion ja sen puhuttelu pyrkii pitämään vain kanavan auki välittämättä mitään merkittävää sisältöä (Dahlgren 1995, 29). En itse pidä näin totalisoivaa näkemystä osuvana.

Toisaalta osuva ei ole myöskään "fiskeläinen" ajatus televisiosta "semioottisen demokratian" välineenä, jota katsojat käyttävät vapaaseen merkityksen muodostukseen täysin aktiivisesti ja itsenäisesti (Fiske 1987, 236, 239; Alasuutari 1999, 10–13). Uusi televisiotutkimus saattaa todeta television katseluun liittyvän passiivisuuden suorastaan "aikansa eläneeksi myytiksi" (Ermi & Sotamaa 2003, 14), mutta johtopäätös lienee ennenaikainen. Television katsominen voi olla passiivistakin, mutta televisioinstituutio tai yksittäisen tv-ohjelman puhuttelutapa ei yksin luo tai determinoi television katsomisen aktiivisuutta tai passiivisuutta, vaan kyse on laajemmin sekä katsomisen kulttuurisesta kontekstista että spesifistä tilannekontekstista.

Passiivinen television katselu ei välttämättä ole vielääkään harvinainen ilmiö. Psykoanalyttisessä näkemyksessä ihmisen alttiutta passivoitua tai tulla manipu-

⁸ Kannattaa huomata, että Williams kuvasi ohjelmavirralla lähinnä yhdysvaltalaisen kaupallisen television perinnettä, ja Euroopassa television tyyli on ollut erilainen (Hujanen 2004; Ridell 1998, 129–130).

loiduksi on teoretisoitu niin freudilaisen "kuolemanvietin" kuin lacanilaisen kielellisen identifikaation ajatusten kautta. Syventymättä psykoanalyttisten näkemysten relevanssiin, voi todeta, etteivät kulttuurintutkimuksen nostamat näkemykset yleisön median käytön aktiivisuudesta kumoa psykoanalyttisiä näkemyksiä ihmisen taipumuksesta luoda passiivisia tunnesiirtoja fiktiivisiin hahmoihin. Kun kulttuurintutkimus kiinnittää huomiota ihmisten tietoisien toiminnan tasoon, puhuu psykoanalyysi piilotajuisen tai esitietoisien toiminnan tasosta. Huomio on siis ihmisenä olemisen eri tasoilla.

Televisio on kaikkiaan monimuotoinen joukkoviestin, jota käytetään monella tavalla. Television medialuonne on "polyseeminen"; sille on tyypillistä sisältöjen, diskurssien, tyylien ja käyttötapojen moninaisuus (Eerikäinen 1991).

Televisio on monipuolistunut nopeasti 1980-luvulta alkaen niin kulttuuristen muutosten kuin esimerkiksi video- ja pelikonsoliliitännöiden, satelliitti- ja kaapelijakelun, maksu-tv-järjestelmän, kilpailun vapauttamisen, teksti-tv:n, kotiteatterilaitteiden, laajakuvaformaatin ja nyt viimeksi digitalisoitumisen seurauksena. Kun digi-tv:n sijoittaa tähän television kehityksen jatkumoon, se ei näyttäydy niinkään radikaalisti uutena televisiona vaan pikemminkin osana pitkään jatkunutta kehityskulkua, jota luonnehtivat television monipuolistuminen, kaupallistuminen, ohjelmatarjonnan lisääntyminen, teknisen laadun kehittämisen pyrkimykset sekä erilaisiin lisäpalveluihin ja -toimintoihin kytkeytyminen. Silti digitalisoitumisessa on kysymys televisiota poikkeuksellisen nopeasti muuttavasta murroksesta, jonka vaikutukset heijastuvat yhtä aikaa moneen suuntaan, kuten teknologiaan, sisältöihin, käytettävyyteen, kilpailutilanteeseen ja katsojien mediavalintoihin.

2.2. Journalismi ja tv-journalismi

Journalismilla tarkoitetaan kahta hieman eri asiaa: ensinnäkin journalistisen työn tekemistä, tapoja ja käytäntöjä tuottaa journalismia, ja toiseksi journalistisen työn tuotteita, uutisia, radiojuttuja ja niin edelleen. Journalismi on aina osa joukkotiedotusta. Kohdennetut, yksilölle räätälöidyt tietopalvelut ovat siis jotain muuta. (Hemánus 1990, 14.)

Edes journalismin tutkimuskirjallisuus ei usein määrittele journalismin käsitettä. Tällöin käy helposti niin, että journalismista puhutaan implisiittisesti vain uutisjournalismina. Vaikka päivittäistä uutisvälitystä on mahdollista pitää journalismin ydinalueena tai sen sisäisen arvohierarkian huipulla, ei journalismin käsite kuitenkaan rajoitu uutistoimintaan.

Ensimmäisinä sanomalehtinä pidetyt julkaisut olivat muodollisesti kirjoja. Ennen 1700-lukua esimerkiksi Brittein saarten painolaeissa ja -asetuksissa journalismia ei erotettu muusta kirjallisuudesta. Journalistisen typografian kehittyymi-

sen ensiaskeleita nähtiin vasta 1660, jolloin London Gazette muuttui kaksipal-
taiseksi. Manner-Euroopassa tästä tuli käytäntö vasta 1700-luvulla. "Huutavat"
etusivun otsikot keksittiin vasta 1700-luvun lopulla, jolloin alkoi myös poliittisen
lehdistön kehittyminen kohti taloudellisesti merkittävää julkaisutoimintaa ja
kapitalistisen logiikan mukaista lehdistöä. Journalismin eroaminen kirjamuodos-
ta tapahtui Suomen kaltaisessa periferiassa luonnollisesti vielä hitaammin.
(Hemánus 2002; Lehtonen 1998; Mervola 1995; Pietilä 1980, 186–189, 209–
229.)

Utisjournalismin tarkastelussa on syytä kysyä sen perään, mikä lopulta mää-
rittelee uutisen. Antti Seppälä (2003) ei lähde tv-uutisen merkitystuotantoa käsit-
televässä väitöskirjassaan kovin haastaviin määritelmiin. Hänelle uutinen on
uutinen kun se näyttää siltä ja on "julkaistu journalistisessa tuotteessa". Hän ei
esitä lisäkysymystä siitä, mikä on journalistinen tuote. Toisaalta Seppälä vihjaa,
että kaikki uutiset eivät ole journalismia puhumalla erikseen "journalistisesta
uutisesta". Seppälä toteaa avoimesti määrittelemisen vaikeuden: "en osaa määri-
tellä uutista, mutta tunnistan uutisen kun sellaisen näen". Hän tarkentaa kuitenkin
osuvasti, että uutinen on journalismin piiristä se esitysmuoto, joka aina tarvitsee
lähtökohdakseen uutuuutta, ajankohtaisuutta. Ajankohtaisuus voi käytännössä olla
myös "ripustin" tai "koukku", kuten on laita silloin kun asunnottomien päivä
helpottaa toimittajaa tekemään jutun asunnottomuudesta laajemmin. (Emt., 28–
29.)

Silloin kun journalismin olemusta on lähdetty määrittelemään tarkemmin, on
Suomessa usein tukeuduttu Otto Grothin klassisiin sanomalehden "olemusmää-
reisiin" (ks. esim. Luostarinen 2002; Pietilä 1997, 112–116; Malmberg 1987, 23–
28). Grothin määreitä ovat periodisuus, universaalisuus, ajankohtaisuus ja julki-
suus. Malmbergia seuraten (emt., 23, 177) lähdän paremman puutteessa itekin
liikkeelle Grothin määritelmistä journalismin ominaispiirteiden hahmotuksessa.

Grothin määreistä ensimmäinen, periodisuus, tarkoittaa säännöllistä ilmesty-
mistä. Julkaisusykli voi olla päivittäinen tai harvempi, olennaista on vain se, että
journalismi ei tarjoa ainutkertaisia viestejä vaan säännöllisen viesti- tai tekstijat-
kumon. Toisen piirteen, universaalisuuden, Malmberg tulkitsee tarkoittavan
erityisesti sitä, että journalismi on moniaineksista, välittää ajankohtaista tietoa
kaikista aiheista ja kaikilta elämänalueilta, ja toimii näin Grothin sanoin "yhteis-
kuntamme atomisoitumista vastaan" (emt., 25) Perinteisen sanomalehden uutis-
journalismin osalta näin varmasti onkin. Journalismi on kuitenkin nykyään entis-
tä laajempi ilmiö, ja erilaiset erikoisjournalismin muodot ovat lisääntyneet, eikä
erikoisjournalismin jättäminen journalismin käsitteen ulkopuolelle liene perustel-
tua. Kauko Pietilä tulkitseekin sanomalehden universaaliuden Grothin pohjalta
tarkoittavan myös sitä, että se pyrkii mahdollisimman laajaan ymmärrettävyyteen
(Pietilä 1980, 165). Journalismin universaalius tarkoittaa siis moniaineksisuuden
ohella sitä, että se on "yleiskulttuurua" tai populaarikulttuurua kansankulttuurin
mielessä. Kuten Luostarinen (2002) toteaa, journalistisilta teksteiltä edellytetään,
että kieli on selkeää ja sisältö ymmärrettävää myös silloin kun vastaanottajalla ei
ole syvällistä ennakkotietoa käsiteltävästä aiheesta. Siksi journalistinen diskurssi
eroaa esimerkiksi tieteellisen aikakauskirjan diskurssista.

Kolmas grothilainen journalismin piirre, ajankohtaisuus, kytkeytyy periodisuuteen mielestäni niin olennaisesti, että ne muodostavat yhteisen loogisen luokan: kukin journalistinen viestin määrittelee ajankohtaisuutta oman julkaisusyklinsä mukaisesti. Ajankohtaisuutta voi nimittää myös "aktuaalisuudeksi", joka vihjaa myös tärkeyteen ja kiinnostavuuteen. Neljäs piirre, julkisuus, tarkoittaa, että journalismi on periaatteessa kaikkien saatavilla. Se ei siis ole salaista tai yksityistä viestintää vaan kääntyy mahdollisimman monen puoleen; tällaisena journalismi edustaa joukkoviestintää. Käytännön taloudelliset ehdot toki rajaavat tätä julkisuuden piiriä jollekin levikki- tai jakelualueelle, mutta tuolla alueella journalismi on suunnattu kaikille, "yleiselle yleisölle" ja osallistuu näin yhteisön luomiseen. (Emt. 23–28; 51–59.)

Hyviä lähtökohtamääritelmiä journalismista antaa myös Michael Schudson (2003) Hänelle journalismi on käytäntö, joka tuottaa ja jakaa tietoa ajankohtaisista asioista, jotka ovat yleisesti kiinnostavia ja tärkeitä. Journalismin taustalla toimivat instituutiot, jotka julkaisevat ajankohtaista, tosipohjaisena esitettävää tietoa ja kommentaaria säännöllisesti, yleensä päivittäin. Kiinnostavin on Schudsonin määritelmässä journalismin yleisöä koskeva kohta. Hän määrittelee journalismin suuntautuvan anonyymille, ennalta rajaamattomalle yleisölle, joka samalla otetaan mukaan diskurssiin määrittelemään sitä, mikä on tärkeää (emt., 11).

Tässä määritelmässä on mukana monia perinteisiä ja yleisesti hyväksytyjä journalismin määrittelyn aineksia. Muotoilen näitä seuraavasti:

- Faktuaalisuus eli tosipohjaisuus tai ainakin paikkansapitäväksi vilpittömin mielin uskottu tieto.
- Aktuaalisuus eli kiinnostavuus, tärkeys ja ajankohtaisuus, mikä kytkeytyy myös säännölliseen, periodiseen julkaisemiseen.
- Institutionaalisuus: journalismin tuotantokoneisto määrittyy vakiintuneeksi tahoksi, johon käytännössä kohdistuu myös julkista regulaatiota ja juridisia vastuita, jotka ovat myös omiaan pitämään yllä journalismin luotettavuutta.
- Julkisuus, sisältäen laajan ennalta rajaamattoman yleisön, joka jollain lailla on myös vuorovaikutuksessa journalismin tekijöiden kanssa ja määrittelemässä sitä, mitä on syytä pitää tärkeänä.

Jokainen näistä kohdista avaa kiinnostavia lisäkysymyksiä. Faktuaalisuus herättää kysymyksen totuuksien sosiaalisesta luonteesta ja aktuaalisuus kysymyksen siitä, miten tärkeä ja ajankohtainen kulloinkin määritellään. Institutionaalisuus pitää sisällään myös sen, että journalismi julkaisutoimintana vaatii taustalleen rahoitusmallin; journalismi ei siis määritelmällisesti ole harrastustoimintaa, mutta voiko se olla myöskään puhdasta yritystoimintaa ilman institutionalisoidun ammattikunnan omaa eettistä normistoa? Julkisen, rajaamattoman yleisön osalta journalismin määritelmä on sikäli ristiriitainen, että journalismi on käytännön syistä kuitenkin rajannut yleisöään tietyille kansanosalle ja levikki- tai lähetysalueelle, kuten sekä Schudson (2000, 57) että Groth (Malmberg 1984, 27) myöntävät.

Grothin ja Schudsonin määritelmät eivät ole identtiset, mutta ne leikkaavat toisiaan. Erillisiä alueita on vain kolme. Groth ei näytä edellyttävän journalismil-

ta tosipohjaisuutta eikä puhu institutionaalisuudesta. Ero johtuu varmaan osin siitä, että puhuessaan sanomalehdestä, Groth ottaa sekä faktisuuden että taustainstituution annettuna. Shudson ei puolestaan mainitse universaalisuutta sisällön monipuolisuuden mielessä, missä mielessä se ei mielestäni olekaan kovin relevantti ajatellen journalismia sanomalehteä laajemmin. Sen sijaan universaalisuus on tarpeen pitää mielessä ajatellen ilmaisun selkeyttä ja populaariutta.

Mitä näistä määritelmistä sitten puuttuu? Ennen kaikkea journalismin alustavaakin määritelmää pitää täydentää sillä, että tuntemamme journalismin edellytys on myös sisällön tekninen monistus tai välitys. Groth mainitsee tämän (ks. Pietilä 1980, 165), samoin kuin esimerkiksi Hemánus (1990, 14), mutta Schudson ei tätä ehkä itsestäänselvää seikkaa ota journalismin määritelmässä esille. Journalismi laajoille, ennalta rajaamattomille yleisöille suunnattuna ajankohtaisviestintänä on tullut mahdolliseksi vasta modernien kommunikaatiovälineiden myötä, mukaan lukien liikennevälineet, ja niiden mahdollistaman ajallisten ja maantieteellisten etäisyyksien ylittämisen kautta. (Kommunikaation käsitteen historiasta ks. Peters 1999, 7–10.) Ilman mediateknologian mahdollistamaa massajakelua uutistiedon jakelu olisi mahdollista vain hyvin rajattuna ilmiönä, kuten seinäkirjoituksina tai saarnastuolista huudettuina tiedotteina.

Tekninen monistus on koko journalismin historian alusta alkaen kytkeytynyt journalismin sisällöllisiin, sosiaalisiin ja kaupallisiin funktioihin ja tehnyt mahdolliseksi sen, että journalismista on kehittynyt taloudellisesti merkittävää toimintaa ja voittoja tavoittelevaa julkaisubisnestä. Heinosen (1999, 22–25) tapaan näen yhtäältä teknologian vaikuttaneen journalismin sisältöihin ja toisaalta journalismin sisällöllisten ja kaupallisten tavoitteiden vaikuttaneen siihen, millaista viestintäteknologiaa on kehitetty. Vaikka journalismia edelleen tuotetaan myös ilman taloudellisen voiton tavoitetta, pidän tarpeellisena ottaa journalismin "tavaranluonteen" mukaan sen alustavaan määritelmään. Myös ei-kaupallisessa, esimerkiksi julkisen palvelun televisiotoiminnan piirissä tuotetussa journalismissa, journalismia on mahdollista ajatella tuotteina, ohjelmina ja palveluina. Vaikka "journalistiset paketit" tarjottaisiin yleisölle vastikkeetta, on taustalla rahoitusmalli, esimerkiksi lupamaksujärjestelmä, jonka legitimizeetti käytännössä edellyttää sitä, että yleisö on kiinnostunut tarjottavista paketeista. Journalismin tuotannossa taloudellisella ajattelulla ja kustannus-hyöty-analyyseilla on siten keskeinen rooli.

Tulkitsemalla ja täydentämällä Schudsonin ja Grothin näkemyksiä saan aikaan tämän tutkimuksen käyttöön riittävän monipuolisen määritelmälistan journalismin keskeisistä ominaispiirteistä:

1. **Faktuaalisuus**, joka sisältää myös sosiaalisen tärkeyden kriteerin.
2. **Aktuaalisuus**, joka sisältää myös periodisuuden, syklisen jatkuvuuden.
3. **Institutionaalisuus**, joka pitää sisällään mm. taloudellisen vallan ja julkisen regulaation.
4. **Universaalius** eli moniaineksinen sisältö ja ymmärrettävä ilmaistapa.

5. **Julkisuus** eli laaja, periaatteessa rajaamaton yleisö, jolla on mahdollisuus jonkinlaiseen vuorovaikutukseen journalismin tekijöiden, toimittajien kanssa.
6. **Tekninen monistus tai välitys.**
7. **Tavaraluonne** eli se, että journalistiset tuotteet toimivat kaupallisilla mediamarkkinoilla sisältötuotteina, jotka kilpailevat keskenään yleisön huomiosta ja arvostuksesta.

Televisiojournalismi on esteettisesti ja retorisesti erilaista kuin lehtijournalismi, mutta journalismin ominaispiirteiden tasolla peruseroa ei ole. Usein katsotaan, että tv-journalismi on lehtijournalismiin verrattuna viihteellistä ja pinnallista. Tv-journalismin vaikutusvalta on länsimaissa kuitenkin suuri; televisio on julkisen keskustelun keskeinen instituutio niin journalismin kuin muidenkin ohjelmatyyppien kautta (Dahlgren 1995, x, 15–48). Vaikka televisio saatetaan mieltää erityisesti viihteen mediumiksi, ei sen rooli journalistisena välineenä ja uutisvälineenä ole ainakaan Suomessa vähenemässä. Lähes 70 prosenttia suomalaisista pitää televisiota tärkeimpänä uutisten välittäjänä ja TV koetaan uutislähteenä myös luotettavimmaksi (Nikulainen 2004a).

Mats Ekström (2002) määrittelee journalismin tiedontuotantoa ja epistemologiaa koskevassa artikkelissaan tv-journalismin piiriin uutisten ja ajankohtaisohjelmien lisäksi talk show -ohjelmat (keskusteluohjelmat) ja dokumentit (emt., 261). Samoin Dahlgren (1995, 54–57) hyväksyy journalismin piiriin myös uusia viihteellisiä formaatteja, kuten viihdeuutiset, kevyet keskusteluohjelmat ja aamutv:ssä tyypilliset "infotainment-makasiinit", joissa lähetystä juontavan toimittajan rooli on lähellä rupattelevan isännän (*host*) tai emännän roolia.

TV-journalismin talossa on seinät leveällä ja katto korkealla, mutta mikäli esimerkiksi keskusteluohjelma ei käsittele lainkaan sosiaalisesti tärkeitä, ajankohtaisia asioita, ei se ole tv-journalismia vaan puheviihdettä. Se ei tarkoita, ettei ohjelma voisi olla hyvää viihdettä eikä poista sitä ongelmaa, että sosiaalisen merkittävyyden kriteereitä on vaikea määrittellä. Tekeekö esimerkiksi poliitikkojen tapa käyttää vierailuja viihdeohjelmissa politiikan teon ja imagonhallinnan välineenä viihdeohjelmista journalistisia? Keskustelu journalismin häilyvistä rajoista kuvastaa myös yhteiskunnallisesti tärkeän ja vähemmän tärkeän jatkuvaa uudelleenmäärittelyä.

Televisiojournalismin suhteessa dokumenttielokuvaan siinäkin on hämäryyttä, joka palautuu sekä journalismin että dokumentin määrittelyn sumeuteen.

John Corner (1995, 77–78) toteaa, että dokumentin käsitettä on käytetty sekä laajassa että suppeassa merkityksessä. Suppeassa mielessä dokumentilla tarkoitetaan *dokumenttielokuvaa* (*documentary film*). Tässä merkityksessä käsite alunperin syntyi kun John Griersonin, josta tuli myöhemmin brittiläisen ja kanadalaisen dokumenttielokuvan keskeinen vaikuttaja, keksi lehtiartikkelissaan vuonna 1926 kuvata käsitteellä 'documentary' Robert Flahertyn elokuvaa *Polynesian* alkuperäiskansasta. Sen sijaan käsite *dokumentarismi* (*documentarism*) viittaa Cornerin erittelyssä laajemmin ei-fiktiiviseen audiovisuaaliseen representaatioon, televisiossa kokkiohjelmista urheilukilpailuihin. Dokumentarismi on suorastaan televi-

siomediaa määrittävä piirre ja sen ydinaluetta; sen sijaan dokumenttielokuvan rooli television ohjelmavirrassa on varsin marginaalinen. (Ks. myös Winston 1995 ja Nichols 2001.)

Dokumenttielokuva on itsenäinen elokuvataiteellinen teos, jonka ei tarvitse journalismin tapaan tukeutua ajankohtaisuuteen tai edes välttämättä kuvata ulkomaailmaa, koska se voi olla myös tekijänsä subjektiivinen tutkimusmatka omaan mielenmaisemaan ja kokemukseen. Elokuva on yksittäinen teos, televisiokielellä ns. pisteohjelma, eikä esimerkiksi osa reportaasisarjaa. Dokumenttielokuvan aihepiiri voi liikkua ajankohtaisesta iäisyyskysymyksiin, sisältää yhtenäisen kerronnallisen kaaren tai tukeutua kuvakollaasimaiseen tajunnanvirtaan. Dokumenttielokuva etenee lähinnä audiovisuaalisin keinoin, ei niinkään esimerkiksi haastattelujen tai toimittajan stand up -selostuksen avulla. Dokumenttielokuva voi hyödyntää myös näyteltyjä jaksoja. Vaikka jo Griersonille dokumenttielokuva oli todellisuuden luovaa käsittelyä (*“creative treatment of actuality”*), puhutaan joskus erityisesti taiteellisista dokumenttielokuvista myös käsitteellä *“luova dokumentti”* (*creative documentary*) (Kohtamäki 2001).

Erottelu tv-journalismin ja dokumenttielokuvan välillä voi olla liukuva. Monista tv-reportaaseista voidaan perustellusti puhua sekä journalismina että dokumenttielokuvina. Journalismi ja dokumenttielokuva tuskin ainakaan Suomessa ovat vihamielisessä suhteessa toisiinsa. Erityisesti TV2:n ajankohtaistoimitus, joka alun perin oli osa dokumenttitoimitusta, on luonut itsenäisen dokumenttielokuvan perinnettä tv-journalismin rinnalla (Hujanen 1993, 15–19). TV2:ssa syntyi ohjaaja Arvo Ahlroosin ja kumppaneiden johdolla suorastaan *“dokumentaristien koulukunta”*, joka kehitti journalistisen dokumenttielokuvan lajityyppiä (Lanas Cavada 1994). Myöhemmin TV2:n erityinen dokumenttiprojekti on tuottanut ja koonnut dokumenttielokuvia esityssarjoihin ja nostanut dokumenttielokuvan profiilia televisiossa.

Dokumenttielokuvan rajalinja journalismiin voi olla sumea, mutta ääripäät voi silti erottaa toisistaan, aivan kuten harmaan olemassaolo ei tee mahdottomaksi puhua erikseen mustasta ja valkoisesta. Vastaava sumea rajalinja löytyy myös journalismin ja television viihteellisten puheohjelmien väliltä.

Television urheiluohjelmat ovat eräs kiintoisa rajanvetoa vaativa ohjelmatyyppi. Suuri osa urheilulähetyksistä on muodollisesti journalismia puhtaimmillaan: tulosuutisointeja, haastatteluja, reaaliaikaista raportointia jne. Kuitenkin tv-urheilu on myös leimallisesti televisioviihdettä. Urheiluohjelmien emotionaalinen vire on niin vahvaa, että Margaret Morse (1983) nimittää niitä miesten saippuaopperaksi. Kilpaurheilun televisiointi näyttää edustavan yhtä aikaa kaikkia television vahvimpia alueita: journalismia, viihdettä ja draamaa (Raunbjerg 2001). Vaikken kiistä urheiluohjelmien journalistisuutta, jätän niiden käsittelyn tässä tutkimuksessa journalismipohdintojen tasolla vähälle.

Journalismin ja ei-journalismin raja ei televisiossa kulje siinä missä faktan ja fiktion itsessään sumea rajalinja, koska televisio esittää myös tietokilpailujen ja kevyiden rupatteluohjelmien kaltaista faktaviihdettä. Jos pohditaan television roolia julkisuuden luojana, tarkka tv-journalismin määrittely ei välttämättä ole edes tarpeen, koska olennaista yhteiskunnallista julkisuutta voidaan luoda myös

esimerkiksi sarjadraamassa ja muussa populaarikulttuurissa (Koivunen & Lehtonen 2005).

Tv-journalismin luoman julkisuuden kannalta on olennaista sekä retoriikan ymmärrettävyys ja puhuttelevuus että konkreettinen ääneen pääsy, eli se, kuka saa puheaikaa journalismin kautta. Heikki Heikkilän mukaan (2001, 151) journalismin tutkimuksessa on osoitettu, että erityisesti uutishierarkian arvostetuimmissa, politiikan ja talouden aiheissa, journalismi päästää ääneen lähinnä yhteiskunnan eliitin edustajia. ”Pehmeiden uutisten”, kuten sosiaalipolitiikkaan liittyvien aiheiden käsittelyssä, haastatteluja ja lausuntoja saavat herkemmin antaa myös ns. tavallisen kansan edustajat. Silloin kun kansalaisia uutisissa esiintyy, he jäävät Marko Ampujan mukaan (1997) helposti statisteiksi tai ”symboli-ihmisiksi”: heiltä ei odoteta argumentointia vaan tiettyä ”kadunmiehen” mielipidettä. Tv-uutisissa uransa tehnyt Harri Palmolahti (1993, 141) puolestaan on kuvannut johtajien ja muiden ns. status *quon* edustajien olevan uutisissa ”laillistettuja lähteitä”, joiden käyttöä ei tarvitse erityisemmin perustella.

Tavallisten ihmisten ja erityisesti naisten on vaikea saada omaa ääntään esiin journalismin arvostetuimmilla alueilla, vaikka journalisti usein katsookin toimivansa ”suuren yleisön” edusmiehenä (Heikkilä & Kunelius 1997, 6–7; Halonen 1999). En ole tutkimuksessani sitoutunut ns. kansalaisjournalismin projektiin (ks. aiheesta esim. Tiedotustutkimus-lehden erikoisnumerot 4/1997 ja 3/1999), mutta kannatan ajatusta kansalaisten entistä suuremmasta ääneen pääsystä myös tv-journalismin areenoilla. Kansalaisjournalismin tapaan näen monipuolisen julkisen keskustelun demokratian kannalta ensiarvoisen tärkeänä. Ennen kuin palaan tähän kysymykseen, kuvaan seuraavassa luvussa tarkemmin digi-tv:n alkuhistoriaa.

3. Digi-tv Euroopassa ja Suomessa: alkuhistoriaa

Digitaalinen televisio ei tarkoita mitään yksittäistä teknistä laitteistoa kuten digitaalista tv-vastaanotinta tai tuotantokalustoa. Lähinnä digi-tv:ssä on kysymys television sisältöjen digitaalisesta jakeluketjusta. Kyse on kokonaisuudesta, joka syntyy digitaalisen sähköisen tv-signaalin lähettämisestä ilmassa leviäviä radioaaltoja tai muita televisioverkkoja käyttäen, ja toisaalta digitaalisista vastaanottimista. Jakeluvaiheessa syntyvät myös digi-tv:n välittömimmät hyödyt: digisignaalin lähettäminen kuluttaa radiotaajuuskaistaa ja energiaa vähemmän kuin perinteinen analogisen television lähetys.

Televisioverkolla tarkoitan tässä tutkimuksessa tv:n lähetysverkkoa eli televisiosisältöjen kuluttajajakelun verkkoa. En siis käsittele tv-yhtiöiden tuotantoverkkojen digitalisoinnista, ohjelmasiirtoyhteyksissä linkkiverkkojen korvaamista digitaalisilla valokuituverkoilla tai materiaalien käsittelyssä ja arkistoinnissa kuvanauhojen korvaamista kovalevytallentimilla ja IP-verkoilla (ks. Salonen 2004; Lindqvist 2003). Television tuotantoverkkojen ja muun sisältötuotannon digitalisoinnin prosessit ovat oma tutkimusalueensa, joka jää enimmäkseen tämän tutkimuksen rajausten ulkopuolelle.

Käyn seuraavassa läpi digi-tv:n jakeluteknologiaa. Sen jälkeen siirryn kuvaamaan digitaalisen television kehityshistoriallista taustaa. Lähden liikkeelle analogisella aikakaudella syntyneistä teräväpiirtotelevision (High Definition Television, HDTV) ja interaktiivisen television (iTV) kehityshankkeista ja -visioista. Digi-tv:n poliittisena taustana käsitelen EU:n audiovisuaalisen politiikan tavoitteita ja digi-tv:n sääntelyä. Luvun lopuksi kuvaan Suomen digi-tv-projektin alkuvaiheita.

3.1. Digi-tv:n teknologian yleispiirteet

Digi-tv:n jakelulle on kolme päämuotoa: maanpäällinen radiolähetys (digital *terrestrial* television, DTT), satelliittilähetykset tai kaapelilähetykset.

Maanpäällisessä televisiossa signaalin lähettimet⁹ sijaitsevat radiomastoissa ja signaalin vastaanotto tapahtuu yleensä katolle sijoitetulla "harava-antennilla" tai pienellä sisäantennilla. Sekä maanpäälliset tv-lähetykset että televisiosatelliitit (DTH) edustavat langatonta televisioteknologiaa. Koska satelliittilautanen pitää kohdistaa tarkasti lähettävään satelliittiin, ei satelliittitelevisio käytännössä kykene tarjoamaan mahdollisuutta mobiiliin vastaanottoon, ja maanpäällisessäkin televisiossa liikkuva vastaanotto onnistuu vain, mikäli televisioverkon tiheyttä tai lähetintehoja lisätään normaalista. Kaapelilähetyksen vastaanotto on maantieteellisesti sidottu kaapelin päähän.

Jakelutiestä riippumatta digitalisoiminen lisää kanavatilaa, koska digilähetykset mahdollistavat tehokkaan signaalin kompression ja virheenkorjauksen. Kompressio perustuu mm. sille, että digisignaaleissa lähetetään vain sellaiset videokuvan elementit, jotka muuttuivat edellisestä videoruudusta. Tällöin esimerkiksi taustaltaan rauhallisen studiokeskustelun videosiirto kuluttaa vähemmän bittivirtaa kuin esimerkiksi jatkuvaa kameran ja pelivälineen liikettä sisältävät jääkiekko- tai jalkapallotaltiointit.

Muitakin vaihtoehtoja digitelevision jakelulle on: esimerkiksi radioaaltojen mikroaaltoalueen käyttäminen (MVDS) tai DSL-tekniikan käyttö (IPTV eli Internet Protocol TV). Ne ovat toistaiseksi marginaalisia televisiojakelun muotoja. MVDS-jakelu on käytössä mm. Irlannissa, Sveitsissä ja Yhdysvalloissa syrjäisillä asuinalueilla, jonne kaapelin vetäminen olisi kallista. MVDS edustaa todennäköisesti väistyvää teknologiaa, mutta DLS-televisio (IPTV) saattaa tiheissä taajamissa olla potentiaalinen vaihtoehto tulevaisuudessa. Syrjäseuduilla DSL on kallis ratkaisu, koska se vaatii hyvää verkkolinjan kuntoa eikä toimi muutamaa kilometriä kauempana runkoverkkoon liitetystä puhelinkeskuksesta. (Tadayoni & Skouby 1999; Flink 2005; ks. myös liite 1, sanasto.)

IPTV:stä puhuttaessa pitää huomata, että se ei käytännössä tarkoita avoimen Internetin käyttämistä televisiokuvan välitykseen vaan IP-protokollien käyttöä televisiopalveluihin suljettujen laajakaistaisen lähiverkkosysteemien eli intranettien kautta. Avoimesta Internetistä voidaan seurata webcasting-lähetyksiä, mutta kuvan ja äänen laatu ja käyttövarmuus ovat vaatimattomalla tasolla konventionaaliseen televisioon verrattuna, vaikka kotiyhteys olisi laajakaistainen. PAL-tasoisien videon siirto IPTV:n nykystandardeilla vaatii 4–6 Mbs:n digitaalisen yhteyden, eli noin kymmenen kertaa nopeammat yhteydet kuin normaalit ADSL-kotiyhteydet.¹⁰

⁹ Suomessa on 38 televisiolähetyksasemaa, joissa on 200 - 300 metrin korkuinen masto. Lisäksi käytössä on satoja pienempiä ali- eli täytelähettimiä, eniten maastoltaan polveilevassa Keski-Suomessa. Pääasemat lähettävät jo kaikki digisignaalia, mutta alilähettimiä ei toistaiseksi käytetä digilähetyksiin.

¹⁰ Perinteisesti digitaalisen laajakaistayhteyden (*broadband*) piiriin on laskettu vain yli 2 Mbs:n yhteysnopeutta tarjoavat linjat, jotka mahdollistavat VHS-tasoisien videon välittämisen reaaliaikaisena. Signaalin pakkausmenetelmät ovat kuitenkin kehittyneet ja toisaalta ADSL-markkinointi on alkanut käyttää laajakaistan käsitettä likimain kaikista modeemiyhteyksiä nopeammista yhteysmuodoista. Yhdysvaltain viestintävirasto FCC

Globaalia Internet-televisiota on toistaiseksi vaikea toteuttaa hyvin, sillä Internetin rakenne tuo ruuhkia ja pullonkauloja muuallekin kuin kotiliittymään. Videon pakkausmenetelmien ja runkoverkkojen kehittyminen on parantanut tv-kuvan kulkua myös avoimessa Internetissä, mutta suljetut IPTV-systeemit sopivat paremmin säännöllisen tv-toimintaan myös tekijänoikeuksien ja maksujärjestelyjen vuoksi. IPTV:n rooli televisiotoiminnassa on toistaiseksi pieni muualla kuin tiheästi asutuilla alueilla, joille tarvittava verkkoinfrastruktuuri, reitittiminen ja välipalveliminen on halvinta rakentaa. Alan kehitys näyttää kuitenkin kiihtyvän. (Hanhijärvi 2002; Tadayoni & Skouby 1999.)

Suomen ensimmäisen IPTV-palvelun käynnistivät ElisaCom ja MaxiSat vuonna 2002, aluksi Itä-Helsingin kaapelittomilla alueilla ja uudisrakennuksiin. Elisa luopui kokeilusta huhtikuussa 2004, ja sen tilalle operaattoriksi tuli Song Networks. Maxinetti Multi -palvelu sisältää kotimaiset digikanavat ja maksullisia satelliittikanavia yhteensä 35 kanavan verran, 1 Mbs:n Internet-yhteyden ja edullisia puhelinpalveluita. Palvelun kuukausimaksu on tätä kirjoitettaessa vajaat 50 euroa pelkillä ilmaiskanavilla. Isossa-Britanniassa IPTV on toiminut vuodesta 2001 Hullissa ja East Yorkshiressä Kingston Communications -yhtiön palveluna. Tilajamäärät ovat maan mittakaavassa marginaalisia, eikä laajakaistatelevisiolla ole toistaiseksi roolia maan digitaalista televisiota koskevissa suunnitelmissa. British Telecom aikoo kuitenkin lisätä IPTV-palveluita. Espanjan Telefonica on laajentanut IPTV-tarjontaansa jo 140 kaupunkiin ja uskoo kysynnän kasvuun. Aasiassa Hong Kongin kaltaisissa tiheään asutuissa keskuksissa digi-tv kehittyy ennen kaikkea IPTV-järjestelmiin tukeutuen. (Del Valle 2005; Ofcom 2004, 49–54; Soramäki 2004, 199, 220–2.)

Satelliitin ja maanpäällisen jakelun kautta digitaalisen television yksisuuntainen jakelu toimii kustannustehokkaasti ja laajakaistaisena myös harvaan asutuilla alueilla. Euroopassa maanpäällisen digi-tv:n käyttöön on varattu taajuusalue 470–862 MHz, mikä vastaa UHF-kanavia 21–69. Yhden television taajuuskaistan leveys on PAL-järjestelmässä 8 MHz. Analogisessa järjestelmässä se riittää yhden tv-kanavan lähetykseen, mutta digisignaalina samaan tilaan mahtuu useita tv-kanavia multipleksiin eli kanavanippuun pakattuna.¹¹ Suomessa yksi 8 MHz:n taajuuskaista välittää multipleksoituna noin 22 Mbs:n bittivirtaa joka jaetaan 4–5 tv-kanavan, muutaman radiokanavan ja datavälityksen kesken. Kaapeli-tv:ssä yksi taajuuskaista on samoin 8 MHz, mutta ulkoisten häiriöiden puuttuessa se antaa peräti 38 Mbs:n digitaalisen kaistan, joka riittää 8–10 kanavan lähetykseen, ja lisäksi taajuuskaistoja on käytössä enemmän kuin maanpäällisissä lähetyksissä. Digitaaliset televisiosatelliitit toimivat korkeilla lähetystaajuuksilla ja laajoil-

on asettanut laajakaistan käsitteen alarajaksi 200 ksb ja Euroopassa määritelmän piiriin kelpaavat kaikki äänipuheluja ja dataa rinnakkain välittävät monipalveluverkot, jotka tarjoavat aina avoinna oleva Internet-yhteydet, eli käytännössä ADSL-yhteydet 256 kbs:n nopeudesta alkaen (Euroopan komissio 2004, 3-5; ks. myös Eskelinen 2002, 128 ja liite 1, sanasto).

¹¹ Ks. multipleksin (MUX) käsitteestä tarkemmin liite 1, sanasto.

la taajuusalueilla. Esimerkiksi Ku-band alueella 10.7–12.7 GHz toimiva televisiosatelliitti sisältää kaikkiaan 2000 MHz:n verran taajuuskaistaa, ja koska käytössä on sekä pysty- että vaakapolarisaatio, on signaalitilaa kaikkiaan jopa 4 GHz. Digitaaliseen satelliittijakeluun mahtuu näin helposti jopa tuhansien tv-kanavien sisältö. (Barnett 2004; Grandlund 2001, 333; Tadayoni & Skouby 1999; LM 1998; LM/TIVEKE 1997.)¹²

Eurooppalainen digi-tv-lähetysten standardi tunnetaan lyhenteellä DVB (*Digital Video Broadcasting*). Kilpailevat standardit on kehitetty Yhdysvalloissa (ATSC) ja Japanissa (ISDB), mutta DVB on globaalisti vahvimmissa asemassa. Yhdysvaltalainen ATSC on pakollinen standardi maanpäällisessä digi-tv:ssä, mutta kaapeliverkoissa on tehty itsenäisiä ratkaisuja mm. DVB:n käyttämisestä. Kaikkien mainitut standardit pohjautuvat signaalin pakkauksen osalta samalle MPEG-2-koodaukselle. ATSC- ja ISDB-standardit tukevat hyvin teräväpiirtolähetyksiä (HDTV) ja ISDB myös tv-lähetettä mobiileihin päätelaitteisiin, kuten uuden sukupolven kännyköihin. DVB-standardin vahvin piirre on taajuuksien tehokas käyttö, mutta siinäkin on optio HDTV-lähetyksiin. Standardista on vuonna 2004 saatu valmiiksi myös mobiilivastaanottoon sopiva versio DVB-H (*handheld*). Aiemmat versiot ovat olleet DVB-T (maanpäälliset eli terrestriaalilähetykset), DVB-S (satelliitti-tv) ja DVB-C (kaapeli-tv). (Peng 2002, 2–6; Yoshida 2004.)

Digi-tv:n toimintaan tarvitaan käytännössä lähetyksstandardin ohella digibok-sissa toimiva ohjelmointirajapinta (API), joka mahdollistaa vuorovaikutteisia palveluita, sekä maksu-tv-toimintoja varten ns. salausohjelmisto (Conditional Access System, CAS). Euroopassa ei onnistuttu saamaan näistä aikaan yhtenäistä ratkaisua, mikä tarkoittaa, että digi-tv-standardit ovat Euroopassa vain osittain yhteisiä. DVB-ryhmän kehittämä yleiseurooppalainen API-standardi Multimedia Home Platform (MHP) saatiin ensiversiona valmiiksi vasta 2000-luvulle tultaessa. Digilähetyksensä jo aloittaneiden toimijoiden ei ole helppo siirtyä sen käyttöön jälkikäteen. MHP-standardi on monipuolisempi kuin ensimmäisen sukupolven yksityiset API-ratkaisut, mutta sen haittapuolena on, että se vaatii digisovittimelta entistä enemmän prosessoritehoa ja muistia (Flynn 2001).

Euroopan ensimmäinen digitaalinen televisiosatelliitti (Astra 1E) asetettiin kiertoradalleen lokakuussa 1995. Astraa hallinnoi Société Européenne des Satellites -yhtiö (SES), joka käynnistäessään toimintansa vuonna 1985 oli Euroopan ensimmäinen kaupallinen satelliittioperaattori. SES maksaa osan voitoistaan Luxemburgin kuningaskunnalle, jonka lainsäädännön suojissa se toimii. (Tunstall & Machin 1999, 271–3.) Varsinainen DVB-standardin mukainen digi-tv-toiminta käynnistyi 1996 satelliitti- ja kaapelijakelussa; kaapeleissa erinäisiä standardoimattomia kokeiluita oli tehty jo vuodesta 1993 alkaen. Ensimmäiset maanpäälliset digilähetykset alkoivat 1998 Isossa-Britanniassa. Yhdysvalloissa digisatelliitteja toimi jo vuonna 1994, kaapeli tuli mukaan 1997 ja maanpäällinen lähetys 1998. Japanissa satelliittivälitteinen digi-tv käynnistyi 1996, kaapelivälitteinen 2001 ja maanpäällinen 2003. (Soramäki 2004, 210; Peng 2002.)

¹² Suomen radiotaajuuksien käytöstä ks. www.ficora.fi/suomi/radio/taulu.htm.

Digi-tv eteni vielä 2000-luvun alussa varsin hitaasti, kuitenkin nopeimmin Euroopassa, jossa vuonna 2002 digitalouksia oli jo 27 miljoonaa eli reilut 18% kotitalouksista. Näistä valtaosa eli 19 miljoonaa oli jonkun satelliittioperaattorin varassa. Myös Venäjällä ja monissa Itä-Euroopan maissa on julkistettu digi-tv-suunnitelmia, mutta niiden realistisuudesta ei voi olla suurta varmuutta. Japanin ohella Etelä-Korean ja Taiwanin kaltaiset teollistuneet maat ovat digitalisoimassa televisiota nopeasti. Yhdysvalloissa digivastaanotossa oli vuonna 2001 vasta reilut 3 % kotitalouksista, Japanissa 15%. Molemmissa maissa satelliitti-tv dominoi kenttää vahvemmin kuin Euroopassa. Yhdysvalloissa digitelevisiion käyttöönottoa on viety eteenpäin paljon Eurooppaa vahvemman julkisen sääntelyn vetämänä. Viestintävirasto FCC (*Federal Communications Commission*) on määrännyt digiviritimet pakollisiksi kaikkiin myytäviin tv-laitteisiin vuodesta 2007 alkaen. Kaikkien tv-asemien on pitänyt lähettää vähintään osa ohjelmistaan digitaalisena vuodesta 2003 alkaen. Heinäkuussa 2005 maan televisioyhtiöiden etujärjestö National Association of Broadcasters (NAB) ilmoitti sitkeän vastustuksen jälkeen suostuvansa siihen, että kongressi voi asettaa ehdottoman lopetuspäivän analogisille televisiolähetyksille. Kongressin edustajainhuone esittikin joulukuussa 2005, että analogiset tv-lähetykset lopetettaisiin vuonna 2009, ja kuluttajien ja julkisen sektorin laitehankintojen subventioon varattaisiin lähes 2000 miljoonaa dollaria. Lopulliset päätökset asiasta kuitenkin puuttuvat. (Gross 2005; Davidson 2005; Snider 2003; BIPE 2002; Weber & Evans 2002; Grünwald 2001.)

Digi-tv-vastaanotto ei edellytä television vaihtoa, vaan riittää, että vanha televisio kytketään scart-liittimellä erilliseen digitaaliviritimeen eli digisovittimeen (STB, set-top-box). Joissain boksimalleissa televisiolta ei edellytetä edes scart-liitintä vaan antennipistoke riittää. Digisovitin muuntaa digisignaalin analogiseen televisioon sopivaksi. Laite, jota aiemmin kutsuttiin televisioksi, jää digivastaanotossa oikeastaan vain monitoriksi, ja digiboksista tulee vastaanotin. Digi-tv voidaan saada kotiin myös PC:hen asennetun digi-tv-kortin avulla; kuvaa voidaan katsoa PC-monitorilta tai siirtää se eteenpäin tv-vastaanottimeen.

Ensimmäisen sukupolven digiboksit sisältävät vain yhden digitaaliviritimen, mikä on tehnyt videotallennuksesta entistä kömpelömpää. Kun digisovittimen avulla katsotaan jotakin digikanavaa, ei vastaanottaja pysty samalla tallentamaan toista digikanavaa. Sen sijaan analogisen kanavan katselu onnistuu samalla kun digikanavaa tallennetaan videolle tai päinvastoin. Vasta kahden viritimen kovallevytallentimilla varustetut digiboksit (DVR) tekevät ohjelmien tallennuksen yhtä helpoksi kuin perinteinen videotallennus. Suomen markkinoille näitä laitteita saatiin vuoden 2004 keväällä (Pekkala 2004). Videotallennuksen ongelmat kohdistuvat siis halvimpiin boksimalleihin ja kärjistyvät siinä vaiheessa, kun analoginen lähetystoiminta lopetetaan.

Kehittyneet digiboksimit voivat huolehtia myös maksullisen tv-lähetysten salauskoodin purkamisesta ja maksutoiminnoista. Tällöin sovitimelta edellytetään ns. maksukorttipaikat. Eräs digi-tv-murroksen merkittävä vaikutus onkin siinä, että se samalla mahdollistaa myös maanpäällisessä tv-verkossa maksu-tv-toiminnan.

Kun digitaaliviritin on asennettu tv-vastaanottimen sisälle, puhutaan integroidusta vastaanottimesta (iDTV), joista hieman harhaanjohtavasti on puhuttu myös "varsinaisena" digi-tv:nä. Laitemarkkinointi pyrkii mielellään yksinkertaistamaan mutkikkaan television jakeluteknologian muutoksen tietynlaiseksi uudeksi laitteeksi. Keväällä 2004 Finluxin integroitua digi-tv-vastaanotinta markkinoitiin esimerkiksi termillä "aito digi-tv" (Tekniset 2004).¹³ Ahkerasta markkinoinnista huolimatta Finlux päätyi kovan kansainvälisen kilpailun vuoksi yritys-saneeraukseen keväällä 2005 ja syksyllä lopulta konkurssiin.

Vaikka integroitu digi-tv vähentää johtojen ruuhkaa kodeissa, se ei ole lähtökohtaisesti digiboksia parempi laite. Koska tv-monitorin käyttöikä on pitkä, ja digiviritin kanssa yhteensopivan teknologian ja ohjelmiston kehitys on edelleen kypsymässä, ovat erillislaitteet kuluttajalle varmempia ratkaisuja. Digi-tv:n laitekantaan liittyy PC-maailmasta tuttu päivityskierre, johon liittyy myös kuluttajille taloudellisia riskejä. Huoltojen ja päivitysten kannalta erillinen digisovitin on integroitua järkevämpi laite. Digi-tv-vastaanottimien perusohjelmistot tosin voi päivittää automaattisesti radiosignaalin kautta.

Toisin kuin markkinointi on lupailut, digitaalinen televisio ei välttämättä tarjoa analogista televisiota olennaisesti parempaa tv-kuvaa koteihin. Digi-tv poistaa haamukuvan ja "lumisateen" kaltaisia perinteisiä analogisen tv-kuvan virheitä, mutta mikäli antennisignaali on huono tai esimerkiksi lisälaitteiden kaapelit aiheuttavat häiriöitä, voi digi-tv:ssä ilmetä mm. kuvan pikselöitymistä ruuduiksi, kuvan pätkimistä sekä äänen ja tekstityksen häiriöitä. Etenkin antennivastaanotossa lopulliseen tv-kuvan laatuun kodeissa vaikuttaa yhtä aikaa moni seikka, kuten lähetyskoodaus, antennin etäisyys lähettimestä, maantiede, säätölaite sekä kodin lisälaitteasennusten ja -johtojen laatu. Ei siis ole ihme, että digi-tv:n kuvan laatu on käytännössä vaihdellut ja aiheuttanut toisinaan kuluttajille pettymyksiäkin.

Periaatteessa digi-tv-standardeihin liittyy optio lähettää videota sekä nykyistä laatua heikommalla laadulla ja toisaalta, käytettävän taajuuskaistan ja vastaanottimen laadun salliessa, myös hifi-laadulla (HDTV). Ei kuitenkaan ole mitään teknistä syytä, miksi juuri digi-tv-murroksen aikana tulisi siirtyä teräväpiirtolähteyksiin tai laajakuvatelevisioiden (16:9) käyttämiseen. Näiden murrosten synkronointi perustuu pikemminkin laitemarkkinoinnin tarpeisiin ja DVD-elokuvien luomaan paineeseen. Yhdysvalloissa HDTV-visio on kytketty digi-tv-murrokseen tiiviimmin kuin Euroopassa, kuten seuraava jakso kuvaa.

¹³ Alkuvuodesta 2004 Finluxin mainos kertoi myös, että "televisio pimenee kolmen vuoden kuluttua, paitsi jos se on Finlux-digitelevisio". Kuluttaja-asiamies vei yrityksen markkinaoikeuteen harhaanjohtavasta mainonnasta, koska vanhoistakin televisioista voi katsella digitaalisia ohjelmia digisovittimien avulla (Mäki 2004).

3.2. Kansainvälinen lähtökohta teräväpiirtotelevisiossa

Esimerkiksi Weber ja Evans (2002) sijoittavat digi-tv-historian alkupisteeksi Japanissa vuonna 1968 alkaneen ja 1970-luvulla konkretisoituneen hankkeen teräväpiirtotelevision (HDTV) kehittämiseksi. EU ja Yhdysvallat alkoivat teknologisen kilpavarustelun hengessä kehittää omia analogisia HDTV-standardiaan 1980-luvulla pelätessään, että Japani saa oman, yleisradioyhtiö NHK:n kehittämän HDTV-standardinsa (Hi-Vision / MUSE) maailmanlaajuisiksi. HDTV:n lähtökohtana oli paitsi parantaa television kuvaa ja ääntä, tuoda markkinoille laajakuvatelevisio eli saada tv-ruutu yhteensopivaksi vallitsevan valkokangaselokuvan kuvasuhteen (16:9) kanssa.

Yhdysvallat aloitti HDTV-standardin kehittämisen FCC:n vetämänä 1987, jolloin perustettiin yhteistyöelin Advisory Committee on Advanced Television Service (ACATS). Aluksi tavoite oli saada NTSC-systeemin kanssa yhteensopiva analoginen HDTV-järjestelmä, kunnes 1990-luvulle tultaessa perspektiivi muuttui, ja alettiin laatia digitaalista HDTV-järjestelmää. Eri osapuolten kilpailevien standardiehdotusten sisältämien puutteiden takia FCC kutsui keskeisimmät laitevalmistajat yhteen konsortioon tutkimuslaitos MIT:n kanssa, jolloin syntyi "Digital HDTV Grand Alliance" toukokuussa 1993. Ryhmän yhteistyönä syntyi digitaalisen television ATSC-standardi, joka virallistettiin 1996. Standardoimaton digitaalinen satelliitti-tv-toiminta oli käynnistynyt maassa jo aiemmin (DirecTV vuonna 1994). Kaapeli-tv:ssä digilähetyksiä nähtiin USA:ssa ensi kertaa vuoden 1996 lopulla ja maanpäällisiä digilähetyksiä on ollut käynnissä vuodesta 1998. Katsojien kiinnostus HDTV-vastaanottoon on kuitenkin kasvanut varsin hitaasti. (Hart 2004; Soramäki 2004, 210-3; Hopkins 1994.)

Toisin kuin USA:ssa, digi-tv-projektin käynnistyminen edusti Euroopassa selvää katkosta analogisen HDTV:n kehityshankkeen kanssa (Hart 2004, 184-6). Analogisen satelliitti-tv:n HDTV-standardia kehitettiin EU:n piirissä 1980-luvun puolivälistä alkaen. Vuodesta 1988 kehitystyö oli Ranskan aloitteesta perustetun Audiovisuaalinen Eureka -hankkeen vastuulla. EU-vetoinen HDTV-standardointi ja siihen liittyvät MAC-direktiivit kuitenkin epäonnistuivat monella tavalla. Direktiiviperhe sai eri maissa erilaisia spesifikaatioita eikä näin ollen säilynyt täysin yleiseurooppalaisena. Satelliittiyhtiöt eivät suostuneet käynnistämään rankasti taajuuksia kuluttavia HDTV-lähetyksiä, koska toiminnan laajentaminen ja uusien kanavapakettien luominen oli niille tärkeämpää. Arviolta 900 miljoonaa euroa kuluttanut MAC-projekti lopetettiin joulukuussa 1992 Martin Bangemannin tultua telepolitiikan pääosaston (DG XIII) johtajaksi, mutta analogisen television laajakuvatuotannon EU-tukia myönnettiin vielä vuosia sen jälkeenkin. (EEC 1986; Smith 1999; Levy 1999, 68-69; Soramäki & Okkonen 1999, 27-33.)

HDTV-hankkeen näyttävä epäonnistuminen johti EU:ssa suunnanmuutokseen ja yritysvetoiseen standardointipolitiikkaan (Levy 1997). Digi-tv-standardien pohtiminen alkoi 1991 vapaamuotoisessa insinöörien keskusteluker-

hossa, jossa olivat edustettuina Saksan yleisradioyhtiöt ARD ja ZDF sekä laitevalmistajat Grundig ja Intermetall Saksasta, Phillips Hollannista ja Thomson Ranskasta. Tätä ns. "kuuden koplaa" johti ARD:n ja ZDF:n tuolloinen teknologiajohtaja professori Ulrich Reimers. Ryhmä katsoi, että analoginen HDTV ajaa väistämättä sivuraiteille ja alkoi puhua digi-tv-standardien kehittämisen puolesta. Syyskuussa 1993 ryhmän työ virallistettiin Digital Video Broadcasting -ryhmäksi (DVB Group) ja sen johtoon tuli Peter Kahl Saksan televiestintäministeriöstä. Ryhmään kutsuttiin kaikki Euroopan yleisradioliiton EBU:n ja standardointiorganisaatio ETSI:n jäsenet. Jäsenmäärä nousi jo ensimmäisenä vuonna 147:ään organisaatioon.¹⁴ EU tyytyi nyt jäämään standardoinnista kokonaan sivuun, ja jätti asian kokonaan tv-toimialan ja laitevalmistajien yhteistyön varaan. Komissiolla on ollut DVB-ryhmässä kuitenkin yksi äänivallaton jäsen ja toki muutakin keskusteluyhteyttä. (Bulkey 2003; Levy 1999, 70–73.)

DVB-projekti suuntautui ennen kaikkea tv-kanavien lisätarjontaan, lisäpalveluihin ja taajuuksien tehokkaampaan käyttöön eikä digitaalisiin HDTV-lähetyksiin, kuten Yhdysvalloissa tapahtui. Joitain selviä selityksiä tähän strategioiden eroon voi mainita. Ensinnäkin radiotaajuuksia on USA:ssa käytössä runsaammin kuin tiheästi asutussa ja monikielisessä Euroopassa, jossa taajuuspu-la rajaa mahdollisuuksia varsinkin maanpäällisen HDTV:n kehittämiseen. HDTV kuluttaa taajuuksia 4–5 kertaa enemmän kuin perinteinen tv-kuvan taso (Standard Definition Television, SDTV). Toiseksi kaapeli-tv kattaa Yhdysvalloissa yli 70% talouksista ja lisäksi kotitaloudet käyttävät runsaasti omia lautasantenneja, joiden kautta ohjelmia lähettävä maailman suurimmat digitaalisen ohjelmatoiminnan yhtiöt Echostar ja DirecTV (ks. sanasto DTH/DBS). Kun huomattava osa katsojista asuu jo ennestään monikanavatalouksissa, ei digitaalisen television lisäkanavatarjonta ole USA:ssa houkutteleva argumentti. Kolmas syy HDTV-painotukseen USA:ssa voi olla siinä, että analogisen television yhdysvaltalainen NTSC-standardi tarjoaa PAL-järjestelmää heikompaa kuvatarkkuutta ja värien stabiiliutta, jolloin tarve tv-kuvan parantamiseen saattaa Yhdysvalloissa olla suurempi kuin Euroopassa.

HDTV tekee kuitenkin toista tulemistaan myös Eurooppaan. Eräs syy kehitykseen on DVD-teknologian, kotiteatterijärjestelmien ja tarkkojen LCD- ja plasmanäyttöjen yleistyminen. Kehitys on siirtänyt varakkaimman kuluttajasegmentin vaatimustasoa askelta ylemmäs.

Euroopan ensimmäinen HDTV-kanava, Euro 1080, aloitti koelähetyksensä tammikuussa 2004. Myöhemmin kanava muutti nimensä muotoon HD1. Belgialaisyhtiö lähettää Astra 1H -satelliitin kautta musiikkia, urheilua ja elokuvia juovatarkkuudella 1920x1080, mikä vaatii 17 Mbps:n tiedonsiirtokapasiteetin nykyisellä MPEG-2-koodauksella. Vastaanottimien kalleuden vuoksi kanava pyrki aluksi saamaan yritysasiakkaita lentokenttien ja hotellien puolijulkisista tiloista. Nyt kanava on kuitenkin tulossa myös kaapelijakeluun. HDTV on testan-

¹⁴ Suomesta DVB-ryhmän ensimmäisiä jäseniä olivat Yleisradio ja Nokia. Nyt kun jäseniä on kaikkiaan yli 300, mukana ovat myös esim. MTV3, Digita, Sofia Digital, Elisa ja TeliaSonera. Ks. www.dvb.org.

nut HD1:n lähetystä verkossaan kesästä 2004 alkaen ja on ilmoittanut aloittavansa kanavan kaupallisen välittämisen kun päätelaitteita on saatavilla. Kanavan katselijoilta edellytetään teräväpiirtonäytön ohella erillinen teräväpiirto-sovitin (HDTV-STB), joita HTV pyrkii saamaan vuokrattavaksi. Suurten alkukustannusten takia kuluttajien kiinnostuksen HDTV-lähetyksiä kohtaan voi arvella kasvavan hitaasti. HDTV-tasoista tv-tuotantoa ja kanavatarjontaa kuitenkin lisätään eri yhtiöiden kautta, erityisesti Yhdysvalloissa. (Nikulainen 2005; Viitasaari 2004; Rantala 2002.)

3.3. Interaktiivisen television visio

Digitaalinen televisio ei ole sama asia kuin interaktiivinen televisio (iTV), vaikka näitä vielä muutama vuosi sitten usein samastettiin toisiinsa (esim. Jääskeläinen 2001). Olen liiteartikkelissa 1 (Näränen 1999) tehnyt aiheen käsitteanalyysiä ja palaan aiheeseen digi-tv:n perspektiivistä myös luvussa 4. Käsittelen interaktiivista televisiota siksi tässä vain historiallisesta perspektiivistä.

Kun televisiotoiminnan teknologiaa kehitettiin 1920-luvulla, televisiota hahmotettiin myös potentiaalisesti kaksisuuntaisena viestimenä. Varhaisissa kokeiluissa oli mukana erilaisia järjestelmiä, kuten yksisuuntainen kuvan välitys täydennettynä kaksisuuntaisella äänilinjalla (Carey 1994; Eerikäinen 1994). Televisio kuitenkin vakiintui yksisuuntaisena yleisradiolähetyksenä vapaasti leviäviä radioaaltoja pitkin, yhdeltä lähettäjältä monelle vastaanottajalle, ilman suoraa paluukanavajärjestelmää. Tässä muodossa uuden viestimen taloudellinen hyödynnettävyys ja toisaalta sen institutionaalisen tai valtiollisen kontrollin mahdollisuus oli parhaiten taattu.

Ajatukset television kaksisuuntaisesta toiminnasta jäivät vuosikymmeniksi marginaaliin, mutta eivät kokonaan kadoksiin. Eräänä television vuorovaikutteisen toiminnan varhaismuotona on usein mainittu CBS-yhtiön Yhdysvalloissa lanseeraama lastenohjelma "Winky Dink and You" (1953–1957). Ohjelma perustui animaatioon, jonka tietyissä vaiheissa katsojia pyydettiin auttamaan tarinan hahmoja eteenpäin piirtämällä kuvia tv-ruudun pinnalle asetetulle kalvolle; sopivia kalvoja ja liituja myytiin marketeissa nimellä "Official Winky Dink Kit". Päähahmo Winky Dink saattoi joutua esimerkiksi tiikerin takaa-ajamana kallionkielekkeelle, jolloin lapsia pyydettiin piirtämään kalvolle silta, jota pitkin Winky Dink saattoi paeta. Käyttöliittymä oli sikäli hankala, että monet lapset tekivät piirroksensa suoraan kuvaruudulle, ikävin seurauksin. (Pellinen 2003; Jääskeläinen 2001; Carey 1994, 21–22.)

Kaksisuuntainen televisio alkoi kiinnostaa uudelleen 1960-luvulla ennen kaikkea kuvapuhelimen ajatukseen liittyen. New Yorkin maailmannäyttelyssä 1964 näyttävästi esitelty AT&T:n kuvapuhelin kiehtoi mielikuvitusta, mutta jatkoi käytännön elämäänsä lähinnä television agenttisarjojen kuvastossa, sillä

kuvapuhelinyhteyksien rakentaminen analogisen kaapeliteknologian avulla oli kohtuuttoman kallista ja epäkäytännöllistä. (Carey 1994.)

Tekstitelevisio alkoi kehittyä 1970-luvulla erilaisilla järjestelmillä. Nykyinen teksti-tv perustuu yksisuuntaiseen lähetykseen: tekstisivut lähetetään ns. objekti-karusellissa muun tv-lähetteen tapaan jatkuvana lähetysvirtana. Tekstisivujen lähetyksen alku on uudelleen alusta heti viimeisen sivun lähetyksen jälkeen ja vastaanotin poimii käyttäjän haluaman sivun näytölle karusellista ja pysäyttää sen näytölle. Kyse on siis personoivasta selaus- tai valikkovuorovaikutuksesta (ks. tarkemmin luku 4). Suomessa teksti-tv-lähetykset alkoivat 1981, ja 1990-luvun lopussa tekstipalveluita käytti säännöllisesti noin 70 % niistä, joiden vastaanotin pystyi näyttämään teksti-tv-sivut (Walldén 2004, 5–9).

Jo 1970-luvulla pyrittiin eri puolilla maailmaa kehittämään televisiovastaanotinta myös broadcasting-verkosta erillisten videotex-palveluiden alustaksi. Videotex tarjosi teksti-tv:n lailla lähinnä tekstiä, mutta jakeluverkkona toimi puhe- tai kaapelilinjat, jolloin myös erikseen tilattavat on-line-palvelut olivat mahdollisia. Isossa-Britanniassa tuolloinen valtion postilaitos British Telecom esitteli Viewdatan (myöhemmin Prestel) vuonna 1976 muiden teksti-tv-järjestelmien (Ceefax ja Oracle) kilpailijaksi. Vastaavia järjestelmiä syntyi myös mm. Ruotsissa, Saksassa, Japanissa, Kanadassa ja Yhdysvalloissa. Suomessa videotex-toimintaa käynnisti Helsingin Puhelinyhdistys (HPY) Telset-palvelullaan 1970-luvun lopulla. Vuonna 1980 HPY, Sanoma Osakeyhtiö, Nokia Elektroniikka ja Helsingin Puhelinyhdistys perustivat Telset Oy:n, ja toimintaa alettiin laajentaa muihin kaupunkeihin. Silloisen valtioyhtiön Telen palvelu TeleSampo aloitti kaupallisen toiminnan 1.4.1984 ja jatkui peräti vuoteen 2004, jolloin käyttäjiä oli vielä noin 3000. Nämä Suomessa teletietopalveluiksi nimetyt järjestelmät eivät kuitenkaan saaneet missään merkittävää tai pysyvää jalansijaa edes siirryttyään televisiosta mikrotietokoneen kautta käytettäväksi. Ainoastaan televisiosta erilliselle näyttölaitteelle perustuva Minitel Ranskassa sai merkittävän roolin, ja sekin vain tuntuvien valtiollisten subventioiden avulla. (Nikulainen 2004b; Saarikoski 2002; Lievrouw 2002.)

Pysyvämpi, joskin marginaalinen rooli sen sijaan tuli tv-pelikonsoleille, jotka nekin kytkettiin tv-vastaanottimeen, mutta olivat tv-toiminnasta erillisiä ja sen kanssa kilpailevia television käyttötapoja. Uudenlaiset television käyttötavat ovat muuttaneet mielikuvaa televisiosta aina ja kaikissa kodeissa samanlaisena, ”yksisuuntaisena” vastaanottimena. Lisälaitteet eivät kuitenkaan yksin muuta television katsojaa ”aktiiviseksi käyttäjäksi” (ks. liiteartikkeli 2, Näränen & Sihvonen 2001).

Perinteisen tv-toiminnan kaksisuuntaistamisen varhaisista projekteista merkittävimpiä voidaan pitää 1970-luvulla käynnistettyä QUBE-projektia Ohiossa, USA:ssa. Järjestelmä tarjosi tilattavia ohjelmia ja palveluita kaapeli-tv-ympäristössä erillisten lisälaitteiden kautta. Sisällöissä oli mukana vuorovaikutteisia palveluita maksu-tv-periaatteella (pay-per-view). Kanadassa Videotron-yhtiön Vidéoway-niminen palvelu kehitti vuodesta 1990 alkaen Quebecin alueella vastaavia analogisia kaapeli-tv-palveluitaan, kuten tilattavia tietopalveluita, keskusteluryhmiä, sähköpostia ja vuorovaikutteisia (verkko)pelejä oman pääte-

laitteen kautta. Myöhemmin yhtiö on siirtynyt digi-tv-toimintaan tuotenimellä Illico ja laajentanut toimintaansa Eurooppaan. (Jääskeläinen 2001, 23; Curry 2000; Carey 1994.)

Vuorovaikutteisen kaapeli-tv-toiminnan kokemuksia ja tavoitteita alettiin siirtää digitaalisten jakeluverkkojen perustalle ja uudelle tavoitetasolle 1990-luvun alkupuolella. Vuonna 1993 USA:ssa aloitettiin kaapeli-tv-yhtiöiden ja teleoperaattoreiden yhteistyönä useita laajoja kenttäkokeiluita, joissa kiinnostuksen keskiössä oli ns. tilausvideotoiminta (Video-on-demand, VoD). Tunnetuin näistä on Time Warnerin Full Service Network -kokeilu Orlandossa Floridassa, jossa oli mukana 4000 kotitaloutta. Vastaava kokeilu aloitettiin Isossa-Britanniassa British Telecom ja Cambridge Cable -yhtiön yhteistyönä. Yleisimmin VoD-projekteissa palveluiden kotiyhteytenä käytettiin puhelinlinjaan kytkettyjä ADSL-modeemeja, mutta taustalle tarvittiin myös optista valokuituteknologiaa (ks. liitesanasto ATM) sekä ajan huippua edustavia kovalevytallentimia ja palvelimia. Tilattavina sisältöinä on ollut erityisesti elokuvia, toisinaan myös uutisia, urheilua ja viihdettä. (Jääskeläinen 2001, 42; Carey 1994.)

Näiden pilottiprojektien tulokset ovat enimmäkseen salaisia, mutta jo se, että kokeilutoiminta VoD-televisiion ympärillä hiipui 1990-luvun puolivälin jälkeen, kertoo kokeilujen kaupallisten tavoitteiden epäonnistumisesta. Siitä huolimatta Suomessa järjestettiin vielä vuosina 1995–1997 vastaavia kenttäkokeita Teknologian kehittämiskeskuksen (Tekes) Kansallisessa multimediaprojektissa (KAMU; ks. Kuusisto 1998). Ylöjärven asuntomessualueen talot esimerkiksi liitettiin kesällä 1996 valokuiduilla tai Ethernet-lähiverkon kautta Internetin runkoverkoon Broadband Village -projektissa. HPY (nykyinen Elisa) puolestaan tarjosi Lappeenrannassa parinkymmenen kotitalouden käyttöön tilausvideona muutamaa kymmentä elokuvaa ja muita ohjelmia kokeilussa, joka maksoi noin miljoonaa markkaa osallistunutta kotitaloutta kohden. KAMU-projektin kansainväliset arvioijat pitivät HPY:n projektia valtavan kalliina, eikä Ylöjärven laajakaistakoteihin puolestaan saatu Internetin kautta sellaisia palveluita, joihin tavallinen kapeakaistainen Internet-yhteys ei olisi riittänyt (Guy & Stroyan 1998, 22.)

BBC:n uusmediakehityksen johtaja Luisa Riddiford kiteytti jo vuonna 1996 yhtiön kokemukset VoD-piloteista siihen opetukseen, että VoD on houkutteleva paperilla, mutta sen kaupallisen kannattavuuden tiellä on vielä koko joukko esteitä (Riddiford 1996, 9). ITV-kokeilujen vetäjiä haastatellut Annelise Berendt puolestaan arvioi samoihin aikoihin, että interaktiivisella televisiolla on kyllä tulevaisuutta, muttei niinkään elokuvien jakelukanavana VoD-mallien mukaisesti vaan joustavien uusien palveluiden muodossa. Niiden syntyminen puolestaan edellyttää Berendtin mukaan avoimia, Internetin kaltaisia toimintaympäristöjä (Berendt 1996). Samaan tapaan Kim ja Sawhney (2002) kritisoivat varhaisia iTV-kokeiluita siitä, että korporatiivinen kontrolli on pitänyt niissä järjestelmät hierarkkisina siten, että käyttäjille on jäänyt vain nappien painelijan ja ostosten tekijän rooli ilman mahdollisuutta osallistua sisältöjen syntymiseen. Interaktiivinen televisio jäi siis "reaktiiviseksi televisioksi" (emt., 220).

1990-luvun iTV- ja VoD-haaveiden haihduttua, teknis-kaupallinen huomio kiinnittyikin Internet-palveluihin ja toisaalta digitaalisten yleisradioverkkojen

kehittämiseen (Guy & Stroyan 1998, 63–65). VoD-palveluiden tulevaisuutta liitetään nykyisin teknologisesti lähinnä IP-jakeluun kaistatilaa säästävällä MPEG-4 -koodaukseen (Lohan 2004) ja iTV-ulottuvuus on siirtynyt osaksi digitaalisen television kehitystavoitteita.

Vuorovaikutteisten televisio-ohjelmien buumi koettiin kuitenkin jo analogisen television kaudella. Tämä kehitys liittyi puhelinkeskusten digitalisoimiseen, mikä mahdollisti äänitaajuuspuheluiden tietokonepohjaisen käsittelyn. Esimerkiksi osallistuminen kodin näppäinpuhelimella televisio-ohjelman yleisöäänestyksiin tai pelisovelluksiin tuli mahdolliseksi. Tämä sai 1990-luvun alkupuolella suurta huomiota ja loi joukon ohjelmaformaatteja, jotka tosin yleensä jäivät kohutuullisen lyhytikäisiksi.

Suomessakin kokeiltiin 1990-luvun puolivälin tienoilla monia kansainvälisiä iTV-formaatteja ja luotiin omiakin. Yleisradiossa toimi vuonna 1993 erityinen Interaktiivisen televisiotoiminnan kehittämistyöryhmä. Sen sihteeri, YLE:n tekniikassa työskennellyt Esa Blomberg oli myöhemmin keskeinen henkilö yhtiön Digi-TV-johtoryhmässä ja toimi pitkään myös Suomen Digi-TV-Forum -nimisen konsortion pääsihteerinä. ITV-työryhmä kannusti YLE:n toimituksia käytännön iTV-ohjelmien tuotekehittelyyn. Ensimmäinen iTV-ohjelmana itsensä esitellyt journalistinen konsepti Suomessa oli Olof Qvickströmin tuottama *Keisarinpeukalo*, jossa juontajina toimivat Sami Aaltonen ja ex-missi Tarja Smura. Ohjelma oli nuorekas keskusteluohjelma studiovieraineen sillä lisämausteella, että katsojia otettiin mukaan keskusteluun ISDN-linjojen kautta toimivien kuvapuheluiden muodossa. Käytännössä teknologia toimi epävakaasti, ja yleensä katsojien kommentit saatiin läpi vain äänen kautta, jos ollenkaan. Ohjelmaa tehtiin 14 jaksoa elokuusta marraskuun loppuun 1993, vaikka alkuperäinen suunnitelma oli jatkaa sarjaa vielä seuraavana vuonna. (Eerikäinen 1994; Blomberg 1993.)

TV2:n Teatteriohjelmien toimituksessa puolestaan toteutettiin syyskaudella 1994 alunperin brasilialainen iTV-konsepti *Voce Desice* nimellä *Kahden vaiheilla*. Siinä lyhyeen tv-draamaan oli tuotettu kaksi erilaista loppua, ja kun draama oli katsottu puoliväliin, juontaja (Helena Kokko) antoi katsojille mahdollisuuden puhelinäänestyksellä päättää, kumpi lopetus tarinalle tuli. Äänestystulosta odoteltaessa juontaja keskusteli paikalle hankitun studioyleisön kanssa näiden, usein moraalisia dilemmoja kuvanneiden draamojen herättämistä tunnelmista.

Vuorovaikutteisista peliohjelmissa muistettaneen parhaiten Taru Valkeapään juontama lastenohjelma *Hugo* (TV2 1993–1994), jonka pelijaksoihin katsojat saattoivat päästä pelaajiksi kodin näppäinpuhelimella ohjaimena käyttäen. Multi-media-yhtiö Sansibarin tuottama *Galilei ja kadonneet lelut* (TV2, syksystä 1996 keväeseen 1997) oli suomalainen, erittäin kunnianhimoinen tuotanto, jossa tuotettiin mm. reaaliaikaista animaatiota kasvojen ilmeiden tunnistimen avulla. Ohjelmaan kuului nokkeluutta vaativia tehtäväosioita, joita lähetykseen soittavat lapset saivat ratkaista. Galilei, jota Tekes tuki aiemmin mainitun KAMU-projektin kautta, poiki myös cd-rom-tuotteet vuosina 1997 ja 2000. Galilei palkittiin Barcelonan televisiofestivaaleilla parhaana lasten animaationa vuonna 1997, mutta haaveiltu konseptin myynti ulkomaille osoittautui hankalaksi toteutukseen vaadittavan laiteinfrastruktuurin takia. (Kuusisto 1998, 33–35.)

Peter Nymanin juontama *Mediapeli* (MTV3, 1994) oli journalistinen konsepti, joka antoi katsojien ottaa puhelinäänestyksellä kantaa ajankohtaiseen yhteiskunnalliseen kysymykseen kyllä/ei -vaihtoehdon muodossa. Studioissa aiheesta väitteli kaksi eri kantaa edustavaa haastateltavaa, ja puhelinäänestyksen tulostilannetta näytettiin ruudussa lähes reaaliaikaisena. Myöhemmin *Katsojan suora* -ohjelmassa (TV2, 1998) toimittaja Raimo Ahonen kutsui kansalaisia eettis-moraalisten pohdintojen pariin, ja lähetykseen otettiin myös yleisön äänipuheluita. Mukana ei ollut studioyleisöä, toisin kuin yleensä vastaavissa "kansan ääntä" kuuntelevissa *vox pop* -ohjelmissa on tapana (ks. Dahlgren 1995, 64–66), eikä nukkavierusti toteutettu katsojakeskustelu oikein ottanut tulta.

TV-toiminnan kiinnostusta interaktiivisuuteen piti 1990-luvulla yllä erityisesti Internetin suosion nousu ja kypsyminen "massamarkkinavaiheeseen" (Steinbock 1997). Kuitenkin ns. Internet-kuplan puhkeaminen ja verkkopalveluihin kohdistuneiden taloudellisten odotusten romahtaminen vuosina 2000–2001 merkitsivät tiettyä aikalisää myös television vuorovaikutteisuuden visioiden kehityksessä. Aiheesta lisää luvussa 3.5.

3.4. EU:n digi-tv-politiikka ja DVB-projektin alkuvaiheet

Olen liiteartikkeleissa 3–6 (Näränen 2001, 2002, 2003b, 2004) käsitellyt laajasti EU:n viestintäpolitiikan liberalistista linjaa sekä tietoyhteiskuntaa ja mediakonvergenssia koskevia visioita tekijöinä, jotka ovat vaikuttaneet eurooppalaisen digi-tv-projektin kehityksen suuntaan ja vauhtiin. Käsittelen siksi alla aihetta vain yhteenvedon omaisesti.

Suomen digitaalisen television kehittäminen on osa eurooppalaista kehitystä, joka vaikuttaa jatkossakin voimakkaasti Suomen digi-tv:n kehitykseen standardien ohella laitemarkkinoiden, sisältömarkkinoiden, kilpailutilanteen ja yleisen viestintälainsäädännön kautta. Suomalaiset digi-tv:n standardit ovat eurooppalaisia ja Suomen uusi viestintälainsäädäntö on muodostunut EU-direktiivien vaikutuksen kautta.

Liiteartikkeleissani 3–6 olen kiinnittänyt kriittistä huomiota siihen, miten heiveröistä EU:n digi-tv-politiikka on monessa mielessä ollut. EU-sääntely on myös syntynyt merkittäväällä viiveellä, usein jälkikäteisesti. Erityisesti Euroopassa epäonnistuttiin kattavien yhteisstandardien luomisessa. Tämä on ristiriidassa varhaisimpien asiaa käsittelevien EU-dokumenttien julkilausuttujen tavoitteiden, yhteisten standardien ja yhteismarkkinoiden kehittämisen kanssa.

EU:n digi-tv-sääntely paljastaa, että EU:lla ei ole ollut selkeää viestintäpolitiikan linjaa. Perinteinen audiovisuaalinen politiikka on keskittynyt eurooppalaisen television ja elokuvan tukijärjestelmien kehittämiseen ja toisaalta televiestintää koskeva politiikka on pyrkinyt entisten valtionmonopolioiden hallitseman kentän liberalisointiin. Lisäksi digi-tv:n kehitykseen on vaikuttanut esimerkiksi

EU:n konvergenssipolitiikka, tietoyhteiskuntapolitiikka ja siihen kytkeytyvä eEurope-hanke ja niin edelleen. EU:n viestintäpolitiikka on ollut pirstaleista ja osin sisäisesti ristiriitaista.

EU:n löyhä ote digi-tv-sääntelyyn on osaltaan myötävaikuttanut siihen, että kehitys on tapahtunut markkinavetoisesti, vahvimpien toimijoiden ehdoilla ja ilman kattavia yhteisiä standardeja. Suorimmin EU on vaikuttanut digi-tv-kehitykseen kilpailulainsäädännön kautta, aluksi lähinnä estämällä tiettyjä yritys-fuusioita Saksassa ja Espanjassa ja myöhemmin, alan kaupallisen kehityksen takaiskujen jälkeen, fuusioita sallimalla (ks. liiteartikkeli 6, Näränen 2005). EU:lla on ollut merkitystä digi-tv-kehitykseen myös symbolisena digi- ja markkinaoptimismia luovana voimana. Erityisesti tietoyhteiskuntapolitiikassaan EU on kannustanut jäsenmaita kaikkeen digitalisointiin, jota on teknokraattisesti pidetty informaatioyhteiskunnan luomisen keskeisenä välineenä.

Digitaalisen jakelun kyky tehostaa radiotaajuuksien käyttöä on tukenut yhtä aikaa useampia EU:n poliittisia tavoitteita. Ensinnäkin EU on halunnut lisää kilpailua eurooppalaisilla televisiomarkkinoilla, mikä on entistä helpompaa digitalisoinnin vapauttaessa taajuuksia. Toiseksi Euroopassa on uskottu, että analogisen tv-toiminnan lopettamisen jälkeen vapautuville radiotaajuuksille on suurta kysyntää myös kolmannen sukupolven matkaviestinverkkojen toiminnassa. Tämä oletus on sittemmin osoittautunut vääräksi, kuten seuraavassa alaluvussa tuon esiin. Digitaaliseen televisioon liittyvät konkreettisen tietoyhteiskuntatavoitteet sen sijaan ovat EU-dokumenteissa olleet lyhyiden viittausten varassa.

Yritysten DVB-ryhmän ponnistelut digi-tv:n standardoimiseksi ja käynnistämiseksi keskitettiin aluksi nimenomaan satelliittiympäristöön, joka oli teknologialtaan yhtenäisempi, taajuusresursseiltaan runsaampi ja paljon niukemmin ja yhtenäisemmin reguloitu alue kuin maanpäällinen tai kaapelitelevisio¹⁵. Vielä 1990-luvun alussa niin Euroopassa kuin Yhdysvalloissa epäiltiin, että maanpäällisen verkon taajuuksille ei välttämättä edes mahdu digitaalisille lähetyksille riittäviä taajuuskaistoja. Tilanne muuttui kun audiovisuaalista materiaalia entistä tehokkaammin digitaalisiksi signaaliksi pakkaava MPEG-2-standardi valmistui 1994.

Kansallisen lainsäädännön harmonisoimattomuus oli eurooppalaisen digi-tv:n kehittämisen ja yhteistyön kannalta selvä ongelma maanpäällisen tv-toiminnan piirissä. Vallalla oli myös näkemys, että satelliittien maksu-tv-toiminta tulee joka tapauksessa vetämään digitalisointia, olihan maksu-tv-toiminta moninkertaistanut tuottojaan ja kanavatarjontaansa Euroopassa 1980-luvulta alkaen (Papat-

¹⁵ Standardoimisen aloittamista satelliittiläheteestä DVB-projekti perustelee omassa historiikissaan sekä teknologialla, markkinaodotuksilla että regulaatiolla: "It became clear that satellite and cable would deliver the first broadcast digital television services. Fewer technical problems and a simpler regulatory climate meant that they could develop more rapidly than terrestrial systems. Market priorities meant that digital satellite and cable broadcasting systems would have to be developed rapidly. Terrestrial broadcasting would follow." (www.dvb.org/index.php?id=31)

hanassopoulos 2002, 100–1). Tässä ennakoinnissa oli tavallaan kyse itsensä toteuttavasta profetiasta: kun digitaalista televisiota alettiin kehittää maksu-tv-idean pohjalta ja satelliittiyhtiöiden vetämänä, se antoi niille myös etulyöntiaseman.

Eurooppalainen standardi satelliittitelevisiolle (DVB-S) valmistui vuoden 1994 tienoilla ja kaapeli-tv-lähetyksen standardi (DVB-C) vuonna 1995. Maanpäällisen lähetystoiminnan standardi (DVB-T) saatiin valmiiksi alkuvuonna 1996. Lähetystandardien kehittäminen syntyi DVB-projektissa varsin sujuvasti. Yritysvetoinen standardointi törmäsi kuitenkin vaikeuksiin digi-tv:n interaktiivisten toimintojen ja maksu-tv-toimintojen teknologioissa.

DVB-projekti ei onnistunut sopimaan digibokseille yhteisestä ohjelmointirajapinnasta (API) tai maksu-tv-toiminnan standardista (CAS), koska vahvimpien analogisten satelliittitoimijoiden intresseissä oli digitalisoida nopeasti omat maksu-tv-asiakkaansa ja toisaalta vallata ja sulkea markkinoita muilta toimijoilta omien, yksityisten API- ja CAS-ratkaisujen turvin (Smith 1999). API ja CA-teknologioista muodostui ns. "pullonkaulateknologioita", jotka tukivat niitä hallitsevien monopolioiden asemaa. Yleiseurooppalainen ja avoin DVB-ryhmän kehittämä MHP-standardi myöhästyi digistartista, koska se saatiin valmiiksi vasta vuoden 2000 tienoilla. (Doyle 2002, 20; Nolan 1997; pullonkaulateknologian käsitteestä ks. myös Soramäki 2004, 25–26, 272–287.)

Satelliittikanavien yksityiset teknologiat ovat johtaneet kieli- ja kulttuurimuurien pirstomien eurooppalaisten TV-markkinoiden sirpaloitumiseen edelleen. Kuluttajalle yhteisten API- ja CAS-standardien puute merkitsi sitä, että yhdellä digibokseilla on saanut vain yhden satelliittioperaattorin kanavapaletin. Tämä on ongelmallista vapaan kilpailun kannalta, ja samalla sovittimien valmistus ja interaktiivisten palveluiden tuotanto ovat muodostuneet tarpeettoman kalliiksi. Interaktiivisten sovellusten kehittäminen on koko Euroopassa hankaloitunut, koska ne pitää räätälöidä erikseen jokaiselle API-järjestelmälle. Käytetyin yksityinen API-standardi Euroopassa on OpenTV. Muita laajasti käytettyjä ovat mm. MediaHighway, Liberate, Betanova ja Microsoft TV. Isossa-Britanniassa on maanpäällisessä verkossa käytössä myös avoin standardi MHEG-5, joka pystyy lähinnä yksikertaisiin, HMTL-tyylisiin digitekstipalveluihin. (Oxera 2003, 21–27.)

DVB-lähetykset käynnistyivät alkuvuonna 1996 kolmessa Euroopan maassa: Italiassa (Berlusconin Mediaset-ryhmän Telepiù Digital), Ranskassa (Canalplus-ryhmän Canal Satellite Numérique) ja Saksassa (Kirch-ryhmän DF1). Kaikkiin näihin pioneerimaihin syntyi pian kilpailevia digisatelliittiyhtiöitä, jotka toimivat samoilla markkinoilla, mutta käyttivät erilaisia API- ja CAS-teknologioita. Kuluttajien ei siis ollut mahdollista saada yhdellä digisovittimella kaikkia digikanavia nähtäväkseen. Se johti kaikissa pioneerimaissa vaikeuksiin. Kun Telepiù joutui kilpailusäännösten vuoksi jakamaan Italian jalkapalloliigan televisioinnin kilpailevan maksu-tv-operaattorin Streamin kanssa, oli maan jalkapallofanien mahdotonta nähdä kaikkia otteluita ilman kahta erillistä digiboksia. Saksassa Bertelsmannin ja Kirchin digikanavat aikoivat perustaa yhteisen yhtiön, joka käyttäisi samaa teknologiaa. Euroopan komissio kuitenkin tyrmäsi hankkeen

monopolistisena. Myöhemmin Kirch, joka oli ostanut etukäteen kalliita urheilulähetysten televisio-oikeuksia, ajautui velkasaneeraukseen. (Gardini & Galperin 2005; Dransfeld & Jacobs, 2000.)

Maksu-tv-vetoisen digi-tv-konseptin epäonnistuttua Saksan digi-tv-kehitystä ovat vetäneet lähinnä maan PSB-kanavat (ADR ja ZDF), jotka tukevat vuorovai-
kutteisissa palveluissa yleiseurooppalaista MHP-standardia. Maassa tärkein rooli tv:n välityksessä on kuitenkin itsenäisillä alueellisilla kaapeliyhtiöillä, mikä monimutkaistaa kehitystä.

Standardisotkut aiheuttivat kuluttajissa ymmärrettävää epäluuloa ja johtivat osaltaan digi-tv:n huonoon käynnistymiseen Euroopassa. Keväällä 2001 syventynyt ja syyskuun 11. päivän Yhdysvaltain WTC-iskussa lisää liukua saanut kansainvälinen lama toi lisää ongelmia myös digi-tv-kehitykselle. Samaan aikaan Euroopan markkinoilla puhkesi kaksikin kuplaa: ns. Internet-kupla ja UMTS-kupla.

3.5. Vuoden 2001 talousvaikeudet käännekohtana

Internet-yhtiöiden pörssikurssien spekulatiivinen yliarvostus eli ns. nettikupla alkoi puhjeta keväällä 2000. Monet verkkokaupan yritykset, kuten vaatekauppa Boo.com, ajautuivat näyttäviin konkursseihin riskirahoituksen niukentuessa. Tele- ja mediayritysten konvergenssiin liitetyt suuret taloudelliset odotukset alkoivat realisoitua miinusmerkkisinä taseina. Maailman suurin mediayritys AOL-Time Warner (nykyisin jälleen pelkkä Time Warner) ilmoitti vuonna 2001 tuhansien henkilöiden irtisanomisista ja myöhemmin USA:n taloushistorian suurimmista tappioista. Euroopan suurin pörssiyhtiö Vivendi, toinen mediakonvergenssin ilmentymä, päätyi sekin jättimäisiin velkoihin. "Uuden talouden" lainalaisuudet paljastuivat lopulta yhtä koviksi kuin vanhan. (Ks. aiheesta lisää liiteartikkeli 7, Näränen 2003.)

Vielä 2000-luvun alussa Euroopassa oli laajaa uskoa siihen, että mobiiliala alkaa piankin vaatia analogiselta televisiolta vapautuvia radiotaajuuksia käyttöönsä (Serafini 2001; Galperin 2002). Eurooppalainen digi-tv-kiire perustuikin osittain mobiilialan optimismiin kolmannen sukupolven mobiiliverkkojen (3G; ks. liitesanasto) kehittämisessä ja niiden radiotaajuuksien tarpeessa. Mobiiliteollisuuden tavoitteisiin on Euroopassa kiinnitetty enemmän huomiota kuin televisioalaan – luultavasti siksi, että telemarkkinoiden taloudellinen painoarvo on moninkertainen audiovisuaaliseen alaan verrattuna (Preston 2000, 261) ja toisaalta siksi, että mobiilipalvelut ovat olleet ainoa mediasektori, jossa Eurooppa on ollut Yhdysvaltoja edellä.

Vaikka EU pyrki yhtenäisiin ehtoihin ja periaatteisiin 3G-verkkojen radiotaajuuksien myöntämisessä, jäsenvaltioiden hallitukset tekivät itsenäisiä ratkaisuja

taajuushuutokaupoista¹⁶ kerätäkseen tuottoja valtionbudjettiin. Kuumentunut markkinatilanne johti UMTS-taajuushuutokaupoissa ylihintoihin. Maakohtaisia taajuushuutokauppoja järjestettiin yhteensä yhdeksässä Euroopan maassa. Kovimmat hinnat luvista maksettiin Saksan ja Ison-Britannian markkinoilla. Kaikkiaan eurooppalaiset teleoperaattorit maksoivat UMTS-luvista valtioiden kassaan noin 100 miljardia euroa, mikä on enemmän kuin koko matkapuhelinalan liikevaihto vuonna 2001 (Soramäki 2004, 121–7). Teleyhtiöille ei laman iskettyä jäänyt varoja palveluiden rakentamiseen, minkä lisäksi teknologiaan on liittynyt laitevalmistajien päätelaitteisiin liittyviä vaikeuksia. Teleyhtiöiden UMTS-luvista maksamat ylihinnat myönnettiin pian ja alaskirjattiin tappioina teleyhtiöiden taseisiin vuoden 2002 puolella.

Vaikka syntyneen IT-alan laman seuraukset vaikuttivat eniten teleyhtiöihin, oli vaikutus myös digi-tv-kehitykseen aivan ilmeinen. UMTS-kehityksen pysähtyttyä myös radiotaajuuksien yliarvostus katosi ja digi-tv-kiire hellitti, kun todettiin, ettei 3G-verkkojen puolelta ole akuuttia tarvetta tv-toiminnasta vapautuvien radiotaajuuksien käyttöön (BIPE 2002, 89). Elektroniikan laitevalmistajat ja digi-tv-yhtiöiden riskirahoittajat tulivat entistä varovaisemmiksi. Mediamainonnan markkinat taantuivat ja maksu-tv-toiminta oli vaikeuksissa yhtiöiden maksettua etukäteen ennätyskorkeita hintoja urheilutapahtumien esitysoikeuksista. Esimerkiksi ITV Digitalin, Quiero TV:n ja Kirch-ryhmän digi-tv-yhtiön talouskriisit johtuivat osin liian kalliiksi osoittautuneista urheilu-oikeuksista. Vielä vuonna 2003 noin 150 eurooppalaista tv-kanavaa teki tappiota. (Forrester 2003; BIPE 2002, 76–77.)

Kaikkiaan vuosi 2001 merkitsi digi-tv-kehityksessä tiettyä strategista käännekohtaa. Kävi ilmi, että digi-tv-kehitys ei välttämättä etenekään markkina- ja maksu-tv-vetoisena. Julkisen sääntelyn tarpeeseen kehityksen ohjauksessa alettiin kiinnittää enemmän huomiota. Ilmaisten digikanavien rooli havaittiin tärkeäksi varsinkin ajatellen tavoitetta saada analoginen lähetystoiminta joskus lakautetuksi (Euroopan komissio 2003b, 9). Maissa, joissa digitalisointia ei vielä oltu käynnistetty (esimerkiksi Ranska ja Norja), pysähdyttiin pohtimaan tarkemmin, miten erityisesti maanpäällisen tv-verkon digitalisoimisessa kannattaisi edetä.

Yleisön kiinnostus digitaaliseen vastaanottoon on kasvanut Euroopassa 2000-luvulla varsin hitaasti muualla paitsi Isossa-Britanniassa, jossa nopea kehitys oli leimallisesti yhden satelliittitoimijan, Rupert Murdochin Sky Digitalin do-

¹⁶ Taajuushuutokauppa edustaa radikaalisti erilaista radiotaajuuksien hallintaa kuin perinteinen viestintäpoliittinen harkinta eli toimijoiden ns. "kauneuskilpailu". Huutokaupat otettiin käyttöön ensimmäisenä Uudessa Seelannissa ja Yhdysvalloissa. USA:ssa järjestettiin vuosina 1993–1998 yhteensä 14 taajuushuutokauppaa, jotka toivat liittovaltion kassaan yli 23 miljardia dollaria. Tätä mallia seuraten Ison-Britannian kauppa- ja teollisuusministeriö DTI päätti jo vuonna 1997, että UMTS-taajuudet jaettaisiin huutokauppamenetelmällä. (Collins 1988, 384; Grünwald 2001; Hallikainen 2000)

minoimaa. Sky sai kolmessa vuodessa lähes kaikki asiakkaansa vaihtamaan päätelaitteet digitaalisiksi tarjoamalla ne "ilmaisina", ts. kuukausivuokra vastaan. Sky pystyi näin lopettamaan analogiset lähetykset kokonaan vuonna 2001. Maanpäällisen digitaalisen maksu-tv:n 1998 aloittanut Independent Television -yhtiön¹⁷ omistama ONdigital (myöhemmin ITV Digital) ajautui sen sijaan konkurssiin keväällä 2002, mikä johtui sekä teknisistä ongelmista että Sky Digitalin ylivoimasta. ITV Digitalin taajuudet allokoitiin jo samana vuonna ilmaiselle Freeview-kanavapakettille, jonka sisältö tulee BBC:ltä ja Sky-yhtiöltä. Freeview on saanut nopeasti lisää katsojia. Vuoden 2004 alussa yli puolet maan kotitalouksista oli digi-tv:n piirissä ja heistä taas yli puolet Sky Digitalin asiakkaina. Satelliittiyhtiön asemaa maassa on vahvistanut se, että myös BBC:n kanavat ovat perinteisesti olleet myös satelliittijakelussa. Maan kaapeliyhtiöt ovat olleet talousvaikeuksissa. Isossa-Britanniassa digi-tv onkin selvästi tukenut televisiomarkkinoiden keskittymistä niin, että BBC ja BSkyB jakavat entistä suuremman osan yleisöstä. (Collins 2002; Ofcom 2004; ks. myös liiteartikkeli 4, Näränen 2002.)

Ranskassa digilähetykset 1996 aloittanut Canal+ sisaryhtiöineen on vuoden 2001 jälkeen ollut vaikeuksissa johtuen pääomistaja Vivendin suurista veloista, jotka syntyivät mm. yhdysvaltalaisista yritysostoista. Espanjassa maanpäällinen digikanava Quieiro TV meni keväällä 2002 konkurssiin ja sen jälkeen Canal+ päätti sulautua yhteen paikallisen Via Digital -kanavan kanssa. Italiaa lukuunottamatta Etelä-Euroopan maanpäällinen digi-tv-toiminta on edelleen alkuvaiheessa. (Euroopan maanpäällisestä digi-tv:stä ks. Brown & Picard 2005.)

Koska vuorovaikutteisten palveluiden yhteistä standardia ei Euroopassa saatu aikaan, on palveluiden kehittäminenkin hidastunut. Myöskään kuluttajien halu käyttää iTV-palveluita ei ole osoittautunut suureksi (Theodoropoulou 2003). Tämä tosin liittyyneen alkuvaiheen iTV-palveluiden maksullisuuteen ja kömpelöön käytettävyyteen suhteessa esimerkiksi Internet-palveluihin; periaatteessa esimerkiksi suomalaisia kuluttajia kuitenkin kiinnostavat television uudet palvelut (Soronen 2001).

Hyvien iTV-palveluiden puuttuessa suurin osa Euroopan digisovittimista on ns. perusbokseja, ilman uusia vuorovaikutteisia toimintoja. Niillä ei voi käyttää selattavia tai paluukanavaa vaativia sovelluksia. Tämä tarkoittaa käytännössä, että eurooppalainen digi-tv merkitsee toistaiseksi vain määrällisesti lisää televisiota, ei laadullisesti uutta televisiota. Tämän suuntaista kehitystä eräät varhaiset kriitikot ovat ennustaneetkin (Kleinstauber 1998; Sims 2001). Tässä tilanteessa digi-tv:n ei ole helppo lunastaa yhteiskunnallista lupaustaan toimia väylänä ns. tietoyhteiskuntapalveluihin. Käsittelen asiaa tarkemmin luvussa 4.

¹⁷ Independent Television -yhtiön brändi "ITV" on ollut hankala, koska ITV viittaa myös interaktiiviseen televisioon ja USA:ssa koulutelevisioon ('Instructional Television'). Elokuussa 2001 yhtiö muuttikin brandinsa muotoon ITV1. Yhtiöllä on mainosrahoitussuudesta huolimatta julkisen palvelun velvoitteita. ITV1 on ns. kolmas perinteinen pääkanava Ison-Britannian analogisessa tv:ssä, minkä lisäksi sillä on 15 alueellista kanavaa.

3.6. Digi-tv:n käynnistysvaihe Suomessa

Suomessa maanpäällisen television digitalisoimisen voi katsoa käynnistyneen konkreettisesti Liikenneministeriön aloitteesta ja poliittisten päättäjien määrittämällä aikataululla.

Hallituksen periaatepäätöksessä 18.5.1996 Suomen televisiojaketun digitalisoinnin tekniseksi perustaksi määriteltiin eurooppalainen DVB-standardi ja Yleisradion televisioverkko sekä täydentävänä ratkaisuna digitaalisen kaapelijaketun ja satelliittijaketun käyttö. Maanpäälliseen jakeluratkaisuun päädyttiin Suomessa mm. siksi, että siinä voidaan hyödyntää jo olemassa olevaa "kansallista infrastruktuuria" eli valmiita radio- ja tv-asemia, niiden mastoja ja tontteja sekä kotien antennit.¹⁸

Ensimmäinen koelähetys digitaalisessa tv-verkossa tehtiin Espoon Kivenlahden lähettimellä 25.9.1997. Lähetysverkon rakentaminen käynnistettiin toukuussa 2000 ja säännöllinen lähetystoiminta alkoi 27.8.2001. Vuoden 2001 loppuun mennessä digi-tv-lähetyksien näkyvyysalue kattoi jo noin 70 % suomalaisista kotitalouksista. (Hannula-Stenqvist 2001; Blomberg 1998, 15; 2000, 4.) Satelliittitelevision puolella Suomen digitalisoiminen alkoi ilman valtiollisia päätöksiä 1999, jolloin maksukanava Canal Digital alkoi tarjota DVB-S-standardin mukaisia lähetyksiä kotivastaanottoon.¹⁹

¹⁸ Television kansallisen jakeluinfrastruktuurin ajatus on nytemmin kyseenalainen. Vuonna 1999 YLE ulkoisti radion ja tv:n jakelutekniikan erilliseen Digita-yhtiöön. Vuonna 2001 YLE myi puolet Digitan osakkeista ranskalaiselle TDF:lle (Télédiffusion de France S.A.) saadakseen rahaa digitalisointiin. Myyntiin sisältyi esisopimus loppujenkin osakkeiden myynnistä. YLE myi lisää osakkeita 2003 ja 2005, jolloin Digita siirtyi kokonaan TDF:lle. TDF oli alun perin valtiollisen France Telecomin tytäryhtiö, mutta nykyään sen omistajina on suurten ranskalaisten ja brittiläisten sijoitusyhtiöiden konsortio.

¹⁹ Canal Digitalin suhde Canal+ -yhtiöön vaatii hieman selvennystä. Canal+ on Euroopan suurimpia maksu-tv-yhtiötä, joka kokoaa erityisesti elokuvia ja urheilua kuukausimaksua vastaan jaettavaan kanaviin. Yhtiön omistanut ranskalainen Vivendi joutui nettikuplan puhjettua talousvaikeuksiin ja myi yritysruppään pohjoismaiset osat sijoitusyhtiöille (Nordic Capital ja Baker Capital). Vuoden 2005 alussa SBS Broadcasting osti näiltä haltuunsa Canal+:n pohjoismaista tuotemerkkiä edustavan C More -yhtiön, mutta elokuussa 2005 koko SBS myytiin sijoitusyhtiöille. Canal Digital puolestaan on nykyään norjalaisen Telenorin omistama yhtiö, joka on perinteisesti hoitanut Canal+-kanavien satelliittijakelua Pohjoismaissa ja toimii neljän maakohtaisen yhtiön kautta (Ruotsi, Norja, Tanska, Suomi). Suomessa toimiva Canal Digital Finland välittää viittä CANAL+ -kanavaa (Canal+, Canal+Film1, Canal+Film2, Canal+Sport ja C More Film), joista neljä ensimmäistä on myös maanpäällisessä digi-tv:n jakelussa. Niiden lisäksi Canal Digitalin satelliittijakelussa on kymmeniä muitakin kanavia. Yli kolme miljoonaa pohjoismaista

Suomalaista digi-tv-kehitystä luonnehtii kaupallisten ja ei-kaupallisten tv-toimijoiden ja viranomaisen tiivis ja konsensushakuinen yhteistyö. Tälle on Suomen televisiotoiminnassa perinteitä, onhan mm. MTV:n ja Yleisradion yhteistyöllä pitkä historia.

Suomen Digi-TV-Forum perustettiin epäviralliseksi kaikille yrityksille avoimeksi yhteistyöorganisaatioksi kesäkuussa 1998. Se järjesti tapaamisia ja seminaareja ja suositteli virallisesti 22.3.1999, että digitaalisten tv-vastaanottimien tekniikan suhteen pyritään mahdollisimman avoimiin, kansainvälisiin standardeihin suljettujen kaupallisten järjestelmien sijaan. Forumin toiminta päättyi kesällä 2000, jolloin sen toiminta siirtyi Radioalan yhteistyöjärjestö RYT ry:n yhteyteen, sen digi-tv-jaostoon. Samalla digi-tv-informaation levitys jätettiin lähinnä jakeluyhtiö Digitan ja uuden www-sivuston (www.digitv.fi) vastuulle. Lisäksi muodostettiin uusi yhteistyöelin Suomen maanpäälliset digi-tv-toimijat (SMDTV), jonka muodostivat ensimmäiselle lupakierroksella digitaalisen tv-toimiluvan saaneet tahot: Yleisradio, Digita Oy, MTV3 Oy, City-TV-ketju, Suomen Urheilutelevisio Oy, Wellnet Oy, Oy Ruutunelonen Ab, Helsinki Media Company Oy, WSOY ja Canal+ Finland Oy.

SMDTV julkisti mm. oman vastaanotinsuosituksensa 6.10.2000. Annetun suosituksen lähtökohtina olivat DVB- ja MHP-standardit, sekä pohjoismaiset NorDig2-standardit. Lisäksi annettiin suositus, että vastaanottimissa tulisi olla kaksoisviritin, Internet-selain ja tallennukseen tarvittavaa paikallismuistia. Suositukset osoittivat käynnistysvaihetta ajatellen melkoista optimismia: kahden viritimen ja kovalevytallennuksen mahdollistavia vastaanottimia tuli Suomen markkinoille vasta vuonna 2004 (Pekkala 2004) ja nekin toimivat ilman MHP- valmiutta.

Valtioneuvosto myönsi 23.6.1999 ensimmäiset maanpäällisten digi-kanavien toimiluvat ajalle 1.9.2000 – 31.8.2010 (LVM 1999). Toimiluvat jaettiin kolmeen multipleksiin eli kanavanippuun seuraavasti:

- **MUX A:** Yleisradion kanavat (TV1, TV2, FST-D, YLE24, YLE Teema)
- **MUX B:** MTV3, City-tv Oy, Suomen Urheilutelevisio ja Wellnet
- **MUX C:** Ruutunelonen, Helsinki Media Company (elokuvakanava), Werner Söderströmin koulukanava ja Deuterium Oy (myöhemmältä nimeltään Canal+ Finland, elokuvakanava).

Valtioneuvosto totesi päätöksen yhteydessä kuluttajien edun mukaista olevan, että toimiluvanhaltijat sopivat yhdenmukaisista teknisistä ratkaisuista ja että maksutelevisiopalveluissa toimijoiden tuli pyrkiä sitoutumaan saman teknologian käyttöön ja yhdenmukaiseen asiakas- ja tilaajahallintoon.

taloutta vastaanottaa Canal Digitalin välittämää tv-signaalia. Canal+:n pohjoismaiseksi asiakasmääräksi on ilmoitettu 770 000; maakohtaisia lukuja yhtiö ei paljasta. Canal+ on siis sisältöyhtiö ja Canal Digital jakelija, ja ne ovat täysin erillisiä yhtiöitä. Niillä on kuitenkin yhteistä historiaa ja ne toimivat osin yhä saman yritysbrändin piirissä. (Räisänen 2005.)

Kaikkiaan katsojille oli täten luvassa 13 digitaalista televisiokanavaa. Suunnitelma herätti pian keskustelua siitä, miten näin suuri kanavamäärän lisäys on mahdollista saada taloudellisesti aikaan. Pian kävi ilmi, ettei se helppoa olekaan.

Televiisio toiminnan taloudellinen tilanne oli digi-tv:n käynnistymisvuonna 2001 huono. Kaikki suomalaiset pääkanavat toimivat tappiolla, Yleisradio mukaan lukien. TV:n katsomiseen käytetyn ajan kasvu pysähtyi vuonna 1997, ensimmäistä kertaa suomalaisen television historiassa, ja televisiomainonnan osuus mediamainonnan kokonaiskuksesta kääntyi laskuun. Lasku jatkui viisi vuotta peräkkäin. Erityisesti suojattua elämää viettäneiden MTV3:n asema oli vaikeutunut Neloskanavan kilpailun myötä. Kaupallisten kanavien talous parani vasta vuonna 2002, jolloin myös television osuus mediamainonnan kokonaismäärästä kääntyi nousuun. (Joukkoviestimet 2002, 81–148.)

Tilanne johti vuonna 2001 yt-neuvotteluihin sekä YLE:ssä että MTV3:ssä, mikä lietsoi yhtiöiden sisällä kriittistä keskustelua digi-tv-satsauksia kohtaan. Molemmissa yhtiöissä työntekijät järjestivät näyttävät ulosmarssit jo ennen yt-neuvottelujen alkua. Ainakaan MTV3:n vaikeudet eivät liittyneet suoraan digitaaliseen televisioon vaan pikemminkin Nelosen kanssa syntyneeseen tiukkaan kilpailutilanteeseen, Alma Media -konsernin muihin uusmediasatsauksiin ja suurten mainostajien ongelmiin. Julkisessa keskustelussa tv-yhtiöiden vaikeuksia kytkettiin silti digi-tv-satsauksiin. Tällä saatettiin myös perustella vaatimuksia siitä, että kaupallisten kanavien Yleisradiolle maksamista toimilupamaksusta tulisi luopua. Keväällä 2001 ns. Backmanin komitea (LVM 2001) ehdottikin toimilupamaksujen määrän puolittamista ja digikanavien vapauttamista toimilupamaksuista, mikä siunattiin hallituksessa myöhemmin. Käsittelen aihetta tarkemmin luvussa 6.

Jo tammikuussa 2001 oli julkiseen keskusteluun noussut kysymys elokuuksi sovitun aloituspäivän lykkäämisestä. Huolensa aloitusajankohdan sopivuudesta esittivät mm. kulttuuriministeri Suvi Lindén, liikenne- ja viestintäministeri Olli-Pekka Heinonen sekä kaupalliset tv-yhtiöt. Huoli kohdistui erityisesti siihen, olisiko markkinoilla saatavilla yleiseurooppalaisen MHP-standardin mukaisia, vuorovaikutteiset palvelut mahdollistavia digisovittimia. Suurin osa Euroopan markkinoille tehdyistä digibokseista oli siihen asti tehty kunkin satelliittioperaattorin yksityisten spesifikaatioiden mukaisina tilauksesta ja MHP-boksien teknologia oli kokeiltu lähinnä PC-pohjaisina tai koemalleissa. Selvittääkseen tilannetta Liikenne- ja viestintäministeriö tilasi asiasta pikaselvityksen Accenture Oy:ltä 6.2.2001 kireällä aikataululla: lausunnon tuli olla LVM:n käytettävissä jo 15. helmikuuta. Lausunto perustui mm. vastaanotINVALMISTAJILTA, MAAHANTUOJILTA ja digi-tv-toimijoilta saatuihin luottamuksellisiin tietoihin. Kahden liuskan pituinen lyhyt lausunto totesi, että suositusten mukaisia, MHP- ja pohjoismaisen NorDig2-standardin mukaisia vastaanottimia tulee markkinoille erilaisiin käyttötarkoituksiin suunniteltuina kokonaisuuksina vähitellen, kuitenkin niin, että ensimmäisiä MHP-bokseja on saatavilla jo syksyllä 2001. (Accenture 2001; Lahdensivu 2001a; Hannula-Stenqvist 2001, 7–8)

Niin tv-toimijat kuin suuri yleisö tyytyivät lausuntoon, ja ministeri Heinonen ilmoitti käynnistysaikataulun pysyvän ennallaan. Maaliskuusta 2001 alkaen digi-

tv:n tuloa rummutettiin Suomen digi-tv-toimijoiden yhdessä maksamalla ja mainostoimisto SEK&GREYn toteuttamalla tv-mainoskampanjalla. Pääkanavilla näytetyissä mainoksissa digi-tv vertautui mm. HKL:n siniseen bussiin, joka vie yksittäisen kulkijankin yksilöllisesti valittuun osoitteeseen, ja armeijan soppajonoon, joka tarjoaa gourmet-tason ruokalistan. Mainokset korostivat digi-tv:n yksilöllisyyttä, sen kykyä tarjota entistä enemmän palveluita ja uusia mahdollisuuksia. Emotionaalisen imagomainonnan ohella nähtiin animoituja tietoiskuja, joka näyttivät, miten helppoa digiboksin kytkeminen televisioon ja antennipistorasiaan on. (Ks. myös liiteartikkeli 2, Näränen & Sihvonen 2001.)²⁰

Näyttävien mainosten luoma suuri odotusarvo digi-tv:n uusista palveluista alkoi kuitenkin hiipua, kun digisovittimet eivät ilmestyneet kauppoihin ajoissa. Pian alkoi myös paljastua, että monet luvatuista kanavista jäävä käynnistymättä tai pystyvät vain koelähetyksiin. Kun lähetystoiminta elokuussa 2001 käynnistyi, vaikkei kauppojen hyllyiltä löytynyt minkäänlaisia digi-tv-vastaanottimia, olivat ainekset imagotappioon valmiina. Ylisuurten odotusten luomisen voi epäillä toimineen kaupallisessa mielessä suorastaan negatiivisesti: ehkä tilanne olisi ollut parempi jos käynnistys olisi tapahtunut ilman massiivista mainontaa, matalalla profiililla ja koelähetyksen luonteisesti (Kangaspunta 2003, 123–8).

Sisältöideoiltaan täysin uudet kanavat, elokuvakanavat sekä Wellnet ja WSOY:n koulukanava jäivät kokonaan käynnistymättä. Nämä kaikki olisivat kaivanneet toimiakseen maksu-tv-infrastruktuuria eli käytännössä maksukorttipaikalla varustettuja digibokseja. Canal+ toi kolmen maksukanavan pakettinsa digijakeluun uuden toimiluvan turvin vasta keväällä 2004, jolloin maksukorttipaikoilla varustettuja bokseja oli jo hyvin saatavilla.

Katsojille luvattujen uusien kanavien sijaan tarjolle tuli aluksi lähinnä kierrätyskanavia. Yleisradion uudet kanavat näyttivät paljon samoja materiaaleja kuin pääkanavilla: siis pikausintoja ja arkistomateriaaleja uudelleen paketoituina. Myös City-TV:stä SubTV:ksi muuttunut kanava on ollut kierrätyskanava. Sen ohjelmarunko tuli Alma Median kaapelikanava TVTV:ltä ja sisältö rakentuu pitkälti vanhojen amerikkalaisten sarjojen uusintaoikeuksien varaan. Urheilukanavan tarjonta on kasvanut hitaasti; se siirtyi SubTV:n lailla pian toiminnan alettua myös analogiseen kaapelijakeluun suurimmissa kaupungeissa, mikä takasi niille mainostajia, mutta vähensi digi-tv:n kiinnostavuutta kaapelikatsojien silmissä.

Ensimmäisinä digibokseja saivat käyttöönsä HTV:n ja Vaasan Läänin Puhe-
limen kaapeli-tv-asiakkaat vuokraperiaatteella. Maanpäälliseen vastaanottoon sopivia perusbokseja alkoi tulla markkinoille loka-marraskuussa 2001. Ensimmäinen MHP-vastaanotin, Sonyn Wega NX100 laajakuvatelevisio (iDTV) tuli markkinoille keväällä 2002, mutta se oli kuluttajille hyvin kallis laite. Ensimmäinen antenniverkon MHP-boksi (ADB-yhtiön i-CAN) tuli myyntiin vasta

²⁰ LVM:n ja digi-tv-toimijoiden uusi yhteinen mainoskampanja käynnistyi lokakuussa 2005. Myös uusissa mainoksissa korostetaan boksiasennuksen helppoutta. Ohjeet unohtavat kotitelevisioiden video-, DVD- ja pelikonsoliliitännät, jotka voivat vaikeuttaa asennusta. Ks. <http://www.digitelkkari.fi/>.

marraskuussa 2002. Saman yhtiön digitaaliviritin tuli kohta osaksi myös Saloran ja Finluxin keväällä 2003 toimittamia ensimmäisiä suomalaisia MHP-bokseja, joskin niissä oli parannettu muistin määrää ja käyttöliittymää (Poropudas 2003). Myöhemmin markkinoille tuli myös Nokian MHP-malli (Mediamaster 310 T). Kaapeliverkon MHP-bokseja ei sen sijaan ole saatu vielä vuoden 2005 loppuun mennessä, vaikka maahantuoja lupailivat niitä markkinoille jo kesällä 2003 (Kangaspunta 2003, 130-1; LVM 2002a, 40).

Digi-tv:n käynnistämistä lamavuonna 2001 voi kritisoida, mutta myös puolustaa. Suomen aikataulu vahvisti MHP-standardin asemaa yhteisenä avoimensa standardina Euroopassa. Suomi oli ensimmäinen maa, jossa digi-tv-lähetykset käynnistettiin suoraan MHP-standardin mukaisten lisäpalveluiden tukemana, vaikka ne aluksi rajoittuivatkin ohjelmaoppaaseen (EPG) ja vaatimattomiin digi-tekstisivuihin. Voi arvella Suomen aikataulupäätöksen olleen positiivinen signaali sekä MHP-laitevalmistuksen että kotimaisten MHP-sovelluksia tekevien yritysten (mm. Sofia Digital ja Ortikon) kannalta. Sovelluksia valmistavat yhtiöt saivat Suomesta hyvän harjoitusmaaston MHP-sovellusten tekemiseen ja etulyöntiaseman MHP-sovellusten kansainvälisessä bisneksessä.

Mainonnalla luotu mielikuva digi-tv:n asennuksen helppoudesta iski takaisin, kun alkoi käydä ilmi, että laitteiden asennus voi olla vaikeaa ja teknologia toimia esimerkiksi tekstitysten osalta puutteellisesti. Ahti Korhonen (2003) on gradussaan tilastoinut digitelevisiota koskenutta lehtikirjoittelua vuonna 2001. Määrälliset artikkelien luokittelut positiivisiin, neutraaleihin ja negatiivisiin osoittavat, että digi-tv otettiin vastaan hyvin kriittisesti. Korhosen aineistossa ovat mukana myös päälehtien yleisönosastomielipiteet. Kritiikki kohdistui erityisesti vastaanottimiin liittyvään epävarmuuteen ja aikataulujen kiireellisyyteen ja boksin tultua markkinoille, mm. asennusongelmiin ja tekstityshäiriöihin. Vaikutusvaltaiset kolumnistit saivat aihetta pilkkaan. Jukka Kajava totesi kirjoituksessaan Helsingin Sanomissa 31.8.2001 näin:

"Ensinnäkin: olen tutustunut digisovittimen suomennettuihin käyttöohjeisiin. Luulin osaavani suomea. En ymmärtänyt niistä juuri mitään. (...) Toisekseen: olen kuullut tuttavilta ja lukenut lehdistä, että oikein asennettuinakin nuo boksit toimivat miten sattuvat. Joskus ei kuulu. Joskus kuva sammuu. Tekstityksiä tulee, jos ovat tullakseen. Mitä minä sellaisella sovittimella teen?" (Emt., 52).

Toimittaja Arja Maunuksela (2004) kiteytti kokemuksiaan digi-tv:stä Hesarin sivuilla näin:

"Tietoyhteiskuntavisioidissa joskus 1990-luvulla televisiosta tehtiin koko kansa nettipäätettä. Tv:n muuttuminen tietokoneeksi näyttää kuitenkin tapahtuneen toisin: ei saatu tietokonetta, joka olisi yhtä helppo kuin tv, vaan saatiin tv, joka on yhtä vaikea kuin tietokone".

VTT:n käyttäjätutkimus Ensiaskleet digi-tv:n katsojaksi (Kantola, Lahti & Väättänen 2003) selvitti käytännön tasolla digivastaanottoon siirtymisen ongelmia. Kenttäkokeessa piti alun perin olla mukana kaksikymmentä perhettä, mutta kuusi

heistä ei jatkanut kokeilua, koska digisovittimen asennus epäonnistui joko väärinlaisen tai väärin suunnatun antennin takia. Lopulta mukaan tuli 14 pirkanmaalaisista perhettä, jotka saivat digisovittimen käyttöönsä huhti-kesäkuussa 2002. Perheiden mielipiteet uusien kanavien sisällöstä jakaantuivat, mutta kuvanlaatuun ja ohjelmaoppaaseen oltiin tyytyväisiä. Digisovittimen peruskäyttö koettiin helpoksi oppia, mutta vastaanotossa havaittiin häiriöitä ja ongelmia. Tutkimus osoitti, että digi-tv oli vielä kesällä 2002 monella tavalla keskeneräinen: kiinnostavaa uutta sisältöä oli vähän, laitteissa esiintyi häiriöitä, videonauhurin kytkeminen digiboksiin aiheutti ongelmia ja kuluttajat kaipasivat tukea käyttöönottoon liittyvien antenniongelmien ratkaisemiseen.

Digitaalisen tv-toiminnan käynnistymisen ja imagon kannalta vaikea tilanne jatkui Suomessa läpi vuoden 2002. Kriittinen keskustelu pikemmin kiihtyi kuin laantui. Ensimmäisten MHP-boksien tai sen paluukanavan teknisistä ominaisuuksista ei julkisuuteen tullut varmaa tietoa, mutta toive Internetin nopeasta tulosta televisioon alkoi kuitenkin hiipua (Holopainen 2001). Koska kuluttajille ei pystytty kertomaan tarkasti ja luotettavasti tulevien digisovittimien tekniikasta, digiboksista tuli sananmukaisesti "musta laatikko", jonka sisällöstä ja toiminnasta kuluttajien oli vaikea saada täsmällistä tietoa (ks. liiteartikkeli 2, Näränen & Sihvonen 2001).

Mahdollisesti sekä kansalaisten etua että omia poliittisia osakkeitaan puolustavat poliitikot loivat joillain lausunnoillaan lisää epävarmuutta. YLE:n hallintoneuvoston puheenjohtaja, kansanedustaja Markku Laukkanen ilmaisi Aamulehden ja Turun Sanomien yhteisessä haastattelussa marraskuussa 2001 huolensa huonosta digistartista, ja sanoi omana kantanaan, että ellei vuodessa päästä 60 000:n digikatsojan tavoitteeseen, edellyttää se uutta starttia. Lausuntoa siteerattiin viestimissä laajasti, ja se tulkittiin ehdotukseksi laittaa digi-tv-kehitys jäähyllä. YLE:n toimitusjohtaja Arne Wessberg ja pian myös YLE:n hallintoneuvosto kiiruhtivat torjumaan Laukkasen kritiikin ja ajatuksen digisatsausten hidastamisesta (Nikulainen 2001). Vuotta myöhemmin RKP:n puoluesihteeri ja YLE:n hallituksen jäsen Berth Sundström vaati digisovittimien jakamista kuluttajille ilmaiseksi valtion tuella (Nikulainen 2002). Monet järkevät kuluttajat oletettavasti reagoivat tähän keskusteluun lykkäämällä laiteinvestointeja ja jäämällä odottavalle kannalle, vaikka LVM onkin johdonmukaisesti torjunut toiveet laitesubventiosta.²¹ Tilastokeskuksen Kuluttajabarometri keväällä 2002 totesi, että vain viisi prosentti kotitalouksista aikoi hankkia digisovittimen puolen vuoden kuluessa, mikä merkitsi selvää kiinnostuksen laskua (Astikainen 2002).

Digisovittimien myynti alkoi kuitenkin lopulta kiihtyä joulun alla 2003. Katsojien kiinnostusta herätti monikin seikka. Tärkein rooli lienee digikanavatarjonnan monipuolistumisella.

²¹ Italian hallitus on subventoinut kuluttajien boksihankintoja, mutta tuki on kohdistettu strategisesti ainoastaan MHP-sovittimiin. 150 euron subventio on vaikuttanut tehokkaasti niin, että 95 % maan liki miljoonasta digiboksista on MHP-sovittimia, minkä vuoksi maassa on suuri potentiaalinen käyttäjäkunta uusille palveluille. Suomen tapaan Italia pyrkii analogisten lähetysten lopettamiseen vuonna 2007.

Kotimaisten digikanavien ohjelmistot alkoivat tuolloin olla kunnossa. YLE Teeman ohjelmistosta sai vuoden 2003 lopulla myönteistä huomiota esimerkiksi Peter von Baghin ohjaama sarja *Sininen laulu – Suomen taiteiden tarina*. Teeman profiilia nosti myös historian tutkijana tunnetun Jukka Relanderin *T-klubi*, joka loi avoimesti intellektuellin keskusteluohjelman perjantain myöhäisiltaan, jolloin muu tarjonta on painottunut viihteeseen. *Minun televisioni* -sarjassa on esimerkiksi esitetty YLE:n omia arkistoklassikkoja. Teema onkin onnistunut luomaan hyvän kulttuuri- ja historiatietoisien laatukanavan profiilin huolimatta siitä, että suuri osa kanavan sisällöstä on arkistomateriaalia tai uusintoja; kyse on onnistuneesta paketoinnista. SubTV:n amerikkalaisvetoinen profiili on sekin onnistunut oman kohdeyleisönsä tavoittamisessa pitkälti materiaaleja kierrättämällä eli uusimalla vanhoja kulttisarjoja. Kotimaista sisältöä kanava on tuottanut osin camp- ja halpimentaliteetilla – esimerkkinä Martti Servon juontaman *Yösydän-chatti* tai *Räsypokka*.

Digitaalisen toimiluvan saanut Canal+ Finland -yhtiö ilmoitti vuoden 2003 lopulla käynnistävänsä kolme satelliitti- ja kaapelijakelussa ollutta maksu-tv-kanavaansa maanpäällisessä digiverkossa maaliskuussa 2004. Maksukykyisen antennitalouden kannalta tämä merkitsi uuden kanavatarjonnan kaksinkertaistamista lähetystunteina laskettuna. Samaan aikaan MTV3 alkoi myydä salauspurkukorttejaan, joilla kotiin saatiin digitaalisen lisäkanavan (MTV3+) uutta tarjontaa. MTV3+-kanavan maksullistaminen oli aloitettu Oulun seudulta Oulun Kärpät -jääkiekkoseuran vierasotteluiden televisioinneilla. Joulun 2003 tienoilla MTV3+ esitti maksullisena mm. jääkiekkoa (nuorten MM-liiga eli Spengler Cup) ja Uno Turhapuro -elokuvia. MTV3 ehti näin käynnistää maanpäälliseen television maksu-tv:n toiminnan Suomessa ensimmäisenä, hieman ennen Canal+:aa.

Myös laitemarkkinat monipuolistuivat vuoden 2003 lopulla. Nokia toi joulumarkkinoille Suomen ensimmäisen tallentavan digisovittimen (Nokia Mediamaster 260T). Pian kovalevyllisiä sovitteja tuli markkinoille muiltakin valmistajilta. MHP-boksien valikoima sen sijaan on säilynyt niukkana.

Digikanavien ohjelmiston promotio parani syksyllä 2003 niin YLE:n kuin MTV3:n analogisilla kanavilla. Sen sijaan Neloskanava jäi lisäkanavansa digitarjonnan kehittämisessä ja markkinoinnissa edelleen hyvin passiiviseksi. Digikanavien ohjelmistoa alettiin myös noteerata entistä paremmin sanomalehtien tv-sivuilla.

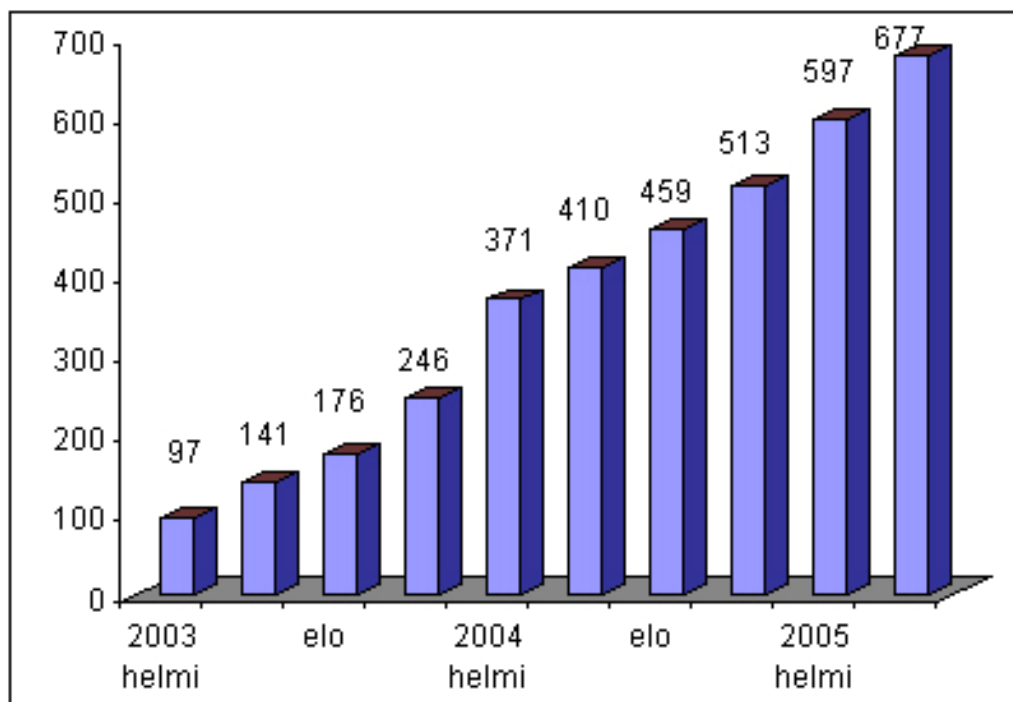
MHP-lisäpalveluiden puolella kehitystä tapahtui erityisesti YLE:ssä, jossa loka-marraskuussa 2003 laajennettiin digitekstisivujen tarjontaa merkittävästi, uusittiin niiden ulkoasua ja parannettiin käytettävyyttä.

Kuva 1. Yleisradion digitekstisivujen ulkoasua ja käytettävyyttä parannettiin syyskuussa 2003.

Hyvin tärkeää digitaalista vastaanottoa harkitseville kuluttajille oli se, että YLE, MTV3 ja Digita saivat viimein yhteistoimin pystyyn palvelupuhelimen. DigiTV Info (0306-344488) alkoi 19.12. 2003 vastata kuluttajien kysymyksiin koskien mm. boksimalleja, asennuksia ja kanavatarjontaa. Myöhemmin infon toimintaan ja rahoitukseen on tullut mukaan myös laitevalmistajia.

LVM:n julkaisemien Tilastokeskuksen lukujen mukaan toukokuussa 2004 yli 360000 kotitaloudessa oli maanpäällisen tv-verkon tai kaapeliverkon digitaalinen vastaanotin, minkä lisäksi kotitalouksissa oli satelliittibokseja. Digisovitin löytyi useammin pienempien kaupunkien tai maaseudun talouksista kuin isoista kaupungeista. Maanpäällistä digi-tv:tä tukeva politiikka näyttääkin onnistuneen siinä mielessä, että tv-palveluiden parantaminen tapahtuu aluepoliittisesti tasarvoisesti. Laajakaistaliittymät sen sijaan ovat lisääntyneet nopeimmin suurissa kaupungeissa. (LVM 2004b.) Kesällä 2005 digisovitin oli Finnpanelin mukaan jo liki kolmasosalla suomalaiskodeista eli 677000 taloudessa. Useampi kuin yksi sovitin löytyi 123000 kodista. MHP-standardin mukaisia digisovittimia oli arviolta vain neljä prosenttia (Mäki 2005). Digi-tv-kotien lisääntymistä voi havainnollistaa oheisella graafilla.

Kuva 2. Digisovittimien määrä Suomessa 2003–2005 (tuhansina kotitalouksina) Finnpanelin kyselytutkimusten mukaan (Kuivalainen 2005; Mäki 2005). Alkukesän 2005 lukema, 667 000 kotitaloutta, vastaa 29 prosentin osuutta Suomen liki 2,4 miljoonasta kotitaloudesta.

Näillä kasvuluvuilla digi-tv edustaa jo nyt nopeimmin levinnyttä uutta teknologiaa Suomen television historiassa. Lähetyksen ratkaisut antavat osaltaan edellytyksiä digitalisoimisen nopealle etenemiselle. Digita ilmoitti elokuun alussa 2005 saaneensa valmiiksi televisioverkon kaikkien pääasemien digitalisoimisen, mikä tarkoittaa, että digi-tv-verkko tavoittaa periaatteessa 99,86 prosenttia manner-Suomen väestöstä (Digita 2005).²²

Huolimatta hyvästä digitaalisen lähetyksen tilanteesta, säilyy tavoite analogisten tv-lähetyksen lopettamisesta elokuun lopussa 2007 edelleen haastavana.

²² YLE aloitti samaan aikaan viiden digikanavansa jakelun myös Canal Digitalin ja Viatsatin kautta, jotka jakavat maanpäällisten digilähetyksen katvealueilla tai näkyvyysalueen ulkopuolella asuville satelliittikatseluun tarvittavan salauksenpurkukortin maksutta. Muut kotimaiset ja ulkomaiset satelliittipalvelut säilyvät kuitenkin maksullisina, ja kotitalouksien vastuulle jää lautasantennin hankinta ja asennus. (Karvonen 2005.) Julkisen palvelun yleisradiotoimintaan kuuluva velvoite tavoittaa kaikki kansalaiset ilmaislähetysillä on ratkaisujen myös turvattu. Pohjois-Lapissa television satelliittijakelu tulee teknisesti halvemmaksi kuin maanpäällisten alilähettimien rakentaminen. Ratkaisu on YLE:n velvoitteiden kannalta käytännöllinen, vaikka se osaltaan tukee kaupallisen satelliittitelevision asemaa Suomessa.

Kun Suomessa on noin 2,4 miljoonaa kotitaloutta, on sovittimia myytävä yhä kiihtyvää tahtia, jotta kaikki taloudet saadaan digitaaliseen vastaanottoon määräaikaan mennessä. Lisäksi monissa kodeissa ja osassa Suomen neljänsadantuhannen kesämökin kannasta on kakkostelevioita, jotka vaativat kaikki omat sovitimensa.

Digisovittimien määrän kasvu on ollut nopeaa, mutta digitekstipalveluihin ja muihin vuorovaikutteisiin toimintoihin pystyvien MHP-boksien osuus on yhä pieni, arviolta neljä prosenttia (Mäki 2005). Tämä seikka murentaa perustaa uusien tv-palveluiden tuotannolta ja vie uskottavuutta digi-tv:n tietoyhteiskuntatavoitteilta.

3.6.1. Vertailua Ruotsin ja muun Skandinavian kehitykseen

Ruotsin hallitus päätti maanpäällisen digi-tv-toiminnan käynnistämisestä joulukuussa 1996 ja parlamentti teki oman päätöksensä asiasta keväällä 1997, minkä jälkeen parlamentissa tehtiin vielä tarvittavia lakimuutoksia. Lähetystoiminta aloitettiin pikavauhtia jo huhtikuussa 1999 Tukholmassa, Göteborgissa ja muutamilla etelän paikkakunnilla siten, että noin puolet maan väestöstä oli näkyvyysalueella. Marraskuussa 2000 maan parlamentti päätti digitaalisen lähetysverkon laajentamisesta koko maahan. (RTTV 2004; Hultén 1998.)

Erityisesti maanpäällisten digilähetysten katselu on kuitenkin kasvanut maassa hyvin hitaasti. Vuonna 2004 yli 20 % katsojista on vastaanotti tv-lähetystä digitaalisesti, mutta heistä vajaa neljännes maanpäällisten lähetysten kautta. Ruotsin digi-tv-kehitystä hallitsee satelliittivastaanotto ja satelliittivälitteisten temaattisten kanavien suosio on kasvanut merkittävästi: ne saavat jo yli 16% katsojien ajasta eli kaksi kertaa enemmän kuin vuosikymmen sitten (Johansson 2004).

Syitä Ruotsin nihkeään DVB-T-kehitykseen on monia. Ensinnäkin SVT on perinteisesti antanut kanavansa myös satelliittijakeluun, mikä on vahvistanut satelliittivastaanoton asemaa. Maan laajalle levinnyt kaapeli-tv-verkko on tarjonnut monikanavaisuutta sitä haluaville jo pitkään, eikä maanpäälliseen digijakeluun siten liity samanlaista lisäkanavien odotusarvoa kuin Suomessa, varsinkin kun SVT:n digikanavat jaetaan myös analogisessa kaapeli-tv:ssä. Digi-tv:n käynnistys oli Ruotsissa organisatorisesti sekava. Maassa uskottiin toimintaa käynnistettäessä, että digi-tv etenee maksullisten palveluiden vetämänä, mistä syystä kaikki digilähetykset salauskoodattiin ja kuluttajien piti ostaa digiboksin lisäksi salauksenpurkukortti²³. SVT muutti strategiaansa vasta vuoden 2003 alusta, jolloin sen kanavat alettiin lähettää ilman salauskoodia ja vastaanottoon riitti yksinkertainen perusboksi. Korttien, boksien ja palveluiden kehittämiseen perustettiin erillinen Boxer-yhtiö. Digijakelua varten SVT, TV4 ja tv-verkon

²³ Ruotsissa on käytössä Viaccessin CA-kortti, joka on ollut altis myös piratismille.

omistaja, valtionyhtiö Teracom perustivat uuden SENDA-yhtiön. Katsojien motivointi digitalisointiin on Ruotsissa jäänyt varsin vähiin.²⁴

Ruotsissakin digisovittimien ostovauhti on kuitenkin kiihtynyt vuonna 2003. Asiaan vaikutti hallituksen toukokuussa 2003 tekemä päätös analogisen maanpäällisen tv-verkon sulkemisesta helmikuussa 2008. Ensimmäisiä analogisia paikallislähettäjiä aiotaan sulkea jo syksyllä 2005 Motalassa, Gävlessä ja Gotlannissa (RTTV 2005).

Norjassa on valmisteltu maanpäällisen tv-verkon digitalisoimista rauhallisella tahdilla tavoitteena turvata julkisen palvelun tv-toiminnan jatkuvuus. Norjassa maantiede aiheuttaa ongelmia maanpäällisille lähetyksille, mikä on kannustanut kaapeli- ja laajakaistatelevision kehittämistä. Maanpäällisiä digilähetyksiä on ollut tarjolla etelän suurimpien kaupunkien, Trondheimin, Bergenin ja Oslon asukkaille kesästä 2000 alkaen. Maan liikenne- ja viestintäministeriö pyysi kesällä 2002 tarjouksia koko maan kattavan maanpäällisen lähetyksiverkon rakentamisesta. Tarjouksen jätti vain Norges Televisjon -yhtiö (NTV), joka on julkisen palvelun yleisradioyhtiö NRK:n ja kaupallisen TV2:n yhteinen yritys. Keväällä 2005 hallitus päätti avata tarjouskilpailun uudelleen saadakseen muitakin ehdokkaita mukaan, mutta NTV oli edelleen ainoa hakija, tosin yhteisyrityksessä oli nyt mukana myös Telenor Broadcast. Maassa pyritään analogisten lähettimien sulkemiseen vuoteen 2009 mennessä (Oksanen 2005).²⁵

Tanskassa, jossa maantiede ei vaikeuta radiosignaalin kulkua, maanpäällisen digi-tv:n kehityksen esteet ovat syntyneet lähinnä poliittisella tasolla. Digitalisointi on maassa kehittynyt markkinavetoisesti eli käytännössä satelliittioperaattoreiden (Viasat ja Canal Digital) vetämänä. Rungas aluetelevisiotoiminta on aiheuttanut myös sen, että digitaalisten lähetyksien vaatimista vapaista taajuuksista on pulaa. Vuonna 2001 valtaan astuneen oikeistohallituksen televisiopolitiikka on keskittynyt valmistelemaan maan toisen julkisen palvelun tv-kanavan, mainosrahoitteisen TV2:n yksityistämistä. Projekti on mm. EU-lainsäädännön vuoksi osoittautunut hyvin vaikeaksi toteuttaa. Epäselvässä tilanteessa maanpäällisen television digitalisointi ei ole lukuisista päätöksistä huolimatta edennyt lähetyksien käynnistämiseen. Analogisten tv-lähetyksien lopettamisen piti alun perin ta-

²⁴ Kuvaavaa Ruotsin tilanteelle on, että SVT:n nettisivujen digi-tv-informaatio sekä sivuston www.digitalforum.nu anti pysyivät vielä vuosia digilähetyksien aloittamisen jälkeen niukkana ja vaatimattomana verrattuna esimerkiksi suomalaisiin tai brittiläisiin neuvontapalveluihin. Viranomaisten ja tv-toimijoiden yhteisen toimikunnan vuonna 2005 perustama uusi infositte on sittemmin parantanut tilannetta:

www.digitaltvoergangen.se.

²⁵ Lisätietoa Norjan tilanteesta seuraavilla sivuilla:

www.ntv.as/

www.dvb.org/index.php?id=252

odin.dep.no/sd/english/news/news/028021-070128/dok-bn.html

pahtua 2007, mutta nyt tavoite on vuoden 2009 lokakuun lopussa. (Oksanen 2005; Tadayoni 2005; Mortensen 2004; Linkki 2004, 3.)

Pohjoismaat hakivat 1990-luvun lopulla yhteistä linjaa digitalisoimiseen. Nyt yhteispohjoismainen linja on käytännössä täysin kadonnut. Syynä ovat maantieteen ohella Pohjoismaiden erot televisiokulttuureissa ja viestintäpolitiikan painotuksissa.

4. Digi-tv:n yhteiskunnallinen lupaus, interaktiivisuus ja lisäpalvelut

Tässä luvussa pohdin digitelevision roolia ja uusia "mahdollisuuksien ikkunoita" tv-journalismin yleisövuorovaikutuksen ja julkisen keskustelun kehittämisen kannalta.

Pohdintaani liittyy tietty hypoteettisuus. Elämme edelleen digi-tv:n murrosvaihetta, jossa digitaalinen lähetystoiminta on analogisten pääkanavien rinnalla kehittyvää toimintaa. Siksi digi-tv:n uusia mahdollisuuksia voi tarkastella lähinnä tulevaisuusperspektiivistä pohtien erilaisten kehitysvaihtoehtojen merkitystä. Vielä ei voi täsmällisesti osoittaa, miten digi-tv-journalismi eroaa entisestä tv-journalismista. Sen sijaan on mahdollista ja tutkimuseettisesti suorastaan tarpeellista arvioida, millaista digi-tv-journalismin tulisi olla sen yhteiskunnallisen roolin kannalta.

4.1. Media, demokratia ja julkinen keskustelu

Viestinnän ja demokratian suhteiden pohdinta edustaa viestintätutkimuksen klassisia teemoja. Yleensä keskustelu kiteytyy kysymyksiin julkisuudesta ja avoimesta julkisesta keskustelusta, jonka ylläpitämisessä moderneissa yhteiskunnissa joukkoviestimillä ja journalismilla on keskeinen rooli.

Viestintäpolitiikka on perinteisesti osa sananvapautta, kansalaisoikeuksia ja kansalaisten tasa-arvoa koskevaa politiikkaa. Toisaalta vallanpitäjien on nähty voivan käyttää viestintäpolitiikkaa ja sensuuria myös demokratian vastaisiin päämääriin. Vapaata tiedonvälitystä voidaan pitää demokratian välttämättömänä, muttei riittävänä ehtona ja median rooli demokratian elinvoimalle on laajasti tunnustettu asia. Konsensus alkaa kuitenkin helposti hajota, kun pyritään konkretisoimaan sitä, millaiset mediajärjestelmät, viestintäkäytännöt tai julkisuuden rakenteet olisivat demokratialle edullisimpia. (Nieminen & Pantti 2004, 27–70; Gripsrud 2002, 227–286; Hutchison 1999; Dahlgren 1995, 1–23.)

Keskustelu median ja demokratian suhteista on länsimaissa kiihtynyt 1990-luvulla, jolloin myös edustuksellinen demokratia on potanut jonkinlaista kriisiä. Lähes kaikkialla maailmassa äänestysprosentit valtiollisissa vaaleissa kääntyivät 1990-luvulla laskuun ensimmäistä kertaa sitten toisen maailmansodan (Kantola 2002, 10). Tämä kehitys lienee yhteydessä mm. Itäblokin kaatumiseen, vasem-

misto-oikeisto -dikotomian murtumiseen, uusiin yhteiskunnallisiin liikkeisiin, massatyöttömyyteen, verkostoitumiseen ja talouden globalisaatioon (Castells 2000, 23). Kansainvälisten pääomaliikkeiden vapauttaminen on laskenut kansantalouksien suhteellista merkitystä ja kansallisvaltioiden suvereniteettia. Euroopassa kansallisvaltioiden roolia on osin korvannut EU, joka kuitenkin on säilynyt äänestäjille etäisenä. EU-vaaleihin osallistuminen on vaatimattomalla tasolla useimmissa jäsenmaissa. Britanniassa arveltiin vuonna 2001, että Big Brother -äänestyksiin osallistui ihmisiä enemmän kuin EU-parlamentin äänestykseen (Hill & Palmer 2002). Mediaa ei yleensä pidetä demokratian kriisin syynä, mutta sillä nähdään mahdollinen rooli kriisin ratkaisijana (Bucy & Gregson 2001).

Näkemykset median roolista demokratiassa jakaantuvat yleensä sen mukaan, nähdäänkö joukkoviestinnän olevan ensisijassa tiedon välittämistä vai keskusteluyhteyden luomista. Ensimmäisen näkökulman voi sanoa edustavan viestinnän "siirtomallia", jossa joukkoviestintä nähdään nimenomaan tiedonvälityksenä. Jälkimmäistä näkökulmaa voi nimittää "kulturalistiseksi" tai "ritualistiseksi", ja siinä huomio kiinnittyy ennen kaikkea siihen, miten avoimesti joukkoviestintä päästää erilaisia yhteisön ääniä esiin. Jos joukkoviestinnän tehtävänä on siirtomallissa valistaa yleisöä, on kulturalistisessa mallissa tehtävänä yleisön kuunteleminen ja kohtaaminen. (Carey 1994/1975). Molemmista perspektiiveissä yhteiskunnallisen vallan pohdinta on mukana. Jos ensimmäinen näkökulma katsoo että tieto on valtaa, katsoo jälkimmäinen, että valta on siinä tavassa, millä tietoa luodaan ja uusinnetaan.

Viestinnän siirtomallin ja kulturalistisen mallin kahtiajako vertautuu Walter Lippmannin ja John Deweyn viime vuosisadan alkupuolella esittämiin vastakkaisiin näkemyksiin journalismista. Keskustelu alkoi Lippmannin Public Opinion -teoksesta (1922/1998), jonka suorana kommentaarina Deweyn teosta The Public and Its Problems (1927/1994) pidetään. Lippmannin mielestä joukkoviestinnän demokraattinen tehtävä olisi tarjota ihmisille oikeita tietoja maailmasta. Hän ei kuitenkaan uskonut, että kansalaiset pystyvät modernin yhteiskunnan monimutkaisten ongelmien ratkomiseen ja oli halukas jättämään yhteiskunnallisen keskustelun asiantuntijoiden ja päättäjien vastuulle. Dewey puolestaan korosti sitä, että kansalaisuus voi syntyä ja kultivoitua ainoastaan, mikäli ihmiset ovat mukana julkisessa keskustelussa niin kuulijoina kuin puhujina, ja siksi Dewey halusi joukkoviestinnän edistävän ihmisten osallistumista ja keskinäistä vuorovaikutusta. Journalismin kykyyn hoitaa rooliaan molemmat suhtautuivat kohtuullisen kriittisesti ja korostivat sen sijaan tieteen roolia, ja Dewey erityisesti myös taidetta ja ihmisten kasvokkaista keskustelua. (Splichal 2001, 11; Kunelius 1999; Pietilä 1997, 141–148.)

Viestintätutkimuksen päälinja katsoo nykyisin joukkoviestintää kulturalistisesti, pikemminkin sosiaalisen vuorovaikutuksen kuin tietojen siirron näkökulmasta. Toimittajien, jollainen Lippmannkin muuten oli, päähuomio sen sijaan tuntuu säilyvän oikeiden tietojen välittämisessä.

On mahdollista yrittää pitää molempia näkemyksiä kuvassa yhtä aikaa Journalismin demokraattista tehtävää ei tarvitse kiteyttää vain joko tiedon välittämi-

seen tai yhteiskunnallisen keskustelun käymiseen, jos se kykenee tekemään molempia (Kunelius 2000; Ridell 1993; Fornäs 1999, 34, viite 6).

Journalismin perinteinen tiedonvälitystehtävä ja siihen liittyvä jatkuva tietolähteiden kriittinen arviointi ja hierarkkisointi on edelleen tärkeää. Vain "tietävä kansalainen" (*informed citizen*) voi osallistua demokraattiseen keskusteluun hedelmällisesti. Toisaalta vain kansalaisen lupa osallistua keskusteluun ja mielipiteiden esittämiseen synnyttää tiedon hankintaan motivoituneen kansalaisen (*motivated citizen*). Tarvitaan siis sekä valistavaa että keskustelevaa journalismissa. Tietävä ja motivoitunut kansalaisuus ei tosin synny pelkästään journalismin kautta, vaan mahdollisesti tärkeämmässä roolissa on yhteiskunnan yleinen koulu- ja sivistysjärjestelmä, kirjasto- ja kulttuurilaitokset mukaan lukien.

Suomen kielessä joukkoviestintää seuraavia ihmisiä kutsutaan yleensä yleisöksi. Englannin kielessä käytetään kahta eri käsitettä *'audience'* ja *'public'*. Vaikka näiden käsitteiden ero ei aina ole selvä, on esimerkiksi Dahlgren (1995, 19, 120–1) pitänyt julkisuuden luonteen ymmärtämisen kannalta tarpeellisena erottaa *'public'* (tai *'publics'*) tarkoittamaan niitä kansalaisryhmiä, jotka osallistuvat demokratian kannalta välttämättömään julkiseen keskusteluun. *'Audience'* viittaa hänelle joukkoviestinnän yksilökuluttajiin, atomisoituneeseen kotiyleisöön, anonyymiin "massayleisöön".

Suomenkieliseen viestintätutkimukseen on lanseerattu vastaavaa erottelua. Veikko Pietilän ja Seija Ridellin johdolla kehitetty uudissana *'julkiso'* toimii kansalaisyleisönä ymmärretyn public-käsitteen vastineena ja viittaa jonkun ongelman ratkaisusta julkisesti keskusteleviin kansalaisiin. (Pietilä 1999; Pietilä & Ridell 1998; ks. myös Blumer 1999.) Julkiso on näppärä ja käyttökelpoinen käsite, vaikka sitä ei voikaan pitää yksinkertaisena public-käsitteen käännöksenä, vaan tutkimuksellisenä hahmotuksena, joka painottaa tiettyä tasa-arvoisen julkisen keskustelun ideaalia. Julkiso syntyy ja määrittyy suhteessa sen synnyttäneeseen, erimielisyyttä nostaneeseen asiakysymykseen, kun taas yleisö syntyy suhteessa joukkoviestintään (Pietilä 1999, 9). Vaikka nykyjulkisuus rakentuu pitkälti joukkoviestimien varaan tai sen kautta, siirtää julkison käsite siirtää julkisuutta, demokratiaa ja julkista keskustelua koskevan tutkimuksen painopistettä kiinnostavasti kohti kansalaisyhteiskunnan ja politiikan tutkimusta.

Oman mediakeskeisen tarkasteluni peruskäsite on kuitenkin yleisö, jota tarkennan tarpeen mukaan massayleisöksi, kansalaisyleisöksi, kuluttajiksi tai julkisiksi. Viimeisellä tarkoitan poliittiseen (media)keskusteluun aktiivisesti ja konkreettisesti osallistuvaa ihmisjoukkoa.

Dahlgren (1995) pitää televisiota julkisen elämän keskeisimpänä instituutiona moderneissa yhteiskunnissa. Se ei tarkoita sitä, että meidän pitäisi suhtautua kritiikittömästi television teollisen logiikan rajoittamaan rooliin julkisuuden ylläpidossa. Julkinen keskustelu, julkisuus tai julkinen sfääri ovat myöskin sellaista demokratian perustaa, jota ei varsinkaan historiallisesta perspektiivistä ole syytä liittää pelkästään joukkoviestimiin tai journalismiin, vaan myös esimerkiksi viihteeseen, poliittisiin instituutioihin ja ihmisten sosiaaliseen kasvokkaiseen vuorovaikutukseen erilaisissa julkisuustiloissa tai julkisuusyhteisöissä (emt., 37–45, 148).

Dahlgrenin taustalla olevan Jürgen Habermasin (2004/1962) mukaan porvarillinen demokraattinen julkisuus alkoi kehittyä kahviloissa, lukusaleissa, konserttisaleissa, teattereissa ja yhdistyksissä eikä pelkästään sanomalehdissä tai niiden inspiroimana. Edelleenkin ns. suoran demokratian ajatuksissa korostetaan mediavälitteisen viestinnän ohella myös ihmisten välitöntä julkista keskinäisviestintää paikallisen päätöksenteon ja ongelmien ratkaisujen pohjana (Nieminen 1998).

Kansalaiskeskustelun ja teledemokratian tärkeydestä on keskusteltu 1980-luvulta asti vilkkaasti.²⁶ Keskustelua lisäsivät 1990-luvulle tultaessa entisestään Internetin leviäminen ja Habermasin väitöskirjan (2005/1962) käänös englannin kielelle vuonna 1989. Molemmat lietsoivat omalla tavallaan *deliberatiivisen demokratian* aatetta, jonka mukaan poliittisen päätöksenteon tulisi perustua avoimeen ja tasa-arvoiseen julkiseen keskusteluun, ei pelkästään edustukselliseen parlamentarismiin. Habermasille avoin kansalaiskeskustelu on toimivan demokratian ytimessä. Hänelle legitimi poliittinen prosessi perustuu avoimeen ja tasa-arvoiseen julkiseen keskusteluun eli yhteisymmärrykseen tähtäävään "kommunikatiiviseen toimintaan" erotuksena kunkin yksilön tai yhteisön omien intressien edistämisestä eli "strategisesta toiminnasta". Teoksen lähtökohta oli varsin pessimistinen korostaessaan modernin julkisuuden rappeutumista ja kaupallistumista. (Papacharissi 2004; Nieminen & Pantti 2004, 34–35; Dahlberg 2001.)

Habermas ei kuitenkaan ole välttämättä ainoa tai riittävä lähtökohta demokratian kehittämiseksi, ainakaan ilman mittavaa teorian uudelleenjäsenystä 2000-luvun mediakulttuurin ja medialukutaidon perspektiivistä.

Habermasin julkisuusmallia on syytetty mm. varhaisen porvarillisen julkisuuden idealisoimisesta, abstraktiudesta ja pessimistisestä medianäkemyksestä. Habermasia on kritisoitu myös rationaalisuuden maskuliinisesta ylikorostuksesta; habermasilaiset "ideaalit puhetilanteet" näyttävät historiallisina kuvauksina olleen sellaisia, joihin on ollut pääsy vain keski- ja yläluokan miehillä ja joissa ihmisten henkilökohtaiset intressit ja tunteet joutuvat väistymään rationaalisen keskustelun tieltä. Myöhempi tutkimus näkee yhden valtajulkisuuden sijaan useita eri tason julkisuuksia ja "pienjulkisuuksia" ja pohtii kansallisen julkisuuden ohella myös julkisuuden globaalia tasoa ja saattaa nähdä medially ja journa-

²⁶ Kansalais- ja media-aktivismi lisääntyivät länsimaissa jo 1980-luvulla kytkeytyen mm. uusiin kansalaisliikkeisiin, ympäristöliikkeeseen ja median murrokseen. Vastamedian henkeä nousi mm. brittiläisessä scratch-videoliikkeessä ja muussa videoaktivismissa (Kangaspunta 2003, 151–163; Dahlberg 2001, 163-5; Fuller 1994; Huhtamo 1995). Yhdysvalloissa yhteisömediaa on kehitetty etenkin kaapeli-tv:ssä, koska kaapeli-yhtiöt on liittovaltion säädöksillä veloitettu antamaan viiden prosentin siivu tilaajamaksujen voitoista paikallishallinnon käyttöön, ja näillä varoilla on voitu rahoittaa *public access* -lähetyskeskuksia (Himmelstein & Aslama 2003, 263). Suomessa paikallisradiotoimintaan liittyi 1980-luvulla paljon kansalaiskeskusteluun ja paikallisdemokratiaan liittyviä tavoitteita, joskin ne jäivät pian kokonaan sivuun liian kireän kaupallisen kilpailun synnyttämässä elonjäämiskamppailussa (Ala-Fossi 2005, 167–205; Ylönen 2002).

lismilla keskeisen ja myönteisenkin roolin keskustelemaan julkisuuden kehittämisessä. (Downey & Fenton 2003; Keane 2003, 166–174; Kunelius & Sparks 2001; Nieminen 1997, 116–119; Dahlgren 1995, 9, 98–107; Fraser 1992.)

Habermas on väitöskirjan uusintapainokseen vuonna 1990 kirjoittamassaan esipuheessa itse myöntänyt alkuperäisen väitöskirjansa monia empiirisiä heikkouksia ja ylenmääräistä pessimismia (Habermas 2004/1962, 357–397). Erityisesti hän myöntää useiden erillisten julkisuuspiirien (tai julkisoiden) olemassaolon, joskin korostaa edelleen hallitsevan julkisuuden ajatusta ja siihen sisältyvää "ulos sulkemisen" dynamiikkaa (ks. myös Nieminen 2003, 21). Yhden julkisen sfäärin perspektiiviä voi pitää modernina ja monien julkisuuksien näkökulmaa postmodernina. Vaikka monien julkisuuksien ajatus on houkutteleva, sen nostamista ideaaliksi voi myös kritisoida; moniäänisen ja monimuotoisen kansalaiskeskustelun sijaan voi syntyä "diskurssiivisia ghettoja", jotka puhuvat eri kielillä toistensa ohi ja jotka eivät helposti saa toisiinsa puheyhteyttä, joka auttaisi ratkaisemaan erilaisia globalisoituvan maailman kiperiä ongelmia demokraattisesti (Haas & Steiner 2001, 140).

Näyttää osuvalta hahmottaa modernin yhteiskunnan viestintämaisemaa niin, että siinä toimii monia sisäkkäisiä ja osin erillisiä julkisuuksia yhden julkisen sfäärin sijaan. Se ei silti tarkoita, että eri julkisuuksilla olisi yhtä merkittävä asema.

Hannu Nieminen (2000) on jäsentänyt kansallista julkisuutta erikseen kolmeen lohkoon: valtajulkisuuteen, vastajulkisuuteen ja vaihtoehtojulkisuuteen. Valtajulkisuus kytkeytyy valtavirran mediaan mutta myös eliittien väliseen sisäpiirijulkisuuteen. Nieminen jakaakin valtajulkisuuden edelleen kahtia: eliittijulkisuuteen, joka on valtaa käyttävien ryhmien välistä ja sisäistä julkisuutta ja toisaalta populaarijulkisuuteen, joka on avointa, usein viihteellistä mediajulkisuutta. "Vakava" politiikan ja talouden alueella toimiva journalismi näyttää Niemisen hahmotuksessa kuuluvan eliittijulkisuuteen ja viihdejournalismo populaarijulkisuuden piiriin. Vastajulkisuus pyrkii kamppailemaan ääneen pääsystä valtajulkisuuden areenoilla, kun taas vaihtoehtojulkisuus rakentaa omia, valtamediasta erillisiä ja itsenäisiä julkisuuspiirejään.

Myöhemmin Nieminen (2003) on hahmottanut ajatuksiaan eteenpäin "kriittis-realistisen" julkisuuskäsityksen suuntaan. Siinä hän nimittää *ydinjulkisuuksiksi* sellaisia julkisuuksia, jotka muodostuvat yhteisiä intressejä vaalivissa normiyhteisöissä, kuten yritysten johtokunnissa, puolueissa, järjestöissä ja yhteistyöverkostoissa. Mediajulkisuus on Niemiselle toissijaista sikäli, että sen areenoilla vain esitellään ydinjulkisuuksien toiminnan tuloksia; media on etunäyttämö, mutta todelliset valinnat tehdään takanäyttämöllä, ydinjulkisuuksissa. Tästä perspektiivistä on olennaista kysyä, millaisia verkostoja eri ydinjulkisuuksien välillä ja onko joillain ydinjulkisuuksilla suurin pääsy mediajulkisuuden areenoille.

Itse en näe mediajulkisuutta Niemisen tapaan toissijaisena vaan pidän poliittisen mediajulkisuuden areenaa ja sen alueella toimivaa valtavirran journalismia aktiivisena toimijana, joka paitsi julkistaa myös legitimoit ja priorisoi taustalla vaikuttavien ydinjulkisuuksien toimia tai luo ydinjulkisuuksien agenda. Niemi-

sen hahmotus on myös sikäli hankala, että siinä jotkut ydinjulkaisuudet ovat suljettuja, ts. ne eivät ole julkisia lainkaan, mikä mielestäni hämärtää eroa julkisojen ja strategista toimintaa harjoittavien instituutioiden välillä. Suljettujen mutta silti dominoivien ydinjulkisuuksien ajatus on ehkä pikemminkin inhorealistinen kuin kriittis-realistinen, mutta ainakin se on kaukana normatiivisesta.

Valtamedian luoman tai representaatioillaan julkiseksi tekemän poliittisen valtajulkisuuden painoarvo on jo määritelmällisesti merkittävämpää kuin erillisten vasta- tai vaihtoehtojulkisuuksien piirissä tapahtuva keskustelu. Vaihtoehtoisen pienjulkisuuden kentälle on kuitenkin 1990-luvulla syntynyt uutta voimaa. Kehitys on osaltaan kytkeytynyt uuteen mediateknologiaan, joka on mahdollistanut entistä laajempaa ja avoimempaa ääneen pääsyä julkisilla areenoilla. Monissa käytännöllisissä mediaprojekteissa on pyritty uusien kansalaiskeskustelun foorumeiden luomiseen, usein paikallisdemokratian perspektiivistä, tietoverkkoja hyväksikäyttäen ja habermasilaisia lähtökohtia hyödyntäen ja uudistaen (Tsagarousianou et al. 1999; ks. myös mansetori.uta.fi).

On syntynyt myös globaaleja vastajulkisuuden rakenteita. Esimerkiksi teledemokratiakeskustelun pioneereihin kuulunut Benjamin Barber (1984) on Internet-projekteissaan pyrkinyt rakentamaan globaalin demokratian ja yhteisöllisyyden ajatusta, jonka symboliksi on luotu kansainvälinen "keskinäisriippuvuuden julistus" (*Declaration of Interdependence*). Barber kuitenkin korostaa, että demokratian kohtalonkysymykset eivät ole teknologisia vaan poliittisia (Barber 2000, 2001).²⁷

Käytännössä avoimen, dialogisen ja vastapuolen näkemyksiä kuuntelevan kansalaiskeskustelun luominen on osoittautunut haastavaksi myös uusissa riippumattomissa kanavissa. Pelkkä keskustelufoorumien avaaminen ei riitä dialogisen keskustelun synnyttämiseen. "Virtuaalisilla" keskusteluilla ei välttämättä ole pysyvää merkitystä julkisen sfäärin kehittämisessä ellei osallistujien välille synny laajempia sosiaalisia siteitä ja vastuuntuntoa. (Pietilä 2001.)

Vaikka keskusteleavan demokratian kehittäminen on osoittautunut vaikeaksi, myös Internetin keskusteluympäristöissä, siellä on saatu vähintään oraalle uusia deliberatiivisen teledemokratian siemeniä. Tämän tutkimuksen ja digi-tv:n yhteiskunnallisen lupauksen kannalta kiinnostava kysymys on, onko vastaavaa kehitystä mahdollista saada itämään myös digitaalisen television alustalla. Lähtökohta on kuitenkin haastava. Kuten Dahlgren (1995 146) on epäillyt, kansalaisten interaktiota syntyy joukkoviestimiä helpommin pieniin mediuumeihin, jotka voivat tarjota tilan "pienjulkisuudelle". Suuret, keskitetyt mediasysteemit perustuvat yleensä teolliselle tuotanto-kulutus -mallille, johon kansalaisten vuorovaikutus sopii huonosti. Toistaiseksi digi-tv ei ole synnyttänyt uusia vakavan kansalaiskeskustelun tiloja tai ohjelmakonsepteja tv-chattien rupattelun rinnalle.

Televisiotoimintaan kytkeytyy maantieteellisiä rajoitteita, vahvoja instituutioita, regulaatiota sekä poliittisia ja kaupallisia intressejä avoimia tietoverkkoja enemmän. Television merkitys julkisen keskustelun kannalta on kuitenkin Inter-

²⁷ Ks. myös www.benjaminbarber.com ja mansetori.uta.fi.

netiä suurempi sen laajan levinneisyyden ja runsaan käytön takia. Televisiojournalismin rooli julkisen keskustelun herättäjänä on yhä suurempi kuin nettikeskustelujen. Siksi tv-journalismin moniäänisyys ja dialogisuus on tärkeä kysymys demokratian kannalta. Seuraava jakso perustelee asiaa tarkemmin.

4.1.1. Interdiskursiivisuus ja dialogisuus

Heikki Luostarinen (1991; 1994, 28–37) ja Heikki Heikkilä (2001, 112–113, 150) ovat korostaneet journalismia "interdiskursiivisuuden taitona". Se tarkoittaa sitä, että journalismin pitää pystyä sovittamaan erilaisia aiheita ja niitä koskevia puhetapoja samaan julkisuustilaan siten, että kokonaisuus säilyy mahdollisimman ymmärrettävänä. Journalismi näyttäytyy siis metadiskurssina, joka kokoaa yhteen, tulkitsee ja törmäyttää erilaisia "erityiskieliä" ja puheyhteisöjä. Vaativimmillaan interdiskursiivinen taito merkitsisi kykyä luoda vuorovaikutusta osapuolten välille dialogisesti. Yhden intressitahon toiselle esittämiin kysymyksiin tulisi journalismin kautta saada vastauksia ja tilaa vasta- ja jatkokysymyksille (emt., 112).

Heikkilä ja Kunelius (1997; 1998) ovat puhuneet journalismin dialogisuudesta kahdella eri tasolla. Voidaan puhua ensinnäkin journalismin sisäisestä dialogisuudesta eli jutun sisällä tai eri juttujen välillä tapahtuvasta keskustelusta. Tähän liittyy esimerkiksi jutuissa ilmenevä tekstuaalinen dialogi toimittajan ja haastateltavien ja eri lähteiden välillä (käytännön analyysiä tästä näkökulmasta ks. Raittila 2004, 223–293). Toisella tasolla dialogisuutta tutkitaan, kun analysoidaan sitä, miten lukija "keskustelee" tekstin kanssa tai miten journalismi keskustele lukijayhteisöjensä kanssa eli millaista keskustelua yleisöjen tai julkisoiden keskuudessa syntyy.

Molemmilla tasoilla dialogisuus kytkeytyy journalistiseen retoriikkaan sekä harkintaan siitä, kenelle suodaan pääsy journalistiseen julkisuuteen, kuka voi olla haastateltava ja millaisten tekstuaalisten käytäntöjen ja diskurssien puitteissa harkinta tapahtuu. Journalistiseen julkisuustilaan pääsy (*access*) on dialogisuuden välttämätön, muttei riittävä ehto; periaatteessa journalismi voi päästää julkisuustilaan erilaisia ääniä, mutta pitää ne erillisissä osastoissa ja eri "kehyksissä" niin, että kunnon keskustelua ei pääse syntymään.

Kuten luvussa 2 jo lyhyesti viittasin, journalismissa lähteiden käyttö ja haastateltavien valinta on usein yksipuolista. Näin voi käydä silloinkin, kun journalismi ottaa tietoisesti tavoitteekseen antaa marginaaliin jääneille ryhmille ääntä. Pertti Vehkalahden tutkimuksessa (2002) analysoitiin Aamulehden työttömien sivua, joka pyrki haastamaan viranomaisnäkökulman ensisijaisuutta. Silti myös työttömien sivulla työttömien ääni tuppasi institutionalisoitumaan. Käytännössä ääneen pääsivät työttömien yhdistykseen organisoituneet puhujat paremmin kuin yksittäiset ihmiset. (Emt., 41–56; ks. myös Pietilä & Sondermann 1994, 213–9 ja McNair 2000, 46–48.)

Heikkilän missio "vankan journalismin" kehittämiseksi rakentuu pitkälti dialogisuuden ajatuksen ympärille. Se ei tarkoita sitä, että "kenen tahansa" tulisi päästä journalismin luomiin julkisuustiloihin. Lähinnä toimitusten tulisi luottaa kansalaisten kykyyn osallistua yhteiskunnallisten asioiden käsittelyyn ja etsiä sellaisia aiheita ja näkökulmia, joihin ihmiset voisivat osallistua oman arkisen kokemuksensa pohjalta. Journalismin tulisi rakentaa keskustelevaa julkisuutta, johon sisältyy kansalaisille ymmärrettäviä juonikulkuja ja prosesseina eteneviä puheenvuoroja katkelmallisuuden sijaan. (Heikkilä 2001, 283–293.)

Ajatus journalismin keskusteleavuuden ja demokratian istumisesta samassa veneessä ei ole uusi eikä toisaalta vailla kriitikkoja. Keskustelevaa journalismia ja kansalaisjournalismia sympatisoiva, mutta siihen myös kriittisesti suhtautuva Michael Schudson (1997) muistuttaa, että kannattaa pitää erillään jutustelu, joka lähinnä pyrkii viihdyttämään puhujia itseään ja tiivistämään heidän välistään sosiaalista sidettä, ja toisaalta ongelmanratkaisuun pyrkivä vakava puhe, joka edellyttää osallistujilta myös harkitsevuutta ja yhteisiä sääntöjä. Molemmissa tapauksissa osallistujat voivat olla erimielisiä tai samanmielisiä. Kunelius (1999) on laatinut Schudsonin jaottelun pohjalta nelikentän, jossa hän luokittelee keskustelujen ideaalitapauksia seuraavasti:

<i>keskustelun orientaatio</i>	<i>keskustelun osallistujat</i>	
	<i>eris euraisia</i>	<i>samans euraisia</i>
ratkaisuo- orientaatio	aito demokraattinen keskustelu	valtahierarkioiden uusintaminen
jutusteleva	roolipeli, toisten keveä tunteminen	oman identiteetin vahvistaminen

Kuva 3. Kuneliuksen (1999, 46) hahmotus keskustelujen ideaalitapauksista Schudsonin erottelun pohjalta.

Journalismin yhteiskunnallisen funktion kannalta kaikki keskustelu ei ole välttämättä tärkeää tai välttämätöntä. Schudsonille vain eriseurainen ja ratkaisuo-
 toitunut keskustelu on "aitoa demokraattista keskustelua" ja samalla politiikan
 ydintä: intressiristiriitojen rauhanomaista ratkaisemista ja sovittelua. Samanmie-
 listen ratkaisuo-
 toitunut keskustelu edustaa puhujien valta-asetelmia affirma-
 tiivisesti vahvistavaa ja staattista keskustelua. Jutustelukaan ei edusta uusia aja-
 tuksia tai ratkaisuja herättävää interdiskurssiivisuutta.

Kuitenkin, kuten Kunelius (1999) huomauttaa, usein tarvitaan samanseuraista keskustelua, jotta ihmiset uskaltaisivat artikuloimaan kokemuksiaan. Myös julkinen jutustelu voi on tarpeellista antaessaan osallistujille kompetenssia käydä jossain vaiheessa myös vaativampaa, ongelmien ratkaisuun orientoituvaa keskustelua (emt., 46–47).

Samaa henkeä on Dahlgrenin (1995) näkemyksissä. Hän huomauttaa, että mikäli journalismi opettaa yleisöään keskustelemaan, se antaa heille mahdollisuuden kasvaa yleisön roolista kansalaisen rooliin (emt., 50; ks. myös Raittila 2004, 230–231).

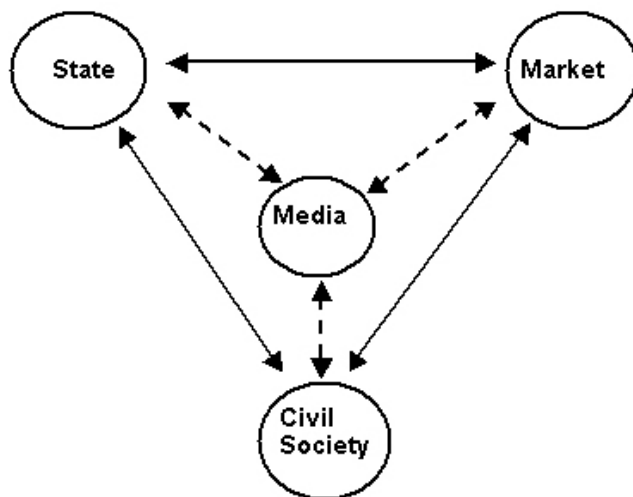
Pidän Kuneliuksen ja Dahlgrenin lähtökohtia hyvin perusteltuina. Journalismin kannattaa avata julkisuustiloja kansalaistoimijoille "epäasiallisuuden" ja turhan rupattelun vaarasta huolimatta (ks. Ridell 2004). Yleisön jutusteleminen keskustelu mediassa voi tukea eräänlaista julkista empowerment-prosessia, jossa osallistujien kansalaisuus kehittyy.

Ainahan näin ei tietenkään käy. Kuten Schudson (1995) on todennut, journalistien tulisi kasvattaa ihmisiä osallistumaan poliittisiin prosesseihin aktiivisesti mutta samalla sopeutua siihen, että kaikki kansalaiset eivät ole erityisen rationaalisia tai aktiivisia (emt., 207). Tästä voi syntyä skitsofreeninen tilanne vakavasti työhönsä suhtautuville, moniäänistä kansalaiskeskustelua kannattaville journalisteille. Digitaalisen viestinnän aika on tuonut median yleisövuorovaikutukseen uusia teknisiä mahdollisuuksia ja visioita, mutta käytetäänkö välineitä mieluummin rupattelevaan "chattailuun" kuin harkitsevaan keskusteluun?

Journalismi voi kuitenkin valinnoillaan vaikuttaa "kansalaispuheen" laatuun. Se ei tarkoita niinkään sen kontrolloimista, kuka on kyllin älykäs osallistumaan julkiseen keskusteluun, vaan sellaisten tilanteiden luomista, joissa kansalaisilla on mahdollisuus harkintaan ja argumenttien syventämiseen. Katugallupin satunnaiset ohikulkijat eivät tuota yhtä punnittua puhetta kuin esimerkiksi jotakin ongelmaa keskittyneesti pohtivat väenkokoukset tai kansalaispaneelit (Heikkilä 2001, 250).

Julkisuuden on habermasilaisittain nähty toimivan välittäjänä valtion ja kansalaisyhteiskunnan välillä ja sellaisena tilana, jonne kansalaiset voivat ihannetapauksessa astua tasa-arvoisina keskustelemaan yhteisistä asioista ja luomaan julkista mielipidettä (Vehkalahti 2002, 16–23; Pietilä 1999; Habermas 1994, 206). Pidän julkisuuden hahmottamista valtion ja kansalaisyhteiskunnan välisenä tilana hieman ongelmallisena, koska se mm. jättää ulkopuolelle yhteiskunnallista valtaa käyttävän taloudellisen eliitin. Habermasilainen tarkastelu saattaa myös sivuuttaa journalismin itsenäisen roolin mediavälitteisiä julkisuustiloja organisoivana tahona (Dahlgren 1995, 50–62; Nieminen 1997, 59–63; 117–8). Itse katsoisin kansalaisyhteiskunnan vastinpariksi ja julkiseksi keskustelukumppaniksi sekä valtiollisen että taloudellisen eliitin, ja näen journalismilla tärkeän roolin näiden välisen keskusteluyhteyden luomisessa. Se, että medialla on suurta valtaa ohi kasvokkaisten julkisuustilojen ja muiden organisaatioiden, ei ole välttämättä negatiivinen asia; median valtaan voi liittyä myös luovaa ja rakentavaa potentiaalia (Dahlgren 1995, 118).

Median yhteiskunnallista roolin hahmottaa Hamelinkin ja Nordenstrengin (2006) kuvio, joka on laadittu alun perin Johan Galtungin muotoilun pohjalta. Siinä media hahmotetaan välittäjäksi ja dialogin ylläpitäjäksi yhteiskunnan keskeisten valtapilarien, valtiokoneiston, markkinoiden ja kansalaisyhteiskunnan välillä.

Kuva 4. Median välittävä rooli modernin yhteiskunnan eri pilarien välillä (Hamelink ja Nordenstreng 2005).

Käytännössä journalismi tuskin usein on puolueeton ja valtaeliitistä riippumaton välittäjä kansalaisyhteiskunnan ja eliittien välillä. Ehkä näin silti pitäisi olla: journalistien tulisi erota muista yhteiskunnallisen keskustelun ammattilaisista (poliitikot, viranomaiset, yritysjohtajat, tiedottajat, lobbarit...) siinä, että heillä ei pitäisi olla suoraa sidosta valtaintresseihin, vaan ainoastaan kansalaisyhteiskunnan tiedonintresseihin. Tämä näkemys saattaa olla idealistinen, mutta se on myös konventionaalinen siinä mielessä, että journalistien ammattikunta korostaa omis- sa eettisissä ohjeissaan perinteisesti sekä itsenäisyyttään että sidosta yleiseen etuun. Käytännössä yleistä etua tietenkin voidaan tulkita monella eri tavalla (ks. Kunelius & Tervo 2004).

Journalismin ohella tai sen kanssa julkisen keskustelun herättäjänä ja ylläpitäjänä voi toimia myös muita sosiaalista valtaa käyttäviä instituutioita ja intressiryhmiä (Habermas 1994, 206) tai organisoituja kansalaisjärjestöjä. Julkisen keskustelun ei kuitenkaan pitäisi olla jonkun yhden tai toisen intressiryhmän dominoimaa. Journalismilla onkin rooli toimia paitsi keskustelun ylläpitäjänä, myös sen monipuolistajina ja taustaintressien selvittäjänä. Journalisteilla on (yleensä) palkatun työajan kautta mahdollisuus penkoa keskustelun taustoja ja kyky välittää tietoja ja eri osapuolten näkemyksiä ymmärrettävästi muille jatkokeskustelun pohjaksi. Yleisön kutsuminen julkiseen keskusteluun kuuluu tv-journalismin yhteiskunnallisiin tehtäviin.

4.2. Digi-tv-journalismi ja yleisövuorovaikutus

Risto Johnsonin toimittama sarja @2000+ käsitteli lähetyksessään 9.6.1999 (TV1) uuden vuosituhanen televisiota. Yleisradion tv-toimialan tuolloinen johtaja Heikki Lehmusto totesi lähetyksessä, että digi-tv sopii tietoyhteiskunta-palveluiden, kuten sähköpostiin, pankkipalveluihin ja ostoksiin paremmin kuin kotitietokone, joka on melko harvojen kotitalouksien väline, kun taas televisio on periaatteessa joka kodissa. Tämä ajatus oli varsin yleinen ja keskeinen 1990-luvun lopun digi-tv-visio (ks. Hannula-Stenqvist 2001, Laukkanen 2001). Vastaavat ajatukset ovat motivoineet myös Ison-Britannian viestintäpolitiikkaa:

"Digital broadcasting has enormous potential... It will provide many people with their first experience of the full potential of the information superhighway. Using a telephone return link, it will allow home shopping and other interactive news, education and information services." (Dept. of National Heritage: Digital Terrestrial Broadcasting, 1995; sit. Hutchison 1999, 61)

2000-luvulle tultaessa on käynyt ilmi, että digi-tv:n kyky toimia "köyhän miehen nettinä" on vielä kaukana tulevaisuudessa, jos sitten sielläkään (Kangaspunta 2003, 165–7; vrt. LVM 2004a). Arviolta vain neljässä prosentissa suomalaisista digisovittimista on paluukanavavalmius (modeemi), eikä niidenkään MHP-standardi vielä tue Internet-palveluita.²⁸

On mahdollista, ettei digi-tv ikinä tarjoa kuluttajille avointa Internet-yhteyttä. Virusuhkien ja selainongelmien vuoksi on mahdollista, että tv-verkossa tyydyttään tarjoamaan selattavaksi vain tarkistettuja ja valikoituja, ruutuun räätälöityjä Internet-sivustoja ns. *walled garden* -periaatteen mukaisesti eli eräänlaisina suljettuna portaaleina. Internetin HTML-sivuja ei myöskään saa näkymään kunnolla nykytelevisiossa tv-ruudun heikon näyttöresoluution vuoksi. Siksi tv:lle sopivat nettisivut on käytännössä räätälöitävä erikseen.²⁹ (Sims 2001; Blomberg 2001, 54, 60.)

Digi-tv:n selattava vuorovaikutteisuus elää toistaiseksi yksisuuntaisina digi-tekstipalveluina, jotka nekin ovat käytössä vain niillä katsojilla, joilla on MHP-

²⁸ Nykyisin Suomessa myytävien MHP-boksien versionumero on MHP 1.0.1 ja ne toimivat yksisuuntaisten lisäpalvelujen ja paluukanavapalveluiden käytössä. Vasta MHP 1.1 -versio, joskus markkinoille saapuessaan, mahdollistaa nettisivujen käyttämisen palveluntarjoajien määrittämällä tavalla. (Peng 2002; ks. myös liite 1, sanasto).

²⁹ Internetiä ja verkkopalveluita on yritetty tuoda televisioon jo ennen digi-tv:tä. Vuonna 1998 Sonera tarjosi kuluttajamarkkinoille iNETtv-boksia, jolla Internet-sivuja sai televisioon modeemilinjaa pitkin. YLE:n jakeluteknikka (nykyinen Digita) lähetti televisioverkkoa pitkin 1990-luvulla ns. Koulukanavassa valikoituja nettisivuja tv-ruudulla selattavaksi. Koulujen Internet-yhteyksien lisääntyminen teki pian tämän maksullisen palvelun tarpeettomaksi. (Saarikoski 2002.)

boksi. Arviolta kolme miljoonaa suomalaista käyttää perinteistä teksti-tv:tä, mistä voi päätellä, että katsojille on jo kehittynyt valmius käyttää televisiota myös selattavana tietopankkina, ei ainoastaan ohjelmien katseluun. MHP-digitekstin käyttö on kuitenkin alkuvaiheessa ollut hidasta ja häiriöille alttiimpaa kuin perinteisten teksti-tv-sivujen selailu, mikä helposti ärsyttää television käyttäjiä ja voi johtaa palveluiden hylkäämiseen (Walldén 2004, 79, 117).

Digiteksti-tv on monipuolisempi kuin perinteinen tekstitelevisio; digiteksti voi näyttää kuvia, ja sivuja voi selata hypertekstuaalisesti valikkojen kautta. Kaikkien pääkanavien digitekstimateriaalien pääosa on toistaiseksi uutisia. Kaupallisten kanavien digitekstisivuilla on mukana myös mainontaa ja YLE:n palveluihin kuuluu myös journalistisesti toimitettuja tietopaketteja ja tietopelejä.

Vuorovaikutteisten palveluiden vaatimattomuus toiminnan alkuvaiheessa ei tarkoita sitä, että digi-tv olisi vielä menettänyt lupauksensa tukea tai parantaa television vuorovaikutusta yleisön kanssa. Digi-tv kuitenkin säilyy toistaiseksi perusteiltaan hyvin samanlaisena kuin analoginen televisio ja sen yleisövuorovaikutuksen muotoja kehitetään nyt ennen kaikkia Internetin ja SMS-palveluiden kautta. Televisio saa toisin sanoen iTV-piirteitä erillisten paluukanavien kautta tavalla, joka ei edellytä digi-tv:tä lainkaan.

Toistaiseksi digi-tv:n merkitys yleisövuorovaikutuksen kehittämiseksi liittyykin uuteen kanavatilaan, jota voitaisiin periaatteessa käyttää yleisön kanssa keskusteleviin ohjelmiin.

Toistaiseksi Suomen televisiossa on hyvin vähän vain digikanavien käyttöön tehtyjä journalistisia ohjelmia eikä siis erillistä digi-tv-journalismia tai sen yleisövuorovaikutusta. Kun seuraavassa pohdin interaktiivisuutta televisiossa, käytän siksi esimerkkeinä pääasiassa muita kuin digikanavien ohjelmia.

4.2.1. Interaktiivisuus televisiossa

Interaktiivisuus on tunnetusti varsin epäselvä termi, jota voi käyttää monesta eri näkökulmasta (McMillan 2002; Kiousis 2002; van Dijk & de Vos 2001). Käsite kytetään yleensä implisiittisesti digitaaliseen mediateknologiaan ja kaksisuuntaisiin viestintäverkkoihin, joiden uskotaan lisäävän mediayleisön mahdollisuutta muuntua passiivisista vastaanottajista aktiivisiksi osallistujiksi (ks. esim. Slaatta 2000, 6).

Kuitenkaan mediateknologia ei yksin riitä muuttamaan yleisön roolia joukkoviestinnässä. Interaktiivisuutta koskevissa näkemyksissä esiintyykin usein liiallista teknologiauskoa. Vaikka esimerkiksi Kiousis (2002) korostaa interaktiivisuuden sosiaalista ja kommunikatiivista kontekstia, on hänenkin perusmääritelmänsä teknologiaalähtöinen:

"...interactivity can be defined as the degree to which a communication technology can create a mediated environment in which participants can communicate (one-to-one, one-to-many, and many-to-many) both synchronously and asyn-

chronously and participate in reciprocal message exchanges (third-order dependency). With regard to human users, it additionally refers to the ability of users to perceive the experience to be a simulation of interpersonal communication and increase their awareness of telepresence." (emt., 379)

Samaan tapaan Jens F. Jensen (1999; 2001) on käsiteanalyysissään halunnut varata interaktiivisuuden käsitteen mediakontekstiin ja ehdottanut, että muissa viestintätilanteissa pitäisi puhua vain interaktiosta. Van Dijkin ja de Vosin (2001, 447–8) tapaan pidän Jensenin ratkaisua tältä osin huonona, kuten olen liiteartikkelissa 1 (Näränen 1999) perustellut. Joukkoviestinnän interaktiivisuutta koskevia ajatuksia ovat liikaa dominoineet ihmisen ja tietokoneen vuorovaikutusta koskevat yksilölliset, materiaalin käyttäjäkohtaista selattavuutta ja personoimista koskevat näkemykset. Joukkoviestinnän kontekstissa vuorovaikutuksen syvempi taso on kuitenkin julkista keskustelua, jota esiintyy myös jakelukanavaltaan yksisuuntaisissa, ei-digitaalisissa joukkoviestimissä, kuten sanomalehtien yleisönosastoilla.

Joukkoviestinnässä jakelukanavan tekninen yksi- tai kaksisuuntaisuus ei ole olennaisin kriteeri viestinnän vuorovaikutuksellisuuden kannalta. Olennaisempi kriteeri on (joukko)viestintään osallistuvien osapuolten asenne ja motivaatio keskusteluun. Siihen vaikuttaa teknologian ohella mm. keskustelun taloudelliset ja sosiokulttuuriset reunaehdot ja valta-asetelmat. Joukkoviestinnän lähettäjät voivat kuunnella yleisöään myös ilman jakelukanavaan integroitua paluukanavaa, jos vain tahtovat. Vain mikäli joukkoviestintää lähettävällä osapuolella on syvä välinpitämättömyys siihen, miten viestejä vastaanotetaan, voidaan puhua yksisuuntaisesta joukkoviestinnästä.

Viedäkseni liiteartikkelini (emt.) argumentteja hieman pidemmälle jäsenän alle neljä erilaista interaktiivisuuden laatutasoa mediaviestinnän kontekstissa.

1) Semioottinen vuorovaikutus

Tarkoittaa kielen ja symbolijärjestelmän perustalle rakentuvaa, retoriikan ja tulkinnan tasolla toimivaa mediatekstin ja sen tulkitsijan henkistä vuorovaikutusta. Tämän perustason interaktiivisuus on kaiken mediaviestinnän perusta. Ilman sitä ei voi syntyä muutakaan vuorovaikutusta.

2) Personoiva vuorovaikutus

Tarkoittaa tapaa, jolla mediateksti sallii yksilöllisen viestin sisällön selaamisen valinnaisuuksien, valikkojen tai hypertekstuaalisuuden tai ulkoasun räätälöimisen kautta. Esimerkiksi cd-rom-multimedian tai nettisivujen selaus tukevat ja joskus suorastaan edellellävät personoivaa vuorovaikutusta (on esimerkiksi valittava jotain, jotta pääsee eteenpäin), mutta se on mahdollista myös kirjan kanssa: kirjaa voi selata haluamassaan järjestyksessä, kopioida, tehdä reunamerkitöjä ja niin edelleen. Ihmisen ja tietokoneen vuorovaikutuksen tutkimusperinne (Human Computer Interaction, HCI) pohtii erityisesti tätä interaktiivisuuden tasoa käyttöliittymä- ja ohjelmistosuunnittelun näkökulmasta.

3) Sosiaalinen vuorovaikutus

Tarkoittaa sitä, miten pienryhmät keskustelevat mediumin kautta tai sen kanssa ulkopuolisilta sosiaalisesti tai teknisesti rajatuissa mediatioissa. Tyypiesimerkki on Internetin ulkopuolisilta suljettu keskusteluympäristö. Tietokonevälitteisen viestinnän tutkimusperinne (Computer Mediated Communication, CMC) tutkii tätä tasoa esimerkiksi oppimisympäristöjen ja muiden digitaalisten viestintäympäristöjen kontekstissa.

4) Julkinen vuorovaikutus

Tarkoittaa yksilöiden ja ryhmien välistä mediaviestintää periaatteessa kaikille halukkaille avoimissa mediatioissa. Esimerkiksi television keskusteluohjelma tai avoimet Internetin keskustelufoorumit ovat julkista vuorovaikutusta. Raja sosiaalisen vuorovaikutukseen on liukuva.

Mikään näistä interaktiivisuuden tasoista ei sinänsä edellytä kaksisuuntaisen reaaliaikaisen mediumin käyttämistä. Etenkin mediakeskustelun kaltainen julkinen vuorovaikutus toteutuu pikemminkin siten, että yksi julkinen puheenvuoro saa aikaan vastineita ja vastauspuheenvuoroja eri mediafoorumeilla ja niiden ulkopuolella myöhemmin. Julkinen mediavuorovaikutus on siis ajassa etenevää, eriaikaista. Sähköisen joukkoviestimen paluukanavajärjestelyt ovat kuitenkin olennaisia reaaliaikaisen yleisövuorovaikutuksen kannalta ja ne voivat helpottaa ja nopeuttaa myös julkisen mediavuorovaikutuksen organisoitumista.

Mediateknologia voi paremmin tai huonommin tukea vuorovaikutusta, muttei kuitenkaan determinoi sitä. Kommunikaation interaktiivisuudessa olennaisinta on aina viestinnällinen konteksti ja se, haluavatko ihmiset viestiä vastavuoroisesti vai jotenkin muuten. Vuorovaikutteisuus on viestijöiden valtasuhteisiin ja motiiveihin, ei niinkään mediateknologiaan kytkeytyvä asia, kuten monet ovat todenneet (esim. Ylä-Kotola 1999, 25–26, 42–44; Silverstone 1999, 11; Fornäs 1999, 38).

Television kontekstissa Jensen (2001, 354–6) on erottanut osuvasti kaksi eri interaktiivisen television ulottuvuutta: iTV systeeminä ja iTV ohjelmamuotona. ITV (teknisenä) systeeminä syntyy, kun televisio-ohjelmien lähetyksen ja vastaanoton järjestelmään integroidaan paluukanava, kuten modeemilla varustettu digisovitin. Ohjelmamuotona iTV tarkoittaa sellaisia tv-ohjelmia, joissa katsojien kanssa käytävällä vuorovaikutuksella tai automatisoiduilla vuorovaikutteisilla sovelluksilla (iTV-elementeillä) on merkittävä rooli. ITV-ohjelmat ja iTV-systeemi eivät edellytä vastavuoroisesti toisiaan; iTV-ohjelmia voidaan toteuttaa ilman iTV-systeemiä, joskin iTV-systeemi tekee ITV-ohjelman toteuttamisen helpommaksi. ITV-systeemiä puolestaan voidaan käyttää myös aivan perinteiseen ohjelmavälitykseen, yksisuuntaisen lähetysvirran tarjoamiseen.

Digitaalista televisiota voidaan pitää iTV-systeeminä vain, mikäli digitaalisiin vastaanottimiin on kytketty paluukanava ja mikäli tarjolla on paluukanavan käyttöä edellyttäviä palveluita säännöllisesti joko ohjelmatoiminnan ulkopuolella tai ohjelmiin liittyen eli ITV-ohjelmina. Koska valtaosa suomalaisista digisovitimista toimii ilman paluukanavavalmiutta, ei suomalainen digi-tv ole ainakaan vielä kehittynyt Jensenin määritelmän mukaiseksi iTV-systeemiksi. ITV-

ohjelmat ja -palvelut eivät myöskään ole saaneet merkittävää jalansijaa digi-tv:ssä, mutta niiden merkitys on kuitenkin kasvussa.

Kaikissa digi-tv-järjestelmissä on mahdollista integroida katsojalta paluukanava tv-yhtiön suuntaan, jolloin television (ja kaukosäätimen) avulla voidaan käyttää myös erilaisia palveluita. Paluukanava ei kuitenkaan ole broadcasting-verkoissa valmiina vaan se pitää käytännössä rakentaa erikseen. Antenni- ja satelliittitelevisiossa käytössä on toistaiseksi yleensä modeemilinja, kaapeli-tv-järjestelmässä tullaan luultavasti jossain vaiheessa käyttämään kaapelimodeemitiä. Toisin kuin usein luullaan, kaapelitelevisio ei automaattisesti takaa kaksisuuntaista siirtotietä, vaan verkko täytyy ensin uudistaa paluukanavaliikenteelle sopivaksi.

Suomessa paluukanavaa edellyttäviä vuorovaikutteisia tv-palveluita on toistaiseksi rakennettu lähinnä palvelunumeroiden, SMS-viestien ja Internetin varaan. Vuorovaikutteisen televisiotoiminnan kehittäminen tukeutuu siis sellaisiin paluukanavaratkaisuihin, joiden hyödyntämiseen ei olisi tarvittu television digitaalisen lähetysverkon rakentamista lainkaan.

Tilanne on hieman erilainen Isossa-Britanniassa varsinkin vuorovaikutteisten sovellusten määrän suhteen. Se ei johdu pelkästään siitä, että yli puolet maan väestöstä on digitaalisen vastaanoton piirissä. Maan televisioyleisö on myös kymmenen kertaa suomalaisyleisöä suurempi, mikä parantaa niin lupamaksutuottoja kuin kaupallisten tv-toimijoiden taloudellista perustaa. Maan tv-taloutta tukee myös se, että tv-toimijat – BBC lähes ainoana julkisen palvelun yhtiönä Euroopassa – saavat merkittävästi tuloja ohjelmien myynnistä ulkomaihin. Vuorovaikutteisten sovellusten teknistä toimintaa on tukenut se, että Sky Digital on subventoiduilla boksitoimituksillaan kyennyt luomaan maahan teknologisesti varsin yhtenäisen vastaanotinkannan. Vuorovaikutteisten palveluiden API-standardina käytetään OpenTV-ohjelmistoa, maanpäällisen television tekstipalveluissa myös MHEG-5-standardia.

BBC on voinut hyödyntää satelliittijakelussa runsasta kanavatilaa esimerkiksi Wimbledon Interactive -lähetysissään vuodesta 2001 alkaen. Katsojille on kansainvälisten tenniskisojen ajan tarjottu paitsi runsaat lisätietopalvelut pelitilastointeen, myös mahdollisuus valita BBC:n pääkanavalla lähetettävän ottelun ohella katsottavakseen mikä tahansa sivukenttien otteluista. Tämä ei ole aiheuttanut BBC:lle merkittäviä tuotantokustannuksia, sillä ulkomaisten yhtiöiden ostamien televisiointien vuoksi BBC joka tapauksessa tallentaisi kaikki ottelut.

BBC on sijoittanut digitalisoimiseen ja erityisesti www-julkaisemiseen kaikkiaan varsin rohkeasti: yhtiön "digitaalisen portfolion" vuosikustannusten on vuonna 2002 arvioitu olevan 280 miljoonan punnan luokkaa (Martin 2003) eli lähes Yleisradion koko vuosibudjetin verran. Niinpä BBC on tuottanut jo satoja erilaisia vuorovaikutteisia digi-tv-sovelluksia, joskin suurin osa niistä on yksinkertaisia lisätietopalveluita, tai sellaisia, että paluukanavana voi käyttää myös puhelinta. Kaupalliset yhtiöt ovat tuottaneet monia suoramyntisovelluksia. Maassa on nähty myös vanhojen videopeliklassikkojen uusia sovituksia tv-ruudulle.

Eniten tv-ohjelmien vuorovaikuttaisia sovelluksia syntynyt erityisesti urheiluo-
hjelmiin, tietokilpailuihin, opetusohjelmiin ja uusiin tosi-tv-ohjelmiin, joissa
yleisöäänestyksillä on keskeinen rooli. Erillisinä palveluina on osalla katsojista
mahdollisuus käyttää OpenTV:n sähköpostia ja selata Internet-sivuja television
kautta, vaikka tämä käytännössä onkin hankalaa TV:n heikon näyttöresoluution
vuoksi. (Lahdensivu 2001b; Sims 2001.)³⁰

Journalismin vuorovaikuttaiset sovellukset ovat myös Isossa-Britanniassa vä-
hissä. Sky News kokeili vuonna 2001 vaalilähetysensä yhteydessä uusia sovel-
luksia. Yleisö sai mm. vastata kaukosäätimellä katsojagallupeihin. Sittenmin
journalistiset iTV-palvelut ovat suuntautuneet Britanniassakin lähinnä lisätietoi-
hin ja vastaaviin selattaviin sovelluksiin.

Kuva 5. Sky News Interactive kokeili kaukosäätimellä käytettävää katsojagallupia
vaalilähetysessään 7.7. 2001. Yleisöäänestyksistä ei kuitenkaan ole tullut arkipäivää
journalististen ohjelmien yhteydessä.

Norjassa luotiin eräs poikkeuksellinen, journalistista diskurssia sisältänyt vuoro-
vaikutteinen ohjelmakonsepti eli NRK:n sarja *Styrk Live* (2002–2003). Se oli
suora, studioyleisön edessä tuotettu keskusteluohjelma uskontoa ja eettisiä ky-
symyksiä käsittelevistä aiheista. Pääkanavalla (NRK1) esitettävän lähetysen
jälkeen keskustelua jatkettiin rinnakkaiskanavan puolella ensin vapaana keskus-
teluna ja sitten tv-chatilla, johon yleisön lisäksi osallistui lähetysen toimittajia ja

³⁰ Sovelluksista löytyy esimerkkejä netistä: ks.
www.broadbandbananas.com/videovault.html

studiovieraita. Suomessa vastaavaa "journalistista chattia" on kokeiltu harvoin ja ainoastaan Internetissä. Esimerkiksi FST:n nuorekkaan *GoGo*-ohjelman juontajat ovat osallistuneet Internet-keskusteluun katsojien kanssa lähetyksen jälkeen. Digitaaliset lisäkanavat mahdollistaisivat meilläkin tv-ohjelmien keskustelun jatkamisen journalististen tv-chattien muodossa (Kivimäki & Saarinen 2001).

Ensivaiheessa Suomessa toimiluvan saaneista digikanavista reaaliaikainen vuorovaikutteisuus oli keskeinen toiminta-ajatus Wellnetin ja WSOY Koulukanavan konseptissa (Hannula-Stenqvist 2001). Koulukanavan luovutettua jo ennen starttia ja Wellnetin vähitellen kaatuessa (Kangaspunta 2003) usko television reaaliaikaisen interaktiivisuuden nopeaan kehittymiseen digi-tv:n myötä hiipui vuoden 2002 aikana. Liian suurin kaupallisin odotuksin ja huonosti valmistellun tv-interaktiivisuuden kaatumista lähtökuoppiin ei kuitenkaan periaatteessa voi pitää todisteena siitä, etteikö jonkin toisen tyyppinen vuorovaikutteisuus voisi kehittyä tulevaisuuden televisiossa merkittävään asemaan (ks. myös Kim & Sawhney 2002).

Suuri osa YLE:n digitekstipalveluista on journalistisia lisäpalveluita kuten ohjelmatietoja ja digitekstiuutisia. YLE:n digitekstisivujen kautta voi selata uutisia ja ohjelmatietoja. Uutisrulla-palvelu, joka on käytettävissä MHP-vastaanottimien kautta, mahdollistaa päivän uutisotsikoiden seuraamisen ohjelman katsomisen aikana ruudun yläreunassa kulkevan tekstirivin muodossa. Halutessaan katsoja voi klikata koko uutistekstin auki tv-ruudulle. Nämä lisäpalvelut monipuolistavat journalistisen tekstimateriaalin käytettävyyttä ja edustavat näin television käyttöä personoivaa vuorovaikutteisuutta. Ne ovat kuitenkin varsinaisesta tv-journalismista erillisiä palveluita, joilla ei ole julkisen keskustelun kehittämiseen liittyviä kytköksiä.

Ohjelmiin kytkeytyviä digi-tv-palveluita tai lisätoimintoja on kokeillut myös MTV3, mutta vain viihdeohjelmiin liittyen. MTV3 alkoi vuonna 2002 sijoittaa digikanavalla lähetettävän ohjelman yhteyteen ruudun alareunaan punaisen Do-ikonin silloin kun ohjelmaan liittyi lisätoimintoja. Do-ikoni on esiintynyt mm. kanavan *Suuri Seikkalu* -ohjelmassa tarjoten mm. kaukosäätimellä auki klikattavia osallistujien taustatietoja. *BumtsiBum*-ohjelmaan ehdittiin rakentaa Dopainikkeen kautta käynnistyvä Bumtsi-peli maaliskuussa 2004, kuitenkin vain vähän ennen koko ohjelmakonseptin lopettamista Suomesta. Uusimpien tietojen mukaan MTV3 on lopettamassa kokonaan uusien MHP-palveluiden kehittämisen (Karhu 2005).

Periaatteessa yksinkertaisilla selattavilla lisätietosovelluksilla olisi mahdollista parantaa esimerkiksi uutisaiheen historiallista taustointia. Ulkomaantoimittaja Sami Sillanpää (2003, 105–6) kuvaa osuvasti sitä, miten erityisesti kansainvälisten konfliktien yhteydessä päivittäisuutisia taustoitetaan liian vähän ja tavalla, joka jättää konfliktien syyt hämäräksi. Keskustelu- tai uutisaiheiden taustatietopakettien tai arkistomateriaalien toimittaminen digitekstin kautta selattaviksi ohjelman aikana puolelta parantaisi tv-journalismin historiallista pedagogista ulottuvuutta.

Walter Lippmann (1998/1922, 229) kritisoi jo aikanaan journalismia siitä, että se majakan valoikeilan tavoin siirtyy rauhattomasti paikasta toiseen tuoden

näkyviin vain yhden episodin kerrallaan (sit. Heikkilä 2001, 160). Toimitettujen taustointien ja vapaasti selattavien uutisarkistojen merkitys on siinä, että ne parantavat journalistista ”yleisvaloa” ja luovat historiallista ymmärrettävyyttä. Arkisto- ja taustamateriaalit eivät kuitenkaan synny ilman journalistista työtä ja sen resursseja, joista ainakin digi-tv:n alkuvuosina on alituinen pula.

Eräs digitaalisia tausta-arkistoja esimerkillisesti julkaisut tv-ohjelma oli Risto Johnsonin sarja *@2000+* (TV1 1999–2000). Uuden talouden ja informaatioteknologian aiheisiin keskittynyt ohjelma monipuolista muutenkin tv-journalismin yleisövuorovaikutusta ja käytti oivaltavasti hyväkseen uutta teknologiaa. Jo ennen kutakin tv-ohjelmaa Internetiin tuotettiin tietopaketti kulloisenkin käsiteltävän teeman ympäriltä. Pakettiin kuului studiovieraiden esittely ja lomake, jonka avulla studiovieraille saattoi lähettää kysymyksiä. Kysymyksiä otettiin vastaan myös kirjeitse ja tekstiviestien välityksellä myös lähetyksen aikana. Ohjelman esityksen jälkeen verkkosivuille lisättiin tv-lähetyksen tausta- ja haastatteluaineistoa. Ohjelman aikana saatettiin toteuttaa myös nopea mielipidetiedustelu webin kautta. Ulkomaisten asiantuntijoiden haastatteluja saatettiin ohjelmassa tehdä suorana videoneuvottelujärjestelmän avulla, ja katsojat tuntuivat hyväksyvän konventionaalista tasoa heikomman videon laadun. (Dumell 1998) Tämä ainutlaatuinen pioneerityö ei valitettavasti siirtynyt digi-tv-ajalle Johnsonin menestyttyä kesällä 2001.

Myös MTV3:n uutiset on toisinaan julkaissut Internetissä toimituksen journalistisen taustatyön kautta koottuja tilastollisia aineistoja, kuten vaalien äänimäärätilastoja tai koulujen keskiarvojen vertailuja. Aineistot toimivat ensin uutisaiheena ja sen jälkeen käyttäjien itsenäisesti selattavana aineistona. *MOT* (TV1) ja *Ajankohtainen kakkonen* (TV2) ovat nekin julkaisseet arkistoja Internetissä. MOT-arkisto sisältää lähes kaikkien lähetysten käsikirjoitukset ja A2:n arkistossa on voinut nähdä tv-lähetysten juttuja Real Audio -videona puolen vuoden ajan jälkikäteen.

Ajankohtainen kakkonen on käyttänyt Internetiä myös suoran yleisövuorovaikutuksen kanavana erityisesti ns. teemailloissaan. Niissä toimittajien esihaastatteluilla ja inserteillä pohjustamasta aiheesta käydään keskustelua runsaan ja monipuolisen studioon kootun joukon kesken. Vaikka studiokeskustelijoiden enemmistö tuppaa olemaan asiantuntijoita, on mukana usein myös tavallisia asianosaisia kansalaisia. Internet-toimittaja seuloa lähetyksen ajan kansalaisten kommentteja keskusteluun ja lukee niitä ääneen lähetyksessä. Toisinaan teemailta integroi kansalaisten ääntä mukaan enemmänkin. *Sinivalkoinen ilta* (9.2.1999) esimerkiksi käytti keskustelun kommentointiin toiselle paikkakunnalle koottua työttömien ryhmää. Kansalaisyleisön ääni pääsee siis mukaan teemailtojen keskusteluun, joskin tiukan journalistisen valinnan seulomana. Journalistista seulaa ei mielestäni kannata pitää yleisövuorovaikutuksen kannalta tappiona vaan pikemminkin johdonmukaisesti etenevän, tiiviinä ja ymmärrettävänä säilyvän keskustelun turvaamisena.

Suomalaisilla on edelleen suuri kynnys osallistua julkisiin mediakeskusteluihin ja toimittajilla yhtä suuri kynnys pyytää katsojia keskusteluun. Kansalaisia pääsee helpoimmin mukaan keskusteluohjelmiin silloin, kun kyse on yksilöllis-

tä selviytymistarinoista, parisuhteista tai harrastuksista (esimerkiksi TV2:n *Pu-nainen lanka*, TV1:n *Lauantaivekkari* tai TV1:n *Sunnuntaivekkari*). Asiantuntijoiden dominoimaan poliittiseen diskurssiin kansalaisilla on harvoin menemistä.

Syksyllä 2003 alkanut *Suomi Puhuu* -sarja (TV2) kuitenkin edustaa selkeästi uutta, yleisölähtöistä ja kansalaisjournalistista lähestymistapaa suomalaisen tv-journalismin kentällä. Alkuiltaan sijoitettu sarja valitsee jo lähetysten aiheet Internetissä käytävän verkkokeskustelun pohjalta. Lähetysten alla valitun aiheen taustaksi tehdään laajaa journalistista pohjatyötä, kuten haastatteluinserttejä. Studiokeskusteluun otetaan yleensä vähintään kaksi vierasta. Lähetysten jälkeen keskustelua aiheesta jatketaan edelleen verkossa, ja verkkokeskustelun tai kirjeiden kautta tulleisiin kommentteihin palataan myöhemmissä lähetyksissä. Vuodenvaiheessa 2004 ohjelmaan nivottiin myös "verkkovieraita", jotka lupautuivat osallistumaan verkkokeskusteluun. Lähetysten aiheet ovat vaihdelleet populistisista aiheista (kansanedustajien palkat, nuorison kaahailu, menetetty Karjala) suuriin poliittisiin kysymyksiin, kuten hiilidioksidin päästökauppaan.

Suomi puhuu -sarjan perusideat tukevat hyvin kansalaislähtöistä dialogisuutta. Toteutuksessa on kuitenkin ongelmiaakin. Kansalaiskeskustelua ei pyritä nivomaan poliittisiin vastuunkantajiin, mikä vähentää keskustelun painoarvoa. Verkkofoorumin lanseeraaminen laajaan käyttöön on ollut hankalaa. Studiokeskustelujen toteutus on hieman varovaista ja kameroiden läsnäoloon tottumattomat vieraat tuntuvat jäykistyvän lähetyksessä. Usein vieraat edustavat keskenään samaa näkemystä ja ikäluokkaa, jolloin keskusteluun ei synny jännitettä vaan se jää rupatteluksi. Tekijätiimi tuntuu varovan katsojien ärsyttämistä, mikä tarkoittaa helposti sitä, ettei yleisöä myöskään onnistuta haastamaan emotionaaliseen tai älylliseen reagointiin. Ohjelma jäi vuoden 2005 lopussa kehittämistauolle, mutta palaa toivottavasti myöhemmin taas ruutuun.

YLE:n keskusteluohjelmia tuntuu perinteisesti vaivaavan katsojia mielistelevä asenne. Eräs esimerkki toisenlaisen retoriikan tehosta oli suora keskusteluohjelma *Hyvät pahat ja rumat* (HPR, 1992–1997). Kolmostelevisiossa aloittanut ja MTV3-kanavalla parempaan katseluaikaan siirtynyt HPR kehittyi ilmiöksi erityisesti Simo Rantalaisen ja Jari Sarasvuon juontajakaudella. Ohjelma otti kontaktia yleisöönsä kansantajuisella retoriikalla. Ohjelma lanseerasi ns. "postiosuuden" käsitteen, jolloin juontajat kävivät dialogia katsojien kanssa lukemalla katsojien kirje- ja fax-palautteita ja vastaamalla erityisen mielellään kielteiseen kritiikkiin, mikä oli ja on poikkeuksellista. Ohjelman vuorovaikutteisuus ei tukeutunut uuteen teknologiaan vaan uuteen, yleisöä haastavasti puhuttelevaan asenteeseen. Vaikka olen toisessa yhteydessä kritisoinut HPR-ohjelman tapaa tuoda televisioon miehisen kapakkakeskustelun aggressiivisia sävyjä (Näränen 1996), pidän sen saavutuksia suomalaisen tv-journalismin yleisösuhteen kehittämisessä edelleen ylittämättöminä.

Isossa-Britanniassa yleisökeskusteluohjelmat ovat sekä yleisempiä että räväkämpinä kuin Suomessa, joskin ne usein operoivat varsin etäällä poliittisesta diskurssista (Dahlgren 1995, 56–66; McNair 2000, 39–51). BBC:llä on kuitenkin pitkä perinne myös ohjelmille, jossa kansalaisille tai kootuille yleisöpaneeleille tarjotaan mahdollisuus kysymyksillään haastaa poliitikkoja (McNair & Hibberd

2003; Bucy & Gregson 2001, 366). Suomen televisioon vastaavaa lajityyppiä ei ole kehittynyt.

Poliittisia yleisökeskusteluohjelmia on Suomessa järjestetty lähinnä vaalien alla. Milla Kajanne (2001) on analysoinut syksyllä 1994 ennen Suomen EU-kansanäänestystä TV1 ja MTV3 -kanavilla järjestettyjä suoria tv-keskustelua, joissa hyödynnettiin poikkeuksellisen paljon ns. **yleisöjaksoja** eli studio- tai kotiyleisön kysymyksiä tai puheenvuoroja. Kajanteen huomio kiinnittyy tapoihin, joilla osallistuva yleisö asemoidaan keskustelusta sivuun silloinkin kun se päästetään ääneen. Käytännössä esimerkiksi yleisön puheenvuorot nimetään **yleisökysymyksiksi** (esimerkiksi yleisökommentin sijaan), jolloin rakennetaan kuvaa tietävistä asiantuntija-poliitikoista ja tietämättömästä yleisöstä. Mikäli yleisön edustaja näytti liikaa irtoavan hänelle asemoidusta kysyjän roolista ja esittämään omia mielipiteitään, oli tyypillistä, että toimittaja pyrki palauttamaan osallistujan ruotuun pyytämällä tätä menemään suoraan kysymykseen. Vain harvoin toimittaja kohteli yleisökysyjää tasavertaisena keskustelukumppanina esimerkiksi antamalla tälle mahdollisuuden jatkopuheenvuoroon. Asiantuntijoiden ja toimittajien sijoittelu lavastuksen ja kameroiden asettelu tilan keskiöön korosti yleisön marginaalista asemaa. Vaikka EU-yleisökeskustelut pyrkivät kuulemaan yleisön ääntä, ne paljastuivat Kajanteen analyysissä perinteisen vaalipaneelikeskustelun variaatioksi, johon oli lisätty "yleisötentin" piirteitä. (Emt., 80–99, 195–205.)

Samansuuntaisia ovat havainnot belgialaisesta keskusteluohjelmasta *Jan Publiek* ("Matti Meikäläinen") ja brittiläisistä yleisökeskusteluohjelmista (Carpentier 2001; McNair & Hibberd 2003; McNair 2000, 105–121). Kun "tavallisille ihmisille" myönnetään pääsy keskusteluohjelmaan, heidän ääntään ja rooliaan kontrolloidaan ja hallitaan varsin tiukasti. Toisaalta yleisökeskustelijat kykenevät joskus myös kapinoimaan asetettuja sääntöjä vastaan. McNair (emt.) on varsin optimistinen sen suhteen, miten yleisön ääneen päästäminen on kuitenkin monipuolistanut journalismia.

Juontajan rajoittavalla vallankäytöllä on myös tarpeellisia ja hyödyllisiä funktioita. Se suojelee osallistujia liian henkilökohtaisilta puheenvuoroilta ja pyrkii varmistamaan sen, että mahdollisimman moni saa sanoa ainakin jotakin ohjelman kuluessa. Julkisissa keskusteluissa on aina se vaara, että aktiivisimmat puhujat vievät suunvuoron hitaammilta ja hiljaisemmilta, vaikkei runsain puhetulva välttämättä ole kiinnostavinta tai älykkäintä. Täysin vapaan sanan (*open access*) puhetilanteisiin voi osallistua paasaajia, joiden anti keskustelun laadulle on negatiivinen. Siksi julkisissa keskusteluissa tarvitaan aina tiettyä kontrolloivaa valtaa ja sosiaalisesti vakiintuneita sääntöjä, joiden valvonta viime kädessä jää harvojen (esimerkiksi puheenjohtajan) vastuulle. Sääntöjä tarvitaan vielä selvemmin mediakeskusteluissa, joissa on omat tuotannollisetkin ehtonsa, kuten kuvauskalustoon ja ajankäyttöön liittyvät rajoitukset.

Kuitenkin television keskusteluohjelmissa usein tarpeettomasti rajataan keskustelun avoimuutta, moniäänisyyttä ja tunnepitoisuutta. Kansan äänen seula voi virittyä turhan tiukaksi. Ollakseen moniäänistä, moniarvoista ja lopulta myös kiinnostavaa, keskustelun täytyy voida myös provosoida. Katsojien kommenttien

salliminen ja pyytäminen ei ole vakuuttavaa, mikäli katsojat kokevat, että vahvat soraäänit seulotaan keskustelusta ulos.

4.2.2. Lisääntyvä kanavatila ja diversiteetti

Periaatteessa voi ajatella, että lisätessään ohjelma-aikaa ja kanavia, digi-tv lisää automaattisesti myös katsojien valinnanvaraa ja katsojien kokemaa sisällön diversiteettiä, monimuotoisuutta, jota on pidetty perinteisesti yhtenä tv-tarjonnan laadun mittarina (Hellman 2001, 185). Näin ei kuitenkaan käy automaattisesti. Tv-markkinoilla määrän ekonomia painottaa enemmistön maun tyydyttämistä tai vaihtoehtoisesti kulutuskykyisen hyvän yleisön palvelua. Kanavien kilpailutilanteessa ns. vastaohjelmointi kaventaa yleisön valinnanvapautta (emt., 201). Julkisen palvelun tv-yhtiöt ylläpitävät perinteisesti monipuolisempaa ohjelmistoa kuin kaupalliset yhtiöt (Ishikawa 1996), mikä kytkeytyy myös niille annettuihin ohjelmiston monipuolisuutta koskeviin velvoitteisiin. Hellman (2001, 1999) on tuonut esiin, että Euroopassa vahvan kaupallisen ja ei-kaupallisen tv-toiminnan yhdistelmä eli *dual broadcasting* -malli lisää molempien blokkien monipuolisuutta. Tv-tarjonnan monipuolisuus ei siis kasva automaattisesti tarjonnan määrää lisäämällä, vaan se vaatii myös sääntelyä ja suotuisia rakenteellisia olosuhteita.

Mediadiversiteetin tutkiminen on varsin vaikeaa muuten kuin karkeina ja monitulkintaisina määrällisinä sisältöluokituksina (Karppinen 2005). "Sopivan" diversiteetin määrän arviointi on myös perin vaikeaa: kukaan ei kai ajattele, että laadukain tv-ohjelmisto olisi sellainen, jossa esimerkiksi kaikki uskonnolliset ja poliittiset ääriliikkeet ovat tasapuolisesti edustettuina. Kuten Hellman (2001, 196) toteaa, osa diversiteettitutkimuksen käyttämisestä genre-kategorioista perustuu ohjelman muotoon (esim. uutiset) ja osa kohdeyleisöön (esim. lastenohjelmat), mikä tekee niiden käyttämisen mahdolliseksi vain analyttisinä työkaluina. Seuraavassa keskityn pohtimaan journalististen tv-ohjelmien diversiteetin kehittymistä digitaalisena aikana.

Lisääntyvästä kanavatilasta huolimatta digitalisoinnilla voi olla negatiivisia vaikutuksia journalististen ohjelmien monimuotoisuudelle. Kun digi-tv on kiristänyt kaikkien suomalaisten tv-yhtiöiden taloudellista tilannetta, on yhtiöiden kyky ohjelmapoliittisiin riskeihin on vähentynyt ja kilpailu yleisömääristä tullut entistä tärkeämmäksi.

Suomessa kehitettiin monia uusia journalistisia tv-ohjelmien tyyppejä ja tyynejä 1990-luvun alussa. Varsinkin YLE loi yllättäviä ohjelmakonsepteja, joissa liikuteltiin televisiojulkisuuden ja tv-keskustelun perinteisiä rajoja. Esimerkiksi syksyllä 1991 toteutetussa Jorma Molariuksen tuottamassa sarjassa *Kielletty kaupunki* (TV1) Helsingin Vanhan ylioppilastalon sivupihalle oli rakennettu lasikoppi, jossa juontajat keskustelivat vieraiden kanssa ja ottivat keskusteluun mukaan myös aukiolle kokoontunutta katuyleisöä. Nauhoitetun, mutta suoran lähetyksen spontaaniudella toteutetun "väittäelyohjelman" juontajavalinnat olivat

yllättäviä (mm. Hannu Tapani Klami, Yazka, Kike Elomaa, Juha Mieto...). Ke­vällä 1994 Molarius tuotti sarjaa *Tasavalta* (aluksi muodossa "Tasavalta! Väli­kysymys"), jossa niin ikään juontajat vaihtuivat ja studioon oli koottu värikästä ja sanavalmista kansaa.

Vuoden 1993 kanavaudistuksen synnyttämässä uudessa tilanteessa YLE ko­keili myös syventävän keskustelun sitomista uutisten ympärille. Se ei osoittautu­nut helpoksi. *Uutistunti*-nimisessä makasiinilähetyksessä yhdistettiin saman otsikon alle uutiset, ajankohtainen keskusteluohjelma sekä päivittäin vaihtuvia teemaosuuksia. Uutistuntiin kytketty pääuutislähetyksen aikaistaminen, samoin kuin alkuillan *Suomen Televisio* -makasiini, epäonnistuivat rajusti: kyseessä lienee suomalaisen television historian epäonnistunein ohjelmaudistus. Tapaus kuvastaa sitä, miten vahvasti konventiot ja totutut aikataulut hallitsevat televisio­ta myös katsojapäässä. (Salokangas 1996, 426–428) Mahdollisesti Uutistun­nin kohtaloksi koitui se, että kajosi pääuutislähetykseen ja venytti sen kesto­a tehotomaksi.

Digi-tv:n aikakaudella vuorovaikutteiset ohjelmatyypit ja -kokeilut ovat tv-journalismissa pikemminkin vähentyneet kuin lisääntyneet. Tähän voi olla osasyynä se, että yleisön roolin kasvattaminen merkitsee ja arvaamatonta riskite­kijää lähetyksen hallinnan kannalta, ja helposti myös kustannustekijää, etenkin suorien tuotantojen kannalta. Mikäli digi-tv kiristää tv-yhtiöiden taloutta liikaa, ei kunnianhimoisia uusia konsepteja ole varaa kokeilla. Esimerkiksi vuorovaikut­teisuutta on halvinta tuottaa hyvin rajoitettuna, kuten SMS-viesteinä tai katsojien osittain itse maksaman tv-chattailun muodossa.

2000-luvulla niin YLE tuntuu palanneen yhteiskunnallisissa keskusteluoh­jelmassa riskittömille linjoille ja hillittyjen, asiantuntijavetoisten keskusteluoh­jelmien tarjontaan. Tarinatalon YLE:lle tuottama *Päivärinta* (2000–2005) haki kuitenkin studioon myös tavallista kansaa ja lietsoi jyrkkääkin tv-väittelyä. Väri­kästä keskustelua on sallinut myös 1998 alkanut *A-talk*, joskin siinä keskustelijat ovat painottuneet poliitikkoihin. Molemmat mainitut ohjelmat ovat tukeneet yleisövuorovaikutusta myös Internet-foorumin kautta ja *Päivärinta* lisäksi lähe­tykseen poimittavien katsojien SMS-viestien avulla. Samanlaista yleisökytkentää käyttää onnistuneesti Timo Harakan toimittama *Pressiklubi*.³¹

Uusilla digikanavilla on mahdollisuus parantaa suomalaisen tv-keskustelun monimuotoisuutta ja tuottaa lisää pienien yleisösegmenttien ohjelmatyyppejä, mikäli uusien kontaktiohjelmien tuotantoon löytyy rahaa ja ideoita.

³¹ Katsojien SMS-viestien näyttäminen tv-ruudussa tuli Suomessa käyttöön seksuaalielämän asioita käsitelleessä *Sexodus*-ohjelmassa, jota veti Raija Aurekoski Neloskanavan aloitusvuonna 1997. Vähitellen idea omaksuttiin myös moniin YLE:n keskuste­luohjelmiin.

4.3. Digi-tv:n tietoyhteiskuntapalvelut

Käsittelen seuraavassa lyhyesti digi-tv:n merkitystä ns. tietoyhteiskuntakehitykselle.

Visio digi-tv:stä yhtenä "tietoyhteiskunnan valtaväylänä" on ollut osa digi-tv:n markkinointia ja "odotushorisonttia" ja siten osa digi-tv-keskustelun yleistä kontekstia. Tietoyhteiskunnan ajatus liittyy myös journalismille keskeiseen "tietävän kansalaisen" (*informed citizen*) tematiikkaan.

On kuitenkin vaikea päätellä, mitä tietoyhteiskunnalla tai tietoyhteiskuntapalveluilla kulloinkin tarkoitetaan. Ongelma ei myöskään ratkea puhumalla informaatioyhteiskunnasta, sillä tietoyhteiskunta ja informaatioyhteiskunta tarkoittavat selvästi eri asiaa. Tiedon ja informaation sekoittaminen tai samastaminen suomen kielessä on tunnettu ongelma. Ilkka Niiniluodon käsiteanalyysissä informaatio on yläkäsite ja tieto sitä suppeampi käsite, jolta edellytetään *perusteltavuutta* (Niiniluoto 1997/1989, 48, 64). Tieto voi siis olla väärääkin, mutta se on perusteluihin nojautuvaa ja julkista, kun taas informaatio on mitä tahansa "raakadataa", viestinnän raaka-ainetta, jolla on mahdollisuus jalostua yhtä hyvin tiedon kuin esimerkiksi musiikin, valojen tai värien muotoon (ks. myös Karvonen 2001).

Niiniluodon osuva erittely ei valitettavasti ole saanut suurta vaikutusvaltaa akateemisen maailman ulkopuolella. Sen sijaan että käsitesekaannuksesta olisi päästy selvemmille vesille, on esimerkiksi EU-direktiivien *'information society'* suomennettu valtiollisissa dokumenteissa lähes poikkeuksetta *'tietoyhteiskunnaksi'*. Tämä käsitteiden sotku ei johda ainoastaan semanttiseen vaan myös poliittiseen sekavuuteen, joka heijastuu myös viestintäpolitiikkaan. Esimerkiksi viestintäpoliittisesti olennainen käsite "tietoyhteiskuntapalvelut" tarkoittaa usein jotakin aivan muuta kuin julkisia tietopalveluita.

Euroopan unioni on direktiivissään 98/34/EY määritellyt informaatioyhteiskuntapalvelut, jotka on suomennettu harhaanjohtavasti tietoyhteiskuntapalveluiksi. Virallinen EU-määritelmä tietoyhteiskuntapalvelulle kuuluu näin:

"...etäpalveluna sähköisessä muodossa palvelun vastaanottajan henkilökohtaisesta pyynnöstä toimitettava palvelu, josta tavallisesti maksetaan korvaus" (Euroopan parlamentti 1998, 1. artikla).

EU-määritelmän mukainen tietoyhteiskuntapalvelu on yksilöllisesti tilattava, yleensä maksullinen sähköinen etäpalvelu. Myöhemmissä EU-dokumenteissa on johdonmukaisesti sitouduttu tähän määritelmään, joka on luonteeltaan tekniskaupallinen eikä liity tietoon tietämisen materiaalina. EU-dokumentit puhuvat myös digi-tv:n tietoyhteiskuntapalveluista nimenomaan tässä mielessä (Euroopan komissio 2003a, 8). Kun kotimaassa viitataan digi-tv:n tietoyhteiskuntapalveluihin (esim. LVM 1999; Hannula-Stenqvist 2001; Hintikka 2003) painotus on pikemminkin viranomaisten informaatiopalveluissa, mutta käytännössä on vaikea päätellä, milloin tietoyhteiskuntapalveluista puhutaan kapeasti ja EU:n tar-

koittamalla tavalla maksullisina on-demand-palveluina ja milloin laajemmin erilaisina julkista tietoa sisältävinä yhteiskunnallisina palveluina.

Semanttista ja poliittista ongelmaa havainnollistaen: EU-direktiivin tarkoittamassa mielessä pornokuvan tarjoaminen Internetissä kotikoneelle ladattavaksi on tietoyhteiskuntapalvelun tarjoamista. Sen sijaan esimerkiksi dokumenttielokuvan välittäminen yleisradioverkon kautta digi-tv:ssä ei ole tietoyhteiskuntapalvelua, vaikka ohjelmaan liittyisi yksilöllisesti selattavia lisätietoja esimerkiksi digitekstin muodossa. Tämä ei ole kärjistyksen vaan direktiivin faktinen raja:

"Televisiolähetykset (...) ja radiolähetykset eivät ole tietoyhteiskuntapalveluja, koska niitä ei tarjota vastaanottajan henkilökohtaisesta pyynnöstä." (Euroopan komissio 2003a, 8)

Se, että nimenomaan yksilöllisesti tilattavia sähköisiä palveluita pidetään EU-juridiikassa tietoyhteiskuntapalveluina ja siten tienä tietoyhteiskuntaan osoittaa EU:n orientoituvan tietoyhteiskuntaan teknis-kaupallisesti. Mikäli Suomi haluaisi muuttaa tätä linjaa, se pyrkisi tuomaan EU:n tietoyhteiskuntapolitiikkaan vahvempaa sosiaalista ulottuvuutta ja muuttamaan EU:n *Information Society Services* -määritelmää.³²

Digi-tv:n jakeluverkko voi toimia myös EU:n tietoyhteiskuntapalveluiksi nimittämien, tilauspohjaisten maksullisten informaatiopalveluiden jakeluverkkona. Kuitenkin vastaanottimilta edellytetään tällöin paluukanavakytkentää ja salaajärjestelmää. Suomalaisessa viestintäpolitiikassa tietoyhteiskunnan palvelut olisi syytä nähdä monipuolisemmin ja ymmärtää jo tv-ohjelmat tietoyhteiskunnan kannalta keskeisenä sisältönä (Wiio 2004). Digi-tv:llä on potentiaalinen rooli myös julkisten digitekstimuotoisten tietopalveluiden jakelussa ja mahdollisesti myöhemmin myös asiointipalveluiden puolella (Hintikka 2003).

Digi-tv:n julkiset tietopalvelut saattavat olla tärkeitä myös tv-journalismin kannalta, ainakin silloin kun ne kytkeytyvät kansalaistaitoihin, yleissivistykseen tai opetukseen. Ne voivat sellaisinaan toimia myös journalismin lisätietopalveluina. Kansalaistaidot ja kansalaisuus ovat paitsi journalismin tuotetta, myös jotain johon journalismi tukeutuu ja jota ilman asiajournalismille ei ole tarvetta. Kansalaisten julkinen elämä ja journalismi tarvitsevat toisiaan vastavuoroisesti, kuten Davis Merritt on todennut:

"Public life needs the information and perspective that journalism can provide, and journalism needs a viable public life because without one there is no need for journalism" (Merritt 1995, 4–5)

³² EU:n tietoyhteiskuntapolitiikan teknokraattisuutta heijastaa myös. eEurope-toimintaohjelma (Euroopan komissio 2002). Sen keskeisenä tavoitteena on tehdä Euroopasta maailman kilpailukykyisin ja dynaamisin tietotalous ulottamalla laajakaistaverkot koko yhteisön alueelle vuoden 2005 loppuun mennessä. "Tietotalous" ei kuitenkaan synny vain teknisestä infrastruktuurista. Palvelujen ja sisältöjen tuotannon tulisi olla nykyistä keskeisempi informaatiotalouden mittari.

Mikäli digi-tv:n julkisten tietopalveluiden piiriin syntyy sellaisia opetukseen, yleissivistykseen tai kansalaisuuteen liittyviä palveluita, joilla yleisön tieto ja kiinnostus maailman asioita kohtaan kasvaa, se tuottaa entistä aktiivisempaa yleisöä myös asiajournalismille (ks. myös Wiio 2004). Jos taas ns. tietoyhteiskuntapalveluiden välitys digi-tv-verkossa painottuu tilattavien peli- tai viihdesovellusten tasolle, eivät nämä palvelut tue sen enempää tietoyhteiskuntaa kuin journalismia, vaikka olisivatkin EU-määritelmän mukaisia tietoyhteiskuntapalveluita.

4.4. Yhteenvetoa

Digitaalisen television vuorovaikutteisuuteen liitetyt odotukset eivät ole toistaiseksi toteutuneet. Kuten myös liiteartikkeleissa 3–6 on todettu, ei EU-tason regulaatio ole tukenut digi-tv:n vuorovaikutteisten toimintojen kehittymistä. EU ei pidä digi-tv-lähetteenä tulevia televisio-ohjelmia tai informaatiopalveluita lainkaan tietoyhteiskuntapalveluina, mikäli kyse ei ole on-demand-palveluista. EU:n tietoyhteiskuntapolitiikka painottaa laajakaistaverkkojen infrastruktuuria tietoyhteiskunnan perustana ja väheksyy televisiota tietoyhteiskunnan päätelaitteena. Tässä mielessä EU:n tietoyhteiskuntapolitiikka ei ole teknologianeutraalia, vaikka se edellyttää teknologianeutraaliutta kansalliselta viestinnän sääntelyltä.

Television julkinen vuorovaikutteisuus ei vaadi välttämättä kaksisuuntaista viestintäjärjestelmää. Erityisesti tv-journalismin yleisövuorovaikutuksen keskeisintä perustaa luovat tuottajien ja toimittajien asenne ja retoriset valinnat, joiden kautta katsojille syntyy enemmän tai vähemmän motiivia käydä dialogia ohjelman tai sen muun yleisön kanssa. Vasta toissijaisesti tärkeitä ovat ne viestintäteknologiat, joihin tv-ohjelman vuorovaikutteisuus tukeutuu. Toistaiseksi myös digi-tv-ohjelmien vuorovaikutteisuus kytkeytyy lähinnä SMS- ja Internet-teknologiaan, jotka ovatkin suomalaiskodeissa yleistä ja käyttökustannuksiltaan suhteellisen halpaa teknologiaa.

Joukkoviestintä on lähes määritelmissä ollut valtakeskuksesta tulevaa yksisuuntaista viestintää anonyymille joukolle. Asetelman muuttumista "kaksisuuntaiseksi" on historian kuluessa usein ennustettu tai perätty uuteen viestintäteknologiaan liittyen, mutta usein on myös todettu vallitsevien tottumusten, instituutioiden ja valta-asetelmien hidastavan muutoksia (Lax 1997, 114; Eerikäinen 1994).

Tv-journalismi on kuitenkin lisännyt suuren yleisön ääneen pääsyä jo analogisella ajalla kulttuurin muutosten myötä (Seppälä 2003, 130–3; Splichal 2001). Kehityksen käänköpuolena saattaa olla keskustelun populistisuus, politiikan henkilöityminen ja edustuksellisen demokratian liiankin jyrkkä kritiikki (emt., 4; Dahlgren 1995, 64–67; McNair 2000, 50–58).

Digimedian aikakaudella journalistien rooli on muuttunut. Entistä selvemmin nähdään, että journalisti ei ole vain portinvartija, joka päästää tiedon äärelle, vaan myös porttien aukaisija (Heinonen 1999, 83). Tarvetta tietoaineiston valikointiin ja myös kansan äänen "suodattamiseen" ei roolin muutos kuitenkaan poista. Journalisti on ammattilainen, joka siivoaa, tiivistää ja jäsentää tietoa ja muokkaa sitä yleisesti ymmärrettäväksi. Tähän viittaa myös John Hartley toteamalla, että suoran kommunikaation aikakaudella, jolloin kuka tahansa voi alkaa myös tiedon tuottajaksi, journalistien on syytä kehittää rooliaan nimenomaan roskan raivaajina. Tähän tietoa karsivaan ja uudelleen järjestävään tehtävään viittaa myös latinasta johdettu englannin käsite '*redactor*', joka on toimittajan nimikkeen perustana mm. ranskan, venäjän, ruotsin ja saksan kielissä (Hartley 2000, 43–44).

Hyvän yleisösuhteen luomisessa tv-journalismilta voi edellyttää paitsi oikeiden tietojen välittämistä, myös vuorovaikutusta. Julkinen vuorovaikutus voi olla asiakeskeistä, ongelmien ratkaisuun pyrkivää julkista keskustelua tai pelkästään sosiaalista yhdessäoloa ja rupattelua, johon liittyy sosiaalisen "valtaistumisen" (*empowerment*) ja yhteisen luovuuden, "*interkreatiivisuuden*" potentiaalia. Molempia tarvitaan. Vakavissa yhteiskunnallisissa ongelmissa journalismilta voi edellyttää myös "*interventiivisuutta*", asioihin puuttumista yleisön kautta tai sen nimissä.

Perinteisesti journalismi pyrkii puhuttelemaan universaaliyleisöä, kaikkia kansalaisia, mutta tiedonhankinnassa journalisteilla on läheisin suhde – eliittien ohella – esimerkiksi kansalaisjärjestöihin, puolueisiin ja yhdistyksiin. Ne saavat äänensä journalismissa kuuluviin paljon helpommin kuin kuka tahansa yksittäinen kansalainen (Vehkalahti 2002). Verkkoympäristössä toimivalla journalistilla on mahdollisuuksia monipuolistaa yhteyttä aktiivikansalaisiin ohi instituutioiden ja organisaatioiden (Heinonen 1999, 83–86). Yksittäisillä kansalaisaktiivisteilla ja keskustelevilla julkisoilla on keskeinen välittävä rooli siinä, miten journalismi vaikuttaa julkiseen keskusteluun, kuten jo Katzin ja Lazarsfeldin klassikkotutkimuksesta (1955) noussut "kaksivaihehypoteesi" olettaa.³³

Journalistien kannattaisikin mieltää kansalaisaktivistit yhteistyökumppaneikseen julkisen keskustelun ylläpitämisen tehtävässä.

Journalistinen kansalaiskeskustelun kulttuuri ei kehity digi-tv:ssä itsestään uudesta kanavatilasta ja teknisistä mahdollisuuksista. Innovatiivinen kehitys edellyttää, että niin toimittajat kuin yleisöt saavat tilaisuuksia opetella ja testata

³³ Kaksivaihehypoteesin taustalla oli vuoden 1940 Yhdysvaltain presidentinvaaleista tehty tutkimussarja The People's Choice. Demokraattien Roosevelt oli istunut presidenttinä jo kaksi kautta, ja republikaanit hakivat vaalivoittoa kiihkeällä kampanjalla. Tutkimuksessa kävi ilmi, että ihmiset tukeutuivat äänestyspäätöksessään lähimpiinsä aktiivisiin ihmisiin pikemmin kuin mainontaan (kaksivaiheisen vaikutuksen hypoteesi). Lisäksi havaittiin, että mainonnasta haettiin argumentteja oman kannan tueksi pikemmin kuin mielipiteen vaihtamiseksi (vahvistavan vaikutuksen hypoteesi). Roosevelt voitti vaalit selvin numeroin. (De Fleur & Lowery 1983, 102–110)

uusia keskusteluohjelmien muotoja, alkukömpelyyksien uhallakin. Suomalaiset television katsojat arvostavat asiantuntijoita ja katugallupit saattavat ärsyttää, mutta tavallisen kansalaisen perspektiivien esittämistä myös arvostetaan (Snell et al. 2003, 66–77). Digitaalisen ajan ja lisääntyvän kanavatilän tulisikin suuntautua tarjoamaan lisää foorumeita kansalaisten äänelle, tapahtui se sitten journalistisissa ohjelmissa tai lisäpalveluina lähetysten ulkopuolella esimerkiksi Internet-foorumeilla. Muuten digi-tv jättää lunastamatta merkittävän osan yhteiskunnallisesta lupauksestaan.

Big Brother -tyylisten yleisöäänestysten nöyryytysmentaliteettiä voidaan pitää eettisesti arveluttavana, mutta konseptin menestys on toisaalta todistanut, että tv-yleisöllä on halua vaikutusvaltaan, mikäli sitä sille luovutetaan. Ajatusta olisi mahdollista sovittaa myös yhteiskunnallisten keskusteluohjelmien puolelle. Ehkä puheohjelmissakin voitaisiin jo kokeilla, miten tv-yleisö arvioi studiovieraiden kiinnostavuutta äänestämällä keskustelusta ulos kaikkein heikoimmilla argumenteilla varustettuja vieraita?

Seuraavassa luvussa siirrän katsetta jälleen hieman tv-journalismia yleisemmälle tasolle. Kuvaan luvussa digi-tv:n kehittäjien ja kilpailevien toimijoiden näkemyksiä digi-tv:n alkuvaiheista Suomessa.

5. Asiantuntijoiden arvioita digi-tv:n historiasta ja tulevaisuudesta

Suomalainen digi-tv-kehitys on eronnut eurooppalaisesta muutamalla keskeisellä tavalla. Meillä kehitystä on leimannut vahva "kansallisen konsensuksen" henki. Kansainvälisillä satelliittitoimijoilla ei ole ollut digitalisoimisessa dominoivaa roolia. Standardit ja osin toimintatavat on sovittu pitkälti toimijoiden välisissä yhteistyöneuvotteluissa ja -konsortioissa ja valtiovallalla on ollut suhteellisen vahva kehitystä ohjaava ja aikatauluttava rooli. Laajaa toimijoiden välistä yhteistyötä linjattiin toiminnan käynnistymisen perustaksi jo ensimmäisessä Liikenneministeriön digi-tv:tä koskevassa työryhmämietinnössä (LM 1998, 13,17).

Myöhemmin erillisessä LVM-selvityksessä havahduttiin vuorovaikutteisen digi-tv-laitteiston penetraation hitauteen ja esitettiin ratkaisuksi toimijoiden välisen yhteistyön tiivistämistä. Yhteistyötä esitettiin organisoitavaksi Platco Oy:n varaan yrityksen omistuspohjaa laajentamalla ja pohdittiin järjestelyn ongelmia kilpailulainsäädännön kannalta (LVM 2002b).

Selvimpänä käytännöllisenä seurauksena toimijoiden yhteistyöstä on ollut sopimus yhteisistä standardeista: vuorovaikutteisiin digisovittimen toimintoihin käytetään yhtä yhteistä API-standardia (MHP) ja maksupalveluihin yhtä CAS-teknologiaa (Conax). Nämä ratkaisut ovat luoneet edellytykset avoimeen sisältökilpailuun ilman teknologisia raja-aitoja. Digi-tv-kehityksessä on tavoiteltu toimijoiden yhteisiä sopimuksia, joiden on uskottu hyödyttävän niin kuluttajia kuin tv-alan toimijoita.

Toimijoiden välisiltä ristiriidoilta ei silti ole meilläkään täysin vältytty. Yksi keskeinen ristiriitojen kohta oli digilähetysten käynnistäminen jo elokuussa 2001 kaupallisten pääkanavien vastustuksesta huolimatta (Hannula-Stenqvist 2001). Päätös palveli Suomen tietoyhteiskuntaimagoa ja MHP-standardin asemaa Euroopassa, mutta haittasi kuitenkin digi-tv:n imagoa Suomessa.

Saadakseni tarkempaa kuvaa suomalaisten tv-toimijoiden digi-tv-strategioista, yhteistyötä ja intressien ristiriidoista, toteutin suppean haastattelututkimuksen keskeisimpien digi-tv-kehitykseen liittyvien organisaatioiden johtajiston parissa.

5.1. Haastateltavien valinta ja haastattelujen tavoite

Tutkimuskysymykseni haastattelukierroksella koskettivat eri tv-alan toimijoiden rooleja, digitalisoimiseen liittyviä erilaisia intressejä ja ristiriitoja sekä Suomen digi-tv-kehityksen ongelmakohtia. Pyysin arvioita myös kehityksen aikataulusta ja tulevista haasteista. Käytin ns. puolistrukturoitujen teemahaastattelujen metodia (Tuomi & Sarajarvi 2002, 77–79; Hirsjärvi & Hurme 2000, 47–48; ks. liite 2, haastattelurunko).

Lähtökohtani oli, että en pyri muodostamaan haastatteluista itsenäistä tutkimusotosta, vaan tavoitteeni on pikemminkin haastateltavien lausuntojen kautta reflektoida, tarkentaa ja mahdollisesti myös monipuolistaa väitöskirjani teoreettista ja empiiristä argumentaatiota digi-tv-kehityksen keskeisistä ongelmakohtista ja alan toimijoiden ristiriitaisista intresseistä. Toisin kuin asiantuntijahaastatteluissa usein on tapana, haastateltavani esiintyvät yhtä lukuunottamatta omilla nimillään. Anonymiteetista luopuminen oli perusteltua, koska tavoitteeni oli tehdä toimija-analyysia, jolloin haastateltavia pidetään sekä taustayhteisöjensä näkemyksien edustajina että henkilökohtaisia näkemyksiä esittävinä asiantuntijoina (vrt. Mäkelä 1995, 43 ja Kantola 2002, 68). Haastattelutilanteessa ja haastattelujen analyysissa pyrin erottelemaan myös haastateltavien henkilökohtaisia mielipiteitä taustayhteisön virallisesta näkemyksestä. Vain Nokian edustaja esiintyy anonyymina. Syynä tähän ovat yhtiön tiukat säännöt siitä, millaisen käsittelyn kautta yhtiön nimissä annetut lausunnot kulkevat. Anonymiteetin poistaminen olisi tässä tapauksessa voinut vaikuttaa myös lausuntoihin.

Saadakseni näkemyksiä haastateltavien valintaan, kysymysrunkoon ja metodologisiin ongelmakohtiin, tein muutamia esihaastatteluja (YLE:n kehitystoiminnan päällikkö Juhani Wiio, YLE:n ohjelmakehityksikön päällikkö Greg Lowe, YLE:n Teema-kanavan tuottaja Kirsi Hannula-Stenqvist ja professori Taisto Hujanen). Esihaastattelujen kautta päädyin valitsemaan haastateltavia neljältä suunnalta, joiden voi sanoa edustavan erilaisia intressitahoja. Näitä olivat:

1. Perinteiset tv-toimijat eli ns. pääkanavat, joilla on digi-tv-kanavatoimilupa (YLE, Nelonen/Swelcom ja MTV3), sekä maanpäällisen TV:n jakeluverkko-operaattori Digita.
2. Satelliitti- ja kaapelitoimijat sekä laajakaistapalveluiden kautta digi-tv:n kehitystyössä mukana olleet tahot (Canal+ Finland, Suomen kaapelitelevisioliitto, Elisa, TeliaSonera).
3. Julkisen vallan edustajana keskeisin alan regulaattori eli Liikenne- ja viestintäministeriö.
4. Laittevalmistajat sekä itsenäiset sovellusohjelmien tuottajat (Nokia, Sofia Digital).

Haastateltavikseni valikoituivat lopulta seuraavat 14 henkilöä³⁴. Luettelossa näkyvät myös haastattelujen toteuttamispäivät (ks. tarkemmin liite 2).

Yleisradio:

- TV-1:n kanavajohtaja Ismo Silvo (29.10.03)
- TV-toimialan johtaja Olli-Pekka Heinonen (19.11.03)
- Toimitusjohtaja Arne Wessberg (1.12.03)

Alma Media / MTV3:

- Johtaja Jorma Miettinen (29.10.03)

Swelcom (Nelonen ja HTV):

- Toimitusjohtaja Tapio Kallioja (10.12.03)

Digita Oy:

- Mediacasting Vice President Sirpa Ojala (8.12.03)

Suomen kaapelitelevisioliitto ry:

- Toimitusjohtaja Jyrki Ojala (10.12.03)

TeliaSonera Finland:

- Kehitysjohtaja Karri Salminen (12.11.03)
- Kehityspäällikkö Pekka Pesari (12.11.03)

Elisa:

- Digi-tv-johtoryhmän puheenjohtaja ja tutkimusyksikön päällikkö Pauli Kuosmanen (9.12.03)

Liikenne- ja viestintäministeriö:

- Viestintäosaston pääjohtaja Liisa Ero (19.11.03)

Nokia:

- Set-top-box kehitystoiminnassa työskennellyt teknologiajohtaja NN (17.11.03)

Canal+ Finland:

- Johtaja Jarkko Nordlund (1.12.03)

Sofia Digital:

- Johtaja Ari Pöytäri (4.2.04)

Yleisradion "yliedustukseen" otoksessani on kaksi perustetta. Ensimmäkin Yleisradiolla on ollut poikkeuksellisen vahva rooli digi-tv:n käynnistysvaiheessa. Se on ainoa suomalainen digitaalisen tv-toimiluvan haltija, joka jo lähetysten käynnistyessä sai aikaan ne uudet digikanavat, jotka alun perin katsojille lupasikin. Toiseksi YLE:n haastateltavilla on ollut keskeisiä rooleja digi-tv-kehityksen valmisteluvaiheessa myös yhtiön ulkopuolella. Heinonen oli liikenneministerinä mukana tekemässä hallituksen periaatepäätöstä yleisradiotoiminnan digitalisoin-

³⁴ Haastattelututkimuksen metodologinen työläys ja käytettävissä olevan työajan niukkuus pakotti minut minimoimaan haastateltavien joukkoa. Osin tästäkin syystä päädyin ns. eliittihaastatteluihin (ks. Mykkänen 2001; Tuomi & Sarajärvi 2002, 88). Erityisesti tv-kanavien sisällä on hierarkian eri portailla varsin erilaisia näkemyksiä ja kokemuksia digi-tv-kehityksestä ja sen ongelmakohdista. Laajentamalla haastateltavien joukkoa johtajista alaisiin olisin ehkä saanut vahvemmin esiin instituutioiden sisäisiä jännitteitä.

nista ja myöhemmin päättämässä digi-tv-lähetysten käynnistymisestä. Silvo on toiminut mm. monissa LVM:n asiantuntijatyöryhmissä, Euroopan audiovisuaalissa observatoriossa³⁵ ja Suomen Digi-TV-Forumissa. Wessberg puolestaan on myös Euroopan yleisradioliiton (EBU) puheenjohtaja.

Useilla muillakin haastatelluilla oli henkilökohtaisia rooleja muuallakin kuin omassa taustayhteisössään, usein juuri LVM:n työryhmissä tai yhteistyökonsortioissa. Myös monille yhtiöille on digiaikana kehittynyt entistä monipuolisempia rooleja. Esimerkiksi sekä TeliaSonera että Elisa ovat suuria kaapeli-tv-operaattoreita, mutta digitelevisioon on heillä liittynyt myös muita intressejä, kuten paluukanavaoperaattorin tehtävät. Tulevaisuuden kehityssuuntina molempia kiinnostaa televisiopalveluiden välittäminen laajakaistaverkkojen kautta (IPTV) sekä IP-datacasting kannettaviin päätelaitteisiin (DVB-H). Lisäksi Elisa omistaa osan SubTV-kanavasta ja MHP-sovelluksia tekevästä Sofia Digitalista. Swelcomin, eli SanomaWSOY-konsernin sähköisen divisioonan piiriin kuuluu sekä kaapelitelevisio ja -modeemitoimintaa (HTV) että maanpäällisen valtakunnallisen televisiokanavan ylläpito (Nelonen). Digita on laajentanut perinteistä rooliaan televisio-operaattorista datavälitykseen digi-tv-verkon kautta ja – poikkeuksellista koko Euroopassa – se voi nykyään myydä digitaalista kanavatilaa lyhytkestoisiin tai alle neljän viikkotunnin lähetyksiin suoraan kenelle tahansa ns. minilisenssin turvin, ilman perinteistä tv-toimilupamenettelyä.

Muutaman haastattelun asema on haastattelujen tekemisen jälkeen jo muuttunut. Digitan Sirpa Ojala on kesäkuusta 2005 toiminut yhtiönsä toimitusjohtajana ja Ismo Silvon lokakuusta 2005 YLE:n strategia- ja kehitysjohtajana. Myös TeliaSoneran Pesari ja Salminen ovat siirtyneet hieman ylemmäs yhtiönsä hierarkiassa. Jarkko Nordlund on sen sijaan jättänyt tehtävät Suomen Canal+:n maajohtajana elokuussa 2005 ja hänen on ilmoitettu siirtyvän kilpailevan yhtiön eli Viasat Finlandin maajohtajaksi helmikuussa 2006. Arne Wessberg on siirtynyt YLE:n toimitusjohtajan paikalta eläkkeelle. Haastattelujeni tulkinnassa onkin otettava huomioon, että lausunnot edustavat toimijoiden näkemyksiä tietyssä, suomalaisen digi-tv:n nopean kehityksen vaiheessa syksyllä 2003 ja talvella 2004.

Haastattelut toteutettiin joko haastateltavan virkahuoneessa tai erillisessä neuvotteluhuoneessa ja ne talletettiin haastattelunauhurilla C-kasetille. Lähetin kaikille kysymysrunkoni teemat etukäteen sähköpostilla muutamaa päivää ennen haastattelupäivää, korostaen samalla sitä, että runkoa ei ole pakko noudattaa orjallisesti. Lähes aina kysymysrunkoni kaikkia pääkohtia kuitenkin käsiteltiin, ja toisaalta lähes aina keskustelussa nousi esiin myös sellaisia teemoja, joita kysymysrunkoni ei sisältänyt.

Käytän tutkimuksessani haastateltavien vastauksia ja vapaata puhetta lähinnä "näkökulmatiedon" lähteenä, jolloin keskeistä on analyysi siitä, millaisia näkökulmia ja retorisia valintoja eri toimialan tai taustayhteisön toimijat painottavat. Käytän haastatteluja myös tarkentamaan väitöskirjani muun teoreettisen ja empiirisen aineiston kautta nousseita havaintoja, siitä, miten digi-tv-kehitys on

³⁵ Ks. www.obs.coe.int/

muuttanut ja monipuolistanut tv-toimialan perinteisiä rooleja. Haastattelujen avulla pyrin saamaan esiin näkemyksiä myös mediakonvergenssin visioista Suomessa (ks. liiteartikkeli 7, Näränen 2003b).

Haastattelupuheen diskurssianalyysiä (Potter 2003) en tässä tapauksessa pitänyt hyödyllisenä metodina, mikä hieman kevensi myös sitä tapaa, jolla litteroin haastattelut. Olen kirjannut litterointeihin esimerkiksi naurahdukset silloin kun ne näyttävät vaikuttavan sanotun tulkintaan, mutta en lyhyitä taukoja tai ähkäisyjä.

Henkilöt, joilta pyysin haastattelua, suhtautuivat tutkimukseen osallistumiseen yllättävänkin myönteisesti. Vain yksi esihaastattelupyynnöksi jäi vaille vastausta ja yksi haastattelupyynnöksi johti kieltäytymiseen. Käytännön hankaluuksia sen sijaan aiheutui kiireisten haastateltavien aikatauluista: aikatauluja piti muuttaa ja muutamassa tapauksessa haastatteluun varattu aika lyheni haitallisesti. Muutamat haastateltavat puolestaan olivat valmiit käyttämään haastatteluun aikaa selvästi enemmänkin kuin olin pyytänyt. Suurin osa haastatteluista oli tunnin mittaisia, mikä oli joissain tapauksissa selvästi liian lyhyt aika. Toisaalta yli puolentoista tunnin haastattelut näyttivät tuottavan sinänsä kiinnostavaa, mutta tutkimusaiheen kannalta toisarvoista aineistoa.

Pyrin haastatteluja tehdessäni muotoilemaan kysymyksiäni niin, että pyysin esittämään näkökulmia nimenomaan kunkin yrityksen tai instituution kannalta, ja pyrin havaitsemaan sen, milloin haastateltava esittää lähinnä henkilökohtaisia mielipiteitään ja milloin yrityksen näkemyksiä. Monet haastateltavat erottelivatkin näitä kahta varsin taitavasti, toisinaan jopa niin, että henkilökohtainen kanta tuntui olevan jossain määrin ristiriidassa oman yrityksen etuun nähden.

Sellaisia eliittihaastatteluihin liitettyjä piirteitä kuin haastateltavan pyrkimys opettaa haastattelijaa tai kyseenalaistaa tutkimuksen lähtökohtia (ks. Harju 2001 ja Mykkänen 2001) ei omassa aineistossani esiintynyt. Sen sijaan joissain aihepiireissä Mykkäsen (emt.) mainitsema "organisaatiokuri" mahdollisesti rajoitti jonkin asian käsittelyä tai sai aikaan varovaisia "standardivastauksia". Yleisesti ottaen koin haastateltavieni esittelevän näkemyksiään varsin avoimesti, jopa suorasukaisesti.

5.2. Haastattelujen raportointi

Haastattelut vahvistivat sen yleiskuvan, että suomalaista digi-tv-kehitystä on luonnehtinut eurooppalaisittain poikkeuksellisen laajaan konsensukseen ja yhteistyöhön pyrkiminen. Likimain kaikki haastateltavat pitivät tätä hyvänä seikkana ja tyypillisenä pienen maan selviytymisstrategiana, joka säästää kaikkien kustannuksia.

Haastatteluissa tulivat esille seuraavat yhteisöt, joilla on ollut keskeinen rooli kilpailijoiden välisen yhteistyön kehittäjinä:

- Suomen Digi-TV-Forum

- Suomen maanpäälliset digi-tv-toimijat (SMDTV)
- Radio- ja televisioalan yhteistyöjärjestö RYT ry, ja sen digi-tv-jaosto
- Radio- ja televisiotekniikan tutkimus RTT Oy
- LVM:n kokoamat asiantuntijatyöryhmät
- Tekes-projektit, ja tutkimushankkeet, kuten Kansallinen multimediatyöprojekti KAMU

Sen sijaan esimerkiksi pohjoismainen yhteistyöorganisaatio NorDig, maanpäällisten toimijoiden yhteistä ohjelmaopas-ratkaisua hallinnoiva Platco Oy tai Satelliitti- ja antenniliitto SANT ry. ovat jääneet yhteistyökuvioissa merkitykseltään pieniksi.

Yleisperiaatteena suomalaisen digi-tv-kehityksen valmistelussa on ollut tavoite saada aikaan mahdollisimman yhteisiä teknisiä rakenteita, ja jättää kilpailu sisältöjen alueelle. Tätä voidaan pitää tavoitteena luoda avointa sisältökilpailua ylläpitävä ns. horisontaalinen markkinarakente. Suomessa pyrittiin estämään se kehitys, joka oli tyypillistä digi-tv:n alkuvuosien Euroopassa, missä suurten maksu-tv-operaattoreiden sallittiin rakentaa vertikaalisesti integroituneita jakeluketjuja, joissa yhden toimijan kanavapaketti toimii ainoastaan tietynlaisten digiboksien ja sovellusohjelmien kanssa. Tämä on lisännyt laitteiden ja sovellusten yhteensopivuusongelmia ja näin ollen sekä kuluttajien että toimijoiden riskejä.

Käytännöllisinä suomalaisen yhteistyön saavutuksina haastatteluissa mainittiin useimmin seuraavat seikat: maksu-tv-toimintaan hyväksyttiin yksi yhteinen maksukorttistandardi (Conax), saatiin aikaan yksi yhteinen elektronisen ohjelmaoppaan (EPG) muoto ja hyväksyttiin yleiseurooppalainen avoin MHP-standardi vuorovaikutteisten palveluiden alustaksi. Tähän viimeksi mainittuun yksityiskohtaan liittyy kuitenkin myös ristiriitoja. Yhteistyötä on tehty myös tiedotuksessa ja teknisen testauksen puolella sekä mobiili-TV:n kehitystoiminnassa.

5.2.1. Lähetyksen käynnistämisen aikataulu ja sen kritiikki

Näkemykset digi-tv-lähetyksen käynnistämisen aikataulusta vaihtelevat eri osapuolten kesken suhteellisen vähän. Lähes kaikki haastatellut pitivät lähetyksen käynnistämistä elokuussa 2001 ainakin hieman liian aikaisena. Monet korostivat sitä, että toiminnan käynnistämistä olisi pitänyt alun perin ymmärtää selkeämmin vaiheittaisena prosessina eikä luoda mielikuvaa suuresta lähtölaukauksesta, joka jäi tussahdukseksi. Näin lähtöaikataulua luonnehti YLE:n toimitusjohtaja Arne Wessberg:

"(...) liikkeellelähtö ehkä olisi voinut olla tarkemmin mietitty, ja liikkeellelähtötapa samalla siinä tarkemmin mietitty, niin että olisimme tulleet kuitenkin voimakkaammin mukaan vasta siinä vaiheessa, kun teknisessä mielessä laitekanta

jossain määrin fiksummin olisi ollut saatavissa. Ja toisaalta olisimme silloin osanneet kattella sitä ikäänkuin syntyvien mahdollisuuksien kautta eli sisältöjen kautta enemmän kuin siinä vaiheessa teimme, jolloin me olimme niin helvetin digiuskovaisia [NAURAHDUS]..." (Wessberg / YLE)

Toisaalta Wessberg korosti sitä, että Yleisradio halusi olla liikkeellä aikaisin päästäkseen vaikuttamaan kehityksen kulkuun ja infrastruktuuriin niin, että Suomeen saadaan avoimet standardit ja horisontaaliset markkinat. Digita Sirpa Ojala puolusti haastatelluista vahvimmin Suomen lähtöaikataulua ja korosti päätöksen tukeneen MHP:n asemaa Euroopassa.

"Kyl mun mielestä aikataulu on ollu ihan oikea. Et se että tietyst aina voi sanoa et oisko kannattanut vuos odottaa, mut käytännössä, mitä se vuosi ois helpottanu? Et siinä vaiheessa kuitenkin kun viestinnällisesti oli jotain päätetty käynnistää, ni aina lykkääminen on (...) vaikutusarvoltaan paljon rajumpi kun just sillä hetkellä itse asias ajatellaan. (...) Kyl mä nään että Suomella on ollu rooli siinä että MHP on päässyt tavallaan niinku laajeneen tai sitä on uskaltaneet niinku myös muut valita." (S. Ojala / Digita)

Lähtöaikataulun hyväksyi myös Swelcomin Kallioja:

"Kyl mä luulen, että toi käynnistysaikataulu oli ihan ok, jos nyt ajatellaan kuinka nopeesti kuitenkin sitte esimerkiks niinku laitteita on markkinoille tullu niin en mä sitä osaa kritisoida. Että ei se pidempään odottaminen ois auttanut, että, et se on vaan että ku tässäkin on monta eri tekijää. Sul on toisaalta tää verkkooperaattori, sul on kanavan tekijät, sul on laitekauppa, ni jostain vaa tarttee aloittaa. Että alukshan se ongelma oli se, et ei ollu laitteita kaupoissa, mut sehän on ihan ymmärrettävää et jos ei oo mitään toimintaa ni kuka niitä laitteita sinne kauppaan toimittaa. Että kyl se nyt oli vaan silleen aloitettava." (Kallioja / Swelcom)

Sen sijaan MTV3:n Jorma Miettinen kritisoi käynnistysaikataulua voimakkaasti:

"(...) ainakin kaupalliset toimijat esittivät ja tiesivät hyvin varmasti noiden laitevalmistajien kanssa käytyjen keskustelujen perusteella, että meillä ei tule olemaan vastaanottimia kaupoissa silloin kun toiminta pitää aloittaa, jollon me joudutaan niinkun lähettämään tyhjille seinille. No sen jälkeen Liikenneministeriö teetti tutkimuksen Accenture-nimisellä konsulttiyhtiöllä, ja sieltä tuli vastaus, että kyllähän niitä on niitä vastaanottimia kun joku tilaa. Mutta kun kukaan ei tilannut niin niitä siis oikeesti ei ollut, ja se tutkimus tai konsulttityö oli vähintäänkin harhaanjohtava. Josta oon kyllä katkera edelleenkin, koska siihen vedoten Liikenneministeriö ei myöntänyt tätä aloittamisajankohdan siirtymistä myöhempään. Me esitettiin, että vähintään vuodella sitä pitäis siirtää, mutta tämmöseen ei suostuttu. Ainoa mihin suostuttiin oli se, että ei tarvi aloittaa digitaalisia lähetyksiä täysillä volyymillä, joka tietysti oli sekin hyvä asia. Ja näin me sitten niinkun jouduttiin tähän veturin asemaan, että ohjelmien piti alkaa luoda kysyntää laitevalmistajien laitteille. Ja tää on niinkun semmonen perusjuttu jonka minä

näen tässä – että eihän me olla mitään laitetoimittajia eikä meidän perustehtävä ole mikään laitteiden markkinointi täs maassa." (Miettinen / MTV3)

Selvimmin maanpäällisten digilähetysten käynnistystä piti liian varhaisena Ojala Suomen kaapelitelevisioliitosta:

"Et se mahdoton kiire, joka näil maanpäällisen puolen toimijoilla oli siinä, niin se välillä vaikutti koomiselta kattoo, ja sellasta tragikomiikkaa siinä oli mukana. Et ei ei, täysin epärealistisia odotuksia siitä vauhdista ja nopeudesta, jolla tää digi-tv... ja millä tavalla. Niinku just nää MHP... nää lisäpalvelut, siis semmonen standardi, joka ei viel ollu kunnolla valmis maailmassa ja jota ei ollu, joka oli niinku maanpäällisen toiminnan piirissä syntyny, jos ei ollu satelliitti- eikä kaapeliala millään tavalla mukana maailmalla, sitoutunu siihen..." (J. Ojala / kaapeli-tv-liitto)

LVM:n puolelta muistutettiin, että digi-tv:n aikataulu ei ole ainoa syy tv-yhtiöiden talousvaikeuksiin:

"Tv-yritykset ovat myös joutuneet taloudellisiin ahdinkoihin meidän päästä katsottuna. Se ei suinkaan mielestäni ole digitalisoinnin syy, siellä on monia muita ihan omatekosia syitä. On ollut mainosmyynnin takkuilua ja monta muuta syytä, että niitä ei kaikkia voi panna tän digitalisoitumisen niskoille. Se mikä meille on ollu hiukan yllätys on tietysti ollu tää vastaanotinkannan aika hidas toimitusten käynnistyminen. Et sitä me emme odottaneet, et se ois kestäny näin pitkään. Toisaalta sitten jos ajattelee ihan objektiivisesti niin jonakin päivänä se on vaan aloitettava tää homma, ja tähän muna ja kana -ongelmaan kai ei liene kuin yksi vastaus, että kyllä kai niitä palveluita ensin täytyy olla ennenku sitten niit laitteita ostetaan." (Ero / LVM)

Digitalisoinnin yleisestä mielekkyydestä vallitsi laaja konsensus. Monet haastateltavat totesivat eri tavoin, että digitaalinen teknologia on analogista tehokkaampaa. YLE:n Wessbeg koki, että televisiojakelu ei voi jäädä "analogiasaarekkeeksi" television arvoketjun muiden osien ja muun sähköisen viestinnän digitalisoituessa. Elisan Kuosmanen puolestaan piti maanpäällistä jakeluverkkoa digitalisoitunakin tietynlaisena "saarekkeena" ja suomalaisena erikoisuutena. Laaja konsensus digitalisoinnin väistämättömyydestä kuitenkin osoittaa tietyn teknologian determinismia huokuvan "kehitysaskel-logiikan" vahvuutta digi-tv-toimijoiden piirissä (ks. myös liiteartikkeli 2, Näränen & Sihvonen 2001).

Käynnistymisaikataulua suurempana ongelmana monet näkivät tavan, jolla käynnistys lanseerattiin. Ennako-odotukset oli viritetty liian suuriksi ja erityisesti interaktiivisuutta ja MHP:tä pidettiin liikaa esillä. Useampi haastateltava mainitsi yhtenä digi-tv-projektin alkuvaiheen ongelmana "IT-hypen" eli ajalle tyypillisen ylioptimististen odotusten luomisen. Näin asian muotoili YLE:n Heimonen:

"Nää vaikeudet ehkä liittyy ... sinne alkuliikkeellelähdön (...) kuluttajalupaukseen ja siihen markkinoinnin tilanteeseen, ja siihen miten tätä interaktiivisuutta

painotettiin sillon. Et ne tulevaisuuden visiot, jotka oli tosiaan silloin tulevaisuuden visioita, niin ne niinkun tulivat ulos tavalla, jotka kuluttaja ihan ymmärrettävästi tulkitsi niinkun lupauksis tässä ja nyt. Ja (...) siitä synty se pettymys ja varmaan se negatiivinen reaktio, joka vuoden verran siinä kesti." (Heinonen / YLE)

YLE:n Ismo Silvo toi esiin sen, että kun muualla Euroopassa digitalisointi eteni kaupallisten maksu-tv-yhtiöiden vetämänä, jotka vain ikään kuin muuttivat teknisen alustan toiseksi, oli meillä lähtötilanne täysin erilainen. Maksu-tv-toiminnalla oli pienessä maassa pieni rooli, jolloin vetovastuu jäi YLE:lle.

"Meil siis ei oo ollu sellasta maksu-tv asiakaskantaa, jolle äkkiä olis voinut sanoa että otetaan nää analogiset veks ja pannaan digitaaliset tilalle. Jollon on niinku samaan aikaan jouduttu luomaan ja yritetään edelleen luoda sitä maksu-tv:n asiakaskantaa." (Silvo / YLE)

Silvo pitikin tästä näkökulmasta Canal plussan kanavien tuloa maanpäälliseen jakeluun hyvänä asiana koko digi-tv:n kannalta, koska maksu-tv:n kautta digi-tv-toimintaan saadaan uutta pääomaa ja sellaisia ohjelmia, joita muut toimijat eivät tuo. Kilpailun kiristymistä Silvo ei pelännyt:

"Tää on sit hieman paradoksaalista kun näin sanoo, koska se tuo itselle voimakaan kilpailijan tähän näin, mut toisaalta niin se vaan on ettei sitä kilpailuu pidä pelätä." (Silvo / YLE)

Nokian edustaja valitti TV-yhtiöiden heikkoa varautumista teknisiin ongelmiin lähetystoiminnan alkuvaiheessa:

"(...) aikataulu oli tietysti kunnianhimoinen (...) Pari vuotta sitten niin nää MHP-laitteet oli aika kehittymättömiä. No ei ne vielääkään ole, voi sanoo, niinkun valmiita, jos lainausmerkeissä sanotaan. (...) Tämmösten digitaalisten palveluiden lanseeraaminen, se on huomattavan vaikeeta verrattuna analogisiin palveluihin. (...) Analoginen signaali tulee lävitse vähän kökkösenäkin, se toimii, ja se on helppo havaita mis on virhe, mut digitaalisessa on niinku miljoonaa paikkaa, jos voi olla bitti väärinpäin, ja voi mennä kuukausi ennenku selviää, että mikä bitti on väärinpäin. (...) Nekin mitä mä nyt tunnen, muutamia suomalaisia operaattoreita, niin ne ajaa erittäin köykäsellä teknisellä henkilökunnalla näitä asioita. Todella köykäsellä resursseilla." (NN / Nokia)

5.2.2. Soraääniä kaapeli- ja satelliittisektorilta

Digi-tv-konsensuksen murtumia ilmeni aineistossani erityisesti satelliitti- ja kaapelisektorin puolelta. Canal + Finlandin Jarkko Nordlund piti suomalaista linjaa hieman sisäpiirimäisenä:

"(...) Tää on niinku niin, miten sen sanos, kuppikuntanen. Et se on niinku lähtökohta et tehdään tietynlaista sisäsiirtoa, niinku pelkästään sitä terrestriaalijohdotta [= antennivälitteistä digi-televisiota]" (Nordlund / Canal +)

Nordlundin mukaan Suomessa olisi pitänyt ottaa enemmän oppia digitalisoinnin ensimmäisinä aloittaneiden satelliittikanavien kokemuksista. Tällöin olisi hänen mukaansa huomattu markkinoinnissa välttää liiallista tekniikasta tai interaktiivisuudesta puhumista ja osattu keskittyä vain siihen, mikä ihmisiä kiinnostaa eli lisäkanaviin.

Suomen Kaapelitelevisioliiton Jyrki Ojala kannatti periaatteessa yhteistyöpolitiikkaa pienen maan selviytymisstrategiana, mutta hänen mukaansa käytännössä kaapeli-tv-sektorin ääntä on yhteistyöneuvotteluissa kuultu paljon vähemmän kuin kaapeliliittymien painoarvo – lähes puolet kotitalouksista – edellyttäisi. Hänen mukaansa tämä on näkynyt erityisesti siinä, että kotimaiset pääkanavat pyrkivät ajamaan kaikki uudetkin digi-kanavansa ja niiden vuorovaikutteiset palvelut kaapeliverkoissa korvauksettoman "must carry" -veloitteen piiriin. Tämä siirtovelvoite tarkoittaa sitä, että kaapeliyhtiöt joutuvat välittämään verkoissaan maanpäällisten valtakunnallisten kanavien sisällöt omissa verkoissaan saamatta tästä jakelusta mitään korvausta. Korvauksettoman edelleenjakelun valikoima on Ojalan mukaan jatkuva kiistojen aihe muuallakin Euroopassa. Kyse on pohjimmaltaan tulevista tuottojen odotuksista

"Kaikessa tässä piiryy se ajatus niinku sinne kaukaiseen tulevaisuuteen. Et kun meidän MHP-palvelut ja kaikki nää on pystyssä, niin mitenkä ne ansaintalogiikat ja mitenkä ne tulovirtojen purot ohjautuu siel kenellekin. Siitähän siin on kysymys. Et nyt pyritään petaamaan eri puolilla niitä asetelmia sellaseks, että tulevaisuudessa mahdollisimman suuri osuus niistä puroista valuis omaan syliin. Ni sen takia (...) kaapeli-tv-operaattoreita on taas yritetty sitten kaikin mahdollisin keinoin ajaa niinkun mahdollisimman huonoon asemaan." (J. Ojala / Kaapeli-tv-liitto)

Tukea Ojalan näkemykset saavat Elisan piiristä, joka edustaa myös kaapeli-tv-sektoria. Elisan Kuosmanen kritisoi sitä, että kaapeli-operaattoreita "potkitaan päähän". Se on hänen mukaansa onnistunut osin siksi, että kaapelisektorilla toimii lukuisa joukko eri kokoisia yhtiöitä, jotka osin kilpailevat myös keskenään. Hän uskoo kaapeliliittymien määrän kasvun jatkuvan ja pitää kaapeli-tv:n ja kaapelimodeemin yhdistelmää teknologisesti ylivertaisena digi-tv-toiminnassa. Kuosmanen, joka toimii myös osa-aikaisena professorina TTY:n signaalinkäsittelyn laitoksella, edustaa aineistossani ainoana radikaalisti koko maanpäällisen digi-tv-kehityksen kriitikkoa:

"Oon ite sitä mieltä edelleenkin, että tää koko terrestriaalidigi-tv on virhe. (...) Mun mielestä se olisi pitänyt jättää, että kaapeli digitalisoidaan ja loput hoidetaan satelliiteilla, ja väitän edelleenkin, että se olisi tullu halvemmaksi. Ja todennäköisesti tähän vielä joudutaan. Että kyllä mä en usko että koko maata katetaan tällä terrestriaaliverkolla vieläkään..." (Kuosmanen / Elisa)

Kuosmanen on professorin virkansakin puolesta seurannut tarkkaan Internetin IP-protokollaan perustuvien audiovisuaalisten palveluiden jakeluteknologioita. Silti hän uskoo laajakaistaverkkojen käytön yleistyvän varsin hitaasti tv:n jake- lussa. Maxisat-kokeilu Helsingissä (ks. luku 3) on hänen mukaansa kuitenkin osoittanut teknologian toimivaksi. IPTV:n varsinainen läpimurto edellyttää kui- tenkin Kuosmasenkin mukaan entistä tehokkaampaa digisignaalin MPEG-4- koodausta nykyisen MPEG-2:n sijaan, ja uudelle standardille sopivia, kokonaan uusia päätelaitteita:

"Mut ei kyllä 2010 mennessä, ni ei laajakaistaverkosta paljoo tulla televisioo vielä kattoo. Et kyllä se on siinä 2020, millonka päästään enemmänkin siihen (...) Sitä osittain sanelee myös tää televisioiden todella hidas vaihtosykli. Et se on siinä, se on se 15 vuotta jopa, miten televisioit vaihdetaan, ja se tulee hidas- tamaan tota. (...) MPEG-4 mun uskoni mukaan ni, niin ni 700 kiloo [=700 kbs:n linjanopeus] riittää niinkun televisiolaatuseen kuvaan. Ni se ei sitte enää se "*last mile*" oo niinkun sillälaila se ongelma. (...) MPEG-4 tulee mun mielestä. Se on niinkun itsestään selvä asia, että noi kaikki streamit tulee olemaan MPEG-neljää jossai vaihees. (Kuosmanen / Elisa)

Swellcom-yhtiö toimii sekä kaapeli-tv:ssä (HTV) että maanpäällisen pääkanavan (Nelonen) omistajana. Yhtiön toimitusjohtaja Tapio Kallioja ei lähtenytkään erityisen voimakkaasti kritisoimaan maanpäällisiä toimijoita yrityksistä alistaa kaapelisektoria. Hän katsoi, että maanpäällinen jakeluverkko on teknis- taloudellisesti edullisin tapa saada digitaalinenkin signaali jokaiseen kotitalou- teen Suomessa. Kuitenkin must carry -säännösten muutospaineet olivat hänenkin mukaansa kiperä kysymys.

5.2.3. Analogisten lähetysten lopettaminen

Haastattelut sijoittuivat aikaan (loppusyky 2003), jolloin suomalaisten kiinnos- tus digi-tv:n hankintaan oli lopultakin hyvässä kasvussa. Tämä seikka tuki haas- tatteluissa varsin myönteistä pohjavirettä digitaalisen television tulevaisuuteen. Silti analogisen toiminnan lopetusaikataulu jakoi mielipiteitä.

Yleisradion edustajat kannattavat nopeaa siirtymistä puhtaaseen digiaikaan, pääperusteena syntyvät kustannussäästöt kun analogisista verkkovuokrista pääs- tää eroon. Yleisradion ehdotus analogisten lähetysten sulkemisesta kesään 2007 mennessä näyttää painaneen paljon LVM:n digitelevisiota pohtineessa työryh- mässä, jonka näkemykset julkistettiin 8.12.2003 ja jossa kyseinen ajankohta on virallisena ehdotuksena hallitukselle (LVM 2003).

Voimakkaimmin vuoden 2007 siirtymäaikataulua epäili haastattelussani Eli- san edustaja:

"(...) nytte eilen sitte vai toissapäivä, sitte julkistettiin tää uus aikataulu. Ja vielä tullaan julkistamaan pariki kertaa uusia, ei tuo tuu pitämään missään nimessä. (...) Kyllä mun on vaikee nyt nähdä vielä, että miten siihen päästäs..." (Kuosmanen / Elisa)

TeliaSonerassa arveltiin aiemmin syksyllä, jolloin ehdotus vuoden 2007 aikataulusta ei ollut vielä tiedossa, että vuoden 2010 tienoilla oltaisiin lähellä täysin digitaalista vastaanottoa.

"Et ollaanko 2010 analogisesta päästy vai ei niin se johtuu eniten siitä että koska poliitikkojen uskallus riittää siihen että päätetään että pannaan tää analoginen kiinni. Se päivämäärä kun löytyy niin sehän on siinä toki." (Salminen / TeliaSonera)

"Siin on mun näkemykseni [NÄYTTÄÄ KAAVIOTA LAP-TOPILTA]: eli vuonna 2010 olis 1690 000 digi-tv-kotitaloutta. Siin on kumminkin pikku gappi." (Pesari / TeliaSonera) [Vrt. Suomen kotitalouksien määrä, joka on noin 2,4 miljoonaa.]

Myös Swelcomin Kallioja, jolle käynnistysajankohta kelpasi, piti analogisen toiminnan lopettamista 2007 kovin haasteellisena tavoitteena:

"Niemelän työryhmän dead line (...), ni kyl se on edelleenkin mun mielest haasteellinen, että töitä teettää. Niinku mä tos Taloussanomissa totesin ni se edellyttää 700 000 boksen myymistä vuosittain, että se, se on aikamoinen määrä tavaraa." (Kallioja / Swelcom)

Miettinen MTV3:sta piti nopeaa analogisten kanavien sulkemista yhtiölle edullisena:

"Maikkarin jakelu maksaa noin 15 miljoonaa euroo vuodessa pelkästään yhdellä kanavalla, ja samaan hintaan nyt jatkossa voidaan jakaa maassa 4-6 kanavaa. Et siin mielessä se hyöty tulee sit siin vaiheessa. Mut täs onkin tärkeä asia: se tulee vasta siinä vaiheessa kun analogiset kanavat voidaan sulkea! Nyt on vaan niinku lisäkustannuksii tähän mennessä mut et hyöty on niinku jossain odottamassa, siin mielessä tää on niinku järkevä investointi." (Miettinen / MTV3)

Jakeluyhtiö Digitalla on ollut näkyvä rooli digitaalisen tv-toiminnan lanseerausessa. Taloudellisessa mielessä yhtiön ei kuitenkaan kannattaisi kiirehtiä analogisen lähetystoiminnan lopettamista, sillä sen kuluttama taajuuskaista on yhtiölle "lypsylehmä". Silti Digitan Ojala kannatti suhteellisen nopeaa siirtymävaihetta

"Jos ajattelee ihan puhtaasti Digitan liikevaihdon ja kannattavuuden näkökulmasta niin kyl meidän kannalta ois optimaalisempaa vuosi lisää kun vuosi vähemmän. Mut ei missään nimessä meidänkään näkökulmasta 2010:tä pidemmälle kannattas mennä. Et sit tulis jo todella isot korvausinvestoinnit, mikä olis kansantaloudellisesti tyhmää. Mutta se että toki, ihan lyhytnäköisesti ajatellen, niin kyllähän se on meiltä suoraa pois. Mutta sitte taas ajatellen että asiakkaat voi ta-

loudellisesti paremmin, niin onhan se meidän etu. Et sanotaan et digitalaisena tähän on vähän semmonen kaksjakoinen näkökulma." (S. Ojala/ Digita)

5.2.4. Yleisradion rooli ja rahoitus

Digi-tv kehitys on kytkeytynyt Suomessa vähittäiseen tv-alan toimijoiden roolien monipuolistumiseen ja mediakonvergenssiin. MTV3 on esimerkiksi aloittanut näkyvän toimijan laajakaistayhteyksien tarjoajana ja Elisa laajentanut kaapeli-tv-alueitaan. Digita on tv-verkon operaattori, mutta pyrkii myös teleoperaattoreiden kilpailijaksi datacasting-palveluillaan.

Sisällöllisesti tv-yhtiöiden roolit eivät kuitenkaan ole sekoittumassa, pikemminkin päinvastoin. Yleisradion edustajien mukaan YLE on digiaikana suuntautunut entistä selvemmin asiaohjelmiston ylläpitoon ja kansallisen kulttuurin vaalimiseen ja jättänyt erityisesti tuontiviihteen tarjonnan kaupallisten yhtiöiden leipälajiksi. Kuitenkin yhtiössä torjuttiin ajatus, että joitain ohjelmatyyppejä tulisi suoraan jättää YLE:n roolista pois. Wessberg piti esimerkiksi urheilutarjontaa osana "sivistyksellistä kokonaisuutta", ja alueena, jossa urheilun koko kirjon tarjonta pitää edelleen olla mukana. Samoin hän puolusti viihdettä, kuitenkin omalla julkisen palvelun profiililla:

"Siihen mä en usko että julkisen palvelun tehtävä voidaan rajata siten että voidaan sanoa et joku sisällöllinen alue ei kuulu sen hommaan. Mut (...) sillonki kun toimimme eri sisällönalueilla, joilla muutkin toimivat voimakkaasti, ni lähtökohdan pitää olla aina siinä mejän, niinku löytää mejän perustehtävästä ja arvomaailmasta. Et jos me oomme viihteessä mukana, ni se tarkoittaa kyllä, että sillä pitää olla vaikuttavuutta sillä viihteessä mukana ololla, niihin asioihin jotka noin Yleisradion kannalta noin muutenkin ovat tärkeitä. (...) Se on ainakin parhaimmillaan myös sitä, et sä hoksaat jotain uudella tavalla, sä koet sellaisia elämyksiä, jotka esimerkiks asiaohjelman kautta ovat vaikeesti hahmotettavissa tai kerrottavissa, sä voit viedä alaa tai genreä siis ilmaisullisesti tai muuten eteenpäin, sä voit ottaa riskejä joita muut ei voi ottaa." (Wessberg / YLE)

Heinonen puolusti YLE:n viihdettä näin:

"Kun katotaan viihteen erilaisia ulottuvuuksia niin sanotaan erimerkiksi se viihde jota TV1 tekee, niin jos se ei sitä tekis, ni sitä ei ois lainkaan. Et tavallaan (...) uutis-ajankohtaisgenresta kumpuava yhteiskunnallinen satiirityyppinen viihde, niin ei sitä tekis kukaan jos me ei tehtäs sitä..." (Heinonen / YLE)

YLE:n roolin vahvempaa kaventamista toivoivat sen kaupalliset kilpailijat. Haastattelussa kaikki kaupallisten yhtiöiden edustajat, teknologiaan keskittyvien Digitan ja Nokian edustajia lukuunottamatta, kritisoivat Yleisradion vahvaa asemaa tv-toiminnassa. YLE on kaupallisen kilpailun kannalta tavallaan liian

hyvä yhtiö: se vie elintilaa kaupalliselta tarjonnalta. Vastaavia näkemyksiä on tullut esiin aiemminkin (Kangaspunta 2003, 110-1).

Digitan Ojala toi esiin YLE:n ohella kaupallistenkin tv-toimijoiden vahvuuden esiin eräänlaisena digi-tv-kehityksen hidasteena:

"... jos ajattelee digi-tv:tä niin kylhän sen pahin kilpailija on edelleenkin analoginen tv. Suomes kuitenkin analoginen televisio on niin tekniseltä laadultaan kun sisällöltään aivan erityisen hyvä. Meil on hirmusen vankka julkisen palvelun yleisradiopaketti ja toisaalta kyl niinku mun mielest ihan selväst näkee, että kuinka vähän maksu-tv on pystynyt penetroitumaan Suomeen, ni näkee sen et Ylellä on vahvaa tarjontaa. Ja erityisest kaupalliset, mainosrahoitteiset tv-yhtiöt ni niil on erittäin hyvä sisältöpaketti." (S. Ojala / Digita)

Suurta kritiikkiä Yleisradion sisältöjä kohtaan ei esiintynyt, mutta kaupalliset toimijat kritisoivat sen rahoitusmallia ankarastikin. Erityisesti Nelosen ja MTV3:n edustajat argumentoivat haastattelussa sen puolesta, että kaupallisten yhtiöiden Yleisradiolle maksamista toimilupamaksuista pitäisi luopua nopeasti. Kaupalliset yhtiöt pitävät toimilupamaksua epäoikeudenmukaisena historiallisena jäänteenä ja pitävät sen poistamista edellytyksenä digitarjonnan parantamiselle:

"Sehän on ensinnäkin sinänsä jääne menneisyydestä ja sinänsä kummajainen. Et ei miltään muulta viestimeltä peritä tämmöstä toimilupamaksua. (...) Ei matkapuhelinoperaattoritkaan mitään maksa näist taajuuksistaan (...) kumpikin kaupallinen yhtiö on luvannu, että puolet vapautuvasta lupamaksust käytettäs välittömästi digi-tv-ohjelmien, pelkästään digi-tv-ohjelmien tekemiseen, jollon syntys imua. (...) Sehän on tavallaan jo tunnustettu, että digi-tv-kanavilta ei toimilupamaksuu peritä. Ni sen vois nyt ihan samantien ottaa pois näiltä analogiakana-tilta." (Kallioja / Swelcom)

"Ja me on nähty siinä vain semmonen keino, että toimilupamaksut poistamalla voidaan saada varoja näitten digitaalisten ohjelmien tekemiseen. Ei ne ilmaseksi tuu mistään, et jonkunhan ne pitää rahottaa. Ja me on yritetty mieltää erilaisia vaihtoehtoja, mitä siin ois käytettävissä, mutta ei siin oikein muuta oo kun että toimilupamaksut poistetaan. No sit tulee kysymys, että miten YLE-rahoitus siten hoidetaan... Niin siihen sitten valtiovallalla ja viranomaisilla vois olla omat keinonsa, että miten se hoidetaan." (Miettinen /MTV3)

Toisin kuin joskus luullaan, ei Yleisradio ole saanut valtiolta uutta rahaa digi-kanavien sisältöjen tekemiseen. Katsojien televisiomaksun vuosikorotukset korvaavat YLE:lle vain osittain vuonna 2001 päätetystä toimilupamaksujen puolittuksesta aiheutuneen vajeen. Lisäksi YLE on rahoittanut digiajan alkuinvestointeja myymällä jakeluyhtiö Digitan osake-enemmistön ranskalaiselle teleoperaattori TDF:lle. Silvo suhtautuu kaupallisten yhtiöiden vaatimuksiin kuitenkin vähäisellä huolella:

"Et kaupalliset tietyst räksyttää sen takia, et toimilupamaksua on edelleen olemassa, ja ne haluaa sen niinku poistaa. Siihen se räksytys nyt liittyy, ja sen seurauksena ikäänku siihen että Yleisradio, ne sanoo, osin heijän rahoillaan hankii sellasta ohjelmistoa, nimenomaan urheilua. Niitä potuttaa, et ne joutuu kilpailemaan. Tää on tavallaan nyt niinku toisen tason juttu. Se on nyt tällästä räksytystä ilman muuta..." (Silvo / YLE)

Yleisradion kannalta toimilupamaksun poistamista suurempiakin rahoitusuhkia nousee haastatteluissa esille. Esimerkiksi Digtan ja Elisan edustajat pitävät väistämättömänä, ja jopa toivottavana, että yhä selvemmin maksullistuvassa ja "on-demand-viestimien" täyttämässä mediakentässä kansalaisten televisiomaksun perimisestä joudutaan jossain vaiheessa luopumaan ja korvaamaan se esimerkiksi suoralla valtion budjettirahoituksella:

"Mä jotenkin itse näkisin kyllä pitkällä tähtäyksellä, et tämmösest tv-maksupohjasuudesta kannattas luopua (...) et se on ihan henkilökohtanen mielihope (...) avoimesti katsottas, että Yleisradio tekee erittäin arvokasta työtä, ja se rahoitetaan sitte jollain toisella tavalla. Ja sitte kuluttajat, palvelujen käyttäjät, niin miksei myös voisi tilata Yleisradion palveluita. Mä oon ihan varma, että moni voisi maksaa vielä enemmän kun tv-maksu tilatessaan niitä sisältöjä, jollon se tavallaan vielä selkiyttäs YLE:n kannalta roolia..." (Ojala S. / Digita)

"Siis Ylee tarvitaan. Jonkun pitää dokumentoida kansan historia, mitä tapahtuu, ehdottomasti. Se täytyy niinku olla valtion rahottama ja olla neutraali toimija. (...) Ja sille pitäs ihan valtion budjetista ymmärtää antaa. Että tää tämmönen kei-notekonen rahojen keruu, ni tää ei tu onnistumaan enää. Että se (...) lupatie ei tuu... nyt se vielä toimii, mutta sitten kun nää laajakaistaverkot tulee niin, miksi enää maksaa..." (Kuosmanen / Elisa)

Digiaika näyttää jo nyt painostaneen Yleisradiota täsmentämään fokustaan ja tehostamaan toimintaansa. Kehityksen jatkumona, mikäli rahoituspohja murenee, saattaa YLE:n joutua luopumaan suuren yleisön viihteellisistä ohjelmatyypeistä tai turvautumaan verorahoitukseen.

5.2.5. Regulaation rooli

Kysyin toimijoilta suhtautumista julkisen vallan ohjaukseen ja regulaatioon kansallisella tai EU-tasolla tulevassa digi-tv-kehityksessä. Analogisten kanavien sulkemispäätöstä ja siihen liittyviä strategioita pidettiin laajasti tärkeimpänä julkisen vallan päätettävänä asiana. Osassa haastatteluissa asian käsittelyyn vaikutti se, että ns. Niemelän komitean (LVM 2003) ehdotus analogisten kanavien sulkemisesta kesällä 2007 oli jo tiedossa.

Ei liene yllätys, että kaupalliset toimijat korostivat mahdollisimman vapaata sääntelyä. Kuten jo aiemmin tuli esiin, kaupalliset pääkanavayhtiöt pitivät tär-

keänä julkisen vallan tulevana toimenpiteenä niillä jäljellä olevien YLE:lle maksettavien toimilupamaksujen poistamista. MTV:n Miettinen pelkäsi että mainonnan sääntelyä kiristetään:

"Yks asia mikä mua huolestuttaa siinä on tämä mainonnan uusien muotojen sääntely. Eli siellä [EU:ssa] on tehty selvityksiä ja arveltu sitä, että miten niitä pitäis säädellä. Niil uusilla muodoilla tarkotetaan kolmea asiaa: siin on virtuaalinen mainonta, split screen ja interaktiivinen mainonta. Siitä nyt ei ole varmuutta, miten näitä aiotaan säädellä, mutta se pelko tai uhkakuva on se, että niille asetetaan liian tiukkoja esteitä, jolloin koko tään puolen kehitys pysähtyy. Et ei anneta sen kehittyä mihinkään suuntaan. Oikeastaan koko televisiota pidetään liian tiukan sääntelyn alla verrattuna muihin medioihin. Kun EU:n lähtökohta yleensä on se, että pitää olla teknologianeutraali homma, niin jostain syystä TV on kuitenkin ainoo väline mitä säädellään." (Miettinen / MTV3)

Tätä kirjoitettaessa Miettisen pelko on ehkä hälvenemässä. EU-komissio teki joulukuussa 2005 esityksen televisiodirektiivin (Euroopan parlamentti 1997) uudistamiseksi, noin kaksi vuotta alkuperäisestä aikataulusta myöhässä. Esityksessä mainonnan sääntelyä väljennetään ja esimerkiksi tuotesijoittelun kaltainen toiminta sallitaan, kunhan siitä kerrotaan katsojille ohjelman yhteydessä. Tuotesijoittelua ei ehdotuksen mukaan kuitenkaan sallita uutis- ja ajankohtaisohjelmissä, dokumenteissa tai lastenohjelmissä. (Euroopan komissio 2005b, 2005c.)³⁶ Perinteisesti tuotesijoittelu on monissa Euroopan maissa katsottu kielletyksi piilomainonnaksi, joskin käytännössä asiaa on valvottu heikosti.³⁷

Yleisradion eri haastateltujen näkemykset julkisen sääntelyn roolista erosivat merkittävästi toisistaan. Heinonen piti julkisen vallan tehtävänä mm. kuluttajien etujen valvontaa, kuten yhteisen infrastruktuurin varmistamista, sekä julkisten palveluiden tuomista digi-tv-alustalle. Wessberg piti tärkeänä regulaattorin roolia myös YLE:n rahoitustason turvaamisessa ja mm. HDTV-kehityksessä. Silvo sen sijaan oli valmis minimoimaan julkisen vallan ohjauksen:

"Mun mielestä ei tarvi mitään muita julkisen vallan toimenpiteitä kun et määrittellä ja pitäytyä systemaattisesti siinä switch-off -ajassa. (...) pitäytyä siinä päivämäärässä. Ja se on kaikki mitä julkisen vallan tarvii tehdä. Ja sanoa että hoitakaa tää homma te. Et ei sen pidäkkään niinku kovin syvällisesti tähän sotkeutuu.

³⁶ Direktiiviehdotus menee vielä jäsenmaiden hallitusten ja parlamentin käsittelyyn. Ehdotuksen perusteluja ja asian kehittymistä voi seurata EU:n audiovisuaalista politiikka esittelevän verkkosivun kautta:

http://europa.eu.int/comm/avpolicy/regul/regul_en.htm

³⁷ Yksittäinen tutkiva journalisti onnistui kesällä 2005 paljastamaan, että suosituissa Marienhof-sarjassa on käytetty systemaattista maksullista tuotesijoittelua (Tuormaa 2005). Kohua lisäsi se, että ohjelmaa on tuottanut julkisen palvelun yleisradioyhtiö ARD (Bavaria Films). Saksassa on Suomen tavoin periaatteessa kiellettyä tv-mainontaa, joka ei erotu ohjelmista.

Luoja varjele meit siitä, et ne rupee valitsee teknologiaa tai tekee jotai sisältö-palveluu, joka on mejjän tehtävä!" (Silvo / YLE)

Saman yhtiön sisälläkin näkemykset julkisen regulaation roolista voivat siis olla keskenään varsin erilaisia.

5.2.6. Digi-tv:n sisällöt, vuorovaikutteiset palvelut ja journalismi

Haastatellut eivät laajasti olleet huolestuneita siitä, että digitalisointi heikentäisi tv-ohjelmien laatua tai peittoaisi esimerkiksi asiaohjelmistoa ja journalismia alleen.

"Et emmä niinkun näkis että tässä viihteen hirveetä ylitulvaa olis näillä kanavilla tai toimiluparatkaisuilla tulossa. Aina voidaan tehdä uusii toimiluparatkaisuja, mutta ei se hirveesti (...) Et kyl se tulee tuolta satelliittien ja kaapelitelevision kautta, kun paketoidaan näitä ulkomaisia kanavia, et sieltä se viihde niinkun enemmänkin tulee. Et ei tää suomalainen digi-tv-ratkasu ole niinkun mikään semmonen, joka (...) jättäis uutisjournalismin tän viihteen alle." (Miettinen / MTV3)

Satelliittitoimija näki kanavatulvan aiheuttaman uhan yllättäen vahvempana:

"Kanavat ei lisäänny pelkästään televisios vaan ne lisääntyy radios ja ne lisäänny kaikis mediois, ja samalla sun pitäs niinku karsii hyvä ettei puolella sun kuluja, ni se on se kysymys, et mitä se tekee journalismille (...) [NAURAHDUS] Mul on vähä sellanen niinku huono fiba täst. Jos aatellaa et, varsinkin niinku sisältötuottajat kysyy meilt paljo, et okei, nyt kun tulee uusii kanavia, ni kohta me päästää tekee kaikil kanavil paljo sisältöä. Yks mahdollisuus voi olla... et voi ol-lakin, että ette pääse, koska kaik... et ostetaa paljo ulkomaalasi halpatuontiformaatteja ja niit sit promotaan niitten valtavan mediakoneiston voimin. Ja ja, sil-lon tällanen ihan perusjournalistiikka siit kai niinku kärsii." (Nordlund / Canal +)

Kaikki haastateltavat toivat esiin skeptisyyttä sen suhteen, miten nopeasti ja vahvasti digi-tv voi kehittyä vuorovaikutteisten palveluiden alustaksi. Erityisesti paluukanavaa vaativien palveluiden käytön uskotaan jäävän vähäiseksi:

"televisiohan on totuttu näkemään ykssuuntasten palveluitten mediana jaa mun mielestä siinä se on edelleen tässä interaktiivisessa puolessakin parhaimmillaan. Et et, niinkö teknisesti se on niin haastavaa edelleen kytkeä se boksi paluukanavaan, siis käytännössä pistää se puhelinmodeemi seinään tai sitten liittää se Ethernet-kytkimellä ADLS:ään tai ISDN-modeemiin. Et mä nään et (...) ehkä niistä 10 % voitais jollain tavalla niinkun yrittää kytkeä siihen paluukanavaan. Ja puhelinmodeemin välityksellä ainakin näitten palvelujen käyttäminen on niin tus-kallisen hidasta, et (...) mä en nää ainakaan sieltä mitenkään tietoyhteiskunta-autuutta saavutettavan. Et sitten jos, jos käytetään ADSL:ää taas, nii ongelma on se, että se ADSL, jos se hankitaan kotiin, ni ei sitä hankita sen digi-tv:n takia, se

hankitaan sen PC:n takia, josta päästään kaikkiin palveluihin paljon helpommin käsiksi." (Pöyhtäri / Sofia Digital)

Pöyhtärin mukaan digi-tv:n vuorovaikutteisten, selattavien lisäpalveluiden tuotannossa on tultu realismiin, jossa digitekstipalvelut ovat vain yksi kanava muiden joukossa. Tavoitteena on tehdä sisältö kerran ja versioida se sitten useaan mediaan.

Mediasisältöjen versiointi eri päätelaitteisiin on osa mediakonvergenssia, jonka lähes kaikki haastateltavat näkivät etenevän hitaasti mutta varmasti. Yllättäen eräs kaikkein kriittisimmin mediakonvergenssin visioihin suhtautuva haastateltava oli insinööritaustainen Kallioja:

"Se mitä monta kertaa näis asiois unohdetaan on tää ihmisten käyttäytyminen. Että se on ymmärrettävää kun joku insinööri siel laboratorion syövereissä tekee näitä, ni unohtuu tavallaan tää ihminen, se on vaan niin innostunu siit tekniikasta ja teknisestä ratkasusta (...) Kyl mä muistan ne Nokian insinöörit jotka tässäkin huonees sano että kohta ei televisioita tarvita enää kun sä voit kattoo kännykästä elokuvia, ja mä vaan kysyin että kuinka kauan akku kestää. Ja miksi sä kattoisit tosta kännykän pikkuruudesta jotain helkkarin hyvää elokuvaa, että mieluummin menee elokuvateatteriin, jossa oikeen jytisee ja paukkuu!" (Kallioja / Swelcom)

5.3. Yhteenvetoa

Suomalaista digi-tv-kehitystä on viety eteenpäin varsin laajan toimijoiden konsensuksen hengessä. Yksimielisyyden verhon takana on kuitenkin käyty ja käydään monia kamppailuja niin digitalisoimisen teknisistä yksityiskohdista kuin reviirien ja resurssien jaosta. Myös yksittäisten tv-yhtiöiden sisällä on käyty kamppailuja digitalisoimisen niukentamien ohjelmatoiminnan resurssien jaosta ja kohdentamisesta.

Yleisesti ottaen haastateltavilla oli varsin optimistisia tulevaisuudenkuvia digitaalisen television kehittymisestä, poikkeuksena lähinnä Elisan Kuosmanen. Yleiskuvaan vaikutti oletettavasti haastattelukierroksen ajoittuminen loppusyksyyn 2003, jolloin alkoi kantautua tietoja digisovittimien nopeasti joulua kohden kasvavista myyntiluvuista. Se, millaisille yhtiöille, palveluille tai teknologioille digi-tv-kehitys rakentuu, vallitsi suurempi erimielisyys.

Ristiriita suomalaisten kaupallisten televisiotoimijoiden ja YLE:n edustajien välillä kulmineitui kysymykseen kaupallisten kanavien YLE:lle maksamasta toimilupamaksusta (ks. myös luku 6). Sen sijaan suhtautumisessa digi-tv:n teknologiaan tai aikatauluihin ei näiden toimijoiden edustajien mielipiteissä ollut suurta eroa.

Suurempi jännite kuin kaupallisen television ja YLE:n välillä vallitsikin maanpäällisten tv-toimijoiden ja kaapelisektorin välillä. Suomen kaapeli-tv-liitto piti digi-tv-projektia maanpäällisten toimijoiden dominoimana hankkeena. Elisan

Kuosmanen piti maanpäällisen digi-tv:n kehittämistä kalliina ja aikataulua ylioptimistisena. Verrattuna Euroopan tilanteeseen, kaapeli-tv-sektori on kuitenkin Suomessa ollut aktiivisesti mukana jakeluverkkojensa digitalisoimisessa ja kaksisuuntaistamisessa. Tämä tosin saattaa liittyä pikemminkin kaapelimodeemimarkkinoiden kehitykseen kuin digi-tv-kehitykseen. Kaapelisektorin suhtautuminen MHP-teknologiaan vuorovaikutteisten palveluiden pohjana tuntuu suomalaistenkin kaapelitoimijoiden keskuudessa olevan varsin epäilevää.

Entistä voimakkaammin Suomen tv-kenttään vaikuttavan satelliittitelevision ja maksu-tv:n roolia ei ehkä hieman yllättäen kritisoi muiden tv-alan toimijoiden keskuudessa. Pikemminkin maksu-tv-järjestelmän entistä vahvempi tulo Suomen markkinoille nähtiin osana luonnollista kehitystä ja tekijänä, joka monipuolistaa tv-markkinoita ja lisää kiinnostusta digi-tv:tä kohtaan.

Digi-tv:n interaktiivisten palveluiden merkitystä ja varsinkin niiden alkuvaiheen markkinointia kritisoitiin eri toimijoiden edustajien keskuudessa laajalti. Tämä viittaa siihen, että jatkossakin suomalaista digitelevisiota kehitetään ennen kaikkea perinteisen ohjelmatarjonnan kautta. Vuorovaikutteiset palvelut mielletään pikemminkin lisäpalveluiksi ja ohjelmien tukimuodoiksi kuin erillisiksi palveluiksi. Visiot ns. tietoyhteiskuntapalveluista, joissa televisio toimii Internetistä tuttujen palveluiden päätelaitteena, on siirretty kauemmas tulevaisuuteen. Vuorovaikutteisiin palveluihin kyllä uskotaan, mutta tie nähdään pitkäksi, eikä horisontissa siinä 1990-luvun lopun visioiden lailla kultakaivos, vaan arkinen työsarja.

Yhdeksi digi-tv-projektin ongelmiksi hahmottui haastattelujen kautta se, että digitalisoinnin kanssa on monissa yhtiöissä samaan aikaan tai siihen kytkeytyen toteutettu muitakin vaativia murroksia päällekkäin. YLE:ssä esimerkiksi on tehty sukupolvenvaihdoista niin tuotantojärjestelmissä kuin henkilökunnassa, ajettu sisään monimediajulkaisun järjestelmiä, toteutettu kokonaisbudjetin leikkauksia ja kanavaprofilointia, viety läpi radion kanavauudistus ja niin edelleen. Kaapeli-tv-sektorilla on digijakeluun kytkeytyen mutta osin siitä erillisenä toteutettu ns. verkkojen kaksisuuntaistaminen, mikä mahdollistaa kaapelimodeemipalvelut. Elisan ja TeliaSoneran kaltaisilla teleyhtiöillä on ollut jatkuvasti monta rautaa tulella mm. kansainvälistymisen ja mobiili-TV-kehityksen kanssa.

Koko Euroopassa digitalisointi aiheuttaa paineita kaapeliverkon must carry -säännöstölle, joka kussakin maassa on hieman erilainen olosuhteista riippuen. Euroopan laajuista harmonisointia ei näille säädöksille ole näköpiirissä. Mikäli kaapeliyhtiöt velvoitetaan jakamaan kaikki nopeasti lisääntyvät maanpäälliset ilmaiskanavat palveluineen eteenpäin ilman korvausta, ovat ne jäämässä digitalisoinnissa häviäjien puolelle (vrt. LVM 2004c, 68–69). Must carry -säännöstöjen epäselvä tilanne on ilmiselvästi yksi syy siihen, että kaapeliverkon digitalisointi takkuilee koko Euroopassa.

Suomalaiset digi-tv-toimijat hyväksyvät varsin laajasti vahvan julkisen palvelun yhtiön Suomessa. YLE:n roolia pidettiin ohjelmatarjonnan monipuolisuuden kannalta positiivisena. Suurin YLE-kritiikin aihe liittyy yhtiön urheilu- ja viihdetarjontaan, jota kaupalliset toimijat haluavat rajoittaa. YLE:n roolin tunnustus osoittaa tietyn *dual-broadcasting* -mallin mukaisen laatuajattelun olevan edel-

leen vahvoilla Suomessa. Samaan aikaan kaupalliset yhtiöt kuitenkin toivovat YLE:n tuottavan palvelunsa entistä halvemmalla ja mahdollisesti kokonaan uudella rahoitusmallilla.

Kaupalliset toimijat pyrkivät YLE:lle maksettavien toimilupamaksujen nopeaan poistamiseen, josta näyttää jo vallitsevan laaja viestintäpoliittinen konsensus. Ratkaisu siirtää voittoveron luonteisen maksurasitteen kaupallisilta tv-kanavilta televisiolupia maksaville kansalaisille. Edes YLE:n sisältä tätä rahoituspohjan kaventamista ei kritisoitu kovin ponnekkaasti.

Koska kuluttajat pystyvät välttämään kasvavia televisiomaksuja entistä helpommin mm. uusien sisäantennien ja tietokoneen tv-korttien avulla tai siirtymällä television käytöstä Internetin mediapalvelujen piiriin, on mahdollista että koko televisiomaksujen järjestelmä kriisiytyy. Haastateltavistani Elisan Kuosmanen ja Digitan Ojala pitivätkin kansalaisten maksamien televisiomaksujen korvaamista veroluonteisella rahoituksella todennäköisenä ja toivottavana.

Verorahoitusta voisikin pitää uudessa tilanteessa köyhimpien kansalaisten kannalta oikeudenmukaisena ratkaisuna. Toisaalta se kuitenkin vähentäisi YLE:n vastuullisuutta suoraan kaikille kansalaisille ja voisi lisätä poliitikkojen rahoituskontrollia yhtiöstä. Olisiko verovaroin rahoitettu YLE entistä selvemmin "valtiovallan" eikä "kansalaisten" yhtiö?

6. Digitaalisen television kehittämisen haasteita ja ongelmakohtia

Digi-tv-kehityksen alkuhistoria osoittaa, että liian sääntelemätön ja nopeasti kehittyvä mediaympäristö voi johtaa toimijoita taloudellisiin vaikeuksiin ja häitätä yhteiskunnallisten hyötyjen saavuttamista. Olen tutkimukseni artikkeleissa kritisoinut digi-tv-kehityksen yhteiskunnallisen ohjauksen vähyyttä ja heikkoutta erityisesti yleiseurooppalaisiin standardeihin ja Euroopan unionin toimiin liittyen. EU:n 1990-luvun trendiä on luonnehtinut teknologiaoptimismi ja usko markkinoiden itsesääntelyyn. EU on kuitenkin 2000-luvulle tultaessa pyrkinyt aktiivisemmin ohjaamaan digi-tv-kehitystä Euroopassa ja ottamaan vakavasti myös kuluttajien palveluun, pullonkaulateknologioihin ja markkinoiden keskittymiseen liittyviä huolia (Euroopan komissio 2003a; ks. myös liiteartikkeli 6, Näränen 2005).

Digi-tv:n alkuhistoria ei sellaisenaan kerro, millaisia ratkaisuja tulevaisuudessa pitäisi tehdä. Kuten Campbell-Kelly (2003, 303) osuvasti huomauttaa, historia ei voi koskaan tarjota valmiita reseptejä tulevaisuuteen, mutta kylläkin esimerkkejä ja ehkä varoituksiakin. Tähän lukuun kokoan keskeisiä digi-tv:n kehityshaasteita ja ongelmakohtia viestintäpolitiikan kannalta. Jätän tarkastelusta sivuun toimenpiteet digi-tv:n leviämisen nopeuttamiseksi, koska siihen aiheeseen kohdistuu varsinkin Suomessa ennestään suurta viestintäpoliittista huomiota (ks. LVM 2004c, liite 6; Euroopan komissio 2005a). Vaikka vitkastelu analogisen lähetystoiminnan lopettamisessa aiheuttaa tv-yhtiöille taloudellisia rasitteita, ei digitalisoitumisen nopeus ole yhtä tärkeä kysymys kuin digitalisoimisen laatu eli sen avulla syntyvä tv-järjestelmä, mukaan lukien uudet ohjelmat ja palvelut.

6.1. Lisäkanavat ja ohjelmatuotannon kallistuminen

Digi-tv:n välittömin vaikutus Euroopan televisiomarkkinoilla on se, että taajuuksille mahtuu entistä enemmän kanavia. Lisäkanavat ovat kuitenkin tv-toimijoille paitsi uusi resurssi, myös uusi resurssipulan aiheuttaja.

Digi-tv:n vaatimat investoinnit tekniikkaan, kuten jakeluverkkoon ja kotivastaanottimiin, eivät ole erityisen suuria verrattuna televisiomarkkinoiden liikevaihtoon, ja niissä on kysymys lähinnä kertaluonteisista kustannuksista. Suurimmat digitalisoimisen kustannukset liittyvätkin uusien kanavien sisällön tuotantoon ja palveluiden luomiseen.

Kanavamäärän kasvu on ensivaiheessa keskittynyt satelliittitelevisioon, mutta digitalisoitumisen edetessä trendi näyttää siirtyvän maanpäällisen ja kaapelitelevisio markkinoille. Kun Länsi-Euroopassa oli vuonna 1989 tarjolla kaikkiaan 47 tv-kanavaa, oli määrä noussut vuoteen 2002 mennessä jo yli puolentoistatuhannen. Vuosina 1985–2000 Euroopan tv-kanavamäärä kaksinkertaistui aina kolmen vuoden välein. Vuonna 2004 EU-maiden ja kymmenen jäsenen hakevan valtion alueella oli tarjolla jo lähes 4000 tv-kanavaa. (EUMAP 2005, 21; Papathanassopoulos 2002, 31; Reding 2002; BIPE 2002, 5)

Kanavamäärän kasvu ja kilpailun kiristyminen tv-markkinoilla saivat alkunsa 1980-luvulla tv-markkinoiden liberalisoimisen, satelliittitarjonnan ja maksu-tv-toiminnan myötä. Digitalisoiminen on kuitenkin lisännyt kanavatulvaa ennen kokemattomalla vauhdilla.

Uudet kanavat eivät ole sisältöprofiileiltaan ja -kustannuksiltaan ole samantaisia kuin entiset. Kun perinteiset yleisradiokanavat ovat rahoitusmuodosta riippumatta olleet ns. täyden palvelun yleiskanavia, ovat uudet kanavat yleensä maksukanavia tai erityisyleisöjä palvelevia temaattisia kanavia. Niiden ohjelma-toiminta voi perustua esimerkiksi runsaaseen arkistomateriaalien ja uusintojen käyttöön, ostoskanavatoimintaan tai pitkiin kaupallisiin tiedotteisiin (*infomercials*), jolloin sisällön kokoaminen on perinteistä kanavatarjontaa halvempaa. Teema- ja maksukanavien saamat katsojaluvut ovat erityisesti Pohjois-Euroopassa olleet huomattavasti pienempiä kuin perinteisten kanavien, mutta niiden katsojaosuudet ja taloudellinen painoarvo ovat kuitenkin jatkuvasti kasvaneet. Esimerkiksi Stylianos Papathanassopoulos (2002) ennustaa kehityksen tv-markkinoilla kulkevan vääjäämättä maksukanavien suuntaan.

Lisääntyvä ohjelma-aika pakottaa tv-yhtiöt lisäämään joko ohjelmien ostoa tai omaa tuotantoa. Johonkin rajaan saakka yhtiöt voivat halventaa omaa ohjelmatuotantoaan mm. ulkoistamalla toimintoja, karsimalla hallintokuluja, halventamalla tuotantokalustoa uuden digitaalisen teknologian avulla ja täyttämällä kanavia tematisoiduilla arkistomateriaaleilla eli paketoituilla uusinoilla. Näitä keinoja on käytetty Suomessakin jo siitä alkaen kun Nelonen alkoi kiristää kanavakilpailua vuonna 1997. Kotimaisten pääkanavien yhteenlaskettu lähetysaika kasvoi meillä vuosina 1990–97 kaksinkertaiseksi – yhteensä 165 viikkotunnista 366 viikkotuntiin – ilman että ohjelmatuotantoon käytettävät rahat olisivat merkittävästi kasvaneet (Nieminen 1999, 11).

Kanavien on usein helpompi halventaa kotimaista ohjelmistoa kuin ulkomaisia osto-ohjelmia. Kanavamäärän kasvu teki 1990-luvulla erityisesti urheilukilpailujen lähetysoikeuksista tv-yhtiöille entistä kalliimpia. Kun lähetysoikeuksien ostajia oli yhä enemmän, suosi tilanne oikeuksien myyjiä. Soulin olympialaisten televisioinneista maksettiin vuonna 1988 yhteensä 28 miljoonaa dollaria. Atlantan olympialaisissa 1996 maksut olivat liki kymmenkertaistuneet, yhteensä 255 miljoonaan dollariin (Papathanassopoulos 1998; ks. myös Cowie & Williams 1997). Euroopan yleisradioliitto EBU on vuonna 1954 perustetun Eurovisionjärjestelmänsä kautta hoitanut jäsentensä urheilutapahtumien televisiointioikeuksia yhteishankintoina, minkä on toivottu rajoittavan hintojen nousua. Kaupallisten toimijoiden valitukset EY-tuomioistuimeen ovat kuitenkin johtaneet siihen,

että yhteisostojen järjestelmän tulevaisuus on epävarma, koska sitä pidetään kilpailulakien vastaisena. Yhteisostot ovat toistaiseksi jatkuneet komission erityisluvalla. (Herold 2003.)

Myös ulkomaisen sarjaviihteen ja elokuvien hankinta televisioon on kallistunut, ja hintakilpailu saattaa siirtyä myös asiaohjelmien puolelle. Samalla julkisen palvelun yhtiöiden keskinäinen ohjelmavaihto ja -kauppa ovat muutospainetta. Marja Salusjärven (2004) kuvaus Cannesin tv-markkinoiden tunnelmista viittaa siihen, että ajankohtaisohjelmien ostokilpailu on kiristynyt kun myös BBC on alkanut kilpailuttaa ostajia.

Jos ohjelmia pitää saada kanaville yhä enemmän ja ostettavien ohjelmien tunti hinnat samaan aikaan nousevat, syntyy hankala yhtälö. Mainosrahoitteisten kanavien ongelmaa kiristää se, että lisääntyvä kanavatarjontaa väistämättä pienentää yksittäisten ohjelmien yleisöjä kun katselu hajaantuu entistä useammalle kanavalle. Mainostajan yksittäisen katsojan huomiosta maksama kontaktihinta uhkaa näin kasvaa, vaikka mainoksen minuuttihinta pysyisi samana. Mainosrahoitusta uhkaavat myös uudet tallentavat digisovittimet (DVR), jotka mahdollistavat mainosten yli hyppäämisen entistä helpommin.

Mainosspotit eivät ole ainoa keino rahoittaa kaupallista televisiota. Euroopalaista kanavatarjontaa on lisätty myös maksu-tv:n avulla eli hakemalla lisää rahaa suoraan kuluttajilta. Myös interaktiivisista mainoksista ja tv-chatin kaltaisista uusista maksupalveluista voi syntyä uusia tulovirtoja, joskin niiden rooli on toistaiseksi pieni. Suomalaisetkin kanavat tuntuvat varautuvan perinteisen katkomainnon kriisiytymiseen ja sääntelyn väljentyymiseen lisäämällä ohjelmasponsorointia ja hankkimalla ohjelmakonsepteja, joihin kaupallisuus on sisäänrakennettu tuotesijoittelun (*product placement*) tai brändisijoittelun muodossa (*Inno, Talo, Sillä silmällä, Diili, Idols...*). (Ks. tarkemmin Grönqvist 2004.)

Kasvavien sisältökustannuksien ongelma on vaikein pienellä kansallisella kielialueella toimivalle tv-yhtiölle, jolla on niukasti mahdollisuuksia kasvattaa perinteisiä tulojaan, ovat ne sitten lupamaksutuottoja, mainostuloja, maksu-tv-tuottoja, ohjelmamyynnin tuloja tai sponsorituloja. Koska pienissä maissa ulkomaiset ohjelmat ovat kanaville yleensä halvempia kuin kotimainen tuotanto, johtaa talousongelma helposti siihen, että kotimainen ohjelmisto korvautuu vähitellen ulkomaisella, erityisesti yhdysvaltalaisella ohjelmistolla.

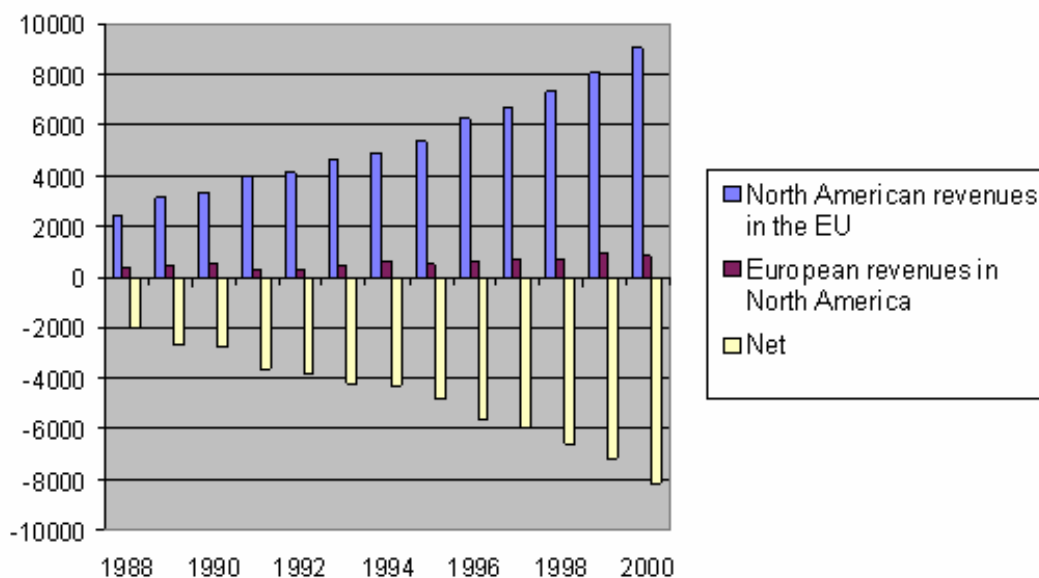
Yhdysvaltain ylivalle audiovisuaalisten sisältöjen globaalissa kaupassa ei ole yhtä yksittäistä syytä. Kysymys on vähitellen historian kuluessa kehittyneistä rakenteista, joiden kautta kilpailuetu on siirtynyt yhdysvaltalaisille tuottajille varsin pysyvästi.

Elokuvan ensimmäisinä vuosikymmeninä Eurooppa oli täysin kilpailukykyinen Yhdysvaltojen kanssa. Hollywoodin valta-asema alkoi kehittyä vasta kun Eurooppa oli ensimmäisessä maailmansodassa katkaissut myös elokuvateollisuutensa taloudellisen selkärangan. Sotien välillä yhdysvaltalainen elokuvateollisuus vakiinnutti asemansa Euroopan valkokankailla tarjoamalla romanttisia unelmia, yksilöllistä sankaruutta, kevyttä komediaa ja helposti ymmärrettäviä, kulttuurirajat ylittäviä stereotyyppisiä. Teolliseksi sarjatuotannoksi kehittynyt yhdysvaltalainen studiojärjestelmä rakensi jo 1930-luvulla tehokkaan jakelukoneiston Eu-

rooppaan. Samaan aikaan nationalismi haittasi eurooppalaisen elokuvakulttuurin kehittymistä ja johti edelleen toiseen maailmansotaan. Yhdysvaltalaiset tuotantoyhtiöt kehittivät tehokkaan "jakeluikkunoinnin", jossa eri markkinat ja jakelukanavat hyödynnettiin yksi kerrallaan ensimarkkinoiden ollessa USA:ssa ja jälkimarkkinoiden Euroopassa. Amerikkalaisen viihteen kilpailuetua on tukenut moni muukin asia, kuten kotimarkkinoiden varakkuus, englannin kieli, joka on maailman yleisin kakkoskieli, sekä tuottajakeskeinen tekijänoikeusjärjestelmä, joka on helpottanut tuotteiden ja arkistomateriaalien jälleenmyyntiä. (Scott 2004; Pahta 2004; Soramäki 2004, 168–9, 184; Doyle 2002, 84–85; Higson 1989; Guback 1969, 8)

Yhdysvaltalaisen elokuva- ja televisioviihteen suuri kysyntä ja tarjonta Euroopassa vakiintuivat siis jo ennen satelliittikanavia. Suomessakin amerikkalaisten sarjojen ylivoimalla on pitkä historia: 1960-luvun lopulla – siis vasemmistolaisiksi leimatun Reporadion aikoihin – television sarjafilmeistä 66,7 % oli yhdysvaltalaisista alkuperää (Kortti 2003, 206, 219). Kotimarkkinoiden mittakaavaedun ansiosta yhdysvaltalaiset yhtiöt voivat myydä Eurooppaan tv-ohjelmia noin kymmenesosalla siitä tuntihinnasta, mikä on kussakin maassa kotimaisen tv-ohjelman hinta (Doyle 2002, 34–37, 90–100).

EU:n tavoitteet kehittää kaupallisia televisiomarkkinoita ja audiovisuaalista teollisuutta eivät ole onnistuneet parantamaan eurooppalaisen televisiosisällön kilpailukykyä vaan se on päinvastoin heikentynyt entisestään. EU-maiden kauppataseen vaje audiovisuaalisten tuotteiden kaupassa Yhdysvaltojen kanssa on kasvanut vauhdilla läpi koko 1990-luvun (EAO 2002). Kauppataseen vaje nelinkertaistui reilun vuosikymmenen aikana kahdesta 8,2 miljardiin dollariin

Kuva 6. Arvio audiovisuaalisten ohjelmien kaupasta EU:n ja Yhdysvaltojen välillä vuosina 1988–2000 (EAO 2002).

6.2. Median globalisaatio ja omistuksen keskittyminen

Median jatkuva globalisoituminen ja kansallisvaltioiden suvereniteetin muutokset ovat asettaneet perinteisesti kansallisen viestintäpolitiikan uuteen ja haastavaan tilanteeseen.

Televisiomarkkinoiden mittakaavan ekonomia korostuu globaalien digitaalisen median aikakaudella. Mikäli tuottajan hankkimat tekijänoikeudet antavat myöden, eri sisältötuotteiden kohderyhmäpohjaisesta versioinnista monille eri yleisöille tulee entistä houkuttelevampi mahdollisuus. Voitollinen kustomointi edellyttää kuitenkin määrän ekonomian perustaa, jotta yleisösegmentit eivät jää liian pieniksi. (Doyle 2002, 14–29; 73–74)

Suurimmat mediakonglomeraatit nauttivat siis myös konvergenssin kautta kilpailuetua. Koska mediakonvergenssi näin kytkeytyy mittakaavan ekonomiaan, ei ole ihme, että mediakonvergenssi on edennyt toistaiseksi vahvimmin taloudellisen konvergenssin muodossa eli mediayritysten konglomeroitumisena, fuusioina ja omistuksen keskittymisenä. Olen käsitellyt aihetta tarkemmin liiteartikkelissa 7 (Näränen 2003a; ks. myös Herkman 2005, 71–79).

Roy Armesin (1988) mukaan media-alan keskittyminen voimistui toisen maailmansodan jälkeen. Ensimmäisen Yhdysvalloissa alkoi muodostua kansallisia ja maailmanlaajuisia mediajättejä (Time-Warner ja Disney) ja myöhemmin saivat alkunsa tunnettujen mediamogulien (Murdoch, Kirsh, Berlusconi) konglomeraatit. Ensimmäinen median keskittymisaalto oli horisontaalista (kilpailevien yritysten fuusioitumista) tai vertikaalista (tietyn mediumin koko jakeluketjun hallintaan pyrkivää). Globaalien mediakonvergenssin aikana keskittyminen on pikemminkin diagonaalista, eli se perustuu yritysten haluun saada fuusioiden, konsolidoitumisen, ristiinomistusten tai strategisten allianssien kautta hallintaan monia eri julkaisualueita ja jakeluketjuja. Konvergoitunut monimedia (*cross media*) lietsoo ristiinomistuksia (*cross ownership*). Kun diagonaalisesti laajentunut mediayritys häirii monella jakelusektorilla, kasvaa samalla mediabrandien merkitys eri jakelukanavien sisältöä yhdistävänä tekijänä. (Doyle 2002, 21–30, 135–9; Meier & Trappel 1998; Jyrkiäinen 1994, 62–73.)

Mediaregulaatio on perinteisesti rajoittanut eri viestintävälineiden ristiinomistusta. Ristiinomistuksia koskevia rajoituksia on kuitenkin viime vuosina purettu monissa maissa. Deregulaation perusteena on kasvava globaali kilpailu, jossa selviäminen edellyttää vahvojen yritysten sallimista. Euro maiden kilpailukyky on 1980-luvulta alkaen jatkuvasti heikentynyt IT-alalla ja audiovisuaalisilla markkinoilla suhteessa Yhdysvaltoihin ja laitevalmistuksessa suhteessa Japaniin ja muihin Aasian maihin (Bartle 2002). EU:n viestintäpolitiikkaa on linjannut oletus, että löyhä regulaatio parantaa media-alan kilpailukykyä ja synnyttää vahvoja yrityksiä. Samalla on uskottu, että mediatarjonnan kasvu ja mediakäytön muuttuminen entistä voimakkaammin tilausperustaiseksi vähentää sääntelyn tarvetta. Kumpikaan oletus ei ole toistaiseksi osoittautunut vedenpitäväksi.

EU on kehittänyt kilpailusääntelyä ja valvontaa, joka pyrkii estämään määrävän markkina-aseman väärinkäyttöä. Mediayritysten keskittymiskehitystä

tämä ei ole merkittävästi hillinnyt (Papathanassopoulos 2002, 111–7). Mediaomistusten keskittymiskehitys epäilemättä jatkuu talouden globalisoituessa. Julkinen sääntely joutuu tasapainoilemaan taloudellisen konvergenssin lupaamien yritystoiminnan mahdollisuuksien ja keskittymisen aiheuttamien sisältöuhkien kuten tarjonnan yksipuolistumisen välillä.

Toistaiseksi ei ole näyttöä siitä, että pelkkä kilpailuregulaatio vastaisi digitaalisen median sääntelytarpeisiin (Doyle, 2002, 170–1; Iosifidis 2002) tai että kanavatulva takaisi tv-tarjonnan monipuolisuuden, moniarvoisuuden tai hyvän palveluiden laadun (Humphreys 2000, 88–90). Silti esimerkiksi EU:n radiotaajuuspolitiikka pyrkii lähinnä taajuuksien maksimaalisen tehokkaaseen käyttöön markkinaperusteisesti (Euroopan komissio 2003c, 4 ja 2003b, 25–30).

Uusin ilmiö mediabisneksessä on kaupallisen median omistusten siirtyminen kansallisen pääoman hallusta ylikansallisille sijoitusyhtiöille. Suomessakin toimivista mediayhtiöistä sijoitusyhtiöiden haltuun ovat siirtyneet äskettäin SBS-*ketju*, Canal+ sekä television jakeluyhtiö *Digital* omistaja TDF. Medianomistuksen siirtyessä tuottoa hakevien suursijoittajien haltuun, eivät omistusten keskittymisen tai sisältöjen viihteellistymisen trendit ainakaan heikkene.

Globalisoituvassa ja kaupallistuvassa mediamaisemassa on tärkeää, että kansallisen tason viestintäpolitiikalla pyritään turvaamaan moniarvoista ja monipuolista ohjelmasisältöä tarjoavan tv-toiminnan edellytykset ja myös riittävä asiaohjelmiston määrä. Käsittelen seuraavassa sitä uhkaa, että tv-journalismi jää "viihdetulvan" alle tai viihteellistyy sisäisesti.

6.3. Televisiojournalismin ja sen ympäristön viihteellistyminen

Digitalisoinnin merkittävin vaikutus alkuvaiheessa näyttää olevan televisio-tarjonnan ja -viihteen määrän kasvu. Uuden kanavatilän täyttäminen ohjelmilla ilman merkittäviä uusia tulonlähteitä voi johtaa halvalla tuotettujen ohjelmien lisäämiseen. Käytännössä halvimmat ohjelmat eivät voi olla laatudraamaa tai laatujournalismia.

Käsittelen seuraavassa erikseen television yleistä viihteellistymistä ja kysymystä tv-journalismin sisäisestä viihteellistymisestä tai keventymisestä.

6.3.1. Television yleinen viihteellistyminen

Isossa-Britanniassa Charlotte Brunson (2003) ja kumppanit (Brunson et al. 2001) ovat todenneet faktaviihteen ja lifestyle-ohjelmien lisääntyneen digiaikana. Lisääntynyt kanavatarjonta ja kilpailu ovat kasvattaneet kevyiden harrasteohjelmien, kuten kokkausta, puutarhanhoitoa ja kodin kunnostusta käsittelevien

ohjelmien osuutta parhaan katseluajan ohjelmistossa. Samalla muunkinlaisen viihteen määrä on kasvanut. Niiden tilalta alkuillaan ohjelmapaikoilta on poistunut muun muassa vakavan tv-dokumentarismien muotoja, mutta myös viihdedraamaa, kuten tilannekomedioita (*sitcom*).

Näitä muutoksia voi pitää osoituksena konsumeristisen, keskiluokkaisen ja kotikeskeisen elämäntavan entistä vahvemman roolista televisiokulttuurissa. Luultavasti tämä muutos ei edusta tiedoista sisältölinjausta tv-yhtiöissä, vaan kehitys on kulkenut kustannussäästöjen hakemisen kautta. Harrasteohjelmat ja monet muut ei-fiktiivisen viihteen muodot ovat suhteessa katsojalukuihin halvempia tuottaa kuin esimerkiksi ajankohtaisohjelmat ja vakavat dokumentit. Kuten Brunsdon toteaa, lifestyle-ohjelmissa ei välttämättä ole mitään vikaa, mutta kannattaa olla varuillaan sen suhteen, mitä ohjelmistoista poistuu (Brunsdon 2003, 18–19). Vuonna 2003 kritiikki BBC:n tarjonnan keventymisestä aiheutti myös lupauksia suunnan muuttumisesta. Yhtiön tuolloinen pääjohtaja Greg Dyke ilmoitti "Looking Ahead" -raportissa keväällä 2003 yhtiön vähentävän lifestyle-ohjelmistoa ja painottavan jälleen taiteen, politiikan ja ajankohtaisjournalismin alueita. (BBC 2003).

Mikä on sitten tilanne Suomessa? Lehdistössä erityisesti Yleisradiota syytetään helposti tv-tarjonnan viihteellistämistä (esim. Fränti 2004). Siitä ei kuitenkaan ole suoranaista näyttöä³⁸. Suomessa viihdetulva ei ylipäätään vielä digi-tv:n alkuvuosina ole jyrännyt asiaohjelmistoa alleen, mikä seikka on nimenomaan YLE:n ansiota. Kotimaisten pääkanavien tv-ohjelmistojen monipuolisuutta tutkineet LVM:n selvitykset (Aslama & Wallenius 2003, 2004 ja 2005) osoittavat selvästi, että informatiivisuus on lisääntynyt YLE:n pääkanavilla.

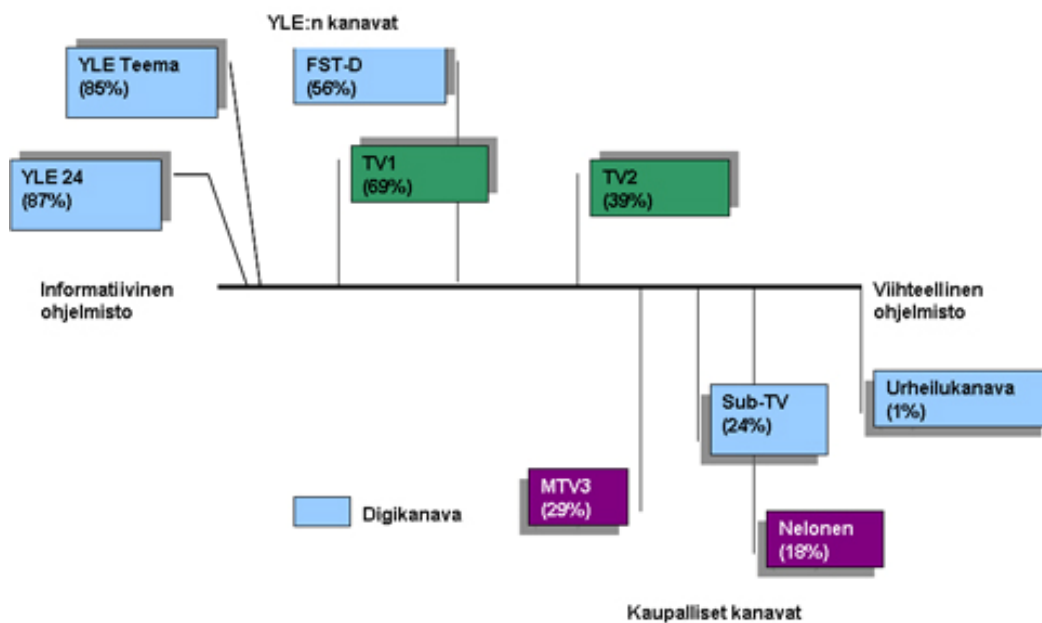
YLE:n digikanavilla asia- ja kulttuuriohjelmat hallitsevat ohjelmistoa erityisen selvästi, samalla kun ohjelmiston "kotimaisuusaste" on suuri. Myös MTV3-kanava on vähentänyt viihteen osuutta, mutta toisaalta kotimaista asiaohjelmistoa on siellä osittain korvattu amerikkalaisella journalismilla. MTV3:n osalta viihteen vähentämisessä on kyse konsernin sisäisestä kanavaprofiloinnista, koska viihdeohjelmistoa on koottu SubTV:lle. Viihteellistyminen keskittyy SubTV:n ohella Neloselle, joita molempia voi pitää nuorisoyleisölle suunnattuina kanavina ja jotka molemmat käyttävät runsaimmin yhdysvaltalaisista ohjelmistoa. (Emt.)

MTV3:n profiili on toistaiseksi säilynyt varsin monipuolisena yleiskanavana. YLE:n kahden analogisen ja kolmen digitaalisen kanavan tarjonnasta yli 60 prosenttia muodostui vuonna 2002 ajankohtais-, asia-, ja opetusohjelmista sekä uutisista. MTV3:n ohjelmistosta informatiivista oli kolmasosa ja Nelosen ohjelmistosta kuudennes. SubTV:tä lukuun ottamatta kaikki valtakunnalliset digikanavat tarjosivat parhaan katseluajan ohjelmistossa vähemmän viihdettä kuin analogiset pääkanavat (Aslama & Wallenius 2003, 7–8, 72–75). Vuoden 2004 selvityksessä kokonaiskuva ei ole juurikaan muuttunut. YLE:n informatiivisten

³⁸ Lehdistön YLE-kriittistä asennetta lietsoi alkuvuonna 2003 tapahtunut YLE:n radiokanavien uudistus, johon näytti liittyvän musiikki- ja sisältölinjausten viihteellistymistä. Oletan radiouudistuksen kritiikin johtaneen perusteetta väitteisiin, että myös YLE:n tv-kanavilla olisi tapahtunut viihteellistymistä.

ohjelmien osuus on edelleen kasvanut. Kaupallisilla kanavilla ulkomaisen fiktion osuus on hieman laskenut, mutta niillä esiintyy entistä enemmän infotainment-tyylisiä viihteellisiä asiaohjelmia. Aslama ja Wallenius puhuvatkin ohjelmatyyppien vaikeasti tulkittavista hybrideistä. Vastaava asian ja viihteen sekoittuminen on havaittu Ruotsin "Svenskt TV-utbud" -raporteissa, joissa nk. sekaohjelmille (*blandprogram*) on oma ohjelmaluokka. Vuonna 2004 digitarjonnin tuntimäärä oli kotimaisilla kanavilla kasvanut noin 6 % edellisestä vuodesta yli 310 viikkotuntiin, Teemalla ja FST-D:llä selvästi eniten. Analogisten pääkanavien tarjonta oli 398 viikkotuntia. (Aslama & Wallenius 2005, 19–23, 54–55, 103)

Selvitysten perusteella digitalisoiminen näyttääkin viihteellistymisen sijaan lisänsen Suomessa kanavaprofilointia ja tarjonnin polarisoitumista. Osa kaupallisista kanavista tarjoaa entistä enemmän viihdettä ja informatiivinen ohjelmisto jää entistä enemmän YLE:n vastuulle. Wallenius ja Aslama (emt.) havainnollistavat polarisoitumista seuraavalla kuviolla, jossa kotimaiset pääkanavat on sijoitettu janalle suhteessa informatiivisen ohjelmiston määrään. Huomattakoon, että kaikki urheiluohjelmat on tulkittu viihdeohjelmiksi.

Kuva 7. Kotimaiset analogiset ja digitaaliset valtakunnalliset tv-kanavat informatiivisuus–viihteellisyys -akselilla vuonna 2004. Prosenttiluvut viittaavat kanavan informatiivisten ohjelmien osuuteen. Urheiluohjelmat on tulkittu viihdeohjelmiksi. (Aslama & Wallenius 2005, 103)

Kotimaisiin valtakunnallisiin kanaviin ja perinteisiin ohjelmiin kohdistuva analyysi ei kuitenkaan anna aivan täyttä kuvaa suomalaisen television muuttumisesta. Maksu-tv-tarjonnin sekä erityisesti ei-perinteisen tv-toiminnin, kuten mak-

sullisen peli- ja chat-viihteen määrä on digiaikana kasvanut Suomessa selvästi.³⁹ Esimerkiksi SubTV täyttää Peliputki-brandin alle kootuilla SMS-peleillään kaikki keskipäivän hiljaiset tunnit. Nelonen käyttää digitaalista lisäkanavaansa toistaiseksi vain urheilulähetyksiin ja SMS-pelipalveluihin. YLE tarjoaa varsinaisen lähetyksajan ulkopuolella mm. kännykällä pelattavia tietokilpailuja ja televisioi kiinteällä kameralla YleX-radiokanavan aamulähetystä TV2:ssa SMS-chatin tukemana. SMS-pelien, tv-chattien ja -visailujen kaltaisiin vuorovaikutteisiin tv-konsepteihin osallistuvat katsojat paitsi tuottavat keskeisen osan sisällöstä tekstiviesteillään ja puheluillaan, myös maksavat puhelinlaskussaan omasta "sisältötuotannostaan".⁴⁰

Suomalaisen digi-tv-tarjonnan voi sanoa siirtyneen kevään 2004 aikana entistä viihdevetoisempaan vaiheeseen erityisesti uusien, LVM:n selvityksissä näkyvämmien kanavien kautta. Canal+ toi maaliskuussa 2004 kolme maksu-tv-kanavaansa myös maanpäälliseen digijakeluun. Toukokuussa 2004 aloitti viikonloppulähetyksensä ensimmäinen suomalainen pornokanava, Sextv, joka toimii toistaiseksi ilmaiskanavana Digitan minilisenssin⁴¹ turvin lähettäen kovaa pornoa ja seksipalveluiden mainoksia neljä tuntia viikossa. Kotimaisen Vizor Oy:n digikanava "TV Viisi" aloitti toimintansa maaliskuussa 2004 lanseeraten musiikkivideojukeboxin ja joukon muita halvalla tuotettuja ohjelma- ja mainospalveluita. Pian kanava siirrettiin Suomessa monia paikallisradioita omistavan SBS Finland Oy:n haltuun ja lanseerattiin uudelleen marraskuussa nimellä "The Voice TV". Samalla kanava profiloitiin uudelleen musiikkivideokanavaksi, johon kytkeytyy SMS-palveluita ja -kilpailuja. Emoyhtiö SBS Broadcasting SA on tuottanut vastaavan Voice-kanavakonseptin myös muihin Pohjoismaihin, ja se omistaa myös Canal+:n pohjoismaista tuotemerkkiä edustavan C More -yhtiön. Elokuussa 2005

³⁹ LVM-selvityksessä (Aslama & Wallenius 2005) suurin osa SMS-peleistä ja -viihdestä jätettiin ohjelmaluokittelujen ulkopuolelle, mutta esim. MTV-3:n juonnettu "tietämättömyyskilpailu" Ring-a-ling sijoitettiin viihdeohjelmiin.

⁴⁰ Suomessa tv-chattia kokeiltiin ensimmäisenä 5.6.2000 nuorisolle suunnatussa Alma Median TVTV!-kaapelikanavalla, joka syksyllä 2001 yhdistettiin digitoimiluvan saaneen Citytv:n kanssa SubTV-kanavaksi. Säännöllisen tv-chatin aloitti helmikuussa 2001 antenniverkossa toimiva paikallistelevisio TV-Tampere. Se oli vuoden 2003 lopulla myös Suomen ensimmäinen katsojien kuvaviestejä välittävän MMS-chatin käynnistäjä. TV-chattien puhelinmaksutuottojen on arveltu olevan varsin merkittäviä suhteessa toiminnan kuluihin, mutta suurimman osan viestimaksuista on arveltu menevän teleoperaattoreille. Tv-chattien sisältö eroaa netti-chattien sisällöstä siten, että suuri osa tv-chattien viesteistä kohdistetaan juontajalle tai valvojalle (moderaattorille) pikemmin kuin toisille käyttäjille. Television juokkoviestinluonne vaikuttaa nähtävästi käyttäjien orientoitumiseen. (Andersson 2004; Sihvonen & Suominen 2002; Karimäki 2002.)

⁴¹ Digita-yhtiöllä on oikeus minilisenssin turvin myydä kenelle tahansa digi-tv:n lähetyksaika, kunhan lähetykset jäävät neljään viikkotuntiin tai kertaluonteisiksi.

SBS, jonka omistajina on ollut sen perustajan Harry Sloanin ohella mm. Liberty Global ja Disney-konserniin kuuluva ABC, myytiin kansainvälisille sijoitusyhtiöille reilun kahden miljardin euron hintaan.

Kotimainen tv-tuotanto jää kiristyvässä nuorisomusiikkiohjelmien kilpailussa tappiolle: Nelosen 4Pop ja SubTV:n raikkaasti ja journalistisesti toteuttama musiikkiohjelma Sessions ilmoittivat syksyllä 2004 lopettavansa toimintansa. Näitä aikaisemmin lopetettiin YLE:n Lista-ohjelma.

Canal+, Sextv ja Voice TV edustavat lähinnä ylikansallisen sisällön versiointiin ja lokalisointiin perustuvia kanavakonsepteja, joilla taloudellisista syistä on todennäköisesti entistä merkittävämpi asema suomalaisen digi-tv:n tulevaisuudessa. Canal+ on entistä vahvemmin lokalisoimassa kanaviaan Suomessa tuomalla tänne räätälöityä sisältöä. Yhtiö aloitti syksyllä 2005 suomalaisille räätälöidyn Canal+ Sport -kanavan, joka on hankkinut oikeudet mm. jalkapallon A-maajoukkueen kotiotteluihin ja jääkiekon SM-liigan runkosarjaan. Vastaavaa ilmiötä edustaa pohjoismaisen Music Television Nordicin jakaminen neljäksi erilliseksi kanavaksi Suomeen, Ruotsiin, Norjaan ja Tanskaan. MTV Finland käynnisti toimintansa syksyllä 2005, suomeksi juonnettuna ja tekstitettynä.

Suomalaisten tv-sisältöjen viihteellistyminen näyttää siis tapahtuvan uusien kansainvälisten toimijoiden vetämänä. Kehityksen suuntaa ja vauhtia on vaikea ennustaa. Mediamarkkinoiden globalisaatio voi muuttaa toimijoiden profiileja ja strategioita nopeastikin. Tammikuun lopussa 2005 Alma Media myi Broadcasting-yksikkönsä, johon kuuluvat mm. MTV3, SubTV ja Radio Nova, Bonnierille ja Proventukselle, jotka samalla luopuivat Alma Media -omistuksestaan. Ruotsalaisomistaja ei kuitenkaan ainakaan vielä ole tehnyt näyttäviä uusia sisältölinjauksia suomalaisilla kanavilla, mutta kehitystoiminnan painopiste näyttää siirtyneen SubTV-kanavan puolelle, joka on jatkuvasti lisännyt katsojamääräänsä.

Varsin uusi televisioviihteen ilmiö Suomessa on ns. tosi-tv-ohjelmiston lisääntyminen. Joillain tosi-tv-ohjelmilla voi olla yhteyksiä myös journalismiin.

Tosi-tv on lyhenne suomennoksesta todellisuus-tv (*Reality TV*), jolla on kuvattu todellisten ihmisten ja tilanteiden pohjalta tehtyjä viihteellisiä ohjelmia. Tosi-tv ei kuitenkaan ole vakiintunut yhtenäinen ohjelmatyyppi, koska tosi-tv-ohjelmoina puhutaan keskenään hyvin erilaisista ohjelmista, opettavaisesta TV2:n Elämäni eläimet -sarjasta (Animal Hospital, BBC 1994–2004) Nelosen "Törkytorstain" Duudsonien tai Jackass-ryhmän kylähullutempauksiin. Koska tosi-tv-ohjelmien osallistujien toiminta on yleensä vahvasti manipuloitua ja roolitettua, voitaisiin puhua myös näennäistodellisuus-tv:stä (*Pseudo Reality TV*). Ehkä myös käsite *tavis-viihde* voisi tulla kyseeseen, sillä erilaisia tosi-tv-ohjelmia yhdistää ns. tavallisten ihmisten rooli esiintyjinä ja osallistujina.

Annette Hill (2002; 2005) sijoittaa tosi-tv-ohjelmat perustellusti laajempaan ei-fiktiivisen viihteen tai asiaviihteen (*factual entertainment*) ryhmään. Nimenomaan ei-fiktiivisen ohjelmiston viihteellistyminen näyttää olevan tyypillistä nykyiselle tv-kulttuurille (ks. myös Corner 2002).

Tosi-tv:n historiaa voi sijoittaa mm. piilokameraohjelmiin, visailuihin, peli- ja treffiohjelmiin, sensationalistisiin talk show -ohjelmiin sekä dokumentarismiin. Todellisuusvihteen uutta aaltoa synnytti erityisesti Rupert Murdochin

1986 perustama Fox Network, joka uutena yleisradioyhtiönä aloitti rajun kilpailun kolmea perinteistä yhdysvaltalaisista network-yhtiötä (CBS, NBC, ABC) vastaan. Fox tarvitsi paljon halpaa ohjelmaa ja erottuvaa profiilia. Yksi ensimmäisistä Foxin tuottamista uusista halpiskonsepteista oli *Cops (Lain nimessä)*, jossa seurattiin ja dramatisoitiin poliisien kenttätöitä. CBS vastasi pian haasteeseen *Rescue 911* -ohjelmallaan. (Hietala 2003.) Vuonna 1997 Fox alkoi toimittaa televisiovihteeksi kotivideoiden ohella myös valvontakameroiden kuvaa *Video Justice* -sarjassaan, joka jatkuu edelleen. Jo tätä ennen maan kaapelikanavat olivat alkaneet aktiivisesti pyytää yleisöltä videomateriaalia onnettomuus- ja rikospaikoilta. Kotimainen, vuonna 1989 käynnistynyt ja edelleen TV2:ssa jatkuva *Poliisi-TV* on osaltaan tämän perinteen jatkoa ja kotimaisen tosi-TV:n pioneereja.⁴²

Tosi-tv:n esihistoriaan vaikutti myös yhdysvaltalaisen *direct cinema* -dokumentarismien (ks. Bacon 2001) siirtyminen televisioon 1970-luvulle tultaessa. Tavallisten ihmisten arkea pitkään kuvaavien seurantadokumenttien lähtölaukauksena voidaan pitää yhdysvaltalaisen julkisen palvelun yhtiön (Public Broadcasting System, PBS) vuonna 1973 tuottamaa 12-osaista sarjaa *An American Family*. Sarja seurasi vuoden ajan amerikkalaista perhe-elämää ja herätti huomiota kuvatessaan mm. perheen homoseksuaalisen pojan drag-show -vierailuja ja vanhempien päätymistä avioeroon. Sarja sai seuraavana vuonna vastineensa BBC:llä, jonka *The Family* seurasi työväenluokkaisen Wilkinsin perheen elämää. Myöhemmin tämän kaltaisia sarjamaisia seurantadokumentteja on alettu kutsua dokusaippuaksi (*docusoap*). Suomessa perinteen suoraa jatkumoa oli TV2:n sarja *Tammelantori*, joka seurasi torikahvilan pitäjien elämää syksyllä 2000 ja uusina jaksoina vuotta myöhemmin. (Solla 1999; Winston 1995, 205, 233).

Dokusaippuan perinteestä on myöhemmin haarautunut perinne, joka seuraa maineensa kukkuloilta alamäkeen liukuneiden skandaalijulkisten arkea (*The Anna Nicole Show* ja *The Osbournes* -sarjat tai niiden suomalainen vastine *McCoy's Show*). Toinen vaikutusvaltainen dokusaippuan muunnos kehittyi vuonna 1992 musiikkikanava MTV:llä *The Real World* -konseptin myötä. Sarjassa seitsemän toisilleen tuntematonta ihmistä eristetään asumaan yhteiseen kotiin, jonne piilotetun pienet kamerat rekisteröivät ryhmän sosiaalista toimintaa. Konsepti elää MTV-kanavalla edelleen. Teppo Turkki ohjasi konseptista suomalaisen version *Seitsemän suomalaista*, joka toteutettiin yhteistyössä Tampereen taiteen ja viestinnän oppilaitoksen opiskelijoiden kanssa ja esitettiin alkuvuonna 1997 lyhyenä sarjana TV2:ssa.

⁴² Suomen ensimmäisenä tosi-tv-sarjana voidaan ehkä pitää syyskesällä 1983 kuutena jaksoneuvon lähetettyä *Aikapommi*-sarjaa. Sen tavoitteet eivät kuitenkaan olleet ainakaan pelkästään viihteelliset. Jorma Molariuksen tuottamassa sarjassa sekalainen joukko ihmisiä (mm. professori Antti Eskola, rouva Pirkko Liinamaa, kullankaivaja Eero Rinne, taiteilija Kauko Röyhkä, mannekiini Riitta Väisänen ja psykologi Pehr Charpentier) oli suljettu kolmeksi päiväksi pommisuojuksi lavastettuun studioon. Kamera ei taltioinut osallistujien suihkussa käymistä tai alkoholinkäyttöä, kuten Suomen Big Brotherissa, vaan lähinnä keskusteluja, joissa pohdittiin mm. suursodan uhkaa, ryhmädynamiikkaa ja eristyksen synnyttämää stressiä.

Kun Real World -konseptiin keksittiin yhdistää yleisöäänestys, jossa katsojat saivat yksi kerrallaan pudottaa ryhmän osallistujia pois, syntyi ns. Big Brother -konsepti. Sarja alkoi Hollannista kesällä 1999 ja versioitiin sittemmin kahteentoista Euroopan maahan, Yhdysvaltoihin, Argentiinaan ja Australiaan. Siitä kehiteltiin pian myös erilaisia muunnelmia. (Ticknell & Raghuram 2002.)

Big Brother -konseptissa alkuperäisen dokusoapin vaikutteet dokumenttielokuvan *direct cinema* -perinteestä ja sen sosiaalisesta realismista olivat vaihtuneet kameroiden tirkistelevään läsnäoloon ja nöyryytysmentaliteettiin. 1980-luvun mediafobioissa pelättiin, että yhteiskunnan valtakoneistosta tulee isoveli, joka kontrolloi yksilön toimia. Tämä kauhukuva ei ole toteutunut, vaikka turvakameroiden määrä on lisääntynyt. 2000-luvun isoveli on pikemminkin tirkistelytelevision kasvoton massayleisö. John Corner arvelee, että dokumentaarisuuden perinteessä tapahtunut muutos heijastaa kriisiä koko modernin julkisuuden ideassa, josta on kadonnut solidaarisuus ja kansalaisuus, ja tilalle on tullut konsumeristinen yleisön suosion vaatimus (Corner 2002, 265–266).

Tosi-tv-ohjelmiin liittyy vakavia eettisiä ongelmia, kuten sarjoihin osallistuvien tavallisten kansalaisten yksityisyyden suojan ja jopa mielenterveyden mureminen. Ehkä vakavin huoli kansalaisten kannalta on kuitenkin siinä, että tavallisen ihmisen esiintyminen mediassa leimautuu näiden ohjelmien kautta narsistiseksi minuuden brandaukseksi ja potentiaaliseksi pilkan kohteeksi (vrt. Andrejevic 2002, 268).

Tosi-tv:llä ja asiaviihteellä on ainakin välillisiä yhteyksiä journalismiin. Ensinnäkin tosi-tv-ohjelmien suosio on kytköksissä viihdelehdistön intoon nostaa näiden ohjelmien julkkiksia tai hetken julkkiksiksi muuttuneita taviksia myös journalismin päiväjärjestyksen osaksi. Toisekseen tosi-tv-ohjelmien tullessa olennaiseksi osaksi television ei-fiktiivistä ohjelmistoa, heijastuu se myös katsojien televisiosuhteeseen ja television rooliin dokumentaarisena, todellisuutta käsittelevänä mediumina. Intiimin tunnustuksellisuuden, tirkistelyn ja nöyryyttämisen tullessa osaksi ei-fiktiivisen televisioviihteen arkipäivää (White 1997), on vaara, että tapa vaatia ja houkutellessa haastateltavilta henkilökohtaisia tunnuksia, avautumista ja paljastuksia pinttyy myös tv-journalismiin. Tällöin voidaan puhua jo tv-journalismin "tabloidisaatiosta", johon suhtaudun kohtuullisen kriittisesti, vaikka hyväksyn journalismiin myös viihteellisiä elementtejä (vrt. Langer 1998).

6.3.2. Televisiojournalismin sisäinen viihteellistyminen

Journalismin viihteellistyminen ei ole uusi puheenaihe tai ilmiö. Pikemminkin viihteellistyminen on kuulunut journalismin kehitykseen läpi modernin ajan. Mitä laajempia kansankerroksia on vähitellen tullut journalismin yleisöksi luku-aidon lisääntymisen ja kaupungistumisen myötä ja mitä selvemmin journalismista on tullut itsenäinen myyntituote, sitä populaarimmaksi ja viihdyttävämmäksi journalismi on pyrkinyt muuttamaan.

Sensationalistisesta viihdejournalismista on puhuttu "tabloid-journalismina".⁴³ Tabloidista johdettu käsite '*tabloidization*' syntyi 1990-luvulla kuvaamaan halpahintaisen sensaatiojournalismin lisääntymistä niin lehdistön kuin television puolella (Esser 1999; ks. myös Nieminen & Pantti 2004, 94–98).

Esimerkiksi Jean Chalaby kokee viihteellistymisen astuneen aivan uudelle tasolle 1990-luvulla, mediabisneksen globaalien fuusioiden aikakaudella. Hän näkee ympärillään journalismia, joka on tehty viihdyttämään, jossa kuvat ovat tärkeämpiä kuin ideat, tunne tärkeämpää kuin analyysi, jossa yksinkertaistus ja dramatisointi lisääntyvät ja jossa rikokset, katastrofit ja julkiset saavat tilaa yhteiskunnallisten asioiden kustannuksella. Chalabyn mukaan Yhdysvalloissa esimerkiksi television ulkomaan uutisointi on puolittunut vuosikymmenen aikana. (Chalaby 2000, 37–38)

Chalabyn pessimismin perusteita (anglo)amerikkalaisessa kontekstissa on vaikea arvioida, mutta suomalaisen median osalta en näe aihetta noin synkkään näkemykseen. Journalismin viihteellistyminen todennäköisesti etenee mediakilpailun kiristyessä ja kansainvälistyessä edelleen, mutta muutokset eivät kuitenkaan ole olleet dramaattisia.

Suomessa median viihteellistyminen näyttää koskettavan enemmän lehdistöä kuin televisiota. Kotimaiset aikakauslehdet ovat joutuneet vastaamaan etenkin ruotsalaisen Aller-kustantamon *7 päivää* -lehden synnyttämään kilpailuun, jolloin mm. tv-lehti *Katso* päätyi "sirkustaittoon" ja julkisjournalismiin (Elfving 2004). Vaikka journalismin roska- ja julkisjournalismi lisääntynyt, ei muutos ainakaan selvästi heijastu valtaviiran asiajournalismiin.⁴⁴

⁴³ Tabloidin käsite pohjautui Burroughs, Wellcome & Co -lääkeyhtiön vuonna 1884 pillereilleen rekisteröimään tavaramerkkiin. Käsite liitettiin jo 1900-luvun alussa uusiin "helposti nieltäviin" viihdelehtiin halventava nimityksenä. Tabloidilla viitataan myös suhteellisen neutraalisti lehden 11 x 17 tuuman sivukokoon. Pieni koko yhdistyy iltapäivälehtiin koska, se sopii kioskimyyntiin, kun taas broadsheet soveltuu paremmin tilauspohjaiseen kotijakeluun, jossa lehden tulee mahtua postiluukusta. Usein tabloid-koko lyhentää juttuja ja lisää irtonumerojakelua, mikä voi houkuttaa lööppimäiseen sensaationalismiin. (Herkman 2005, 285–288; Esser 1999.) Ruotsissa liki kaikki päivälehdet ovat siirtyneet joko tabloidiin tai eurotabloidiin eli berliner-kokoon. Englannissa tabloidiin ovat äskettäin siirtyneet mm. *The Times* ja *Independent*.

⁴⁴ Esimerkki suomalaisen journalismin tabloidisaatiosta: MTV3:n uutistoimittaja Vesa Kallionpää sai 5.5. 2004 kansanedustaja Rosa Meriläisen haastatteluun pian sen jälkeen kun *Image*-lehti oli kertonut tämän käyttäneen kannabista vuotta aiemmin. Lyhyt haastattelu päättyi siihen, että Meriläinen ilmoitti voivansa huonosti sanomalla "anteeks, mua pyörryttää" ja kävi lattialla polvilleen. Uutislähetys näytti aiheen käsittelyn kannalta tarpeettoman sairaskohtauksen haastattelun lopussa. Seuraavan päivän *Ilta*-lehti jatkoi teemaa tulkitsemalla asiaa näin: "Totuus romahdutti kansanedustajan polvilleen" (Korhonen 2004). Meriläinen on hyvä esimerkki myös siitä, miten poliitikko itse hakeutuu viihdejulkikseksi. Hän vieraili syksyn 2003 ja kevään 2004 aikana journalististen ohjelmien ohella (TV1:n *Yökotai*, TV2:n *Ajankohtaisen kakkosen* teemailta ja MTV3:n *Vaarallinen risteys*) mm. seuraavissa viihdeohjelmissa: *Leikin varjolla* (TV2 25.9.03), *Uutis-*

Viime vuosien tutkimus on antanut joitain viitteitä suomalaisenkin televisiojournalismin viihteellistymisestä (Salste 2000, Mäkinen 2001, Rappe 2004). Aihe on kuitenkin varsin tulkinnanvarainen ja vaikeasti tutkittava.

Televisiossa viihdejournalsmi voi tarkoittaa esimerkiksi kevyiden journalististen puheohjelmien ja talk show -ohjelmien lisääntymistä vakavan asiajournalismin ja tv-dokumentarismin sijaan. On mahdollista tulkita tv-journalismin viihteellistymistä myönteisenäkin ilmiönä niin, että se ilmentää halua puhutella laajoja kansalaispiirejä eliittiryhmien sijaan (Langer 1998). Se voi kuitenkin merkitä myös työläiden tutkivan journalismin muotojen, reportaasien ja muun "kenttäjournalismin" vähenemistä ja kevyesti rupattelevan "sohvannurkkajournalismin" lisääntymistä. Tällöin tarjonta yksipuolistuu. On syytä kiinnittää huomiota myös muihin journalismin laatuksiteereihin kuin viihdyttävyyteen, esimerkiksi vaikuttavuuteen, keskustelevuuteen ja syvällisyyteen.

Niin sähköinen kuin graafinen journalismi operoi entistä monimuotoisemmassa ja runsaammassa mediaympäristössä, jossa liikkuu myös monenlaisia journalismin viihteellisiä tai kaupallisesti orientoituneita plagiaatteja. Tarjolla on yhä enemmän PR-tavoitteisiin kytkeytynyttä "*parajournalismia*", kuten Schudson (2003, 3) sitä nimittää. John Hartleyn (2000, 40) mukaan yhtä suurempi osa sähköisen median toimittajista on nykyään pikemminkin "hymyilyn ammattikunta" (*smiling professions*) kuin journalisteja; he ovat isäntiä, emäntiä ja PR-henkilöitä, joiden tehtävänä pitää yllä mukavaa mielialaa ruudussa.

Viihteellistyminen liittyy tv-journalismissa lähinnä talk show -ohjelmiin sekä ns. *lifestyle*-ohjelmiin, joita Suomessa on kutsuttu yleensä palvelu- tai harrasteohjelmiksi. Suomen pääkanavilta ei kuitenkaan löydy selviä merkkejä kevyiden palveluohjelmien lisääntymisestä: niiden määrä on säilynyt neljässä prosentissa. Määrälliset arviot eivät anna suorita todisteita myöskään talk show -ohjelmien määrän merkittävästä kasvusta. Näiden ohjelmien luokittelu ei kuitenkaan ole helppoa. Esimerkiksi Aslama & Wallenius (2003, 105) sijoittavat osan talk show-ohjelmista asiaohjelmiin, mutta esimerkiksi *Joonas Hytönen Show'n* (MTV3) ja *Hyppönen Enbuske Experiencen* (Nelonen) "puheviihteeksi". Hellmanin (1999) luokittelussa kaikki talk show -ohjelmat sen sijaan on pantu samaan luokkaan puheohjelmien kanssa. Vaikkei talk show -ohjelmien määrä olisi kasvanut, niiden yleinen näkyvyys sen sijaan näyttää olevan kasvussa, mikä osaltaan kytkeytyy mediakonsernien yksiköiden väliseen "ristiinpuffaukseen" (*cross-promotion*) ja iltapäivälehtien lisääntyneeseen rooliin tv-ohjelmien markkinoinnissa (Herkman 2005).

Talk show -ohjelmien sisällä tietynlainen parajournalistisuus näyttää meilläkin lisääntyneen. Viihteellinen talk show saa helpoimmin studiovieriksi muusikoita, joilta on juuri ilmestynyt levy, kirjailijoita, joilta on ilmestynyt kirja, maljeja, jotka ovat aloittamassa uraa juontajina tai poliitikkoja, joilla on tarve tehdä

vuoto (TV1 17.1.04), Umpimähkä (TV2 18.3.04), Levyraati (MTV3 11.4.04) ja Runoraati (TV1 22.4.04). Journalismissa näyttää olevan halu "pudottaa" julkis, joka näyttää saaneen liian runsasta ja myönteistä viihdejulkisuutta.

imagotyötä. Juontajien tapa heilutella musiikkivieraan uunituoretta cd-levyä kameralle on "kuluttajainformaation" ohella tapa studiovieraille markkinointiviestinnällistä lisäarvoa. Kun uuden sukupolven talk show -ohjelmat on lähes poikkeuksetta nimetty "amerikkalaisittain" juontajan nimen varaan, voi sanoa ohjelmien olevan myös juontajiensa imagotyötä. Mikäli talk show -mylly pyörii vain vieraiden ja juontajien imagojen kaupallisen brandaamisen voimalla, lähenyy talk show -journalismi arvelluttavasti PR-teollisuutta.

Viihteellistyminen ei kuitenkaan kytkeydy suoraan digitalisointiin (ks. myös Herkman 2005, 290–296). Kehitys ei myöskään vaikuta suoraan journalismin valtavirtaan tai vähennä yleisön kiinnostusta laatujournalismia kohtaan. Näenäisjournalismin lisääntyminen on ehkä enemmänkin haaste mediakasvatukselle ja medialukutaidolle kuin peruste väittää journalismin muuttuneen viihdeteollisuuden osaksi.

Suomessa on suhteellisen korkea koulutustaso ja hyvä lukutaito. Perinteisesti ahkera lehtien lukeminen näkyy mm. niin, että graafinen viestintä muodostaa edelleen liki 75 % suomalaisen mediabisneksen volyyymistä. Suomalaiset katsovat eurooppalaisittain vähän televisiota eivätkä mielellään maksa kanavista. Vakavan, asiapitoisen sosiaalisen realismin arvostus luonnehtii suomalaisten suhdetta niin televisio-ohjelmiin kuin romaanikirjallisuuteen (Ruoho 2001, 39–40 ja 227–252; Alasuutari 1991; Eskola 1979, 229–230; Jokinen 1997). Nämä piirteet voivat osaltaan suojata suomalaista journalismia nopeilta viihteellistymisen paineilta.

Suomen televisiossa näyttää edelleen säilyvän myös vakavan, syvällisen, taustoihin perehtyneen journalismin elintila. Kuitenkin digi-tv:n alkuvuosina journalistisen ohjelmiston ylläpito on siirtynyt entistä enemmän julkisen palvelun Yleisradioyhtiön vastuulle. Kaupallisten toimijoiden reaktioita lisääntyneeseen sisällön tarpeeseen luonnehtii ulkomaisen ohjelmiston lisääminen ja lähetyksajan käyttäminen tv-chatin kaltaisiin halpispalveluihin. Digitaalisella aikakaudella kotimaisen tv-journalismin elintila näyttäisi siis kytkeytyvän entistä selvemmin YLE:n kanaviin. Siksi julkisen palvelun television asemaan on jatkossa syytä kiinnittää erityistä huomiota.

6.4. Julkisen palvelun television muuttuva rooli ja rahoitus

Edellisessä luvussa kävi ilmi, miten digitalisoiminen on ainakin Suomessa lisännyt kanavien profiloitumista siten, että informatiivisten ohjelmien tarjonnassa on jäämässä yhä selvemmin YLE:n vastuulle. Digitalisoiminen näyttää näin korostavan julkisen palvelun roolia ohjelmiston monipuolisuuden takaajana.

Monet tutkijat ovat kuitenkin nähneet television digitalisoimisen uhkaavan tai ainakin muuttavan julkisen palvelun yleisradiotoiminnan roolia ja kansalaisten yhdenvertaisen palvelun periaatteita (ks. Lowe & Hujanen 2003). Digitalisointi lisää maksullisia mediapalveluita, jotka korostavat mediayleisön roolia pikem-

minkin kuluttajina kuin kansalaisina (Raboy 2003, 44; Chalaby & Segell 1999; Steemers 1998). Kleinsteuber (1998) pitää maksutelevisioon siirtymistä suorastaan digitalisoimisen motiivina, ei vain sen sivuvaikutuksena. Myös Papathanasopoulos (2002, 31, 248) katsoo, että digi-tv on luonut "maksu-yhteiskuntaa" (*pay society*) ja myötävaikuttanut deregulaation toisen aallon syntymiseen Euroopassa.

Onko television digitalisointi siis lopulta vain keino ajaa läpi laajaa kaupallistumisen murrosta? En itse usko digi-tv-lanseerauksen olleen uusliberalistien ylikansallisen salaliiton tulosta. Silti television digitalisoiminen on jo kanavamäärän lisäämisen kautta yhteydessä televisiomarkkinoiden kaupallistumiseen, kilpailun kiristymiseen ja julkisen palvelun kanavien kamppailuun elintilasta.

Eurooppalaisten julkisen palvelun yleisradioyhtiöiden (PSB) asemassa ei digimurroksen myötä ole vielä tapahtunut mitään radikaalia heikentymistä. Pitkemminkin ne ovat EU:n voimakkaimman liberalisointi-innon laannuttua onnistuneet vakauttamaan roolinsa ja osoittamaan tarpeellisuutensa. PSB-yhtiöiden asema Euroopassa näyttää säilyneen varsin vakaalla pohjalla niissä Euroopan maissa, joissa PSB-yhtiö on rahoitettu pelkästään lupamaksuvaroin tai suoralla valtion tuella. EU:n kilpailulainsäädäntö ja komission edellyttämät selkeät julkisen palvelun tehtävien määritelmät (Euroopan komissio 2001) ovat haastaneet lähinnä *mainosrahoitteisten* PSB-yhtiöiden roolia. PSB-kanavien katsojaluvut ovat EU-maissa laskeneet vain 3,5 % vuosina 1995–2003 vaikka kanavatarjonta on moninkertaistunut. Hankalin PSB-yhtiöiden asema on niissä entisen Itä-Euroopan maissa, jossa satelliittikanavat sieppasivat yleisön pian kommunismin kaatumisen jälkeen ja joissa entiset valtion kanavat eivät onnistuneet muuntumaan läntisen mallin mukaisiksi PSB-yhtiöiksi. (Hujanen 2005; Jakubowicz 2004 ja 2006a; Harcourt 2003.)

Pidemmälle tulevaisuuteen katsottaessa julkisen palvelun yleisradiotoimijoilla on kuitenkin aihetta huoleen. Tulevaisuuden pay-media-markkinoilla käyttäjä yhä useammin maksaa mediakäytöstään kulutuksen mukaan ja operaattori välittää tarjonnan kulloinkin kätevimpään päätelaitteeseen, kännykkään, PDA:lle, ADSL-linjaa pitkin PC:lle ja niin edelleen. Liikkuva online-median käyttäjä ei ehkä hyväksy sitä, että erikseen maksettu mediamateriaali kytketään mainoksiin tai lupamaksuihin. Tilauspohjaiset tv-palvelut uhkaavat näin sekä julkisen palvelun yhtiöitä että mainosrahoitteisia palveluita rahoituskriisillä.

Sosiaalisena uhkana maksumedian mallissa on, että kulutuskykyisimmille katsojille suunnattu tarjonta paranee, mutta ilmaisten palveluiden laatu laskee. Tämä kehitys etenee kuitenkin kohtuullisen hitaasti. Esimerkiksi Doyle (2002, 55–57) arvioi massayleisöjen eroosion tapahtuvan hitaasti ja konventionaalisen median pitävän pintansa pitkään. Katsojaluvuilla mitaten perinteiset ilmaiset "kaiken kansan" yleiskanavat ovat edelleen suosituimpia kanavia lähes kaikkialla Länsi-Euroopassa, vaikka lisääntyvä temaattisten kanavien tarjonta on hitaasti leikannut niiden katsojalukuja.

Televisioyleisöjen fragmentoituminen muuttaa myös julkisen keskustelun edellytyksiä televisiossa. Pernilla Severson (2004) on väitöskirjassaan ottanut lähtökohdakseen poleemisesti, että fragmentoituminen voi tuhota television

julkisuusyhteisöt ja mediakonvergenssi tappaa koko television tekemällä siitä monimedian yhden ulokkeen (emt., 19–26).

En itse lähde liikkeelle noin vahvoista hypoteeseistä, mutta on selvää, että mikäli televisiotoiminta muuttuu erityisyleisöjen ja kohderyhmien tilauspohjaiseksi palveluksi, muuttuu myös tv-journalismin ja tv-julkisuuden perusta. Fragmentoituminen voi haitata journalismin kykyä luoda demokraattista yhteisyyttä ja kansalaisuutta ja rapauttaa sen universalistista, jokaista "pätevää ja järjellistä kansalaista" puhuttelevaa retoriikkaa. Yhteinen uutisjulkisuus voi jakautua eliittiutisten ja erilaisten erityis- ja viihdeutisten kentäksi. Personoitu *Daily Me* -journalismi voi synnyttää toisistaan erillisiä "*informaatioghetoja*" (Meritt 1995, 111–2; Lievrouw 2001; Schutz 2000).

Julkisen palvelun yhtiöiltä on perinteisesti edellytetty sekä kansallisen identiteetin, sosiaalisen koheesion ja koherenssin ylläpitämistä että toisaalta erilaisten vähemmistöjen suojelua, moniarvoisuuden ja diversiteetin ylläpitämistä. Näiden periaatteiden yhteensovittaminen saattaa tulla fragmentoituvan mediayleisön aikana entistä vaikeammaksi, varsinkin mikäli rahoituspohja murenee.

Suomessa YLE on ainoana tv-toimijana alusta alkaen pystynyt tarjoamaan lupaamansa uudet digi-tv-kanavat ja onnistunut niiden sisältöprofiilin luomisessa vähintään kohtuullisesti. Kuitenkin digi-tv on horjuttanut YLE:n asemaa sitä kautta, että digitaalisen toiminnan käynnistymiseen liittyviin vaikeuksiinsa vedoten kaupalliset tv-yhtiöt ovat vaatineet taloudellisten velvoitteittensa helpottamista. Keskustelu on kulminoitunut kysymykseen ns. toimilupamaksuista, jota kaupalliset tv-toimiluvan haltijat ovat perinteisesti joutuneet maksamaan Yleisradiolle.⁴⁵

Toimilupamaksua on historiallisesti perusteltu erityisesti sillä, että maanpäälliset tv-kanavat käyttävät toimintaansa radiotaajuuksia, jotka ovat rajallista, kansallista luonnonvaraa. Vastaavaa mallia on hyödynnetty mm. Isossa-Britanniassa ja Ruotsissa. Norjassa toimilupamaksu on otettu käyttöön vuonna 2003 ja maksajana on sikäläinen kaupallinen TV2-yhtiö. Niissä Keski- ja Etelä-Euroopan maissa, joissa toimilupamaksua ei ole, julkisen palvelun yhtiöt rahoit-

⁴⁵ Toimilupamaksu-nimike tuli lainsäädäntöön vuoden 1999 alusta. Sitä edelsi kuitenkin jo 1950-luvulta alkanut perinne, jonka mukaisesti Mainostelevisio Oy maksoi ns. julkisen palvelun maksuna Yleisradio Oy:lle mainostuotoistaan tietyn prosenttiosuuden, jonka taso määriteltiin vuosittain neuvotteluissa. Vuosina 1993–1997 maksun taso vaihteli 27,3 prosentin ja 31,6 prosentin välillä. Kun Oy Ruutunelonen Ab sai tv-toimiluvan, myös sen lupaan sisällytettiin velvollisuus maksaa julkisen palvelun maksua. Maksun tasoksi määriteltiin toimiluvassa 10% yhtiön mainosajan myynnin liikevaihdosta vuonna 1998 ja 20% vuonna 1999, minkä jälkeen prosenttiosuuden tuli päästä samaan tasoon kuin MTV3:lla. Lainsäädäntöä uusittaessa vuonna 1998 toimilupamaksua koskevat säännökset sijoitettiin valtion televisio- ja radiorahastosta annetun lain (745/1998) viidenteen lukuun. Siinä kaupallisten televisioyhtiöiden maksama toimilupamaksu sidottiin yhtiöiden tv-toiminnan liikevaihtoon. Vuonna 2000 toimilupamaksuprosentti oli 21,68 %, mikä toi Neloselle ja MTV3:lle yhteensä reilun 286 miljoonan markan maksuvelvoitteen. (LVM 2001)

tavat toimintaansa yleensä mainonnalla, eli maksua voi pitää myös korvauksena siitä, että julkisen palvelun yhtiö ei hyödynnä mainospotentiaaliaan.

Vuonna 2001 kokoontuneen televisiotoimintaa pohtineen työryhmän (ns. Backmanin komitean, LVM 2001) esityksestä toimilupamaksujen taso puolitettiin viestintälainsäädännön kokonaisuudistuksen yhteydessä. Tästä aiheutui Yleisradion budjettiin heti yli 20 miljoonan euron vaje. Samassa yhteydessä päätettiin, että Yleisradio Oy:n kanavilla tapahtuvasta mainonnasta, jota oli harjoitettu jonkun verran mm. urheilulähetysten yhteydessä, luovutaan kokonaan, ja ettei digitaalisilta kanavilta peritä toimilupamaksua lainkaan. YLE:n budjettiin näin syntyneitä rahoitusvajetta on myöhemmin osittain korvattu TV:n katsojien maksaman televisiomaksun (ns. lupamaksun) 13 %:n tasokorotuksella vuonna 2004. Komitean esityksen mukaisesti on myös sovittu, että valtioneuvosto korottaa asetuksella televisiomaksua vuosittain yhdellä prosentilla yli inflaation aina siihen asti kunnes analogiset lähetykset lopetetaan (emt., 47–51). Lisäksi YLE:n on sallittu käyttää ohjelmatoimintaan erilliseksi jakeluyhtiöksi irrotetun Digita Oy:n osakkeiden kertaluonteiset myyntitulot.

Suomalaiset kaupalliset tv-toimijat ovat vaatineet nopeaa luopumista myös jäljellä olevista, puolitetuista toimilupamaksuista, joiden taso on enää reilut 10 % yhtiöiden analogisten kanavien liikevaihdosta. Myös LVM:n työryhmä (LVM 2004c) päätyi esittämään, että toimilupamaksusta luovutaan syyskuuhun 2010 mennessä. Argumentteja toimilupamaksun säilyttämiselle ovat kuitenkin yhä mahdollista esittää. Digitalisointi vapauttaa taajuusalueita, mutta edelleenkin radiotaajuuksissa on kyse niukasta, taloudellisesti arvokkaasta kansallisomaisuudesta, jonka luovuttaminen ilmaiseksi kaupalliseen toimintaan on kyseenalaista. Toimilupamaksua voi perustella myös korvauksena siitä, että Yleisradio säilyttää ohjelmistoprofiilinsa julkisen palvelun tehtävien mukaisena eikä pyri katsojalukujen maksimoimiseen tai tuottojen keräämiseen mainosmarkkinoilta (vrt. emt., 52). Ottaen huomioon, että analogisten lähetysten sulkemisen jälkeen kaupallisten kanavien verkkovuokrat Digita Oy:lle pienenevät, ei digitalisointi sinänsä edellytä toimilupamaksujen poistamista.

Sen sijaan voisi harkita, tulisiko toimilupamaksujen määrän laskentatapoja tai maksutuottojen käyttöä kehittää. Tulisiko esimerkiksi toimilupamaksuja teknologianeutraaliuden periaatteiden mukaisesti periä taajuusvuokrina myös radiotaajuuksia käyttäviltä teleoperaattoreilta ja tulisiko maksut rahastoida käytettäväksi myös muuhun julkisen palvelun toimintaan kuin Yleisradion ohjelmatoimintaan – esimerkiksi yhteisötelevisiojärjestelmään tai julkisten tietoyhteiskuntapalveluiden välittämiseen digi-tv-verkon kautta. Radiotaajuuksien myynti huutokauppojen tai kertakorvauksien muodossa on niin viestintä- kuin talouspoliittisesti riskialtista, suhdanneherkkää, jäykkää ja spekulatiivista toimintaa, kuten taannoiset Saksan ja Ison-Britannian UMTS-huutokaupat osoittavat. Sen sijaan taajuuksien käytöstä perittävät vuosivuokrat tai käyttömaksut edustavat joustavaa mahdollisuutta ohjata radiotaajuuksien käyttöä tehokkaaksi siten että myös yhteiskunnallinen hyödy saavutetaan (Hallikainen 2000).

Television katsojilta kerättävistä ja radio- ja tv-rahastoon tilitettävistä lupamaksuista YLE:n käyttöön jää noin 96,7 %, mikä vuonna 2004 oli noin 390

miljoonaa euroa, vähennettynä 8%:n arvonlisäverolla, joka maksetaan valtiolle. Vuonna 2004 lupamaksun määrä nousi 186,60 euroon vuodessa, mikä tarkoittaa noin 50 sentin päivittäistä maksua kotitaloutta kohti. Summa on eurooppalaista keskitasoa eikä julkisen palvelun televisiota voi vieläkään pitää kalliina joukkoviestinnän muotona. Kuitenkin YLE:n rahoittaminen entistä yksipuolisemmin kansalaisten televisiomaksuilla, joiden vuosittaiset tasokorotukset aiheuttavat säännönmukaisesti julkista kritiikkiä, saattaa alkaa vähentää kansalaisten lupamaksuhalukkuutta. Merkkejä tästä on jo olemassa: vuonna 2004 tv-lupien maksajien määrä väheni Suomessa ennätyksellisesti 11600:lla maksukampanjoista huolimatta. Lupien irtisanomisista kolmasosa johtuu kuolemantapauksista; muut syyt ovat toistaiseksi spekulatioiden varassa. YLE:n imago-ongelmat mm. johtajavalintoihin liittyen voivat toki olla yksi selitys (Martikkala 2005).

Syksyllä 2005 YLE aloitti yt-neuvottelut henkilöstön vähentämisestä viidellä sadalla. Vaikka suurin osa vähennyksistä toteutuu eläkkeelle siirtymisen kautta, eivät yhtiön toimintaedellytykset säily ennallaan. YLE:n taloudellinen tilanne uhkaa edelleen heikentyä vuonna 2008, mikäli kaupalliset tv-kanavat tuolloin ennakkosuunnitelmien mukaisesti vapautetaan kokonaan toimilupamaksuista. Helpotusta tilanteeseen voi tuoda vain se, että ohjelmien analoginen lähettäminen ja siitä syntyvät verkkomaksut Digitalle voidaan tuolloin lopettaa. Mikään ei kuitenkaan takaa sitä, että käytännössä monopolin asemassa toimiva Digita pitää analogisen lähetystoiminnan maksuliikenteen loppuessa digi-tv-verkon maksut entisellä tasolla.

Digitalisointi haastaa julkisen palvelun asemaa ja edellyttää PSB-yhtiöiltä entistä tehokkaampaa ja linjakkaampaa profiilia. Pohjimmiltaan PSB-yhtiöiden tulevaisuuden ratkaisevat kuitenkin poliittiset ja ideologiset trendit, ei niinkään teknologia (Jakubowicz 2006b). Päätös siitä, että kaupallisella tv-toiminnalla ei jatkossa lainkaan rahoiteta julkisen palvelun televisiota, on poliittinen ratkaisu eikä suoraan digitalisoimisesta johtuva välttämättömyys.

6.5. Haasteet työprosesseille: monimediajournalismi ja tehokkuus

Seppo Kangaspunta (2003) on pitänyt suomalaisen digi-tv-kehityksen alkuvaiheen keskeisenä virheenä, että uutta televisiota markkinoitiin vuorovaikutteisena laitteena, jollainen se teknisessä mielessä voi olla vasta vuosien päästä. Kuitenkin television yleisövuorovaikutus on kehittynyt pienin askelin jo analogisen television aikana, eikä kehitykselle suinkaan näy loppua. Olennaista onkin, että kyse on sisällöllisestä kehityksestä, ei pelkästään teknologisista ratkaisuista.

ITV-ohjelmien suunnittelussa keskeinen dilemma on, miten tehdä vuorovaikutteisuus tai lisäpalvelut sellaisiksi, että ne kiinnostavat sekä sitä aktiivista vähemmistöä, joka haluaa osallistua ohjelmaan, että sitä suurta yleisöä, joka haluaa vain katsella. Palveluiden tulisi lisäksi olla helppokäyttöisiä ja toimia mahdollisimman monilla erilaisilla boksimalleilla. Kovien haasteiden vuoksi ei olekaan

ihme, että rahoituskriisissä olevilla kotimaisilla yhtiöillä on ollut niukasti resursseja kehittää iTV-konsepteja digitelevisioon.

Yksinkertaisimmillaan uudenlaista yleisövuorovaikutusta tuodaan selattavilla digiteksti-tv:n lisäpalveluilla. Niiden tuottaminen on suhteellisen halpaa silloin kun sivut tuotetaan kehittyneiden julkaisujärjestelmien avulla, jotka helpottavat lisäpalveluiden räätälöintiä eri julkaisukanaviin. Esimerkiksi Yleisradiossa käytettävä Delta-järjestelmä auttaa versioimaan samaa teksti- ja kuva-aineistoa mm. radioon, teksti-tv-sivuille, www-sivuille, WAP- ja SMS-palveluihin sekä digi-tv:n tekstisivuille. YLE on käyttänyt Deltaa aluksi lähinnä uutistoiminnassa, mutta sen käyttöä laajennetaan vähitellen (Sirén 2003).

Monimediajulkaiseminen ei liity pelkästään digitelevisioon vaan mm. Internetiin ja mobiilipalveluihin. Uusissa julkaisujärjestelmissä on tavoitteena se, että yhtä sisältöainesta pystytään mahdollisimman vähällä uudella työllä versioimaan julkaistavaksi monessa eri julkaisukanavassa. (Kaukomies 2002; Kapiainen-Heiskanen 2003.) Digi-tv vaikuttaa monimediakehitykseen ehkä suorimmin siten, että sen aiheuttamat kustannukset lisäävät tv-yhtiöiden tarvetta tehostaa tuotantoprosesseja.

Monimediajulkaisemisen aikakaudella journalistinen työprosessi saa lisää vaiheita ja työn tiimiluonne tulee entistäkin tärkeämmäksi. Yksittäisen toimittajan ei välttämättä tarvitse ryhtyä moniosajaksi, mutta toimittajilta vaaditaan entistä enemmän "monimediataajua" ja yhteistyötaitoja (emt., 127–129; 157–160).

Monimediajournalismi ja versiointi kytkeytyvät käytännössä sisältöjen digitaaliseen arkistointiin, mikä mahdollistaa sisältöjen tehokkaan kierrätyksen. Tästä hyvänä esimerkkinä on YLE:n digitaalinen Radio Peili, joka kokoaa lähetysvirtaansa muiden YLE:n kanavien suorina uutisia ja puheohjelmia. Kovalevytallennuksen kautta lähetysvirtaan editoidaan myös uusintoina television puheohjelmia ja arkistomateriaaleja.⁴⁶ Näin sisältöjä digitaalisesti kierrättämällä YLE on saanut aikaan ympäri vuorokautisen puheohjelmien laatukanavan minimikustannuksilla. (Ala-Fossi 2004; Salonen 2004.)

Digi-tv:ssä vastaavaa kierrätysmallia edustaa YLE24, joka kokoaa ajankohdaisohjelmia ja uusintoja. YLE:ssä on toteutettu merkittävä monimedia-askel myös siten, että maakuntaradioiden uutistoimitukset on koulutettu toimittamaan myös alueellisia tv-uutisia, joita lähetään sekä YLE24-kanavalla että TV2-kanavalla. Toimintaa käynnistettiin vuonna 2000 ja laajennettiin kesään 2004 mennessä jokaiseen maakuntatoimitukseen.

Monimediatautanto lisää tehokuutta mutta saattaa myös vaarantaa journalismin laatua. Monimediajulkaiseminen voi houkutella tuotteiden standardointiin, prosessien automatisointiin ja kaavamaisuuteen. Onnistuneet hybridi-julkaisut

⁴⁶ Radioidessaan tv-ohjelmia Peili tekee minimaalista editointia lähinnä lyhentämällä ja lisäämällä maininnat haastateltavien nimistä. Radion aineistoa kootaan Peilissä makasiinilähetyksiin, joita ovat esimerkiksi Talouspeili, Kulttuuripeili, Musiikkiuutiset ja Viikkopeili. Lisäksi kanavalla on joitain täysin omia lähetyksiä, kuten eduskunnan kyselytuntien radioinnit. Öisin kanava lähettää klassista jazz-musiikkia. Peili kuuluu myös analogisena Helsingissä ja Tampereella sekä AM-taajuudella 558 kHz.

saattavat sopia moneen julkaisukanavaan, mutta eivät välttämättä pysty käyttämään yhdenkään mediumin ilmaisumahdollisuuksia hyväkseen parhaalla mahdollisella tavalla. Pahimmillaan monimediatie on osa sisältötuotannon liukuhinnamalleja. Kun journalismi pakotetaan liukuhinnatuotantoon, on vaarana esimerkiksi se, että lähteiden käyttö rajoittuu helpoimmin saatavilla oleviin. Käytännössä tämä tarkoittaa puhelinhaastattelujen sekä Internet- ja arkistolähteiden käytön lisääntymistä eli "toimistojournalismia" raskaan "kenttätyön" sijaan.

Äärimmilleen kiristetyssä tuotantokoneessa journalistin voi olla vaikea perustella ajan käyttämistä tutkivaan journalismiin ja tiedon kaivamiseen sieltäkin, mistä sitä ei vapaaehtoisesti haluta luovuttaa. Mikäli monimediajulkaisua käytetään yleisön hyödyksi, sitä käytetään julkaisurutiinien halventamiseen ja tuotekirjon monipuolistamiseen, jotta resursseja riittäisi enemmän "käsityönä tehtyyn" laatujournalismiin – eikä pelkästään säästöjen itseisarvon vuoksi.

6.6. Vastaanotinteknologian ja arvoketjun hallinta

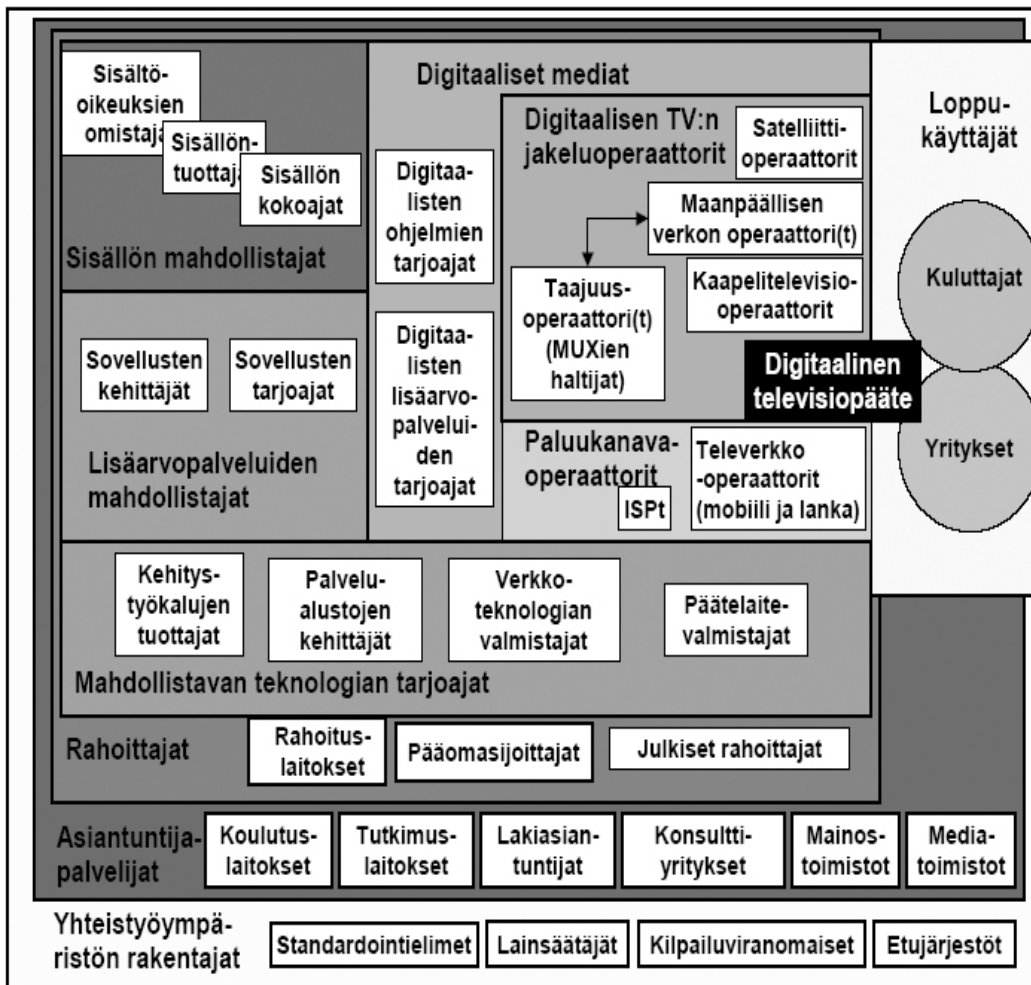
Televiisioiminnan perinteistä arvoketjua on kuvattu lineaarisesti seuraavan hahmotuksen avulla (esim. LVM 2002a, 15)

Kuva 8. Perinteinen sisällöntuotannon arvoketju.

Jakelun digitalisointi on kuitenkin monimutkaistanut tv-toiminnan arvoketjua merkittävästi. Jakeluvaiheeseen on syntynyt uusia tehtäviä ja rooleja niin digitaalisen multipleksin hallintoon kuin vuorovaikutteisten palveluiden edellyttämiin paluukanavaoperaatioihin. Jakelun ja kulutuksen välissä on kokonaan uusi tekninen osa, joko erillinen tai kuvaruutuun integroitu digisovitin, jonka salausteknologia (CA) ja ohjelmistorajapinta (API) vaikuttavat olennaisesti siihen, mitä palveluita vastaanottaja voi käyttää ja miten. Digiboksin teknisen toiminnan kontrolli ei ole ollut sisällöntuottajien käsissä. Tämä on luonut ennalta arvaamattomia vaikeuksia monille tv-toimijoille. Erityisesti vuorovaikutteisten palveluiden integrointi sisältöpalveluiden kokonaisuuteen ja vastaanottimien ominaisuuksiin on ollut haastavaa niin teknisesti kuin hallinnollisesti. (Tadayoni 2005, 252–7.)

Digitaalisen television piirissä arvoketju muuttuu entistä monimutkaisemmaksi "arvoverkostoksi". Tätä kuvaa hyvin LVM:n (2002a) digi-tv:n ansaintalogiikkaa koskevan selvityksen visualisointi.

Kuva 9. Digitaalisen television toimijakentän hahmotus (LVM 2002a, 18).

Tv-palveluiden tuotanto, hallinto ja ansaintamallit ovat digitalisoitumisen myötä entistä haastavampia. Samaa voi sanoa tv-tuotannon teknologisesta perustasta, jonka formaattien, standardien ja päivitysten muutosvauhti on ollut kova.

Populaari keskustelu loi 1990-luvulla digitaalisesta teknologiasta sellaista mielikuvaa, että kun kaikki tieto koodataan ykkösistä ja nolista koostuvaan binaarimuotoon, ymmärtävät kaikki koneet pian yhteistä kieltä. Tämä "digitaalisen esperanton" retoriikka popularisoitiin tehokkaasti Nicholas Negroponten teoksessa *Being Digital* (1995, 54). Negroponten visio kaikkien digikoneiden yhteisestä kielestä on kuitenkin osoittautunut vähintään yhtä utooppiseksi kuin oli Ricciotto Canudon ajatus elokuvasta "visuaalisena esperantona", joka saa kaikki kansat ymmärtämään toisiaan (ks. liiteartikkeli 1, Näränen 1999). Vaikka eri teknologioiden ja sovellusten rajapinnat, yhdyskäytävät ja yhteensopivuus

saadaan digimediassa aikaan helpommin kuin analogisen median puolella, ei yhteensopivuus synny itsestään, vaan siihen tarvitaan yhteisiä normeja, spesifikaatioita tai sovittuja standardeja. Kuten Milton Mueller (1999, 14) on todennut, standardointi on perimmältään sosioekonominen prosessi, ei tekninen. Standardointi edustaa myös sellaista infrastruktuurin luomista, johon kuluttajat eivät yleensä voi vaikuttaa, mutta joka vaikuttaa siihen, miten ja mitä kuluttajat voivat myöhemmin valita. Standardointiin liittyy siksi olennaisia julkisia intressejä.

Digi-tv-teknologioiden heterogeenisyys ei ole itsestään vähenemässä, pikemminkin päinvastoin. Uusien teknologioiden ja standardien kehittyminen on koko ajan käynnissä. Seuraava digi-tv:n ulottuvuus liittyy HDTV-jakeluun ja toisaalta tv-palveluihin, joita lähetetään uuden sukupolven kännyköihin ja muihin mobiililaitteisiin (autotelevisioihin, 3G-kännyköihin, PDA-laitteisiin jne.). Käytännössä mobiilipalvelut vaativat erillisen, entistä tiheimmän DVB-lähettimien verkon, mikä osaltaan hidastaa kehitystä, mutta palvelut toimivat DVB-verkossa kustannustehokkaammin kuin esimerkiksi UMTS-verkon kautta (Aaltonen 2003). Tv-yhtiöiden on tulevaisuudessa yhä vaikeampi kontrolloida ohjelmien ja palveluiden virheetöntä toimintaa jakelumuotojen ja päätelaitteiden yhä lisääntyessä.

Jos digitaalisen television lanseeraus olisi tehty koko Euroopan tasolla harkitummin ja yhtenäisemmin, olisi yhteisen standardoinnin kautta ratkaistu monia alkuvaiheen ongelmia. MHP-standardin myöhästymisen digi-tv-startissa – tai toisesta näkökulmasta sanottuna satelliittikanavien varaslähtö ja kansallisten päättäjien hoppu – on merkinnyt sitä, että Euroopan digi-tv-vastaanottimien kanta ja laitevalmistajien mallisto on hyvin heterogeeninen. Tämä on tuonut hankaluuksia Suomen digi-tv-toiminnan alkuun esimerkiksi YLE:n kanavien tekstitysongelmien muodossa.

Digi-tv tuo periaatteessa monipuolisuutta ja joustavuutta ohjelmien tekstitykseen. DVB-tekstitys antaa television käyttäjälle mahdollisuuden valita tekstityksen kielen tai jättää tekstin kokonaan pois. Koska tekstitys vie digilähetteen bittivirrasta minimaalisen vähän kaistatilaa, on mahdollista, käytettävissä olevien käännösrakojen niin salliessa, lähettää ohjelmiin tekstityksiä useilla eri kielillä. Erityisen tärkeä tekstitys on kuuroille ja huonokuuloisille katsojille, ja Kuurojen liiton tavoitteena onkin saada tekstitys tulevaisuudessa kaikkiin kotimaisiin ohjelmiin (Verkkotie 2004).⁴⁷

Suomessa on kaksi virallista kieltä, ja Yleisradion rooliin kuuluu tämän kaksikielisuuden vaaliminen. Kaksikielisten tekstitysten mahdollisuutta onkin YLE:ssä käytetty hyväksi digi-tv:n alusta alkaen, erityisesti FST:n ohjelmissa. Kaksikieliset tekstit on kuitenkin ominaisuus, johon digisovittimien laitevalmistajat eivät ole riittävästi kiinnittäneet huomiota. Euroopan suurilla markkinoilla näitä ominaisuuksia ei ole kaivattu mm. ohjelmien dubbauksen vuoksi. Kaikkien

⁴⁷ Syksyllä 2005 YLE aloitti näkövammaisille tarkoitetun digi-tv:n lisäpalvelun. Siinä ulkomaisten sarjojen DVB-tekstitys muunnetaan synteettiseksi puheeksi, joka kuuluu ääniraidalla ohjelman alkuperäistä ääntä vahvempana. Palvelu toimii useimmissa digisovittimissa; boksen ääniraitavalikoimasta pitää löytyä hollannin kieli, jota Suomessa ei aiota käyttää muuhun. (Mäkinen-Vuohelainen 2005)

laitevalmistajien sovittimet eivät ole olleet yhteensopivia DVB-tekstitysjärjestelmien kanssa. DVB-tekstityksissä on Suomessakin esiintynyt häiriöitä. Ongelmat liittyvät vain YLE:n kanaviin, koska kaupalliset kanavat tekstittävät ohjelmat vain suomeksi ja toistaiseksi perinteiseen tapaan niin, että tekstit ns. "poltetaan kiinni" kuvaan. Käytännössä YLE siis kärsii siitä, että se pyrkii palvelemaan katsojia kaksikielisillä tekstityksillä. Vaikka syy olisi laitevalmistajien, YLE joutuu syntipukiksi. Tekstitysongelmat ovat keskeinen syy siihen, että vielä kolme vuotta digi-lähetysten aloittamisen jälkeen MikroPC-lehden kannessa (8/2004) saatettiin nimittää digisovittimia "keskeneräisen tekniikan koekentäksi" (Jääskeläinen 2004; ks. myös Torikka 2005). Tilannetta heikentää se, että kuluttajille on ollut tarjolla niukasti tietoa siitä, mihin sovitinmalleihin ongelmia erityisesti liittyy.

7. Yhteenveto: digi-tv-kehityksen viestintäpoliittisen ohjauksen tarve säilyy

"We should take seriously the view that the future of communication is something that will not simply "happen", but has to be shaped, directed and guided by collective decisions as well as by the outcome of individual choices in the media market." (McQuail 2003, 49)

Uusi viestintäteknologinen innovaatio nostaa käyttöön levitessään yleensä sekä toivon että uhkan mielikuvia ja keskustelua demokratian kohtalosta (Mattelart 2002; Puoskari 2003, 34). Näin on käynyt myös digitaaliseen televisioon liittyen. Usein muutokset ovat kuitenkin lopulta vähäisempiä kuin fobiat ja utopiat ennakkoivat.

Television digitalisoiminen avasi mahdollisuuksia muuttaa olennaisestikin television mediaroolia ja toiminnallisuutta vuorovaikutteisten palveluiden suuntaan. Digi-tv etenee nyt kaikkialla Länsi-Euroopassa, mutta uusiin vuorovaikutteisiin palveluihin liittyvät toiveet ja tietoyhteiskuntatavoitteet voidaan kuitenkin vähitellen unohtaa. Syynä tähän on katsojien heikon kiinnostuksen ja teknisten vaikeuksien ohella eurooppalaisen viestintäpolitiikan kyvyttömyys ohjata kehitystä esimerkiksi tukemalla vahvasti yhteisen MHP-standardin asemaa.

Television kytkeytyneet taloudelliset valtaintressit ja kulttuuriset traditiot ovat rajoittaneet television muuttumista. Mediateknologian kehityshistoriaa luonnehtii Brian Winstonin (1998) mukaan yleensäkin se lainalaisuus, että sosiaalinen ja taloudellinen sfääri tukahduttavat innovaatioiden "radikaalia potentiaalia". Tämä ei ole välttämättä pelkästään huono asia tai merkitse autoritaarisen hallinnan voittoa luovuudesta, mutta se tarkoittaa ainakin muutosten hitautta ja sitä, että innovaatiot asettuvat helpommin perinteen jatkumoon kuin sitä vastaan (emt., 11–15; ks. myös Rogers 1995).

Johtopäätökseni eurooppalaisen digi-tv:n luonteesta innovaationa ovat kallistuneet siihen suuntaan, että kyse on pikemminkin tv-toiminnan tehostamisesta (evoluutio) kuin radikaalisti uudeltaisesta mediumista (revoluutio). Sen jälkeen tuleekin kysyä, millaista evoluutiota digi-tv edustaa.

Positiivisessa evoluutiotarinassa digitalisointi on tuonut kaupallisesti kehittymättömille eurooppalaisille tv-markkinoille lisää väriä, uutta tarjontaa, kilpailua ja sisällöllistä kehitystä. Kriittinen tarina sen sijaan sijoittaa digitalisoimisen suoraan siihen tv-markkinoiden kaupallistumisen jatkumoon, joka on alkanut satelliittitarjonnasta ja julkisen sääntelyn purkamisesta 1980-luvulla ja joka tuo Euroopan tv-kanaville lähinnä lisää amerikkalaista halpaviihdettä.

Itse katson asiaa varsin kriittisestä perspektiivistä. En kuitenkaan tunne nostalgista kaipuuta myöskään vanhan tv-toiminnan aikaan, jossa monopolistiset julkisen palvelun yhtiöt ja harvainvaltaiset kaupalliset toimijat muodostivat staattisen kansallisen "paleotelevision" (paleotelevision käsitteestä ks. Hujanen 2005).

Digitalisoimisen seuraukset ovat olleet moninaiset ja eri maissa erilaiset. Prosessiin on vaikuttanut teknologiaa vahvemmin viestintäpoliittinen ohjaus, joka Euroopan eri maissa on ollut erilaista.

Suomen digi-tv-kehityksessä maanpäällisen yleisradiotoiminnan, ilmaistarjonnan ja julkisen palvelun kanavien rooli on ollut keskeisempi kuin monissa Euroopan maissa. Viestintäpolitiikka on meillä pyrkinyt myös johdonmukaisesti laajoihin yhteisstandardeihin. Vaikka suomalainen viestintäpolitiikka on esimerkiksi radion ja television toimilupakäytäntöjen osalta hyvin liberalistista, on täällä pystytty tasapainoilemaan kohtuullisesti kaupallisten ja julkisten intressien välillä sekä linjaamaan julkisen palvelun television rooli ja rahoitus tuleville vuosille (LVM 2004c).⁴⁸ Samalla myös tv-ohjelmiston monipuolisuus on säilynyt hyvänä ainakin digi-tv:n alkuvuosina (Aslama ja Wallenius 2005). Näiltä osin suomalaista digi-tv:n viestintäpoliittista ohjausta voi pitää varsin onnistuneena.

Digitalisointi ei ole kaupallistanut Yleisradiota, pikemminkin päinvastoin. YLE:n televisiotoiminta oli ensimmäiset vuosikymmenensä suorassa kytkennässä kaupalliseen mainosrahoitukseen, vaikkakin erillisen MTV-yhtiön ja tämän maksaman julkisen palvelun maksun välityksellä. Digi-tv:n käynnistyttyä YLE:n kaupallisilta kanavilta saamat toimilupamaksut on puolitetu ja niistä aiotaan luopua kokonaan analogisen lähetystoiminnan loppuessa. YLE on siis digi-tv:n myötä entistä epäkaupallisempi ja samalla entistä köyhempi yhtiö. Toimilupamaksuista luopuminen on kuitenkin viestintäpoliittinen ratkaisu, joka ei johdu suoraan digitalisoinnista. Tämän viestintäpolitiikan linjauksen vaikutukset suomalaisen tv-toiminnan ja tv-journalismin sisältöihin voivat osoittautua huolestuttaviksi.

Mutta ovatko satsaukset maanpäällisen digi-tv:n kehittämiseen turhia, kun kotien laajakaistayhteyksien lisääntyminen ja nopeutuminen tekee Internetistä yhä tärkeemmän audiovisuaalisen joukkoviestinnän välineen? Kaapeli- ja teleoperaattorit uskovat ns. "Triple play" -konseptin läpilyöntiin. Siinä kuluttajalle tarjotaan nopeat Internet-yhteydet, äänipuhelut ja tv-palvelut (IPTV) saman langallisen yhteyden kautta. Syksyllä 2005 Suomen suurimmat teleoperaattorit alkoivat tarjota myös Helsingissä ns. adsl-2-tekniikalla toteutettuja 12 ja 24 Mbs:n "superlaajakaistoja", jotka riittävät hyvin myös televisiopalveluihin (Flink 2005).

IPTV:n ja nopeiden Internet-yhteyksien viestintäpoliittinen ongelma on se, että teknisistä syistä niiden hinta on maaseudulla paljon kalliimpi kuin taajamissa

⁴⁸ LVM on myös ylijohantajansa johdolla asettanut julkisesti vastustamaan EU:n komission uusia esityksiä helpottaa radiotaajuuksien jälleenmyyntiä (Pursiainen 2005). Muutos tekisi kansallisesta resurssista potentiaalisen talouskeinottelun välineen.

eli ne luovat maantieteellistä eriarvoisuutta enemmän kuin muut digi-tv:n jakelumuodot. Toisenlaista epätasa-arvoa luo se, että IPTV merkitsee käytännössä siirtymää ilmaisteleviosta maksu-tv-toimintaan. Kansalaisten tasa-arvoisuus on vaarassa, mikäli digi-tv-kehitys suuntautuu lähinnä maksu-tv-tarjonnan lisääntymiseen, oli käytetty teknologia mikä hyvänsä.

Digi-tv-hanketta on arvioitu kehitykseksi, joka on tapahtunut liikaa teknologian vetämänä (esim. Brown 2003). Eurooppalaisen digi-tv-kehityksen kiire on kuitenkin liittynyt pikemminkin kaupallisiin odotuksiin ja uusien markkinoiden nopean valtauksen yritykseen (*first mover advantage*) kuin "teknofiliaan". Digi-tv:n kehitykseen ovat vaikuttaneet viestintäpolitiikan uusliberalismi ja taloudelliset odotusarvot, joiden synnyttämässä kiihkossa teknologisia ongelmakohtia on suorastaan sivuutettu päätöksenteossa.

Eurooppalaiset elektroniikan laitevalmistajat olivat 1990-luvun alusta alkaen DVB-projektin keskeisiä moottoreita. Digibokseista ja laajakuvatelevisioista uskottiin piristysruisketta eurooppalaiselle elektroniikkateollisuudelle. Tämä teollisuuspoliittinen tavoite ei ole toteutunut, vaan laitevalmistus on globalisaation myötä siirtynyt Euroopasta yhä selvemmin Aasiaan. IMS Research on arvioinut, että vuonna 2004 maailman digibokseista 35 % tehtiin Kiinassa ja että osuus nousee 50 prosenttiin vuonna 2010 (IMS 2005). Euroopan suurin tv-valmistaja Philips on ollut talousvaikeuksissa. Ranskalainen Thomson tekee nykyään televisionsa kiinalaisen TCL:n kanssa, ja saksalaisen tv-teollisuuden lippulaiva Grundig on siirtynyt konkurssin kautta turkkilaisen Bekon omistukseen. Suomalainen Finlux on konkurssissa. Digiboksien valmistukseen on kuitenkin syntynyt joitain suuryrityksiä myös Eurooppaan, kuten brittiläinen Pace Micro tai Puolassa vuonna 1995 perustettu ADB (Advanced Digital Broadcast).

Vaikka EU on tukenut digi-tv-projektia myös yleiseurooppalaisuuden ja tietoyhteiskuntapalveluiden argumenteilla, ei se ole onnistunut suuntaamaan digi-tv-kehitystä näiden laadullisten tavoitteiden mukaiseksi. Suomi on tässä suhteessa toiminut määrätietoisemmin; Suomi oli ensimmäinen maa, joka päätti käynnistää digi-tv:n yhteisten sopimusten yleiseurooppalaisten standardien pohjalta. Pitkällä tähtäimellä avoin yhteisstandardi on tarpeellinen taustarakenne sekä uusien kaupallisten tv-palveluiden syntymiselle että julkisten tietoyhteiskuntapalveluiden toiminnalle.

EU on pyrkinyt yhdistämään audiovisuaalisen ja telealan regulaatiota "teknologianeutraaliksi" ja harmonisoimaan heterogeenistä kansallista lainsäädäntöä. Kuten liiteartikkeleissa 3–6 olen tuonut esiin, harmonisointi on käytännössä johtanut hajanaiseen tai minimalistiseen sääntelyyn. Tulevan tutkimuksen tehtäväksi jää eritellä konvergoituvan yleiseurooppalaisen mediaregulaation mielekkyyttä, tehokkuutta ja ongelmakohtia laajemmin (vrt. Michalis 1999; Rosenthal 2003). EU:n laajenemiseen liittyvät suuret pulmat saattavat kuitenkin lähivuosina vaatia EU-hallinnon mielenkiinnon siinä määrin, että viestintäpolitiikka saa entistä vähemmän huomiota. Keskeisten jäsenmaiden kansanäänestyksissä hylätyn EU:n perustuslain jälkeen EU on entistä heikompi ja hajanaisempi instituutio, jonka voi epäillä jättävän viestintäpolitiikan yhä selvemmin jäsenmaiden vastuulle (ks. myös Aslama & Syvertsen 2006).

Käytännössä Euroopasta puuttuu vahvan viestintäpolitiikan lisäksi yhteinen mediajulkisuus, yleiseurooppalainen media, jolla olisi roolia eurooppalaisen identiteetin ja demokraattisen keskustelun luomisessa. Jo 1990-luvun alussa, jolloin EU:n poliittinen painoarvo oli vielä paljon nykyistä pienempi, oli esillä tarve kehittää julkisen palvelun "Euromediaa" (Dahlgren 1995, 14). Euroopan yleisradioliitto EBU ei ole juurikaan kehittänyt toimintaansa tähän suuntaan. The European -lehti tai Euronews-uutispalvelu ovat jääneet marginaaliseen asemaan. Sen sijaan niche-markkinoilla yleiseurooppalaisuutta on ehkä kehittynyt enemmän esimerkiksi The Financial Times -lehden ja Eurosport-kanavan muodossa (Kunelius & Sparks 2001).

Ilman eurooppalaista mediajulkisuutta demokraattinen osallistuminen EU:n kehitykseen uhkaa jäädä pienten sisäpiirien vastuulle (Harrison & Woods 2000; Chalaby 2002). Jos halutaan kehittää yleiseurooppalaista julkisuutta ja demokratiaa, tarvitaan varmasti myös eurooppalaiseen politiikkaan suuntautuneen julkisen palvelun tv-journalismin panosta. PSB-yhtiöiden sitoutuminen kansallisvaltion ja kansallisen kulttuurin ajatukseen vaatii siksi uudelleenarviointia. Viestintäpolitiikan ja julkisen palvelun tehtävien jäsentäminen olisi tarpeellista myös globaalista perspektiivistä (Hamelink & Nordenstreng 2005).

Digitaalinen televisio on ollut niin Euroopan mittakaavassa kuin kansallisella tasolla megaprojekti, jota on jälkikäteen helppo kritisoida mm. teknologia- ja markkinaoptimismista ja ainakin alkuvaihetta ajatellen katteettomista lisäarvopauksista television katsojille. Olennaista ei tietenkään ole jälkikäteinen kritiikki sinänsä, vaan sen pohtiminen, mitä tapahtumien kulusta voi ottaa opiksi tulevaa ajatellen.

Bent Flyvberg (2003) on kumppaneineen tutkinut niitä riskejä, joita liittyy yhteiskunnallisia satsauksia vaatineisiin eurooppalaisiin megaprojekteihin, kuten suuriin tie-, rata- ja siltahankkeisiin ja näitä yhdistävään Trans-European Networks -suunnitelmaan. Megaprojektien tyypillisiä piirteitä ovat mm. budjettien ja aikataulujen ylitykset, riskien arvioinnin ja hallinnan heikkous sekä kansalaisosallistumisen ja -kritiikin torjuminen. Tutkijat kiinnittävät huomiota myös siihen, miten julkilausutut EU-tason poliittiset tavoitteet ovat usein ristiriidassa heikkojen tai toisen suuntaisten käytännön toimien kanssa. Riskien hallintaa heikentää se, mikäli megaprojektien promoottorit ja intressiosapuolet onnistuvat toimimaan myös hankkeen asiantuntijoina ja konsultteina suhteessa julkiseen päätöksentekoon. (Emt., 28–31).

Megaprojektien riskit tuntuvat tutuilta myös digi-tv-projektiin liittyen. Projektit eivät koskaan voi olla riskittömiä, mutta Flyvbergin mukaan keskeinen keino yhteiskunnallisen riskien hallintaan ja minimointiin on projektien julkinen ja demokraattinen valmistelu, johon kytketään selkeä yhteiskunnallisten tavoitteiden asettelu, puolueeton tutkimus ja monipuoliset riskianalyysit (emt., 88–91, 107–114, 142). Näille keinoille olisi ollut käyttöä myös digi-tv-projektin käynnistysvaiheessa.

Digi-tv:n kehittämistä on Euroopassa kiirehditty myös tietoyhteiskuntaa tukevana hankkeena. Näin siitä huolimatta, että digi-tv:n ohjelmat tai yksisuuntaiset informaatiopalvelut eivät ole EU:n oman määritelmän mukaisia tietoyhteis-

kuntapalveluita lainkaan. Eurooppalainen tietoyhteiskunta tuntuu olleen retorinen fiksaatio, jota on käytetty mystifioiden ja joka käytännössä on tukenut uusliberalistisen mediapolitiikan trendiä (Kaitatzi-Whitlock 2000; Goodwin & Spittle 2002).

Mahdollisesti juuri tietoyhteiskunnan käsitteen epämääräisyys on sen ideologisen voiman perusta. Harro van Lente (2000) hyödyntää teknopuheen analyysissään käsitettä '*ideograph*' tarkoittaen sillä ideologisesti latautunutta, kollektiivista vakuuttuneisuutta luovaa käsitettä. Ideograafin voima on juuri epätasmlisyydessä ja tavassa, jolla se liittyy myönteisiä mielikuvia herättävään historialliseen narratiiviin. Eräs pysyvimpiä ideograafeja on puhe teknologisista kehitysaskeleista: askelhan on aina eteenpäin. Kun uusi teknologia nimetään kehitysaskeleeksi, väitetään samalla, että vain teknologia vie kehitystä eteenpäin, jolloin teknologian käyttöönotosta tulee itseisarvo:

"What starts as an option can be labelled as a technical promise, and may subsequently function as a requirement to be achieved, and a necessity for technologist to work on, and for others to support" (emt., 60).

Mikäli ei sitouduta EU:n teknokraattiseen määritelmään tietoyhteiskuntapalveluista (ks. luku 4), vaan pohditaan tietämisen yhteiskuntaa, tietämysyhteiskuntaa, on digitaalisella televisiolla luonnollisesti keskeinen rooli. Digitalisoiminen lisää television potentiaalia kohtentaa yleistä tietämystä sekä yksisuuntaisten, digitekstimuotoisten informaatiopalveluiden muodossa (Hintikka 2003) että esimerkiksi monipuolistamalla ohjelmistojä, arkistojen käyttöä ja erityisyleisöjen palvelua (Wiio 2004). Tässä roolissa informatiivisia ohjelmia ja palveluita välittävät julkisen palvelun yhtiöt ovat ensiarvoisen tärkeässä asemassa.

Digi-tv tuo katsojille ja tv-järjestelmälle monia hyötyjä: entistä pienemmällä energian ja taajuusalueiden kulutuksella katsojille saadaan enemmän ohjelmia paremmalla kuvan ja äänen laadulla sekä uusia lisäpalveluita ja kehityksen mahdollisuuksia (Wiio 2004). Tähän yleismyönteiseen näkemykseen pitää kuitenkin lisätä tiettyjä kriittisiä rajoituksia. Yhteiskunnalliset edut eivät synny suoraan esimerkiksi radiotaajuuksien tehokkaasta käytöstä. Poliittisella tasolla tulee miettiä tarkasti, mihin vapautuvaa taajuustilaa kannattaa ensisijassa käyttää. Jos sitä käytetään vain perinteisen tv-tarjonnan lisäämiseen, merkitsee se kuluttajien valinnanvaran kasvua, mutta potentiaalisesti myös kanavakilpailun kiristymistä, laatukatoa ja audiovisuaalisen kauppataseen vajeen kasvua.

Digi-tv ei muuttanut journalismin perustehtäviä. Tv-journalismin toimintaympäristössä ja teknologiassa on kuitenkin tapahtunut suuria muutoksia. Digitalisointiin kytkeytyvä mediamarkkinoiden globalisoituminen kiristää erityisesti pienen kansallisen median kilpailutilannetta. Digimedian sisällöt ovat monimuotoistuneet ja erilainen versiointi on lisääntynyt. Konkreettiseen yleisövuorovaikutukseen digi-tv sen sijaan ei näytä tuoneen merkittäviä uusia välineitä. Television yleisövuorovaikutusta kehitetään toistaiseksi lähinnä Internetin ja mobiiliverkkojen perustalle. Television kytkeytyminen ns. verkkojournalismiin tukeutuu siis edelleen erillisiin paluukanaviin, joiden käyttäminen ei edellytä digi-

tv:tä. Yhtä kaikki, vuorovaikutus journalistien ja yleisön välillä tuntuu vähitellen tiivistyvän (ks. myös Heinonen 1999, 81–86).

Toistaiseksi digi-tv voi parantaa julkista keskustelua lähinnä sikäli kun uutta kanavatilaa käytetään entistä moniäänisempiin journalistisiin ohjelmiin, joissa tietoisesti haetaan vastavuoroista keskustelusuhdetta yleisön kanssa. Uudenlaiset asiaohjelmat vaativat kuitenkin uusia tuotantoresursseja, joista on pulaa.

Mittakaavan ekonomian vuoksi erityisesti yhdysvaltalainen sisältö lisääntyy pienissä tv-kulttuureissa kanavien lisääntyessä, koska sen avulla kanavatilaa täyte syntyy yleensä halvemmalla kuin kotimaisin voimin. Mediasisältöjen kansainvälistymistä ei voi pitää yksinomaan huonona asiana, mutta vaarana on tarjonnan yksipuolistuminen eli mediadiversiteetin, kulttuurisen monimuotoisuuden väheneminen. Koska mediatalouden lait suosivat viihteen ylikansallisista massajakelua, voi halpaan viihteeseen perustuva konsumeristinen mediakulttuuri marginalisoida journalismia ja tukea "julkisen mielen monokulttuuristumista" (Keane 2003, 167–9).

Median moniarvoisuus ja monipuolisuus vaativatkin turvakseen entistä selvemmin julkisen palvelun yleisradiotoimintaa ja sen riittävää rahoitusta. Se vaatii toki muutakin: esimerkiksi muiden kansallisen mediajärjestelmien harkittua tukemista, pien- ja mielipidelehtien ja muun vaihtoehtomedian julkista tukea, mediakasvatuksen kehittämistä, kirjastolaitosta sekä mahdollisesti myös rajoittavaa sääntelyä kuten toimilupakäytännöllä asetettavia rajoituksia mediaomistuksen keskittymiselle.

Digi-tv:n hyödyt eivät jakaudu tasaisesti eri televisiomarkkinoiden, eri tv-alan toimijoiden tai eri kuluttajaryhmien kesken. Television jakelun digitalisointi lienee taloudellisesti rationaalisinta sellaisilla tv-markkinoilla, missä on suuret taloudelliset resurssit, monikulttuurinen yleisö ja pulaa radiotaajuuksista joko runsaan tv-toiminnan tai muun taajuuksien käytön vuoksi. Kuluttajaperspektiivistä katsottuna digi-tv-murroksesta hyötyvät eniten ne kotitaloudet, joissa televisiota katsotaan paljon ja joissa sen käyttöä halutaan lisätä ja monipuolistaa. Vähiten hyötyvät ne yleisöt, jotka ovat tyytyväisiä nykyiseen kanavamäärään ja joilla ei ole varaa uusiin maksullisiin tv-ohjelmiin tai palveluihin; heille murros lupaa vain uusia kustannuksia laitehankintojen ja kasvavien käyttö- tai lupamaksujen muodossa.

Digi-tv kehitykseen liittyvä uhka kansalaisten maantieteellisestä ja taloudellisesta eriarvoistumisesta on syytä ottaa vakavasti Suomessakin. Vakavin eettinen kysymys digi-tv:n kehittämiseen liittyen nousee kuitenkin globaalista perspektiivistä: miten voidaan perustella länsimaiden digitaalisen mediatarjonnan, -palveluiden ja päätelaitteiden kirjon jatkuva monipuolistaminen, kun valtaosa maailman väestöstä kärsii edelleen kirjojen, paperin, kynien ja perustiedon niukuudesta. Tämä yleiskritiikki koskee kuitenkin digi-tv:n ohella muutakin uuden mediateknologian kehittämistä länsimaissa. Globaalin epätasa-arvon ongelmat mielletään lähinnä talous- ja ulkopoliittikkaan liittyviksi kysymyksiksi, mutta ehkä myös viestintäpolitiikalla voisi olla rooli globaalin informaatiokuilun kaivantamisessa.

8. Lähdeluettelo

- Aaltonen, Janne (2003). Content Distribution Using Wireless Broadcast and Multicast Communication Networks. (Väitöskirja.) Tampere University of Technology Publications 430.
- Althusser, Louis (1984). Ideologiset valtiokoneistot. Jyväskylä: Kansankulttuuri Oy ja Osuuskunta Vastapaino.
- Accenture (2001). Asiantuntijalausunto Suomen digitaalisen maanpäällisen television DVB-T ja NorDig-suositusten mukaisten vastaanotinten saatavuudesta. 15.2.2001.
- Agger, Gunhild (2001). "National Cinema and TV Fiction In a Transnational Age". Teoksessa Agger & Jensen (toim.) The Aesthetics of Television. Media & Cultural Studies 2. Aalborg: Aalborg University Press, s. 53–87.
- Ala-Fossi, Marko (2004). "Digital Reflections of Finnish Speech Journalism: YLE Radio Peili". Teoksessa Andrew Crisell (toim.) More Than a Music Box: Radio Cultures and Communities in a Multi-Media World, New York, Oxford: Berghahn Books, s. 57–74.
- Ala-Fossi, Marko (2005). Saleable Compromises. Quality Cultures in Finnish and US Commercial Radio. (Väitöskirja.) Tampere: Tampere University Press.
- Alasuutari, Pertti (1991). "Tv-ohjelmien arvohierarkia katsomistottumuksista kertovien puhetapojen valossa". Teoksessa Juha Kytömäki (toim.) Nykyajan sadut: Joukkoviestinnän kertomukset ja vastaanotto. Helsinki: Gaudeamus ja Yleisradio, s. 232–285.
- Alasuutari, Pertti (toim.) (1999). Rethinking the Media Audience: The New Agenda. London: Sage.
- Allen, Robert & Douglas Gomery (1985). Film History: Theory and Practise. New York: Random House.
- Ampuja, Marko (1997). "Statisteja, symboli-ihmisiä ja selviytyjiä." Tiedotustutkimus 20(4): 37–47.
- Anderson, Benedict (1983). Imagined Communities. Reflections on the Origin and Spread of Nationalism. London: Verso.
- Andersson, Kari (2004). TV-Tampereen kehityspäällikön henkilökohtainen tiedonanto, sähköpostivastaus 23.2.2004.
- Andrejevic, Mark (2002). "The kinder, gentler gaze of Big Brother: Reality TV in the era of digital capitalism". New Media & Society 4(2): 251–270.
- Armes, Roy (1988). On Video. London & New York: Routledge.
- ArviD (2005). Helppokäyttöisten digi-tv-palvelujen suunnitteluopas. Liikenne- ja viestintäministeriö. ArviD-julkaisuja 07/2005. [www.adage.fi/www/uploads/pdf/arvid_suunnitteluopas.pdf]
- Aslama, Minna & Trine Syvertsen (2006). "Public Service Broadcasting and New Technologies: Marginalization or Re-Monopolization?". Teoksessa Els De Bens (toim.) Media Between Culture and Commerce. Bristol: Intellect (tulossa).
- Aslama, Minna & Jaana Wallenius (2003). Suomalainen tv-tarjonta 2002. Liikenne- ja viestintäministeriön julkaisuja 40/2003. [www.mintc.fi/www/sivut/dokumentit/julkaisu/julkaisusarja/2003/a402003.pdf]
- Aslama, Minna & Jaana Wallenius (2004). Suomalainen tv-tarjonta 2003. Liikenne- ja viestintäministeriön julkaisuja 58/2004. [www.mintc.fi/oliver/upl935-58_2004.pdf]

- Aslama, Minna & Jaana Wallenius (2005). *Suomalainen tv-tarjonta 2004*. Liikenne- ja viestintäministeriön julkaisuja 47/2005. [www.mintc.fi/oliver/upl656-Julkaisuja%2047_2005.pdf]
- Astikainen, Riitta (2002). "Digisovitin käy kaupaksi vain kuvan laadun takia: Ostamista miettii enää vain viisi prosenttia". *Helsingin Sanomat* 23.4.02, Kuluttaja-sivu.
- Bacon, Henry (2001). "Dokumenttielokuvan ontologia ja epistemologia lähtökohtia." Teoksessa Kurki, Helke, Aaltonen & Bacon (toim.) *Dokumenttielokuva: todellisuuden luovaa käsittelyä*, Helsinki: Taideteollisen korkeakoulun julkaisusarja, F20.
- Baker, Edwin C (2002). *Media, Markets, and Democracy*. New York: Cambridge Univ. Press.
- Barber, Benjamin (1984). *Strong Democracy: Participatory Politics for a New Age*. Berkeley: University of California Press.
- Barber, Benjamin (2000). "Globalizing democracy". *The American Prospect* 11(20), September. [www.prosepct.org/archives/V11-20/barber-b.html]
- Barber, Benjamin (2001). "Which Technology for which Democracy? Which Democracy for which Technology?" *International Journal of Communication Law and Policy*, nro 6, Winter 2000/2001: 1–8. [www.ijclp.org/6_2001/pdf/ijclp_webdoc_5_6_2001.pdf]
- Barnett, Peter (2004). "Communal Aerial Systems". *Digital news, The Journal of the Digital Television News*, nro 37, June, s. 21–22.
- Barnouw, Erik (1979). *Tube of Plenty. The Evolution of American Television*. New York: Oxford University Press.
- Bartle, Ian (2002). "Competing Perspectives on European Union Telecommunications Policy, Convergence 8(2): 10–27.
- BBC (2003). "BBC cuts back lifestyle shows". *BBC Online*, 29 April 2003. [news.bbc.co.uk/1/low/entertainment/tv_and_radio/2984163.stm]
- Berendt, Annelise (1996). "iTV interacts with the Internet to find new gateways to its future". *Intermedia* 24(3): 10–13.
- BIPE (2002). *Digital Switchover in Broadcasting: A BIPE Consulting Study for the European Commission. Final Report, April 12, 2002*. [europa.eu.int/information_society/topics/telecoms/regulatory/studies/documents/digital_switchover_in_broadcasting_executive_summary_120402_en.pdf]
- Bluem, William A (1969). *Documentary in American Television: Form, Function, Method*. (3rd edition). New York: Hastings House, Publishers.
- Blomberg, Esa (1993). *Interaktiivisen televisiotoiminnan kehittämistyöryhmän ITV loppuraportti*. Oy Yleisradio Ab, 30.9.1993.
- Blomberg, Esa (1998). "IBC 98 Amsterdam: broadcastereiden vastaisku". *tk-lehti (YLE Tekniikan tiedotuslehti)*, nro 62, lokakuu. [www.yle.fi/tekniikka/tklehti/tk62/ibc98.htm]
- Blomberg, Esa (2001). *Media virtaa webissä. Selvitys liikenne- ja viestintäministeriölle*. Accenture Oy, 2.3.2001.
- Blumer, Herbert (1999). "Joukko, massa ja julkiso". *Ensijulk. 1946, lyhentäen suomentanut Veikko Pietilä. Tiedotustutkimus* 22(3): 14–26.
- Bolter, Jay David & Richard Grusin (1999). *Remediation: Understanding New Media*. Cambridge (Mass.): The MIT Press.
- Brown, Allan (2003). *Technology-driven Industry Restructure: The Case of Terrestrial Television Broadcasting in Finland*. Turku School of Economics and Business Administration. Series B: Research Reports, B1/2003.
- Brown, Allan & Robert G. Picard (toim.) (2005). *Digital Terrestrial Television in Europe*. New Jersey: Lawrence Elbaum Associates.
- Brunsdon, Charlotte (2003). "Lifestyling Britain: The 8–9 slot on British television". *International Journal of Cultural Studies* 6(1): 5–23.
- Brunsdon, Charlotte & Catherine Johnson, Rachel Moseley, Helen Wheatley (2001). "Factual Entertainment on British television". *European Journal of Cultural Studies* 4(1): 29–62.

- Bucy, Erik P. & Kimberly S. Gregson (2001). "Media participation: A legitimizing mechanism of mass democracy". *New media & society* 3(3): 357–380.
- Bulkley, Kate (2003). "The DVB's Professor Ulrich Reimers talks to Kate Bulkey". *Digital news, The Journal of the Digital Television Group*, nro 32, August 2003, s.14–16.
- Campbell-Kelly, Martin (2003). *From Airline Reservations to Sonic the Hedgehog: A History of the Software Industry*. Cambridge (Mass.): The MIT Press.
- Carey, James (1994/1975). "Viestintä kulttuurisesta näkökulmasta", *Tiedotustutkimus* 17(2) : 81–97. Alkuteos "A Cultural Approach to Communication", *Communication* 2/1975.
- Carey, John (1994). "The Interactive Television Puzzle". On-line article, originally a paper given at Technology Studies Seminars at The Freedom Forum Media Studies Center, 1994. Ladattu 20.7.1999. [www.mediastudies.org/CTR/Publications/carey/carey.html]
- Carpentier, Nico (2001). "Managing Audience Participation: The Construction of Participation in an Audience Discussion Programme." *European Journal of Communication* 16(2): 209–232.
- Castells, Manuel (2000). "Materials for an exploratory theory of the network society". *British Journal of Sociology*, 51(1): 5–24. [www.strath.ac.uk/Departments/Geography/pdf/Castells.pdf]
- Chalaby, Jean K. (2002). "Transnational Television in Europe: The Role of Pan-European Channels". *European Journal of Communication* 17(2): 183–203.
- Chalaby, Jean K & Glen Segell (1999). "The broadcasting media in the age of risk: the advent of digital television". *New Media & Society* 1(3): 351–368.
- Collins, Richard (1998). "Back to the Future: Digital television and convergence in the United Kingdom". *Telecommunication Policy* 22(4/5): 383–396.
- Collins, Richard (2002). "2002 – Digital Television in the United Kingdom". *Javnost / The Public*, 9(4): 5–18.
- Corner, John (1995). *Television Form and Public Address*. London: Edward Arnold.
- Corner, John (2002). "Performing the Real: Documentary Diversions." *Television & New Media*, 3(3): 255–269.
- Cowie, Cambell & Mark Williams (1997). "The economics of sport rights". *Telecommunications Policy* 21(7): 619–634.
- Curry, Andrew (2000). "Learning the Lessons of Videoway: The Corporate Economy of New Media Trials". *The Information Society* 16(4): 311–318.
- Dahlberg, Lincoln (2001). "Democracy via cyberspace: Mapping the rhetorics and practices of three prominent camps". *New Media & Society* 3(2): 157–177.
- Dahlgren, Peter (1995). *Television and the Public Sphere: Citizenship, Democracy and the Media*. London: Sage.
- Davidson, Paul (2005). "Broadcasters accept new deadline for digital TV signals". *USA TODAY* 12.7.2005. [www.usatoday.com/money/media/2005-07-12-digital-tv-usat_x.htm?csp=34]
- De Fleur, Melvin & Shearon Lowery (1983). *Milestones in Mass Communication Research: Media Effects*. New York and London: Longman Inc.
- Del Valle, David (2005). "Spain jumps on the IPTV Bandwagon". *Digital news, The Journal of the Digital Television Group*, nro 44, August, s. 10.
- Dewey, John (1994/1927). *The Public and Its Problems*. 6. painos. Athens: Swallow Press 1994 (alkuteos 1927).
- Digita (2005). "Televisioverkon digitalisoinnin kolmas vaihe on valmis". Digita Oy:n tiedote 1.8.2005 [www.digita.fi/digita_dokumentti.asp?path=1840;3793;1973;7422]
- Dijk, Jan van & Loes de Vos (2001). "Searching for the Holy Grail: Images of interactive television". *New Media & Society*, 3(4): 443–465.
- Doane, Mary Ann (1990). "Information, Crisis, Catastrophe". *Teoksessa Patricia Mellen-camp (toim.) Logics of Television: Essays in Cultural Criticism*. Bloomington: University of Indiana Press, s. 222–239.

- Downey, John & Natalie Fenton (2003). "New media, counter publicity and the public sphere". *New media & society* 5(2):185–202.
- Doyle, Gillian (2002). *Understanding Media Economics*. London: Sage.
- Dransfeld, Henning & Gabriel Jacobs (2000). "Digital Pay-TV: Regulating Ring-Fenced Monopolies." Teoksessa Lees et al. (toim.) *Is Regulation Still an Option in a Digital Universe? Papers from the 30th University of Manchester International Broadcasting Conference*. Luton: University of Luton Press, s. 145–151.
- Dumell, Carl-Magnus (1998). "@2000+ = tv + www". *tk-lehti (YLE Tekniikan tiedotuslehti)* joulukuu, nro 64. [www.yle.fi/tekniikka/tklehti/tk64/2000fin.htm]
- EAO (2002). European Audiovisual Observatory, Press release, Strasbourg, 9 April 2002, "The Imbalance of Trade in Films and Television Programmes between North America and Europe Continues to Deteriorate". [www.obs.coe.int/about/oea/pr/desequilibre.html] (03/01/2003)
- Eerikäinen, Hannu (1991). "Mitä televisio on? Kohti kulttuurista televisiotutkimusta". Teoksessa Mikko Lehtonen (toim.) *Tutkimuksen tila ja tulevaisuus*. Tampereen yliopisto, yleinen kirjallisuustiede, julkaisuja 24, s. 15–39.
- Eerikäinen Hannu (1994). *Muutos ja utopia: media, postmoderni, avantgarde*. (Lisensiaatin tutkielma.) Rovaniemi: Lapin yliopisto, mediatiede.
- Ekström, Mats (2002). "Epistemologies of TV journalism: a theoretical framework". *Journalism* 3(3): 259–282.
- Elfving, Sari (2004). "Television valvonnasta juorulehdistöön". *Journalismikritiikin vuosikirja 2004*, toim. Jukka Pietiläinen, *Tiedotustutkimus* 27(1):127–136.
- Ellis, John: *Visible Fictions. Cinema, Television, Video*. Revised edition. Routledge: London 1992.
- Encyclopedia Britannica (2002). Online-sanakirja. Ladattu 30.9.2002 [search.britannica.com]
- Ermi, Laura & Olli Sotamaa (2003). *Yksityistä nautintoa ja yhteistä jakamista: haastattelututkimus television käytöstä*. Tampereen yliopiston hypermedialaboratorio, Tutkimusraportteja 1. www.uta.fi/hyper/julkaisut/b/fitv03a.pdf
- Eronen, Leena (2004). *User Centered Design of New and Novel Products: Case Digital Television*. (Väitöskirja.) Helsinki University of Technology. Publications in Telecommunications Software and Multimedia, Espoo 2004. [lib.hut.fi/Diss/2004/isbn9512273225/]
- Eskelinen, Elukka (2002). "Broadband ja digi-tv – haasteet tuotantorakenteille". Teoksessa Tarkka & Mäkelä (toim.) *Uusi mediakulttuuri innovaatioympäristönä: kotimainen ja kansainvälinen tutkimus*. Helsinki: mediakulttuuriyhdistys m-cult, s. 127–140.
- Eskola, Katarina (1979). *Suomalaiset kirjanlukijoina*. Helsinki: Tammi.
- Esser, Frank (1999). "'Tabloidization' of News. A Comparative Analysis of Anglo-American and German Press Journalism." *European Journal of Communication* 14(3): 291–324.
- EUMAP (2005). *Television Across Europe: Regulation, Policy and Independence. Monitoring Reports 2005, vol 1*. EUMAP, the Open Society Institute's EU Monitoring and Advocacy Program. Budapest & New York. Ladattu 20.12.05. [www.eumap.org/topics/media/television_europe]
- Euroopan komissio (2001). *Communication from the Commission: On the Application of State Aid Rules to Public Service Broadcasting*. Official Journal of the European Communities, 15.11.2001 (2001/C 320/04).
- Euroopan komissio (2002). COM(2002) 263 final. *Communication from the Commission: eEurope 2005: An information society for all*. Brussels, 28.5.2002.
- Euroopan komissio (2003a). KOM(2003) 410 lopullinen. *Euroopan yhteisöjen komission tiedonanto: Digitaalitelevision ja kolmannen sukupolven matkaviestinnän avointen järjestelmälustojen kautta tapahtuvan uusien tietoyhteiskuntapalvelujen ja -sovellusten käytön esteet*. Bryssel 9.7.2003

- Euroopan komissio (2003b). KOM(2003) 541 lopullinen. Euroopan yhteisöjen komission tiedonanto: Siirtymisestä digitaalisiin radio- ja tv-lähetyksiin. Bryssel 17.9.2003.
- Euroopan komissio (2003c). KOM(2003) 183 lopullinen. Euroopan yhteisöjen komission tiedonanto: Maailman radioviestintäkonferenssi 2003. Bryssel, 14.04.2003.
- Euroopan komissio (2004). COM(2004) 369 final. Communication from the Commission: Connecting Europe at High Speed: National Broadband Strategies. Bryssel, 12.5.2004.
- Euroopan komissio (2005a). COM(2005) 204 final. Communication from the Commission: On accelerating the transition from analogue to digital broadcasting. Brussels, 24.05.2005.
- Euroopan komissio (2005b). Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council amending Council Directive 89/552/EEC.
[http://europa.eu.int/comm/avpolicy/regul/regul_en.htm]
- Euroopan komissio (2005c). "TV without Frontiers: Commission proposes modernised rules for digital era TV and TV-like services". Lehdistöiedote IP/05/1573, Brussels, 13 December 2005.
- Euroopan parlamentti (1997). "Television without Frontiers" -direktiivi (89/552/EEC) 3.10.1989, muutettu 30.7.1997 (97/36/EC). On the Coordination of Certain Provisions Laid Down By Law, Regulation or Administrative Action in Member States Concerning the Pursuit of Television Broadcasting Activities. Official Journal L 202, July.
[http://europa.eu.int/comm/avpolicy/regul/twf/newint_en.htm]
- Euroopan parlamentti (1998). Euroopan parlamentin ja Neuvoston direktiivi 98/48/EY, 20.7.1998, teknisiä standardeja ja määräyksiä koskevien tietojen toimittamisessa noudatettavasta menettelystä annetun direktiivin 98/34/EY muuttamisesta. EY:n virallinen lehti nro L 217, 05/08/1998, s.18–26.
- Fiske, John (1987). *Television Culture: Popular Pleasures and Politics*. London: Methuen.
- Flink, Mari (2005). "Supernoepa laajakaista tuli pääkaupunkiin". *Verkkolehti digitoday* 18.8.05 [www.digitoday.fi/showPage.php?uk=1&page_id=9&news_id=47174]
- Flynn, Barry (2001). "STB Makers Concede MHP Premium." *INSIDE Digitaltv* (Published by PBI Media), Nov 19, s. 3.
- Flyvbjerg, Bent & Nils Bruzelius & Werner Rothengatter (2003). *Megaprojects and Risk: An Anatomy of Ambition*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Fornäs, Johan (1999). "Digitaaliset rajaseudut: Identiteetti ja vuorovaikutteisuus kulttuurissa, mediassa ja viestinnässä". Teoksessa Järvinen & Mäyrä (toim.) *Johdatus digitaaliseen kulttuuriin*. Tampere: Vastapaino / Tampereen AMK, Taide ja viestintä, s. 29–50.
- Forrester, Chris (2003). "UK Digital: the state of play". *Digital news, The Journal of the Digital Television Group*, nro 32, August, s. 4.
- Fraser, Nancy (1992). "Rethinking the Public Sphere: A Contribution to the Critique of Actually Existing Democracy". Teoksessa Craig Calhoun (toim.), *Habermas and the Public Sphere*. Cambridge (Mass.): The MIT Press, s. 109–142.
- Fränti, Mikael (2004). "Ajan henki". *Kanavalla-kolumni, Helsingin Sanomat* 9.2.04, D7.
- Fuller, Linda K. (1994). *Community Television in the United States: A Sourcebook on Public, Educational, and Governmental Access*. Westport, CT: Greenwood Press.
- Gadamer, Hans-Georg (2003). *Hermeneutiikka: ymmärtäminen tieteissä ja filosofiassa*. Toim. ja suom. Ismo Nikander. Tampere: Vastapaino.
- Galperin, Hernan (2002). "Can the US transition to digital TV be fixed? Some lessons from two European Union cases", *Telecommunications Policy*, 26(1-2): 3–15.
- Gardini, Francesca & Hernan Galperin (2005). "Italy: Slow Penetration, High Potential?" Teoksessa Brown & Picard (toim.) *Digital Terrestrial Television in Europe*. New Jersey: Lawrence Elbaum Associates, s. 317–334.
- Gauntlett, David & Annette Hill (1999). *TV Living: Television, culture and everyday life*. London & New York: Routledge

- Golding, Peter (2000). "Forthcoming Features: Information and Communications Technologies and the Sociology of the Future". *Sociology* 34(1): 165–184.
- Granlund, Kaj (2001). *Langaton tiedonsiirto*. Jyväskylä: Docendo Finland.
- Gripsrud, Jostein (2002). *Understanding Media Culture*. London: Arnold (Hodder & Stoughton Educational).
- Gross, Grant (2005). "US House approves budget bill, DTV transition. Negotiators set Feb. 17, 2009, as the transition date to DTV". *Verkkolehti InfoWorld, IDG News Service*, 19.12.05. [www.infoworld.com/article/05/12/19/HNcongressbudget_1.html]
- Grossberg, Lawrence (1995). *Mielihyvän kytkennät. Risteilyjä populaarikulttuurissa*. Tampere: Vastapaino.
- Grönqvist, Laura (2004). *Brändisijoittelu suomalaisissa televisio-ohjelmissa. (Pro gradu -tutkielma.)*. Helsingin yliopisto, viestinnän laitos. Viestintäviraston julkaisuja 5/2004.
- Grünwald, Andreas (2001). "Riding the US wave: spectrum auctions in the digital age", *Telecommunications Policy*, 25(10-11): 719–728.
- Guy, Ken & James Stroyan (1998). *Digital Media in Finland. An Evaluation of the Finnish Multimedia Programme and a review of Related Digital media Activities*. Technology Programme Report 12/98, Helsinki: Tekes.
- Jakubowicz, Karol (2004). "Ideas in our Heads: Introduction of PSB as Part of Media System Change in Central and Eastern Europe". *European Journal of Communication* 19(1): 53–74.
- Jakubowicz, Karol (2006a). "Looking to the Future". Teoksessa *Els De Bens (toim.) Media Between Culture and Commerce*. Bristol: Intellect. (tulossa).
- Jakubowicz, Karol (2006b). "Public Service Broadcasting: a Pawn on an Ideological Chessboard". Teoksessa *Els De Bens (toim.) Media Between Culture and Commerce*. Bristol: Intellect (tulossa).
- Haas, Tanni & Linda Steiner (2001). "Public journalism as a journalism of publics: Implications of the Habermas–Fraser debate for public journalism". *Journalism*, 2(2): 123–147.
- Habermas, Jürgen (1994). *Järki ja kommunikaatio. Tekstejä 1981–1989. 2. uudistettu painos*. Helsinki: Gaudeamus.
- Habermas, Jürgen (2004/1962). *Julkisuuden rakennemuutos. Tutkimus yhdestä kansalaisyhteiskunnan kategoriasta*. Suom. Veikko Pietilä. Tampere: Vastapaino. (Alkuteos *Strukturwandel der Öffentlichkeit 1962*, väitöskirja).
- Hallikainen, Harold (2000). "Spectrum for sale or rent – Comments on US Spectrum Auctions". *International Journal of Communications Laws and Policy* 5, Summer, s. 1–7. [www.ijclp.org/5_2000/pdf/ijclp_webdoc_6_5_2000.pdf]
- Halonen, Irma-Kaarina (1999). *Matka journalismin sukupuolittumisen strategisille alueille. (Väitöskirja.) Acta Universitatis Tamperensis 669*. Tampere: Tampereen yliopiston tiedostusopin laitos.
- Hamelink, Cees & Kaarle Nordenstreng (2006). "Towards Democratic Media Governance". Teoksessa *Els De Bens (toim.) Media Between Culture and Commerce*. Bristol: Intellect (tulossa).
- Hanhijärvi, Jussi (2002). "Milloin näemme broadcast-videota laajakaistaverkoissa?" *tklehti (YLE Tekniikan tiedotuslehti)*, nro 8, joulukuu, s. 5–7. [www.yle.fi/tekniikka/tklehti/tk95/videokomp.htm]
- Hannula-Stenqvist, Kirsi (2001). *Digitaalinen televisio aloittaa 27.08.2001 – mikä on interaktiivisuuden rooli? Interaktiivisten sisältöpalvelujen merkitys maanpäällisen digi-tv:n aloitusvaiheessa Suomessa. Toimijoiden näkemykset suhteessa katsojien odotuksiin*. Lopputyö 24.4.2001, Taideteollinen Korkeakoulu, Medialaboratorio. [mlab.uiah.fi/5medialaunch/kirsi18052001.htm]
- Harcourt, Alison (2003). "The Regulation of Media Markets in selected EU Accession States in Central and Eastern Europe". *European Law Journal* 9(3): 316–340.
- Harju, Auli (2001). "Vallakkaita vaivaamassa: Arviointia tamperelaispäättäjille tehdyistä teemahaastattelusta". *Tiedotustutkimus* 24(2): 34–45.

- Harju, Auli (2002). "Kunnat keskustelua oppimassa." *Kunnalistsieteellinen aikakauskirja* 30(2): 154–167.
- Harrison, Jackie & Lorna Woods (2000). "European Citizenship: Can Audio-Visual Policy Make a Difference?" *Journal of Common Market Studies* 38(3): 471–495.
- Hart, Jeffrey A. (2004). *Technology, Television, and Competition: The Politics of Digital TV*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hartley, John (2000). "Communicative democracy in a redactional society: the future of journalism studies". *Journalism* 1(1): 39–48.
- Heikkilä, Heikki (2001). *Ohut ja vankka journalismi: Kansalaisuus suomalaisen uutisjournalismin käytännöissä 1990-luvulla*. (Väitöskirja.) Tampere: Tampere University Press, Mediatutkimuksia 1.
- Heikkilä, Heikki & Risto Kunelius (1997). "Julkisen journalismin äärellä: Ajatuskokeita pääsyn, keskustelun ja harkinnan käsitteillä." *Tiedotustutkimus* 20(4): 4–21.
- Heikkilä, Heikki & Risto Kunelius (1998). "Access, Dialogue, Deliberation: Experimenting with Three Concepts of Journalism Criticism". *Nordicom Review* 19(1), June: 71–84.
- Heinonen, Ari (1999). *Journalism in the age of the net. Changing society, changing profession*. (Väitöskirja) Acta Universitatis Tamperensis 685. Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos.
- Hellman, Heikki (1999). *From Companions to Competitors: The Changing Broadcasting Markets and Television Programming in Finland*. (Väitöskirja.) Tampere: University of Tampere, 1999.
- Hellman, Heikki (2001). "Diversity – An End in Itself? Developing a Multi-Measure Methodology of Television Programme Variety Studies", *European Journal of Communication* 16(2), s. 181–208.
- Hemánus, Pertti (1990). *Journalistiikan perusteet. Johdatus tiedotusoppiin 2*. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hemánus, Pertti (2002). "Lehdistö eilen". Teoksessa Aimo Ruusunen (toim.) *Media muuttuu: Viestintä savitauluista kotisivuihin*. Helsinki: Gaudeamus, s. 31–66.
- Herkman, Juha (2005). *Kaupallisen television ja iltapäivälehtien avoliitto. Median markkinoituminen ja televisioituminen*. (Väitöskirja.) Tampere: Vastapaino.
- Herold, Anna (2003). "Rules Governing the Acquisition by Third Parties of Television Rights for Sporting Events under Eurovision in Breach of the European Competition Law". *International Journal of Communications Law and Policy* 7, Winter 2002/2003, s. 1–9. [www.ijclp.org/7_2003/ijclp_webdoc_10_7_2003.htm]
- Hietala, Veijo (2003). "Häpäisyä, nöyryytystä ja romantiikkaa – tosi-tv:n viimeiset villitykset". *Peili* 4/2003, s. 4–7.
- Hill, Annette (2002). "Big Brother: The Real Audience". *Television & New Media*, 3(3): 323–340.
- Hill, Annette (2005). *Reality TV: Audiences and Popular Factual Television*. London: Routledge.
- Hill, Annette & Gareth Palmer (2002). "Editorial: Big Brother". *Television & New Media*, 3(3): 251–254.
- Hintikka, Kari (1996). "Uusi media – viestintäkanava ja elinympäristö". Teoksessa Tarkka & Hintikka & Mäkelä (toim.) *Johdatus uuteen mediaan*. Helsinki: Edita, s. 2–18.
- Hintikka, Kari (2003). *Julkishallinnon palvelut ja niiden mahdollisuudet digitaalisessa televisiossa*. Tietoyhteiskunnan kehittämiskeskus ry:n julkaisusarja, osa 12. Helsinki: Tiede.
- Hirsjärvi, Sirkka & Helena Hurme (2000). *Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki : Helsinki University Press.
- Holopainen, Reijo (2001). "Laitetoimittajat jäivät pahasti digi-tv:n jälkijunaan". *Verkkolehti digitoday* 5.11.2001. [www.digitoday.fi/showPage.php?page_id=11&news_id=16092]

- Hopkins, Robert (1994). Digital terrestrial HDTV for North America: The Grand Alliance HDTV system. EBU Technical Review, Summer 1994. [www.ebu.ch/trev_260-hopkins.pdf] (20.2.2004)
- Horkheimer, Max (1991/1937). "Traditionaalinen ja kriittinen teoria". Teoksessa Adorno & Horkheimer & Marcuse Järjen kritiikki. Suom. ja toim. Jussi Kotkavirta. Tampere: Vastapaino, s. 245–294. Ensijulkaisu "Traditionelle und Kritische Theorie", Zeitschrift für Sozialforschung, Jg. 6, 3/1937.
- Huhtamo, Erkki (1995). "Raaputusjälkiä kuvaruudussa: Scratch-video ja vastaanpuhumisen strategiat". Teoksessa Huhtamo & Lahti (toim.) Sähköiho: Kone, media, ruumis. Tampere: Vastapaino, s. 101–126.
- Hujanen, Taisto (1993). Ajankohtainen kakkonen kohtaa historiansa. Tulkintoja TV2:n ajankohtaisohjelmista ja journalistisesta kulttuurista. Tutkimusraportti 9/1993, Helsinki: Oy Yleisradio Ab, Tutkimus- ja kehitysosasto.
- Hujanen, Taisto (1998). "Kaikki tiet vievät – mediatutkimukseen?" Tiedotustutkimus 21(3): 66–71.
- Hujanen, Taisto (2001). "Digi tulee, oletko valmis?" Journalismikritiikin vuosikirja 2001, toim. Elina Noppari ja Katja Valaskivi, Tiedotustutkimus 24(1): 74–89.
- Hujanen, Taisto (2004). "Public service strategy in digital television: From schedule to content." Journal of Media Practice 4(3):133–153.
- Hujanen, Taisto (2005). "Implications for Public Service Broadcasters". Teoksessa Brown & Picard (toim.) Digital Terrestrial Television in Europe. New Jersey: Lawrence Elbaum Associates, s. 57–84.
- Hultén, Olof (1998). "Digitalization of Swedish tv distribution". Teoksessa Ahonen & Nieminen (toim.) The Future of Public Service Broadcasting, Papers from the seminar in Turku, December 11–13 1997. Dept of Art Literature and Music, series A: papers and reports, vol. 1, University of Turku, s. 107–113.
- Humphreys, Peter (2000). "Regulating for pluralism in the digital age". Teoksessa Lees et al. (toim.) Is Regulation Still an Option in a Digital Universe? Papers from the 30th University of Manchester International Broadcasting Conference. Luton: University of Luton Press, s. 87–98.
- Hutchison, David (1999). Media Policy: An Introduction. Oxford: Blackwell Publishers.
- Ilmonen, Kari (1996). Tekniikka kaiken perusta. Sarjassa Yleisradion historia 1926 – 1996, osa 3. Helsinki: Yleisradio.
- IMS (2005). "China is On Course to Supply 50% of World's Digital STB Demand". IMS Research Press Release, 20.7.2005. [www.imsresearch.com/members/pr.asp?X=198]
- Iosifidis, Petros (2002). "Digital Convergence: Challenges for European Regulation." Javnost / The Public 9(3): 27–47.
- Ishikawa, Sakae (toim.) (1996). Quality Assessment of Television. London: John Libby Media, University of Luton Press.
- Jensen, Jens F (1999). "Interactivity – Tracking a New Concept in Media and Communications Studies. Teoksessa Paul A. Mayer (toim.) Computer Media and Communication: A Reader. Oxford: Oxford University Press, s. 160–187. Ensijulkaisu Mediekultur nro 26, April 1997, s. 40–55.
- Jensen, Jens F (2001). "So what do you think Linda?" Media Typologies for Interactive Television. Teoksessa Agger & Jensen (toim.) The Aesthetics of Television. Media & Cultural Studies 2. Aalborg: Aalborg University Press, s. 349–396.
- Jensen, Jens F. & Cathy Toscan (toim.) (1999). Interactive Television. TV of the Future or the Future of TV? Media & Cultural Studies 1. Aarhus: Aalborg Universitetsforlag.
- Johansen, Anders (1992). "Kanssaihmiisiä ja barbaareja. Indentiteetin rakentuminen kommunikaation laajenvassa 'nyt'-hetkessä". Tiedotustutkimus 15(4): 26–38
- Johansson, Bengt K.Å. (2004). "'Minne aallot kuljettaa' – uuden mediamaailman tekiik- kaa ja kipailuolosuhteita." Suomennettu ja litteroitu esitelmä RTTL:n seminaarissa Muuttuva Pohjoismainen mediamaailma, YLE, Helsinki 3.5.2004.

- Jonsson, Pernilla & Lars Uhlin (1998). Digital-TV: inter bara ettor och nollor. En mångdimensionell studie av digital-TV i allmänhetens intresse. Magisteruppsats. Avdelningar för medie- och kommunikationsvetenskap, Lunds universitet, 1998.
- Joukkoviestimet (2002). Joukkoviestimet 2002. Finnish Mass Media. Kulttuuri ja viestintä 2002:3. Helsinki: Tilastokeskus.
- Jyrkiäinen, Jyrki (1994). Sanomalehdistön keskittyminen. (Väitöskirja.) Acta Universitatis Tamperensis A:409. Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos.
- Jääsaari, Johanna & Ari Savinen (2001). Digitaalinen televisio: Katsojan näkökulma. Markkinatutkimuksia 31/2000, Helsinki: Yleisradio Oy, Yleisötutkimus.
- Jääskeläinen, Kari (1997). Interaktiivisen television sisällöntuotanto. Espoo: Espoo Enterprises Oy.
- Jääskeläinen, Kari (2001). Strategic Questions in the Development of Interactive Television Programs. (Väitöskirja.) University of Arts and Design, Media Laboratory. [www.uiah.fi/julkaisut/jaaskelainen.pdf]
- Jääskeläinen, Ossi (2004). "Telkkari DIGIkuntoon. Testissä 14 digiboksia". MikroPC Nro 8, s. 26–35.
- Kajanne, Milla (2001). Kansalaiset kysyjinä. Yleisön kysyminen osana vuorovaikutusta television EU-keskusteluissa. (Väitöskirja.) SKS toimituksia 806, Helsinki: SKS.
- Kangaspunta, Seppo (2003). Terveyskanavan tarina. Analyysi digi-tv:n ensimmäisestä vaiheesta. Tampere University Press.
- Kantola, Anu (2002). Markkinakuri ja managerivalta. Poliittinen hallinta Suomen 1990-luvun taluskriisissä. (Väitöskirja.) Helsingin yliopisto, viestinnän julkaisuja 6, Lokikirjat, Pallas-sarja.
- Kantola, Kristiina & Maria Lahti & Antti Väättänen (2003). Ensiaskeleet digi-tv:n katsojaksi: Digitaalisen television käyttöönottokokeilu Pirkanmaalla. VTT Tietotekniikka. VTT Tiedotteita: 2188. Espoo: Otamedia Oy. [www.vtt.fi/inf/pdf/tiedotteet/2003/T2188.pdf]
- Kaukomies, Marjuska (2002). "Cross-mediatuotannon käytäntöjä". Teoksessa Tarkka & Mäkelä (toim.) Uusi mediakulttuuri innovaatioympäristönä: kotimainen ja kansainvälinen tutkimus. Helsinki: mediakulttuuriyhdistys m-cult, s. 35–46.
- Kapiainen-Heiskanen, Päivi (2003). Miten verkkomedia syntyy – tapaus Nettiradio Mikaeli. (Pro gradu -tutkielma.) Tampere: Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos. [tutkimat.uta.fi/pdf/gradu00261.pdf]
- Karhu, Tuomas (2005). "Uusien palveluiden kehittäminen lopetettu. MTV3 haluaa unohdtaa digitelevision mhp-tekniikan". Verkkolehti digitoday 02.11.05. [www.digitoday.fi/showPage.php?page_id=11&news_id=49753]
- Karimäki, Kirsi (2002). Vuorovaikutus televisiochatissa. (Pro gradu -tutkielma.) Tampere: Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos.
- Karppinen, Kari. "Mediaversiteetti ja mittaamisen politiikka. Tiedotustutkimus 28(2): 28–43.
- Karvonen, Erkki (1999). "Teknologinen determinismi". Tiedotustutkimus 22(4): 82–89.
- Karvonen, Erkki (2001). Informational Societies: Understanding the Third Industrial Revolution. Tampere University Press. [tampub.uta.fi/tup/951-44-5472-3.pdf]
- Karvonen, Tuomas (2005). "Kanavat satelliittijakeluun tänään. YLEn digi-tv:lle sadan prosentin peitto". Verkkolehti digitoday 1.8.2005.
- Katz, Elihu & Paul Lazarsfeld (1955). Personal Influence: The Part Played by People in the Flow of Mass Communications. Glencoe (Illinois): Free Press.
- Keane, John (2003). Global Civil Society? Cambridge (Mass.): Cambridge University Press.
- Kim, Pyungho & Harmeet Sawhney (2002). "A machine-like new medium – theoretical examination of interactive TV". Media, Culture & Society 24(2), 217–233.
- Kittler, Friedrich (1995). "Kommunikaatiomedioiden historia". Teoksessa Huhtamo & Lahti (toim.) Sähköiho: Kone, media, ruumis, Tampere: Vastapaino, s. 257–278.
- Kiousis, Spiro (2002). "Interactivity: a concept explication". New Media & Society 4(3):355–383.

- Kivimäki, Antti & Juhani Saarinen (2001). "Televisiochatit: äärimmäistä ajanhukkaa vai alku jollekin suurelle?" *Tiedotustutkimus* 24(3): 91–99.
- Kleinsteuber, Hans (1998). "The Digital Future". Teoksessa McQuail & Siune (toim.) *Media Policy: Convergence, Concentration & Commerce*. London: Sage, s. 60–74.
- Kohtamäki, Kimmo (2001). "Elokuvallisuus ja dokumenttielokuva". Teoksessa Kurki, Helke, Aaltonen & Bacon (toim.) *Dokumenttielokuva: todellisuuden luovaa käsittelyä*, Helsinki: Taideteollisen korkeakoulun julkaisusarja, F20.
- Koivunen, Anu & Mikko Lehtonen (2005). "Joskus on kiva olla vähemmän aikuinen". *Kulttuurisen määrittelyvallan siirtymät ja julkisen puhuttelun areenat*. *Tiedotustutkimus* 28(2): 4–27.
- Korhonen, Ahti (2003). *Analogisesta digitaaliseksi – television muutos lehtikirjoittelun valossa vuonna 2001*. (Pro gradu -tutkielma.) Jyväskylän yliopisto, taiteiden ja kulttuurin tutkimuksen laitos.
- Kormilainen, Ville (2004). "Kannabiskohun tutkinta alkaa jo tänään". *Iltalehti* 6.5.2004, s. 9.
- Kortti, Jukka (2003). *Modernisaatiomurroksen kaupalliset merkit: 60-luvun suomalainen televisiomainonta*. (Väitöskirja.) Helsingin yliopisto, talous- ja sosiaalhistoria. SKS, Bibliotheca historica..
- Kuivalainen, Jaakko (2005). "Mhp-sovittimia vain kolme prosenttia. Vain joka neljännessä kodissa näkyy digi-tv". *Verkkolehti digitoday* 14.4.2005.
- Kunelius, Risto (1999). "Journalismi keskustelun tiellä". *Tiedotustutkimus* 22(3): 42–59.
- Kunelius, Risto (2000). "Journalismi nelijalkaisena otuksena: Tutkimuksen näkökulmia, ongelmia ja haasteita." *Tiedotustutkimus* 23(3): 4–27.
- Kunelius, Risto & Colin Sparks (2001). "Problems with a European Public Sphere." *Javnost / The Public*, 7(1): 5–20.
- Kunelius, Risto & Jouni Tervo (2004). "Kaksintaistelu journalistin ohjeista". *Journalismikritiikin vuosikirja 2004*, toim. Jukka Pietiläinen, *Tiedotustutkimus* 27(1): 74–93.
- Kuusisto, Päivi (toim.) (1998). *Kansallinen multimediaohjelma 1995–1997*. Loppuraportti. *Teknologiaohjelmaraportti 5/98*, Helsinki: Tekes.
- Lahdensivu, Mika (2001a). "Digi-tv:n aamu hämärtää". *Verkkolehti digitoday* 16.2.2001. [www.digitoday.fi/showPage.php?page_id=11&news_id=18322]
- Lahdensivu, Mika (2001b). "Britit innostuivat digi-tv:n sähköpostista". *Verkkolehti digitoday* 25.7.2001 [www.digitoday.fi/showPage.php?page_id=11&news_id=20921]
- Lanas Cavada, Silja (1994). *Dokumenttielokuvaa journalismin keinoin*. Journalistisen tv-dokumentin lajityyppinen varhaishistoria 1965-1974 TV 2:ssa syntyneen ns. dokumentaristien koulukunnan valossa. (Pro gradu -tutkielma.) Tampere: Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos.
- Langer, John (1998). *Tabloid Television: Popular Journalism and the "Other News"*. London & New York: Routledge.
- Aaltonen, Jarmo (2005). "Velkojat eivät enää antaneet lainaa Finluxin televisiotehtaalle". *Helsingin Sanomat* 20.9.05, Talous, B1
- Laukkanen, Markku (2001). "Digi-tv:stä tietoyhteiskunnan tärkein laite". *Helsingin Sanomat* 12.2.01, Mielipide.
- Lax, Stephen (1997). *Beyond the Horizon: Communications Technologies: Past, Present and Future*. Luton: University of Luton Press.
- Lazarsfeld, Paul Felix (1941). "Remarks on Administrative and Critical Communications Research". *Studies in Philosophy and Social Philosophy* 9(1): 2–16.
- Lehtonen, Mikko (1998). "Faktan ja fiktion historia". Teoksessa Kivikuru & Kunelius (toim.) *Viestinnän jäljillä: Näkökulmia uuden ajan ilmiöön*. Helsinki: WSOY, s. 41–56.
- Lehtonen, Mikko (2000). "'Medium' ja 'media'". *Tiedotustutkimus* 23(4): 64–67.
- Lente, Harro van (2000). "Forceful Futures: From Promise to Requirement". Teoksessa Brown et al. (toim.) *Contested Futures: a sociology of prospective techno-science*. Aldershot: Ashgate Publishing, s. 43–63.

- Levy, David (1997). "The regulation of digital conditional access systems: A case study in European policymaking". *Telecommunications Policy* 21(7): 661–676.
- Levy, David (1999). *Europe's Digital Revolution: Broadcasting regulation, the EU and the nation State*. London: Routledge.
- Lievrouw, Leah A. (2001). "New media and the 'pluralization of life-worlds' A role for information in social differentiation". *New media & society* 3(1): 7–28.
- Lievrouw, Leah A. (2002). "Determination and Contingency in New Media Development: Diffusion of Innovations and Social Shaping of Technology Perspectives". Teoksessa Lievrouw & Livingstone (toim.) *Handbook of New Media*. London: Sage, s. 183–199.
- Linkki (2004). "Tanskan TV2 joutuu maksamaan tukia takaisin". *Ylen henkilöstölehti Linkki*, nro 20, 2.6.2004.
- Lippmann, Walter (1998/1922). *Public Opinion*. New Brunswick, NJ: Transaction Publishers (alkuteos 1922).
- Lister, Martin & Jon Dovey, Seth Giddings, Iain Grant, Kieran Kelly (2003). *New Media: A Critical Introduction*. London: Routledge.
- Livingstone, Sonia (1990). *Making Sense of Television*. Oxford: Pergamon.
- LM/TIVEKE (1997). *Suomalaisen tiedon valtatie tekninen kehitys*. Liikenneministeriö, TIVEKE-hanke 15.5.1997. [www.tieke.fi/arkisto/tiveke/raportit/tekeh1.htm]
- LM (1998). *Digitaalinen televisio ja Suomi*. Liikenneministeriön digi-tv-työryhmän mietintö. Helsinki: Liikenneministeriön julkaisuja 23/98.
- Lohan, Florin (2004). *System Components for Video on Demand: Architecture and Implementation*. (Väitöskirja.) Tampereen teknillinen yliopisto, tietotekniikan osasto, 3.6.2004. [donald.dmi.tut.fi/~lohan/publications/FlorinLohanThesis.pdf]
- Lowe, Greg & Taisto Hujanen (toim.) (2003). *Broadcasting & Convergence: New Articulations of the Public Service Remit*, Göteborg: Nordicom.
- Luostarinen Heikki (1991). "Interdiskursiivisen ihmeen jäljillä". *Tiedotustutkimus* 14(3): 109–111.
- Luostarinen Heikki (1994). *Mielen kersantit*. Helsinki: Hanki ja jää.
- Luostarinen, Heikki (2002). "Moneksi muuttuva journalismi". Teoksessa Perko & Salokangas & Luostarinen (toim.) *Median varjossa*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, Mediainstituutti, 2002, s. 22–29.
- LVM (1999). "Digitaaliset televisiotoimiluvat päätettiin: Suomeen uusia televisiotoiminnan harjoittajia ja erikoiskanavia". Liikenne- ja viestintäministeriön tiedote 23.6.1999. [www.mintc.fi/www/sivut/dokumentit/tiedote/viestinta/ti230699619fin.htm]
- LVM (2001). *Televisiotoiminnan toimintaedellytysten parantaminen*. Työryhmäraportti, pj. Jouni Backman. Liikenne ja viestintäministeriön julkaisuja 29/2001.
- LVM (2002a). *Digitaalisen television ansaintalogiikat: Toimintakenttä, liiketoimintamallit ja tulevaisuudennäkymät*. Ortikon Interactive Oy & eBCR, Tommi Pelkonen, Seppo Kalli, Marko Seppä, Saija Heikkinen, Tommi Riikonen, Pasi Toiva & Mika Hannula. Liikenne ja viestintäministeriön julkaisuja 25/2002. [www.mintc.fi/www/sivut/dokumentit/julkaisu/julkaisusarja/2002/a252002r.pdf]
- LVM (2002b) *Digi-TV Suomessa: Suomalaisten toimijoiden näkemykset digitaalisen television nykytilasta ja suositukset etenemisstrategiasta 2002 -2004*. LVM 17.6.2002. [www.mintc.fi/www/pdfheap/digitvra.pdf]
- LVM (2003). *Kohti digiaikaa. Televisiotoiminta ja Yleisradio Suomessa 2010 -työryhmän, pj. Seppo Niemelä*. Liikenne- ja viestintäministeriön julkaisuja 52/2003.
- LVM (2004a). *Digitelevision edellytykset Internetin jakeluverkoksi*. Mater-projekti 10.02.2004. Liikenne- ja viestintäministeriön julkaisuja 5/2004.
- LVM (2004b). "Digivastaanotin yli 360 000 kotitaloudessa, laajakaistaliittymä 600 000 taloudessa". Tiedote 31.5.2004, Liikenne- ja viestintäministeriö. [www.mintc.fi/]
- LVM (2004c). *Julkisen palvelun televisio- ja radiotoiminta 2010*. Televisiotoiminta ja Yleisradio Suomessa 2010 -työryhmän loppuraportti, pj. Seppo Niemelä. Liikenne- ja viestintäministeriön julkaisuja 59/2004.

- MacKenzie, Donald A. & Judy Wajcman (toim.) (1999). *The Social Shaping of Technology*. 2nd edition, London: Open University Press, alkuteos OUP 1985.
- Martikkala, Hanna (2005). "Johtuiko tv-lupien irtisanomisinto Ylen johtajasotkuista?" *Aamulehti* 1.3.05, Mistä kysymys -palsta, A5.
- Martin, Hugo (2003). "The BBC's digital spend". *Digital News, The Journal of the Digital Television Group*, nro 32, August, s. 7.
- Mattelart, Armand (2002). *Tietoyhteiskunnan historia*. Alkuteos *Histoire de la société de l'information 2001*. Suom. Risto Suikkanen. Tampere: Vastapaino.
- Maunuksela, Arja (2004). "Digi näkyy – ei näy – näkyy – ei". *Kanavalla-pakina*. Helsingin Sanomat 21.6.04.
- McMillan, Sally (2002). "Exploring Models of Interactivity from Multiple Research Traditions: Users, Documents and Systems". Teoksessa Lievrouw & Livingstone (toim.) *The Handbook of New Media*. London: Sage, s. 163–182.
- McQuail, Denis (1996). "Is media theory adequate to the challenge of new communication technologies?" Teoksessa Marjorie Ferguson (toim.) *New Communication Technologies and Public Communication*. London: Sage, s. 1–17.
- McQuail, Denis (2003). "New Horizons for Communication Theory in the New Media Age". Teoksessa Angharad N. Valdivia (toim.) *A Companion to Media Studies*. Oxford, Carlton, Malden, Mass.: Blackwell Publishing, s. 40–49.
- McQuail, Denis (2005). *McQuail's Mass Communication Theory*, 5. painos. London: Sage.
- McNair, Brian (2000). *Journalism and Democracy: An Evaluation of the Political Public Sphere*. London: Routledge.
- McNair, Brian & Matthew Hibberd (2003). "Mediated Access: Political Broadcasting, the Internet and Democratic Participation". Teoksessa Lowe & Hujanen (toim.) *Broadcasting & Convergence: New Articulations of the Public Remit*. Gothenburg: Nordicom, s. 269–283.
- Meier, Werner A. & Joseph Trappel (1998). "Media Concentration and the Public Interest". Teoksessa McQuail & Siune (toim.) *Media Policy: Convergence, Concentration & Commerce*. Euromedia Research Group, London: Sage, s. 38–59.
- Merritt, Davis (1995). *Public journalism and public life. Why telling the news is not enough*. New Jersey: Lawrence Erlbaum.
- Mervola, Pekka (1995). *Kirja, kirjavampi, sanomalehti. Ulko-asukierre ja suomalaisten sanomalehtien ulkoasu 1771–1994. (Väitöskirja.) Suomen historiallinen seura ja Jyväskylän yliopisto*.
- Michalis, Maria (1999). "European Union Broadcasting and Telecoms: Towards a Convergent Regulatory Regime?". *European Journal of Communication* 14(2): 147–171.
- Monaco, James (1981). *How to Read a Film – The Art Technology, Language, History and Theory of Film and Media*. New York: Oxford University Press.
- Morley, David (1992). *Television, Audiences & Cultural Studies*. London & New York: Routledge.
- Morse, Margaret (1983). "Sport on Television: Replay and Display". Teoksessa Ann E. Kaplan (toim.) *Regarding Television: Critical Approaches – An Anthology*. Los Angeles: The American Film Institute.
- Mortensen, Frands (2004). "Tanksan TV2:n yksityistäminen – julkinen palvelu, rahat ja EU". *Suomennettu ja kirjallisena jaettu esitelmä RTTL:n seminaarissa Muuttuva Pohjoismainen mediamaisema, YLE, Helsinki 3.5.2004*.
- Mueller, Milton (1999). "Digital Convergence and Its Consequences". *Javnost / The Public* 6(3): 11–28.
- Mykkänen, Juri (2001). "Eliittihaastattelu". *Politiikka* 43(2): 108–127.
- Mäkelä, Klaus (toim.) (1995). *Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta*. Helsinki: Gaudeamus.

- Mäki, Matias (2004). "Finlux markkinaoikeuteen". Verkkolehti digitoday 5.7.2004 [www.digitoday.fi/showPage.php?uk=1&page_id=11&news_id=32638]
- Mäki, Matias (2005). "Vain neljä prosenttia omistaa mhp-sovittimen. Lähes joka kolmannessa kodissa näkyy digi-tv". Verkkolehti digitoday 15.7.2005. [www.digitoday.fi/showPage.php?uk=1&page_id=11&news_id=46181]
- Mäkinen, Mikko (2001). "Television talousuutislähetysten viihteellistyminen". (Pro gradu -tutkielma.) Helsinki: HKKK, Suomen kielen ja viestinnän laitos.
- Mäkinen-Vuohelainen, Marika (2005). "Äänitekstitispalvelu tekee tuloaan televisioon". Näkövammaisten keskusliiton verkkolehti Airut, 21/2005. Ladattu 23.8.05 [www.nkl.fi/airut/ykkosjuttu.htm]
- Napoli, Philip M. (2001). *Foundations of Communications Policy: Principles and Process in the Regulation of Electronic Media*. Cresskill, New Jersey: Hampton Press Inc.
- Negroponete, Nicholas (1995). *Being Digital*. Cambridge (Mass): MIT.
- Nerone, John. "Approaches to Media History". Teoksessa Angharad N. Valdivia (toim.) *A Companion to Media Studies*. Oxford, Carlton, Malden, Mass.: Blackwell Publishing, s. 93–114.
- Newcomb, Horace & Paul Hirsch (1984). "Television as a cultural forum: Implications for Research". In Rowland, W & B. Watkins (eds.) *Interpreting Television: Current Research Perspectives*, Beverly Hills, CA: Sage, 1984.
- Nichols, Bill (2001). *Introduction to Documentary*. Bloomington: Indiana Univ. Press.
- Nieminen, Hannu (1997). *Communication and Democracy: Habermas, Williams and the British Case*. Suomalainen tiedeakatemia, Finnish Academy of Science and Letters.
- Nieminen, Hannu (1998). "Viestintä ja demokratia: Kohti pluralistista julkisuutta?" Teoksessa Kivikuru & Kunelius (toim.) *Viestinnän jäljillä: Näkökulmia uuden ajan ilmiöön*. Helsinki: WSOY, s. 275–299.
- Nieminen, Hannu (1999). "Lupaus median konvergenssista". *Tiedotustutkimus* 22(4): 4–21.
- Nieminen, Hannu (2003). "Julkisuusteorian rakennemuutos: ajatuksia kriittis-realistisesta julkisuuskäsityksestä". *Tiedotustutkimus* 26(2): 18–32.
- Nieminen, Hannu & Kaarle Nordenstreng (2003). "Sananvapaus ja viestintäpolitiikka". Teoksessa Nordenstreng & Wiio (toim.) *Suomen mediamaisema*. Helsinki: WSOY, s. 248–262.
- Nieminen, Hannu & Mervi Pantti (2004). *Media markkinoilla*. Helsinki: Loki-kirjat.
- Niiniluoto, Ilkka (1997/1989). *Informaatio, tieto ja yhteiskunta: Filosofinen käsiteanalyysi*. Helsinki: Edita. Ensijulkaisu VAPK 1989.
- Nikulainen, Kalevi (2001). "YLE: digi-tv-strategia ennallaan". Verkkolehti digitoday 28.11.2001. [www.digitoday.fi/showPage.php?page_id=11&news_id=20418]
- Nikulainen, Kalevi (2002). "Puoluesihteri Berth Sundström: Digipäätteet saatava ilmaiseksi". Verkkolehti digitoday 7.11.2002. [www.digitoday.fi/showPage.php?page_id=11&news_id=15465]
- Nikulainen, Kalevi (2004a). "Televisio tärkein uutislähde useimmille". Verkkolehti digitoday 26.1.2004. [www.digitoday.fi/showPage.php?page_id=11&news_id=27678]
- Nikulainen, Kalevi (2004b). "Soneran TeleSampo-palvelu päättyy syyskuussa." Verkkolehti digitoday 1.4.2004. [www.digitoday.fi/showPage.php?page_id=12&news_id=29716]
- Nikulainen, Kalevi (2005). "HTV aloittaa kaupalliset hdtv-lähetykset keväällä". Verkkolehti digitoday 4.2.2005. [www.digitoday.fi/showPage.php?uk=1&page_id=11&news_id=40272]
- Nolan, Dermot (1997). "Bottlenecks in pay television: impact on market development in Europe". *Telecommunications Policy* 21(7): 597–610.
- Näränen, Pertti (1998). "Digi-tv + ITV = money-tv?" *MediaVirtuoosi*, kesä 1998, s. 10–12. [www.uta.fi/~typena/dtv2jut.html]
- Näränen, Pertti (1999). "Interaktiivisuus mediautopiana ja televisiojournalismin mahdollisuutena". *Tiedotustutkimus* 22(4): 50–61.

- Näränen, Pertti (2001). "EU:n mediapolitiikka vetää kahteen suuntaan". Journalismikritiikin vuosikirja 2001, toim. Elina Noppari & Katja Valaskivi, Tiedotustutkimus 24(1): 90–103.
- Näränen, Pertti (2002). "European Digital Television: Future Regulatory Dilemmas". *Javnost / The Public* 9(4): 19–34 (Journal of the European Institute of Communication and Culture, Theme issue on Digital Television in Europe).
- Näränen, Pertti (2003a). "Talous keskittyy, sisältö yhdentyy? Mediakonvergenssi Suomessa." Journalismikritiikin vuosikirja 2003, toim. Pertti Vehkalahti, Tiedotustutkimus 26(1): 158–168.
- Näränen, Pertti (2003b). "The Opportunity Lost and Found? European Regulation of Digital Television". Teoksessa Lowe & Hujanen (toim.) *Broadcasting & Convergence: New Articulations of the Public Remit*. Gothenburg: Nordicom, s. 57–68.
- Näränen, Pertti (2005). "European Regulation of Digital Television". Teoksessa Brown & Picard (toim.) *Digital Terrestrial Television in Europe*. New Jersey: Lawrence Elbaum Associates, s. 37–55.
- Näränen, Pertti ja Tanja Sihvonen (2001). "Musta laatikko? Digitaalinen televisio ja lisäarvo". *Kulttuurintutkimus* 18(2): 39–47.
- Ofcom (2004). *Driving digital switchover: a report to the Secretary of State*. Office of Communications, UK, 5 April 2004. [www.ofcom.org.uk/research/dso_report/]
- Oksanen, Annukka (2005). "Norjassa ja Tanskassa siirrytään pari vuotta Suomea myöhemmin". *Helsingin Sanomat* 12.10.05.
- Oxera (2003). *Study on Interoperability, Service Diversity and Business Models in Digital Broadcasting Markets*, Oxera Consulting Ltd. Report for the European Commission, February. [europa.eu.int/information_society/topics/telecoms/regulatory/studies/documents/oxera_final_report_volume_1_report1.pdf]
- Pahta, Päivi (2004). "Englanti – maailmankieli." *Tieteessä tapahtuu* 5/2004: 7–11.
- Palmolahti, Harri (1993). *Kuka ampui? Tutkimus journalismin, erityisesti televisio uutisten tavasta syyllistää*. (Pro gradu -tutkielma.) Tampere: Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitoksen julkaisuja, Sarja A: 81.
- Pantzar, Eero (2000). *Laajeneva mediakenttä ja digitaalijan televisiotoiminnan resurssit*. Tampereen yliopiston tietoyhteiskunnan tutkimuskeskuksen työraportteja 10/2000.
- Papacharissi, Zizi (2004). "Democracy online: civility, politeness, and the democratic potential of online political discussion groups". *New Media & Society* 6(2): 259–283.
- Papathanassopoulos, Stylianos (1998). "Pay per game: the advent of pay TV channels in Europe and their implications for sport". *Intermedia* 26(3): 21–26.
- Papathanassopoulos, Stylianos (2002). *European Television in the Digital Age: Issues, Dynamics and Realities*. Cambridge: Polity Press in association with Blackwell Publishers Ltd.
- Pekkala, Pekka (2004). "Tallentavat digisovittimet korvaavat videonauhurit." *Helsingin Sanomat* 2.6.04, D1.
- Pellinen, Teijo (2003). "Vaikuttavia elämyksiä vuorovaikutteisella kuvalla – Kuinka katsoja voi osallistua tv-ohjelmaan tai elokuvaan?" verkkolehti mediumi, nro 1.3 digi-tv-teemanumero. [www.m-cult.net/mediumi/]
- Peng, Chengyuan (2002). *Digital Television Applications*. (Väitöskirja.) Helsinki University of Technology, Telecommunications Software and Multimedia Laboratory. [lib.hut.fi/Diss/2002/isbn9512261723/]
- Pesari, Pentti (2000). *Näköradiosta digitelevision. Suomen Tekniikan Historia, Julkaisuja nro 3*. Espoo: Cetonia Systems.
- Peters, John Durham (1999). *Speaking into the Air: A History of the Idea of Communication*. Chicago and London: Chicago Univ. Press.
- Picard, Robert G. (1989). *Media Economics: Concepts and Issues*. London: Sage.

- Pietilä, Kauko. (1980). *Formation of the Newspaper: A Theory*. (Väitöskirja). Acta Universitatis Tamperensis, A:119. Tampereen yliopisto, yhteiskuntatieteiden tutkimuslaitos.
- Pietilä, Kauko & Klaus Sondermann (1994). *Sanomalehden yhteiskunta*. Tampere: Vastapaino.
- Pietilä, Veikko (1997). *Joukkoviestintätutkimuksen valtateillä: tutkimusalan kehitystä jäljittämässä*. Tampere: Vastapaino.
- Pietilä, Veikko (1999). "Julkiso ja yleisö". *Tiedotustutkimus* 22(3): 4–13.
- Pietilä, Veikko (2001). "Yleisönohjaus ja Internet keskusteluareenoina". *Tiedotustutkimus* 24(2): 18–33.
- Pietilä, Veikko & Seija Ridell (1998). "Julkea ehdotus". *Tiedotustutkimus* 21(1): 95.
- Poropudas, Timo (2003). "Suomen markkinoilla vain yksi mhp-digiviritin" *Verkkolehti digitoday* 27.2.2003. [www.digitoday.fi/showPage.php?page_id=11&news_id=4587]
- Potter, Jonathan (2003). "Discourse analysis." Teoksessa Hardy & Bryman (toim.) *Handbook of Data Analysis*. London; Sage, s. 607–624.
- Preston, Paschal (2000). "Content is king? Culture, community and commerce", *New Media & Society* 2(3): 259–267.
- Puoskari, Ensio (2003). "Julkisuuskeskustelun joksilla: joukkoviestintä ja demokratian eetos". *Tiedotustutkimus* 26(3): 20–40.
- Pursiainen, Harri (2005). "Megaluokan taajuusriski". *Tietoviikko* 3.11.02, s. 4.
- Raboy, Marc (2003). *Rethinking Broadcasting Policy in a Global Media Environment*. Teoksessa Lowe & Hujanen (toim.) *Broadcasting & Convergence: New Articulations of the Public Service Remit*, Gothenburg: Nordicom, s. 41–55.
- Raittila, Pentti (2004). *Venäläiset ja virolaiset suomalaisten Toisina. Tapaustutkimuksia ja analyysimenetelmien kehittelyä*. (Väitöskirja.) Tampere: Acta Electronica Universitatis Tamperensis 300, TAJU.
- Rantala, Kalevi (2002). "Voisiko teräväpiirtotelevisio tulla Suomeen?" *tk-lehti (YLE Tekniikan tiedotuslehti)*, nro 3, huhtikuu. [www.yle.fi/tekniikka/tklehti/tk90/hdtv_suo.htm]
- Rappe, Axel (2004). *Valbevakning i förändring – 1990-talets riksdagsval i finsk television*. (Väitöskirja.) Vasa: Åbo Akademi i Vasa, samhälls- och vårdvetenskapliga fakulteten.
- Raunsbjerg, Preben (2001). "TV Sports and Aesthetics. The Mediated Event". Teoksessa Agger & Jensen (toim.) *The Aesthetics of Television*. Århus: Aalborg University Press, s. 193–228.
- Reding, Viveke (2002). *The review of the TVWF Directive. Speech of Viviane Reding at the European Voice conference on Television without Frontiers, Brussels, 21.3.02*. [www.europa.eu.int/comm/avpolicy/legis/pressrel/euvoice_en.pdf]
- Repo, Eino S. & Kari Ilmonen, N. B. Storbom ja Ville Zilliacus (1967) *Yleisradion suunta. Yleisradiotoiminnan tehtävät ja tavoitteet*. Helsinki: Weilin & Göös 1967.
- Riddiford, Luisa (1996). "Video-on-Demand: key questions". *Intermedia* 24(3): 9.
- Ridell, Seija (1993). "Kommunikaation ihmeelliset seikkailut." *Tiedotustutkimus* 16(1): 9–34.
- Ridell, Seija (1998). *Tolkullistamisen politiikkaa: televisioutisten vastaanotto kriittisestä genrenäkökulmasta*. (Väitöskirja.) Tampere: Tampereen yliopisto.
- Ridell, Seija (2004). "Median julkisuustiloja kartoittamassa: Julkisuuden journalistinen tuottaminen ja kommunikatiivisuuden haaste". *Tiedotustutkimus* 27(2): 4–24.
- Roe, Keith & Gust De Meyer (2000). "Music Television: MTV-Europe". Teoksessa Wieten & Murdock & Dahlgren (toim.) *Television Across Europe: A Comparative Introduction*. London: Sage, s. 141–157.
- Rogers, Everett (1995). *Diffusion of innovations*. 4th edition (alkuteos 1983). New York: The Free Press.

- Rosenthal, Michael (2003). "Open access from the EU perspective", *International Journal of Communications Law and Policy*, Winter 2002/2003. Ladattu 17.3.03 [www.ijclp.org/7_2003/ijclp_webdoc_5_7_2003.htm]
- RTTV (2004). Radio- och TV-verket, verkkosivusto [www.rtvv.se/]
- RTTV (2005). Medieutveckling 2005. Vuosiraportti. [www.rtvv.se]
- Ruoho, Iiris (2001). *Utility Drama. Making of and Talking about the Serial Drama in Finland*. (Väitöskirja.) Tampere: Tampere University Press.
- Räisänen, Kari (2005). "Luxemburgilaisyritys SBS valtaa Pohjoismaiden maksu-tv-markkinoita". *Helsingin Sanomat* 11.2.05, Talous.
- Salokangas, Raimo (1996). *Aikansa oloinen. Sarjassa Yleisradion historia 1926 – 1996, osa 2*. Helsinki: Yleisradio.
- Salonen, Timo (2004). "Television viikoittaistuotantojen digitalisointi – videonauhoista tiedostojen käsittelyyn", *tk-lehti (YLE Tekniikan tiedotuslehti)*, nro 1, helmikuu, s. 1–3 ja 8.
- Salste, Elisa (2000). *Tv-uutisten profiloituminen kilpailutilanteessa: TV1:n, MTV3:n ja Nelosen pääuutislähetysten tarkastelua*. (Pro gradu -tutkielma.) Tampere: Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos.
- Salusjärvi, Marja (2004). "Kansainvälinen kaupankäynti kovenee". *YLEn henkilöstölehti Linkki*, nro 16, 15.5.2004, s. 3.
- Schudson, Michael (1995). *The Power of News*. Cambridge (Mass.): The Harvard Univ. Press.
- Schudson, Michael (1997). "Why Conversation is Not the Soul of Democracy". *Critical Studies in Mass Communication* 14(4), s. 297–309.
- Schudson, Michael (2003). *The Sociology of News*. London & New York: W.W. Norton & Company, Inc.
- Scott, Allen J (2004). "The other Hollywood". *Media, Culture & Society* 26(2): 183–206.
- Seppälä, Antti (2003). *Todellisuutta kuvaamassa – todellisuutta tuottamassa: Työ ja koti television ja vähän radionkin uutisissa*. (Väitöskirja.) Jyväskylän yliopisto, viestintätieteiden laitos.
- Serafini, Dom (2001). "For how long will broadcast be an over-the-air TV biz? Broadcasters and the wireless industry will soon be fighting over spectrum". *InterMedia* 28, Nov. 2000, s. 4.
- Severson, Pernilla (2002). "Aloita loppukäyttäjistä!" *Suom. Pertti Näränen. Verkkolehti mediumi*, nro 1.3 [www.m-cult.net/mediumi/]
- Severson, Pernilla (2004). *En gökunge i public service-boet? Publikens roll i digitaliseringen av marksänd television*. (Väitöskirja.) Uppsala Studies in Media and Communication 3, *Acta Universitatis Upsaliensis*, Uppsala University, Department of Information Science. [publications.uu.se/uu/fulltext/nbn_se_uu_diva-4346.pdf]
- Schutz, Winfried (2000). "Television Audiences". *Teoksessa Wieten & Murdock & Dahlgren (toim.) Television Across Europe: A Comparative Introduction*. London: Sage, s. 113–134.
- Sihvonen, Tanja & Jaakko Suominen (2002). "Töllö näpyttäjien näyttämönä – performanssi ja yhteisöllisyys tv-chateissa". *Verkkolehti mediumi*, nro 1.1. [www.m-cult.net/mediumi/article.html?id=21]
- Sihvonen, Tanja & Juha Wakonen (2002). *Televisiotuotanto digitalisoinnin aikakaudella – tutkijapuheenvuoro digitelevisiosta. Sisältötuotanto-työryhmän väliraportti 5*. OPM:n työryhmien muistioita 10:2002. [www.minedu.fi/julkaisut/pdf/situ5.pdf]
- Sillanpää, Sami (2003). "Pyhä maa, paha uutiskierre". *Journalismikritiikin vuosikirja 2003*, toim. Pertti Vehkalahti, *Tiedotustutkimus* 26(1):100–108.
- Silverstone, Roger (1994). *Television and Everyday Life*. London & New York: Routledge.
- Silverstone, Roger (1999). "What's New about New Media?" *New Media & Society* 1(1): 10–12.

- Silvo, Ismo (1997). "Tulevaisuuden televisio kotimarkkinoilla". *Tiedotustutkimus* 20(2): 86–90.
- Sims, Martin (2001). "Digital TV: fulfilling the democratic promise". *Intermedia* 29(3): 10–13.
- Sirén, Jouni (2003). "Monikanavajulkaisua YLE Deltalla", tk-lehti (YLE Tekniikan tiedotuslehti), nro 2, lokakuu. [www.yle.fi/tekniikka/tklehti/tk97/delta.htm]
- Slaatta, Tore (2000). "Media and Politics. Research Strategies in a Crossdisciplinary Field". *Nordicom Review* 21(1): 3–11.
- Smith, Paul (1999). "The Politics of UK Television Policy: The Introduction of Digital Television". *International Journal of Communications Law and Policy*, nro 3. [www.ijclp.org/3_1999/pdf/ijclp_webdoc_3_3_1999.pdf]
- Snell, Susanna & Anna Lahelma & Pilvi Toppinen (2003). *Parempia ohjelmia: TV-ohjelmatestien satoa 2001–2003*. Helsinki: YLE Yleisötutkimus, Tutkimuksia 6/2003.
- Snider, Mike (2003). "A defining moment for TV". *USA Today* 1/6/2003. Ladattu 22.6.2004 [www.usatoday.com/life/2003-01-06-digital-tv_x.htm]
- Solla, Katja (1999). *Saippuadokumenttisarjat – television faktan ja fiktion uudenlainen sekoitus*. (Pro gradu -tutkielma.) Tampere: Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos.
- Soramäki, Martti (1990). *Mediat yli rajojen. Näkökulmia joukkoviitteeseen tuotantoon, jakeeluun ja kulutukseen*. Gaudeamus.
- Soramäki, Martti (2004). *Informaatioyhteiskunnan teoriat ja sähköisen viestinnän todellisuus*. Eurooppalainen näkökulma. (Väitöskirja.) Tampere: Tampere University Press, Mediatutkimuksia.
- Soronen, Hannu (2001). "Tulevaisuuden sähköiset palvelut eri päätelaitteissa." Teoksessa *Digitalisoituvan viestinnän monet kasvot*. Kuluttajatutkimukset-hanke, Teknologiakatsaus 118/2001. Helsinki: Tekes, s. 31–55.
- Spigel, Lynn (2001). "Media homes: Then and now". *International Journal of Cultural Studies* 4(4): 385–411.
- Splichal, Slavko (2001). "Introduction: Public Opinion and Democracy Today". Teoksessa Slavko Splichal (toim.) *Public Opinion and Democracy: Vox Populi – Vox Dei?* NJ: Hampton Press Inc., s. 1–18.
- Steemers, Jeanette (1998). "On the Treshold of the 'Digital Age: Prospect for the Public Service Broadcasting". Teoksessa Jeannette Steemers (toim.) *Changing Channels: The Prospects fo Television in a Digital World*. Luton: John Libbey Media, s. 97–124.
- Steinbock, Dan (1983). *Televisio ja psyyke: Televisio, illusionismi ja anti-illusionismi*. Viestintätutkimuksen seuran julkaisuja n:o 8, Espoo: Weilin+Göös.
- Steinbock, Dan (1997). *Verkkobisnes: Internetin kehityskaari, kaupallistuminen ja verkottuminen*. Helsinki: Edita/Uniacta.
- Suominen, Jaakko (2003). *Koneen kokemus: Tietoteknistyvä kulttuuri modernisoituvasa Suomessa 1920-luvulta 1970-luvulle*. (Väitöskirja.) Tampere: Vastapaino.
- Särkkä, Arto (2005). "Television alku Suomessa". tk-lehti (YLE Tekniikan tiedotuslehti), nro 3, kesäkuu. [www.yle.fi/tekniikka/tklehti/Television%20alku%20Suomessa.htm]
- Tadayoni, Reza (2005). "Denmark: Emulating Sweden, but Hesitating". Teoksessa Brown & Picard (toim.) *Digital Terrestrial Television in Europe*. New Jersey: Lawrence Elbaum Associates, s. 245–269.
- Tadayoni, Reza & Knud Erik Skouby (1999). "Terrestrial digital broadcasting: convergence and its regulatory implications". *Telecommunications Policy* 23 (2): 175–199.
- Tarkka, Minna (toim.) (2003). *Digital television and the consumer perspective*, Discussion papers 34, Helsinki: National Consumer Research Centre Finland. [www.kuluttajatutkimuskeskus.fi/docs/pdf/34_2003_discussionpapers_dtv.pdf]
- Tassel, Joan M. Van (1996). *Advanced Television Systems: Brave New TV*. Boston: Focal Press
- Teinilä-Smíd, Inari (2000). *Sisällöntuotanto digitaalisen television ympäristössä*. Esitutkimusraportti. Tampereen yliopiston tietoyhteiskunnan tutkimuskeskuksen työraportteja 11/2000.

- Tekes (2000). Kohti yksilöllistä mediamaisemaa. Kuluttajatutkimukset-hanke. Teknologia katsaus 98/2000. Helsinki: Tekes.
- Tekniset (2004). Tekniset-ketjun mainoslehti maaliskuussa 2004.
- Theodoropoulou, Vivi (2003). "Digital Convergence: Digital Television and the Early Interactive Audience in the UK". Teoksessa Lowe & Hujanen (toim.) *Broadcasting & Convergence: New Articulations of the Public Service Remit*. Gothenburg: Nordicom, s. 285–299.
- Ticknell, Estella & Parvati Raghuram (2002). "Big Brother: Reconfiguring the 'active' audience of cultural studies?" *European Journal of Cultural Studies* 5(2):199–215.
- Torikka, Mikko (2005). "PC:n DIGI-kortit kärsivät lastentaudeista". *MikroPC* Nro 4, s. 20–27.
- Tsagarousianou, Roza & Damian Tambini & Cathy Bryan (toim.) (1999). *Cyberdemocracy: Technology, Cities and Civic Networks*. London: Routledge.
- Tunstall, Jeremy & David Machin (1999). *The Anglo-American Media Connection*. Oxford: Oxford University Press.
- Tuomi, Jouni & Anneli Sarajärvi (2002). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.
- Tuomaa, Jussi (2005). "Saksan yleisradio pimitti pitkään piilomainontaa". *Journalisti* 19.8.2005, s. 16.
- Vehkalhti, Pertti (2002). "Töihin vaikka omaksi tappioksi: Aamulehden 'Työttömän sivun' julkisuus kriittisen diskurssianalyysin kohteena". (Lisensiaatin tutkielma). Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos.
- Verkkotie (2004). "Teknologia tuo mahdollisuuksia kuuroille". Verkkotie Oy:n tietoyhteiskunta uutinen, 13.6.2004. [www.tietoyhteiskunta.fi/=uutiset/154804]
- Viitasaari, Jukka (2004). "IDC: LCD-markkinat tuplaantuvat 2007 mennessä." *Verkkolehti digitoday* 29.3.2004. [www.digitoday.fi/showPage.php?page_id=9&news_id=29593]
- Walldén, Sari (2004). Käyttäjakeskeinen supertekstitelevision suunnittelu – käytettävyyden ja metodit. (Lisensiaatintutkimus). Tampereen yliopisto, tietojenkäsittelytieteiden laitos, julkaisusarja B-2004-6, maaliskuu.
- Weber, Ian ja Vanessa Evans (2002). "Constructing the meaning of digital television in Britain, the United States and Australia". *New Media & Society* 4(4): 435–456.
- White, Mimi (1997). "Televisio, terapia, lääketiede: sosiaalisen subjektiviteetin teknologioista". Suom. Anu Koivunen. *Tiedotustutkimus* 20(2): 54–71.
- Wieten, Jan & Graham Murdock & Peter Dahlgren (toim.) (2000). *Television Across Europe: A Comparative Introduction*, London: Sage.
- Wiio, Juhani (2004). Tietoyhteiskunnasta tiedon yhteiskuntaan – Digitaalinen televisio tulevaisuuden tietoyhteiskunnan toimijana. Mediatutkimuspäivät, Tampereen yliopisto 30.–31.1.2004. [www.uta.fi/laitokset/tiedotus/Mediatutkimuspäivät/PAPERIT/MTP04JuhaniWiio.pdf]
- Williams, Raymond (1974). *Television. Technology and Cultural Form*. London: Fontana.
- Winston, Brian (1995). *Claiming the Real: the Griersonian Documentary and its Legitimations*. London: BFI.
- Winston, Brian (1998). *Media Technology and Society. A History: From the Telegraph to the Internet*. London & New York: Routledge.
- Ylä-Kotola, Mauri (1999). *Mediatieteen kysymyksiä 1. Mitä on mediatiede?* Rovaniemi: Lapin yliopisto, Taiteiden tiedekunta, Mediatieteen julkaisuja C2.
- Ylönen, Olli (2002). *Paikallisradioita Suomeen! (Pro gradu -tutkielma.)* Tampere: Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitoksen julkaisuja, sarja C 36/2002. [tam-pub.uta.fi/tiedotusoppi/951-44-5572-X.pdf]
- Yoshida, Junko (2004). "DVB Group has core spec for DVB-Handheld". *Verkkolehti EE Times*, 19 Feb. [www.eetuk.com/tech/news/OEG20040219S0037]

LIITTEET: Sanasto, haastateltavat ja liiteartikkelit 1-7

LIITE 1: SANASTO

Käytetyt tai aiheen kannalta keskeiset lyhenteet ja teknologiset erikoistermit

3G – *Third Generation Mobile Network*. Viittaa ITU:n määrittelemiін uuden sukupolven nopeisiin IMT-2000-matkaviestinverkkoihin (nopeudet 144 Kbs – 2 Mbs). UMTS on yksi 3G-verkoista.

ADSL – *Asymmetric Digital Subscriber Line*. Epäsymmetrinen digitaalinen tilaajohto. Ks. DSL.

Analoginen – *Jäljittelevä, riippuva*. Sähköisessä viestinnässä analogiseen tiedonsiirtoon liittyy se, että alkuperäiset ääniaallot ja kohteista heijastuvat valoallot jäljennetään sähköisen signaalin vaihteluihin. Analoginen signaali vaimenee ja vääristyy helposti siirrettäessä tai kopioitaessa. Digitaalisessa tallenteessa signaalimuutokset jäljennetään matemaattiseksi lukusarjaksi, jolloin signaalin virheitä voidaan matemaattisesti korjata.

API – *Application Programming Interface*. Ohjelmointirajapinta tai sovellusrajapinta, joka saa laitteen käyttöjärjestelmän toimimaan yhteen sovellusohjelmien kanssa. Digisovittimissa API on välttämätön vuorovaikutteisten sovelluksien toiminnalle. Ks. myös MHP.

ATM – *Asynchronous Transfer Mode*. Informaatiota pieninä soluina siirtävä nopea datasiirron järjestelmä, joka toimii yleensä valokuitukaapelissa, joissa nopeudet voivat nousta jopa 622 Mbs:iin (ks. bs). Järjestelmä skaalautuu eri nopeuksille eli sallii yhteydet (rajapinnat) myös hitaampiin tiedonsiirtolaitteisiin. Soveltamiskohteita ovat erityisesti Internetin "pääväylät" eli teleoperaattoreiden runkoverkot, tehokkaat lähiverkot ja tilausvideojärjestelmät (ks. VoD).

ATSC – *Advanced Television Systems Committee*. Yhdysvaltalainen digi-tv-standardi. Ks. www.atsc.org

Bit – *binary digit*, binääriyksikkö, bitti (lyhenne b). Numeerisen eli digitaalisen informaation perusyksikkö joka on arvoltaan joko 0 tai 1 (on tai off). Kahdeksan bitin sarja (kuten 01010101) muodostaa yhden tavun (ks. byte). Tietokone käsittelee kaiken tiedon biteistä koostuvina lukusarjoina ja niiden muodostamina algoritmeina, laskusarjoina. Binaarilukujen järjestelmässä kilo-, mega ja gigapäätteet eivät ole tarkalleen tuhannen kertaluokkia, koska kertaluokat on pidettävä kahdeksalle jaollisina; yksi kilobitti (kb) on siis tarkalleen 1024 bittiä. (Ks. myös [bs](#) ja byte)

Broadband – *Laajakaista*. Perinteisesti laajakaistaiseksi on nimetty vähintään 6 Mhz:n radiotaajuuskaistaa (ns. wideband) tai digitaalista siirtolinjaa, joka on nopeudeltaan vähintään 2 Mbs (ks. bs), joka riittää VHS-tasoisien videokuvan reaaliaikaiseen siirtoon nykyisellä MPEG-2-koodauksella. Internetin kotiyhteyksien markkinointi on väljentänyt laajakaistan määritelmiä tarkoittamaan likimain kaikkia ns. kiinteitä Internet-yhteyksiä, joilla saa perinteistä modeemilinjaa nopeampi palveluita. Laajakaista tarkoittaa käytännössä Euroopassa vähintään 256 kbs:n ADSL-linjaa, kun taas yhdysvaltain FCC on asettanut minimirajaksi 200 kbs. Kotiyhteyksille ilmoitetut nopeudet ovat yleensä

sä teoreettisia maksiminopeuksia, joita ei varsinkaan ruuhka-aikoina ole mahdollista saavuttaa.

Bs – *bits per second*, b/s, bps, bs, bittisekunti. Bittisekunti tarkoittaa yhden bittisignaalin muutosta sekunnissa. Käytännössä sillä kuvataan linjanopeutta (bit rate) digitaalisessa tiedonsiirtoväylässä. Etuliitteenä käytetään tuhatkertoja eli kilo-, mega- ja giga -liitteitä. Puhelinmodeemin huippunopeus on 56000 bs eli 56 kbs ja ISDN-linjan 64 kbs. ADSL-kotiyhteyden ovat nykyään yleensä nopeutta 512 kbs. Teleoperaattoreiden ns. runko-verkoissa nopeudet ovat satoja Megabittisekunteja (ks. ATM, valokaapeli).

Byte – *tavu* (lyhenne t, englanniksi iso B), digitaalisen informaation koon perusyksikkö joka muodostuu perinteisesti kahdeksan binäärilukun eli bitin (ks. bit) sarjasta. 8-bittinen tavu voi saada laskennallisesti 256 erilaista arvoa (2 potenssiin 8). Nykyään kotitietokoneissa käytetään yleensä 32-bittisiä tavujärjestelmiä. Digitaalisten dokumenttien ja tietovarastojen koko ilmoitetaan tavujen tuhatkertoina kilo, mega, giga, tera jne. 1 gigatavu (GB) on 1000 megatavua (MB) tai 1000 000 kB. Koska kilotavu (1 kB) on 8 kertaa suurempi kuin kilobitti (kb), jota käytetään linjanopeuksien ilmaisussa, kykenee häiriötön 56 kbs:n modeemilinja siittämään 56 kB:n kokoisen muutama tekstiliuskan Word-dokumentin noin kahdeksassa, ei yhdessä sekunnissa.

CAS – *Conditional Access System*. Maksu-tv-toiminnan tarvitsema salausjärjestelmä. Siinä palvelusta maksava kotitalous tunnistetaan päätelaitteeseen (esim. STB) laitettavan maksukortin ja sen sisältämän käyttäjäkohtaisen numerosarjan perusteella. Vasta sen jälkeen päätelaite dekodaa signaalin vastaanottimen näyttöön. Näin voidaan taata, että maksupalvelut näkyvät vain niille, jotka ovat niistä maksaneet. Suomessa käytetään Conax-merkkistä CA-järjestelmää.

CATV – *Cable TV* eli kaapelitelevisio (alunperin *Community Antenna TV*)

COFDM – *Coded Orthogonal Frequency Division Multiplexing*. DVB-standardin mukainen monikanalatoajajärjestelmä, jossa moduloidaan signaalia niin, että yksi signaali kykenee välittämään useita eri lähetysvirtoja (kanavia) tai datapalveluita samanaikaisesti. Ks. multipleksi.

DAB – *Digital Audio Broadcasting*. Digitaalisen yleisradion eurooppalainen standardi.

DBS – *Direct Broadcasting Satellite*. Sama kuin DTH.

Digiboksi / digisovitin – ks. STB

Digitaalinen – *numeerinen*. Latinan kantasana 'digitus' viittaa sormeen tai varpaaseen, joita voi pitää matemaattisen kymmenjärjestelmän perustana. Informaatio on digitaalista kun se on tietokonekielistä eli perustuu binaaristen, 0 ja 1 -lukujen vaihteluihin ja lukusarjojen matematiikkaan. Kuvan ja äänen digitalisointi hukkaa koodausvaiheessa informaatiota, mutta olennainen ero informaation analogiseen eli jäljittelevään muotoon on se, että kerran digitoitu data voidaan kopioida muuttumattomasti ja rajattoman monta kertaa, kun taas uusi analoginen kopio on aina heikompi kuin alkuperäinen. Ks. analoginen ja bit.

Digiteksti – *digitaalinen tekstitelevisiopalvelu*, entinen käsite super-teksti-tv. Tarjoaa perinteisen teksti-tv:tä paremmat kuvat ja mahdollistaa kaukosäätimellä tapahtuvan valikonavigoinnin lineaarisen selauksen ohella.

Downstream – *myötävirta*. Viittaa digitaalisen verkkolinjan (ks. DSL) siihen kulkusuuntaan, jota pitkin dataa tulee kuluttajalle. Toista suuntaa eli tilaajaliittymästä lähetettävää dataa (esimerkiksi kodista lähetettävää videokuvaa) kutsutaan käsitteellä upstream.

DSL – *Digital Subscriber Line*. Teknologia jonka avulla puhelinlinjassa (parikaapelissa) on mahdollista siirtää dataa kuluttajalle nopeasti eli ns. laajakaistaisena. Yleisin DSL:n muoto on ADSL (Asymmetric DSL), jossa nimen mukaisesti siirtää dataa palvelimelta kuluttajalle (downstream) nopeammin kuin päinvastoin (upstream), nykyään yleensä nopeudella 512 kbs, joskin teoreettinen maksimi on 8 Mbs (ks. bs). ADSL2 ja ADSL2+ ovat saman teknologian entistä nopeampia versioita (downstream-maksimit 12 Mbs ja 24 Mbs, upstream 1 Mbs). Nämä nopeudet riittävät jo hyvin tv-kanavien välittämiseen. Eri DSL-yhteyksien yleiskäsitteenä on käytetty myös lyhennettä xDSL. Kaikissa DSL-systeemeissa datan siirtonopeus laskee parikaapelin pituuden kasvaessa, mikä aiheuttaa tarvetta tiheälle puhelinkeskusten ja vahvistimien verkolle. (Ks. myös broadband).

DTH – *Direct To Home*. Yksityisen lautasantennin kautta vastaanotettava satelliittitelevision jakelu. Joskus näkee myös muotoa D2H. Yhdysvalloissa käytetään akronyymiä DBS (Direct Broadcasting Satellite).

DTT – *Digital Terrestrial Television*. Maanpäällisten lähettimien kautta jaettava eli harava- tai pöytäantennilla vastaanotettava digi-tv. Euroopassa sama kuin DVB-T.

DTV – *Digital television*. Digitaalinen televisio.

DVB – *Digital Video Broadcasting*; Eurooppalainen DVB-ryhmän laatima digi-tv:n lähetystandardi. Käyttää signaalin MPEG-2-koodausta ja COFDM-modulaatiota. Valittu käyttöön mm. Australiassa, Intiassa, Venäjällä ja osassa Aasiaa ja Etelä-Amerikkaa. Standardista on eri lähetysohjelmistoihin eri versiot: DVB-T (terrestrial), DVB-S (satellite), DVB-C (cable) ja uusimpana DVB-H (handheld) mobiileihin päätelaitteisiin, kuten PDA-laitteisiin tai kännyköihin. Ks. www.dbv.org

DVR – *Digital Video Recorder*. Digisovitin (STB), jossa on myös kovalevy, jolle voi tallettaa tv-ohjelmia digitaalisessa muodossa. Laite lisää yleensä myös kaksi digiviritintä, jolloin kuvaruutuun saa halutessaan kahden kanavan sisällön, tai sitten katsoja voi tallentaa yhtä kanavaa ja katsoa toista.

DVD – *Digital Video Disc* (tai Digital Versatile Disc). C-romia noin 20 kertaa tilavampi optisesti luettava levyke, jota käytetään multimedialla ja elokuvatalenteisiin.

EBU – *European Broadcast Union*. Euroopan yleisradioliitto, jossa ovat mukana kaikki PSB-yhtiöt ja myös joitain kaupallisia maanpäällisen tv-toiminnan yhtiöitä, kuten Suomen MTV3. Ks. www.ebu.ch/

EPG – *Electronic Programme Guide*. Ohjelmaopas eli tv-kanavien ohjelmätietoja kertova sovellus, jota voidaan käyttää myös muistuttamaan ohjelman nauhoituksesta. Suomalaisella MHP-EPG:llä voi selata pääkanavien ohjelmätietoja seitsemän päivää eteenpäin.

ETSI – *European Telecommunications Standards Institute*. Eurooppalainen televiestinnän standardeja laativa elin, jonka jäsenistä suurin osa on ICT-alan suuryrityksiä. Ks. www.etsi.org

FCC – *Federal Communications Commission*. Yhdysvaltain viestintävirasto, joka sääntelee radio- ja televisiotoimintaa, taajuuksien käyttöä ja laajasti muutakin viestinnän kenttää.

FTA – *Free to Air*. Katsojille salaamatta eli ilmaiseksi saatavilla oleva yleisradiolähetykset

GPRS – *General Packet Radio System*. Pakettikytkentäinen matkapuhelinverkko, joka on yhteensopiva GSM-verkon ja -puhelimien kanssa, mutta pystyy kuljettamaan informaatiota käytännössä 2-5 kertaa nopeammin kuin GSM-yhteys (jonka maksiminopeus on 9,6 Kbps:n paikkeilla). GPRS on ns. 2,5G-teknologiaa (ks. 3G), jonka laskutus perustuu liikkuvaan bittimäärään, ei minuuttitaksaan.

HDTV – *High Definition TV*. Teräväpiirotelevisio eli hifitason kuvaa ja ääntä tarjoava digi-tv. Käyttää juovatiheyttä 1080 ja vaatii noin 20 Mbits kaistanleveyden MPEG-2 koodauksella. Ks. myös LDTV ja SDTV.

HTML – *HyperText Markup Language*. Tekstin ja kuvien kuvauskieli, jolla tuotetaan sisältöjä Internetin www-sivuille. HTML:n (ja XML:n) kehittämisestä vastaa World Wide Web Consortium, www.w3.org.

ICT – *Information and Communication Technology*. Tieto- ja viestintäteknologian toimiala.

IDTV – *Integrated Digital Television*. Digi-tv-vastaotin, jossa digiviritin ym. STB-teknologia on intergoitu monitoriin.

Intranet – Internetin IP-protokollien mukaisia teknologioita käyttävä, mutta vain rajatuille käyttäjille tai rajatussa tietoverkossa avoinna oleva "sisäpiiriverkko".

IPDC – *Internet Protocol Datacast*. Kuvaa digitaalisten sisältöjen ja palveluiden välitystä Internetin IP-protokollan mukaisessa muodossa yleisradioverkkoja pitkin. Kyse voi olla esimerkiksi digitekstisivujen välityksestä uuden sukupolven kännyköihin. Käytännössä on myös lyhenne DVB-IP. Ks. <http://www.ipdc-forum.org/>

IPTV – *Internet Protocol Television*. Internetin IP-protokollan mukainen televisio-ohjelmien välitys laajakaistaverkkoja pitkin. IPTV edellyttää käytännössä vähintään 4–6 Mbs:n nopeaa, ns. pakettikytkentäistä verkkoa, jossa välitettävä digitaalinen informaatio on pilkottu pieniksi tasakokoisiksi datapalasioiksi, jotka kulkevat reitittimien läpi itsenäisesti. Informaatio kootaan jälleen vastaanottopäässä yhteen.

IRD – *Integrated Receiver Decoder*. Ks. STB.

ISDB – *Integrated Service Digital Broadcasting*. Japanin digi-tv:n lähetystandardi, joka DVB:n tapaan käyttää MPEG-2 koodausta ja on versioitu erikseen satelliitti-, kaapeli-, ja antennijakelua varten (ISDB-S, -C ja -T)

ISDN – *Integrated Services Digital Network*. Digitaalinen puhelinverkkojärjestelmä. ISDN-liittymä tarvitsee ISDN-sovitin, jolloin käyttöön tulee vähintään kaksi 64 kbs:n datakanavaa. Toista voi käyttää puhelinoitoihin toisen jäädessä esimerkiksi Internet-käyttöön. Teknologia on jäämässä käytöstä tehokkaampien ADSL-yhteyksien syrjäyttämänä.

ISO – *International Organization for Standardization*. Kansainvälinen standardointiorganisaatio.

ITU – *International Telecommunication Union*. Kansainvälinen televiestintäliitto, joka mm. päättää radiotaajuuksien kansainvälisestä allokoinnista.

ITV – *Interactive Television*, vuorovaikutteinen televisio. Englannissa ITV viittaa Independent Television -yhtiöön, jonka lyhenne vaihdettiin muotoon ITV1 vuonna 2001. USAssa ITV on ollut akronyyminä myös opetustelevisioille (*Instructional Television*).

Kbs (kbit/s) – *Kilobits per second*, ks. bs.

Laajakaista – ks. broadband.

LAN – *Local Area Network*. Lähiverkko / alueverkko. Tyypillisesti 2–100 Mbit/s siirtonopeuksilla toimiva yhden organisaation sisäinen kuparikaapeloitu Ethernet-verkko tai joskus myös ATM-verkko. Ks. myös WLAN.

LCD – *Liquid Crystal Display*. Nestekidenäyttö, joka on tuttu mm. kannettavista tietokoneista. TV:ssä LCD tarjoaa perinteistä kuvaputkinäyttöä tarkemman kuvan ja litteän monitorin, mistä syntyy käsite taulu-TV. Sama näyttö voidaan kytkeä myös tietokoneeseen. Vielä tarkempaa TV-kuvalaataua tarjoaa plasmanäyttö.

MHEG-5 – *Multimedia and Hypermedia Information Coding Expert Groupin* kehittämä, brittiläisissä DVB-T-lähetyksissä käytettävä standardi, joka pystyy yksikertaisiin, HTML-tyyliin graafisiin esityksiin. Käytössä Periaatteessa MHEG-5-boksit on päivitettävissä monipuolisemman ja samoin Java-koodiin perustuvan MHP-standardin mukaisiksi, mistä on syntynyt myös käsite MHP Lite. Ks. www.mheg.org

MHP – *Multimedia Home Platform*. DVB-ryhmän laatima yleiseurooppalainen, java-koodiin perustuva API-ohjelmistorajapinta (DVB-MHP) vuorovaikutteisten tv-palveluiden toteuttamiseen. Standardi on ns. avoin eli se ei ole minkään yhtiön yksityisomaisuutta. DVB-MHP:lla on kolme kehitysvaihetta (profiilia / layeria): *Enhanced Broadcast* sallii mm. selattavat televiisopalvelut kuten digitekstin. *Interactive TV* mahdollistaa paluukanavan kautta käytettäviä yksilöityjä palveluita. Kolmas profiili *Internet Access* voi tuoda tv-ruutuun Internet-sivujen selauksen Nykyisin Suomessa myytävät MHP-boksit (MHP 1.0.1) toimivat kahden ensimmäisen profiilin mukaisesti. Ks. www.mhp.org.

MPEG – *Moving Pictures Expert Group*. ISON perustama ryhmä, joka kehittää standardeja digitaalisen videokuvan ja audion pakkausta varten. MPEG-standardeja on useita eri käyttötarkoituksiin. MPEG-1 on käytössä CD-ROM-levyjen videoleikkeissä ja kuvalaatu on VHS-videota heikompi. MPEG-2 on käytössä digi-tv:n signaalin kompressoimisessa ja sitä käytetään myös DVD-levyissä ja Internetin videopalveluissa. MPEG Audio Layer 3 eli MP3 pakkaa musiikkiedostoja tehokkaasti. MPEG-4 on laitetasolla vielä niukasti käytetty standardi, joka mahdollistaa mm. HDTV-lähetykset tai Internet-videon nykyistä paremmalla laadulla entistä niukemmilla kaistanleveyksillä, mutta vaatii vastaanottimilta enemmän prosessoritehoa kuin MPEG-2.

Multipleksi – *'multiplex'*, MUX. Digi-tv:n yhteydessä tarkoittaa taajuuskanavaa, johon kootaan ja koodataan yhteen digitaaliseen bittivirtaan (radioläheteeseen) monta eri tv- ja radiokanavaa ja datapalveluita yhdeksi bittivirraksi (kanavanipuksi). Signaali jaetaan eri kanaviksi jälleen vastaanotossa. Multipleksoinnissa yksi koodattu signaali toimii toisen lähetteen kantoaaltona; signaalit kulkevat siis tavallaan "sisäkkäin". PAL-järjestelmässä yhden maanpäällisen verkkomultipleksin kaistanleveys on 8 MHz. Analogisessa tv:ssä tilaan mahtui yksi kanava, mutta digilähetyksessä 8 MHz antaa käyttöön noin 22 Mbs:n digitaalisen kaistan, joka riittää 4–5 tv-kanavan, muutaman radiokanavan ja datapalveluiden välittämiseen. Multipleksointia on käytetty jo ennen digitalisoimista. Aikoinaan käsitettä käytettiin myös kuvaamaan sellaista elokuvateatteria, jossa on useita esityssaleja. Ks. myös COFDM.

MVDS – *Microwave Video Distribution System* (sama kuin MMDS eli Multichannel Multipoint Distribution Service). Television jakelu koteihin mikroaaltoalueilla eli 2–3 GHz:n radiotaajuuksilla. Vaatii erikoisantennin. Käytössä lähinnä Pohjois-Amerikassa, Irlannissa ja Sveitsissä syrjäseuduilla, jonne ei kannata vetää kaapelia.

NTSC – *National Television System Committee*. Analogisen väritelevision standardi, joka on käytössä mm. Pohjois- ja Etelä-Amerikassa, Kanadassa ja Japanissa. Kuvatarkkuus maksimissaan 720 pikseliä x 525 juovaa (käytännössä 480 juovaa) ja kuvanopeus 30 kuvaa sekunnissa. Standardin heikko värinhallinta on johtanut myös pilkkanimeen "Never Twice The Same Color". Vrt. PAL ja SECAM.

Objektikaruselli – Menetelmä, jossa digi-tv-signaalin mukana lähetetään sovelluksia ja niiden tarvitsemia tietoja (esimerkiksi digitekstisivuja) jatkuvana luuppina.

PAL – *Phase Alternate Line*. Euroopassa, Aasiassa, Oseaniassa, Eteläisessä Afrikassa ja monissa arabimaissa käytössä oleva analogisen väri-TV:n standardi, joka mahdollistaa kuvatarkkuuden 720 pikseliä x 625 juovaa, 25 kuvaa sekunnissa. Ruuduissa näkyvä alue on käytännössä tätä pienempi (576 juovaa), koska ns. "sammutettujen juovien" alueella välitetään esimerkiksi teksti-tv-palveluita ja "turvamarginaaleilla" pyritään myös siihen että koko kuva-alue näkyy kaikissa vastaanottimissa. Nykyisten tietokoneiden näytöt ovat huomattavasti PAL-kuvaa tarkempia. PAL+ on laajakuvaformaatti, joka on jäänyt syrjään digi-tv-kehityksen myötä. Vrt. SECAM ja NTSC.

PDA – *Personal Digital Assistant*. Pieni, yleensä langattomin Internet-yhteyksin varustettu "kämmentietokone".

PPV – *Pay Per View*. Digitaalisen maksutelevision (PTV) muoto, jossa katsoja maksaa ohjelmasta katseluun käyttämänsä ajan perusteella, eikä esimerkiksi kuukausimaksun muodossa.

PSB – *Public Service Broadcaster*. Julkisen palvelun yleisradioyhtiö kuten BBC tai YLE.

PTV – *Pay Television*. Maksu-televisio.

PVR – *Personal Video Recorder*. Ks. DVR.

SDTV – *Standard Definition TV*. Analogista PAL-televisiota vastaavalla videon laadulla toimiva televisio. SDTV:n välitys vaatii 2–6 Mbs:n digitaalisen jakelukaistan, riippuen videokuvassa olevien kohteiden liikkeen määrästä ja nopeudesta.

SECAM – *Séquentiel Couleur avec Mémoire*. Ranskassa, Kreikassa Pohjois-Afrikassa, Venäjällä, Itä-Euroopassa ja Lähi-idässä käytetty analogisen television standardi. Kuvatarkkuus on parhaimmillaan 720 pikseliä x 625 juovaa, 25 kuvaa sekunnissa (käytännössä 576 juovaa). Teknisesti lähellä PAL-standardia. Ks. myös PAL ja NTSC.

SMS – *Short Message Service*. Matkapuhelimien tekstiviestipalvelu.

Spotti – 'spot'. Perinteinen tv-mainos eli ns. katkomainos, joka sijoitetaan ohjelmien keskelle tai väliin.

STB – *Set Top Box*. Digisovitin eli digiboksi, joka muuntaa digisignaalin analogisen television ruutuun sopivaksi. Kehittyneemmät mallit voivat hoitaa muitakin tehtäviä, kuten toimia vuorovaikutteisten tai pelisovellusten päätelaitteena ja maksu-tv-boksina tai tallentaa ohjelmia kovalevylle. Aiempi lyhenne IRD. Ks. myös iDTV.

Super-teksti-tv – ks. digiteksti.

TCP/IP – *Transmission Control Protocol / Internet Protocol*. Standardit, jotka määrittelevät, miten tieto kulkee Internet- tai intranetverkoissa ja miten se saadaan oikeisiin osoitteisiin pieniksi datapaketeiksi pilkottuna.

UHF – *Ultra High Frequencies*. Viittaa taajuuksiin 300 MHz - 3GHz. UHF:n alemmilla taajuuksilla toimivat maanpäälliset radio- ja tv-lähetykset, 1 GHz:n yläpuolella mm. 3G-matkapuhelinpalvelut.

UMTS – *Universal Mobile Telecommunications Services*. Universaali radiopuhelin on yksi 3G-järjestelmästä. Se perustuu aiemmin sotilassovellutuksissa käytettyyn hajaspektiri-tekniikkaan ja toimii 2 GHz:n radiotaajuuksialueella. Mahdollistaa periaatteessa esimerkiksi televisiokuvan välityksen 3G-kännykkään.

Upstream – 'Ylävirta'; ks. downstream.

Valokaapeli – *valokuitu, optinen kuitu*. Nopea tiedonsiirtolinja, jossa signaali on yleensä koodattu laservaloaaltoihin, jotka etenevät ytimeltään lasisessa johtimessa. Valosignaali ei ole altis magneettisille häiriöille eikä signaali heikkene yhtä nopeasti kuin sähköinen signaali parikaapelissa. Valokuitua käytetään etenkin ATM-verkoissa.

VHF – *Very High Frequency*. Taajuusalue 30–300 MHz, jossa toimivat mm. radiolähetykset. Televisio aloitti toimintansa näillä aaltoalueilla, joilla signaalit eivät vielä kunnolla heijastu takaisin maanpintaan ionosfääristä, jolloin yhteyksien maksimietäisyys lähettimestä jää lyhyeksi. Televisio onkin siirtynyt vähitellen UHF-taajuuksien käyttöön.

VHS – *Video Home System*. JVC-yhtiön 1976 julkistama analogisen kotivideon muoto, joka 1980-luvun alussa syrjäytti kilpailevat formaatit (kuten Sonyn Betamax ja Philipsin Video 2000). VHS-kuva on merkittävästi analogista tv-kuvaa heikompi. SVHS (Super-VHS) on parempaa laatua tarjoava komponenttivideoformaatti, jossa kuvan valovoima (luminanssi) ja synkronointi välitetään erillään värisignaalista (krominanssi). SVHS on jäämässä käytöstä kevyen digivideon antaessa parempaa laatua halvemmalla.

VoD – *Video on-demand*. Systeemi, jossa käyttäjä voi tilata haluamaansa audiovisuaalista ohjelmaa digitaalista jakeluverkkoa pitkin käyttöönsä haluamanaan aikana. Televisiotoiminnassa järjestelmä ei ole yleistynyt sen kalleuden takia. Satallittikanavilla on käytössä 'near VoD' -järjestelmiä (NVOD). Siinä illan elokuva lähetetään eri kanavilta aina 15 minuutin välein porrastettuna, jolloin katsoja voi käytännössä valita haluamansa alkamisajan.

WAP – *Wireless Application Protocol*. Kansainvälinen standardi, jolla voidaan Wireless Markup Language (WML) tai XML-kuvauskieltä käyttäen tuottaa Internet-palveluita WAP-puhelimiin tai PDA-laitteisiin.

WLAN – *Wireless LAN* eli langaton lähiverkko, joka käyttää tiedonsiirtoon korkean taajuuden radioaaltoja (2,4 GHz:n alueella) kaapeleiden sijaan. WLAN tarjoaa nopeita yhteyksiä Internetiin tai lähiverkkoon maantieteellisesti rajoitetulla alueella. Päätelaitteenä voi olla esimerkiksi verkkokortilla varustettu kannettava PC, PDA tai 3. sukupolven kännykkä. Yhdysvalloissa vastaava tekniikka tunnetaan lyhenteellä Wi-Fi (*Wireless Fidelity*).

XML – *Extensible Markup Language*. HTML:n kehittyneempi versio, joka mahdollistaa sen, että yhden sisältökuvauksen kautta koodattu teksti- ja kuvamateriaali toimii ja näkyy oikein erilaisissa laite- ja selainympäristöissä kuten tietokannoissa, Internet-sivuilla ja kännyköissä.

LIITE 2: HAASTATELTAVAT JA TEEMAHAASTATTELUN KYSYMYSRUNKO

A) Haastateltavat haastatteluajan mukaisessa järjestyksessä:

Johtaja Jorma Miettinen, Alma Media / MTV3

- Haastattelu 29.10.03 neuvotteluhuoneessa. Kesto lähes kaksi tuntia.

Kehitysjohtaja Karri Salminen (12.11.03) ja kehityspäällikkö Pekka Pesari, TeliaSonera Finland

- Haastattelu 12.11.03 neuvotteluhuoneessa poikkeuksellisesti yhtä aikaa kahden haastateltavan kanssa. Kesto noin puolitoista tuntia. Salminen joutui poistumaan hieman aikaisemmin.

Kanavajohtaja (TV1) Ismo Silvo, Yleisradio

- Haastattelu 29.10.03 työhuoneessa. Kesto noin 40 minuuttia,

Set-top-box kehitystoiminnassa työskennellyt teknologiajohtaja NN, Nokia

- Haastattelu 17.11.03 työhuoneessa. Kesto vajaan tunnin.

TV-toimialan johtaja Olli-Pekka Heinonen, Yleisradio

- Haastattelu 19.11.03 työhuoneessa. Kesto noin tunnin.

Viestintäosaston pääjohtaja Liisa Ero, Liikenne- ja viestintäministeriö.

- Haastattelu 19.11.03 työhuoneessa. Kesto noin tunnin.

Toimitusjohtaja Arne Wessberg, Yleisradio

- Haastattelu 1.12.03 työhuoneessa. Kesto vajaan tunnin.

Johtaja Jarkko Nordlund, Canal+ Finland (nykyään maajohtaja, C More Entertainment Oy)

- Haastattelu 1.12.03 työhuoneessa. Kesto noin puolitoista tuntia.

Sirpa Ojala, liiketoimintajohtaja, Mediacasting, Digita Oy (nykyään toimitusjohtaja)

- Haastattelu 8.12.03 työhuoneessa. Kesto noin tunnin.

Jyrki Ojala, toimitusjohtaja, Suomen kaapelitelevisioliitto ry

- Haastattelu 10.12.03 työhuoneessa. Kesto noin tunnin.

Toimitusjohtaja Tapio Kallioja, Swelcom (Nelonen ja HTV)

- Haastattelu 10.12.03 neuvotteluhuoneessa. Kesto noin tunnin.

Tutkimusyksikön päällikkö ja digi-tv-johtoryhmän puheenjohtaja Pauli Kuosmanen, Elisa Communications

- Haastattelu 9.12.03 neuvotteluhuoneessa. Kesto noin tunnin.

Johtaja Ari Pöyhtäri, Sofia Digital

- Haastattelut työhuoneessa 4.2.04. Kesto noin tunnin.

B) Teemahaastattelun kysymysrunko

TAUSTATIEDOT

Nykyinen asema ja historia digi-tv-asioiden kanssa

DIGI-TV:N ALKUVAIHE SUOMESSA (JA EUROOPASSA)

Millaisia tavoitteita maanpäällisen digi-tv:n kehittämiseen on liittynyt teidän yrityksessänne?

Arvio digi-tv-kehityksen alkuvaiheista Suomessa; onnistumiset ja ongelmakohdat

Onko tahoja, joiden välillä digi-tv-kehitys on kärjistänyt kilpailua tai intressien ristiriitaa?

Arvio digi-tv:n alkuvaiheen kehityksestä TV:n katsojien/kuluttajien palvelun kannalta.

Millainen on näkemys muun Euroopan kehityksestä, lähinnä Ruotsi, Saksa, UK? Mitä eroa Suomeen, mikä parempaa tai huonompaa?

DIGI-TV:N KEHITYS TULEVAISUUDESSA

Arvio digi-tv:n taloudellisista vaikutuksista nyt ja tulevaisuudessa (oman organisaation näkökulmasta / yleisemmin)

Arvio digi-tv:n asemasta mediakentässä 5-10 vuoden päästä

Miten julkinen valta voisi parantaa tulevaa digi-tv-kehitystä (kannustimet / rajoitteet / regulaatio / de-regulaatio)?

Millaisen pitäisi olla toimijoiden välisen yhteistyön ja toisaalta kilpailun rooli Suomen digi-tv:n kehittämisessä?

DIGI-TV JA JOURNALISMI (NYT JA 5-10 VUOTTA ETEENPÄIN)

Miten arvioitte digi-tv:n vaikuttavan TV-journalismin määrään suhteessa viihteen määrään?

Arvio digi-tv:n vaikutuksista TV-journalismin laatuun / sisältöihin, uudistumiseen ym. kehitykseen

DIGI-TV JA LISÄPALVELUT

Arvio digi-tv:n mahdollisuuksista ns. tietoyhteiskuntapalvelujen, opetuksen ja kaupallisten lisäpalveluiden puolella

Oman yrityksenne rooli digi-tv:n lisäpalveluiden tuotannossa tai välityksessä

Näkemys digi-tv:n lisäpalveluiden tuotannon suhteesta tv-ohjelmien tuotantoon.

Syntyvätkö lisäpalvelut ohjelmiin kytkettyinä vai niistä erillisinä?

Millaisia ongelmia / haasteita DTV-lisäpalveluiden tuotantoon liittyy?

LIITEARTIKKELI 1

Näränen, Pertti (1999). "Interaktiivisuus mediautopiana ja televisiojournalismin mahdollisuutena". *Tiedotustutkimus* 22(4): 50-61.

Artikkelin mukaan epämääräiseksi todettua rajaa interaktiivisten ja ei-interaktiivisten viestimien välille on hyödytöntä etsiä, varsinkin vanhan ja uuden median väliseltä rajalta. Syynä on paitsi se, että vanha ja uusi media erottuvat toisistaan heikosti, myös se, että interaktiivisuus on itsessään käsitteenä monitulkintainen ja ristiriitainen. Mediatutkimuksen olisi artikkelin mukaan syytä palata interaktiivisuuden "kantasanaan" interaktio ja inhimillisen vuorovaikutuksen sosiologiseen käsitystapaan, ja tutkia sen kautta vuorovaikutuksen eri muotoja erilaisissa mediaviestien tuotannon ja vastaanoton konteksteissa. Interaktiivisuuden käsitettä tulisi käyttää kantasanan mukaisesti kuvaamaan vuorovaikutteisia mediatilanteita mieluummin kuin erottamaan erilaisia mediateknologioita sen mukaan, sisältökö niihin reaalitietoinen paluuviestien kanava vai ei.

"Ajatteles, että se tulisi käytäntöön kaikkialla (...) Siten pääsisivät nuo lukemattomat ihmisajatukset, jotka nyt ovat hajalle lyödyt ja kaikkea yhteyttä vailla, vähitellen yhtymään, ikäänkuin sulautumaan toisiinsa. Etkö luule, että se veisi ihmiskuntaa eteenpäin - kohti sen eheytymistä ja kokonaisuutta? Kaikki erimielisyydet ja eripuraisuudet vähitellen häviäisivät." (Arvid Järnefeltin *Isänmaa*-romaani vuodelta 1893; kohtauksen puheenaiheena telefoni.)

Interaktiivisuus (vuorovaikutteisuus) on yksi niistä "*uusmedian*" voimasanoista, joiden avulla on pyritty perustelemaan uusien viestimien erinomaisuutta vanhoihin viestimiin verrattuna. Vuorovaikutteisuus on säännönmukaisesti mukana niissä listoissa, joissa uuden ja vanhan median tyypillisiä piirteitä jäsennetään vastakohtaisten ominaisuuksien luetteloksi (esim. Hintikka 1996; vähemmän vastakohtaisesti McQuail 1994, 21-22 ja 292).

Mutta kuten Johan Fornäs osuvasti huomauttaa, raja vuorovaikutteisen ja vuorovaikutsettoman median välillä on "pahamaineisen epämääräinen" (Fornäs 1999, 38). Näyttää selvältä, että tuon rajan etsiminen ei ole järkevää ainakaan vanhan ja uuden median väliseltä rajalta. Vanha ja uusi media ovat historiallisesti määrittäviä ja liukuvia nimityksiä, joiden rajalinja on entisestään hämärtyneet yhtäältä teknisen ja taloudellisen konvergenssin vuoksi ja toisaalta rikkaalle mediakulttuurille ominaisen intermediaalisuuden eli mediumien rajat ylittävän sisältöjen vuorovaikutuksen vuoksi (intermediaalisuudesta ks. Lehtonen 1999).

Interaktiivisuus utopiana

Uudet (media)innovaatiot ovat säännönmukaisesti herättäneet positiivisia utopioita – yhtä hyvin kuin fobioitakin – keksintöjen uusista mahdollisuuksista. Utopiat ovat yleensä liittyneet rauhanomaiseen globaaliin yhteyteen, kaikkien tasa-arvoisiin osallistumismahdollisuuksiin, yhteenkuuluvuuteen ja demokratiaan. Elokuvasta toivottiin vuosisadan alussa Ricciotto Canudon sanoin "visuaalista esperantoa", joka yhdistää maailman ja tekee globaalin yhteisymmärryksen mahdolliseksi. Television uskottiin tekevän diktatuurit mahdottomiksi. Gregory Ulmer visioi 'teleteoriassa' videoteknologian yhdistävän julkisen ja yksityisen sfäärin sekä liittävän tunteen ja järjen takaisin yhteen. (Hamelink 1995; Andrew, 1976; Salmi 1995, 152; Ulmer 1989.)

Ylioptimistisista odotuksista huolimatta mediautopioita voidaan pitää muunakin kuin toiveajatteluna. Karl Mannheimin ajattelussa utopioiden konkreettisuudesta utopiat nähdään välttämättömänä sosiaalisen muutoksen voimana (Hujanen 1996). Uudet mediat ovat reaalisesti muuttaneet maailmaa, joskin luultavasti aina hieman eri tavalla ja vähemmän radikaalisti kuin on ennustettu.

Olennaista on kysyä, mihin mediautopia liittyy muutoksen mahdollisuuden: mediateknologiaan vai median käyttötappoihin? Esimerkiksi Bertolt Brechtin 1920-luvun lopulla ja 1930-luvun alussa muutamassa kirjoituksessa kehittynyt "radioutopia" (Brecht 1977), johon myös mediainteraktion visioissa usein viitataan, oli visio radioteknologian uusista radikaaleista käyttömahdollisuuksista, ei teknologian välttämättömästi realisoituvasta lupauksesta. Brecht piti radiosysteemiä ihanteellisena kommunikaation kanavana, mutta vain mikäli se ei ainoastaan lähettäisi viestejä, vaan myös vastaanottaisi niitä, ja tekisi kuulijoista myös puhujia. Hän kuitenkin tiesi utopiansa kytkeytyvän kulttuurin poliittisiin ja sosiaalisiin mahdollisuuksiin toteamalla, että mikäli julkisuus ei synnytä keskustelun raaka-aineita, ei kenelläkään välttämättä ole mitään sanottavaa, vaikka olisi mahdollista sanoa kaikki kaikille (emt., 129). Brecht piti visiotaan mahdottomana 1930-luvun Saksassa, mahdollisena jossain toisaalla.

Nykyisiin interaktiivisuuden utopioihin näyttää, toisin kuin Brechtillä, liittyvän teknologinen determinismi, joissa mediateknologioita sinänsä voidaan pitää passivoivina tai aktivoivina, yksi- tai kaksisuuntaisina, vuorovaikutteisina tai vuorovaikutuksettomina.

Vaikka interaktiivisuuden käsitettä on uusmedian yhteydessä käytetty runsaasti ja suuremmiten, on tyypillistä, että käsitteen ulottuvuudet jätetään määrittelemättä tai jäsentämättä esiin kulloinkin puheena olevassa kontekstissa. Interaktiivisuudesta näyttää tulleen sana, johon kiteytyy tyhjä uusmediahype. Se ei kuitenkaan ole riittävä syy kääntää käsitteelle selkäänsä. Sen sijaan tuntuu tarpeelliselta ainakin hetkeksi irrottautua ominaisuuden nimeksi abstrahoituneesta *interaktiivisuuden* käsitteestä, joka viittaa vuorovaikutukseen *viestintävälineiden* ominaisuutena, ja palata taaksepäin kantasanaan '*interaktio*', jolla voi kuvata toiminnallista *viestintätilanteen* vuorovaikutuksen prosessia.ⁱ

Interaktiivisuuden käsitteestä mediainteraktion analyysiin

Vuorovaikutuksen käsite on laaja ja kontekstisidonnainen. Tähtitieteessä voimme puhua taivaankappaleiden välisestä vuorovaikutuksesta ja lääketieteessä kahden eri lääkeaineen interaktiosta ihmisen kehossa. Viestintä- ja mediatutkimuksessa on kuitenkin syytä rajoittaa näkökulmaa ja keskittyä *ihmellisen vuorovaikutuksen* pohtimiseen. Viestinnän kontekstissa vuorovaikutus tarkoittaa vastavuoroista tilannetta, jossa vähintään kaksi ihmistä viestii toisilleen, mutta kuten viestintätutkimuksen sanakirja pätevästi määrittelee, kuvaan kuuluu myös vuorovaikutus *ryhmien* välillä:

Interaction: *The reciprocal action and communication, verbal or non-verbal, between two or more individuals, or two or more social groups"*
(Watson & Hill 1987)

Tämä vuorovaikutuksen käsitystapa on perustaltaan sosiologinen (tai sosiaalipsykologinen) ja sillä on pitkä historia esimerkiksi G.H. Meadin ja John Deweyn ajattelussa sekä keskinäisviestinnän ("human communication") tutkimuksen perinteessä. Dewey ja Mead liittyivät Chigagon koulukunnan ja symbolisen interaktionismin traditioon ja heidän oppi-isänään puolestaan voidaan pitää Georg Simmeliä. Yksinkertaistaen voi kaikkien edellä mainittujen näkemyksenä pitää sitä, että ihmisten välinen kielellinen vuorovaikutus on yhteiskunnan koko toiminnan perusta. (Pietilä 1997, 117-127 ja 281-287; Simmel 1971, 23; Charon 1992)

Inhimillisen kommunikaation perspektiivin rinnalle näyttää mediatutkimuksessa ja etenkin uusmediaa koskevassa populaarissa keskustelussa kuitenkin nousseen toisenlainen interaktion käsite, joka on kehittynyt tietojenkäsittelytieteen perinteestä. Tietokoneohjelmien ja käyttöliittymien suunnittelussa interaktio ja interaktiivisuus on käsitteenä rajattu kuvaamaan käyttäjän ja tietokoneen välistä vuorovaikutusta, jonka on nähty olevan analoginen ihmisten väliselle viestinnälle (Jensen 1999, 168; Laurel 1993, 20; 151-2). Näyttää ilmeiseltä että juuri tämä ohjelmasovellusten ja käyttöliittymien suunnittelun perspektiivistä syntynyt interaktiivisuuden käsite on ollut omiaan sekoittamaan käsitteitä siitä, mikä on interaktiota mediaviestinnässä.

Jens Jensen tekee erinomaisessa artikkelissaan (1999) selkeyttävän katsauksen interaktiivisuuden käsitehistoriaan. Hänen mukaansa tietojenkäsittelytieteissä ("informatics") interaktion käsite on rajattu ihmisen ja tietokoneen vuorovaikutukseen ("HCI – human-computer interaction"), mutta siitä on jätetty ulkopuolelle ihmisten välisen tietokoneavusteisen kommunikaation perspektiivi ("CMC – computer mediated communication") (emt., 168).

Tämän suuntainen käsitys interaktiivisuudesta hallitsee implisiittisesti etenkin multimediasuunnittelun oppaita. Esimerkiksi kirja "Interactivity by Desing" (Kristof & Satran 1995), sisältää avausluvun otsikoltaan "What is interactivity", jossa avainkäsitteen yleistä määritelmää ei kuitenkaan esitetä, vaan kirja lähtee liikkeelle suoraan siitä oletuksesta, että interaktiivisuudessa on kysymys *tietokoneella käytettäviin* sovelluksiin suunniteltavista ominaisuuksista (emt., 1).

Tästä näkökulmasta syntyneissä interaktiivisuuden määritelmissä tietokoneesta on siis tullut interaktion välttämätön joskaan ei riittävä ehto. Tämän suuntainen interaktiivisuuden käsittämistapa tuntuu levinneen median ominaisuuksia koskevaan julkiseen keskusteluun ja mielikuviin: lähdetään implisiittisesti siitä, että interaktiivisuus liittyy vain tietokoneistettuun viestintään tai nappuloiden paineluun. Jos kuitenkin irrottaudutaan kapeasta tietokonekeskeisestä HCI-perspektiivistä ja pysytään viestintätutkimuksen kannalta järkevämmässä inhimillisen vuorovaikutuksen lähtökohdassa, käy selväksi, että interaktiivisuutta voi tuki esiintyä muuallakin kuin tietokoneuudulla. Kuten esimerkiksi Roger Silverstone (1999, 11) on huomauttanut, keskustelu kasvotusten on reaaliaikaista ja interaktiivista, eikä siihen tarvita hiirtä.

Mediaviestinnän interaktiivisuus piilee pikemminkin median ja käyttäjien välisessä suhteessa kuin mediateknologiassa; voidaan lähteä siitä, että eri mediumit sisältävät erilaisia interaktiivisen käytön *potentiaaleja* (Fornäs 1999, 38; McQuail 1994, 22), mutta vuorovaikutus on aina vähintään kahden kauppa. Mikään väline/kanava (medium) ei siis voi luoda vuorovaikutusta tai olla vuorovaikutteinen ilman vastaanottajan/käyttäjän tukea – se voi vain sisältönsä ja rakenteensa avulla sallia tai houkutella erilaisiin vuorovaikutuksen muotoihin. "Ihmisten välinen sosiaalinen kohtaaminen ja vuorovaikutus on potentiaalisesti läsnä myös mediatioissa ja -tilanteissa, mutta aina vain *mahdollisuutena*. Vuorovaikutteiseksi suunniteltu karaokevideokin voidaan katsoa yksin alusta loppuun "passiivisesti", ilman aktiivista sosiaalista osallistumista, ja toisaalta kirjan kanssa voi hyvin käydä dialogia esimerkiksi omien reunamerkintöjen avulla (Fornäs 1999, 38).

Viestintätilanteen interaktiivisuus on aina ilmeisintä keskinäisviestinnän piirissä. Mediavälitteisyys (esimerkiksi puhelin) tuo keskinäisviestinnän interaktiivisuuteen rajoitteita ja uusia piirteitä, mutta tilanteen lähtökohdat ja periaatteet eivät juuri muutu. Mediavälitteisessä ryhmä- ja joukkoviestinnässä interaktion rajoitteet ja rakenteet sen sijaan monimutkaistuvat olennaisesti.

Mediainteraktio joukkoviestinnässä

"Tutkimusten mukaan yli puolet kaikesta puhelinviestinnästä on yksisuuntaista, eli riittää kun saa toimitettua viestinsä perille vastaajaan." – Ericssonin PuhePosti -järjestelmän mainos.

Keskinäisviestimiäkin voidaan käyttää yksisuuntaisesti käskyjen jakamiseen, mutta pääsääntöisesti keskinäisviestimien käyttäjien viestintäsuhde on kaksisuuntainen. Keskinäisviestimillä on näin ollen aina "suurta interaktion potentiaalia". Mutta miten vuorovaikutusta voi jäsentää joukkoviestinnän kontekstissa?

Kysymys olisi ongelmaton, mikäli uskottaisiin näkemykseen joukkoviestinnästä yksisuuntaisena kommunikaationa lähettäjältä vastaanottajalle. Mikäli tämä olisi totta, ei interaktiota tietenkään tarvitsisi tutkia joukkoviestinnän kontekstissa lainkaan. Näkemys yksisuuntaisesta joukkoviestinnästä ei kuitenkaan ole kestävä. Esimerkiksi vapaasti leviäviä radioaaltoja hyödyntävän analogisen television signaalin lähetyjärjestelmä on toki yksisuuntainen, mutta silti television sisältötuotanto on aina rakentunut jollakin tavalla vastavuoroisuuden ja (yleisö)vuorovaikutuksen periaatteille; vuorovaikutus on vain hyödyntänyt "paluukanavana" muuta kuin tv-tekniologiaa. Kuten usein on jo todettu, joukkoviestintää ei kannata hahmottaa vain informaation jakeluksi vaan se on myös yhteisyyden tuottamista, jakamista ja vuorovaikutusta (Carey 1975).

Joukkoviestinnän vuorovaikutus ei kuitenkaan yleensä ole yksilöllistettyä, vaan ryhmien tasolla pysyvää yleisövuorovaikutusta. Esimerkiksi television yleisövuorovaikutuksen muodot ovat kuitenkin olleet monella tavalla välittyneitä ja hitaita (puhelinkontaktiohjelmia lukuunottamatta), ja yleisön palautetta medialle on välittynyt etenkin erilaisten julkisen keskustelun muotojen ja institutionalisoitujen rakenteiden kautta (lehtien yleisönosastot, tv-kritiikki, poliittinen debatti, kansalaisjärjestöjen kampanjat ja katsojamittaukset). Yksilöllistettyjä vuorovaikutusmuotoja ovat olleet esimerkiksi katsojien mahdollisuus päästä mukaan ohjelmaan, studioyleisöt sekä suorat lähetykset yleisötilaisuuksista. Nämä kuitenkin osallistavat aina vain osan tv-yleisöstä.

Digitaalijan verkkoviestimien vuorovaikutus vastaanottajien kanssa on sen sijaan ollut tyypillisesti nopeaa (ns. reaaliaikaista) ja yksilöllistettyä eli käyttäjäkohtaista. Internet on tässä mielessä keskeinen esimerkkitapaus. Internetin maine vuorovaikutteisena medianana on syntynyt ajalla, jolloin verkkojen verkko oli pienryhmien medium (sähköposti, uutisryhmät, irc-kanavat), eivätkä uusien ja suosituimpien verkkosivujen toimintamallit Real Audio -lähetyksineen (ks. www.realaudio.com) ole enää kaukana niistä joukkoviestinnän malleista, joissa yleisön rooli rajoittuu valintaan ja palautteen antamiseen. Internetiä voidaan siis pitää mediumina "hybridimuotona", jolla ei ole selvää "luonnetta"; Internetissä henkilökohtainen viestintä, ryhmäviestintä ja joukkoviestintä elävät rinnakkain ja osittain lomittain, ja alueiden ja kansallisvaltioiden rajat merkitsevät vähemmän kuin (ala)kulttuurien väliset rajat (Fornäs 1999, 39).

Joukkoviestinnän kontekstissa interaktion muodot ovat välttämättä olennaisesti keskinäisviestinnän malleja mutkikkaampia. Suuressa ryhmässä reaaliaikainen vuorovaikutus kaikkien kesken käy vaikeaksi ilman mediavälitystäkin, jolloin apuun kaivataan sääntöjä, rooleja ja rakenteita (puheenjohtajuus, puheenvuoropyynnöt jne). Kuten Fornäs huomauttaa, inhimillinen vuorovaikutus viestinnässä on yleensä välittynyttä myös muuten kuin mediateknologian vuoksi, esimerkiksi kielen ja sosio-kulttuuristen koodien kautta (Fornäs 1999,41).

Aktiivinen mediatekstin tulkinta interaktiona

Pelkkää mediatekstin lukutapahtumaakin on pidetty vuorovaikutuksena tekstin ja vastaanottajan välillä. Tämän väitteen nosti selvänä esiin reseptioestetiikan perushahmoin kuuluva kirjallisuudentutkija Wolfgang Iser vuonna 1980 julkaistussa esseessään "Interaction Between Text and Reader" (Iser 1989). Samalla vuosikymmenellä elokuva- ja tv-tutkimuksessa kehittyi vastaava näkemys tekstin ja katsojan "neuvottelusta" ja sosiaalisesti muodostuvista merkityksistä (esim. Morley 1986; Gledhill 1988). Neuvottelevan vastaanoton perspektiivi nousi esiin osittain vasta-argumenttina 1970-luvun psyko-semioottisen elokuvatutkimuksen näkemykselle, jonka mukaan perinteisen elokuvan "puhuttelutapa" (ns. "realistinen diskurssi") asemoi katsojaan tiettyyn passiiviseen asemaan (psyko-semiotiikasta ks. esim. MacCabe 1974, 10, 24; "katsovan subjektin" ongelmasta laajemmin ks. Hietala 1990). Jo ennen edellä mainittuja (1956) luonnostelivat Horton ja Wohl oman näkemyksensä erityisesti television kyvystä luoda "parasosiaalista vuorovaikutusta" katsojien kanssa (Horton & Wohl 1997; teorian suomalainen sovellus Isotalus 1996).ⁱⁱⁱ

Pelkkää aktiivista mediatekstin lukua ja tulkintaa voidaankin pitää interaktion eräänlaisena nollatasona, mutta ei vielä kovin intensiivisenä vuorovaikutuksena. Kuten Horton ja Wohlkin korostivat, parasosiaalinen mediasuhde on kuitenkin "simuloitu" eikä se vielä ole aitoa dialogia (emt., 19). Olennaista on kuitenkin huomata, että viestin tulkinta on myös mediainteraktion perusedellytys, ja se taas on suhteessa mediaviestin sisältöön ja puhuttelun retoriikkaan, joka jo tendenssinomaisesti rajaa sitä, ketä viesti kiinnostaa, ja joka voi myös haastaa tulkitsijaa (vastaanottajaa) dialogiin tai jäädä yksisuuntaisen lausunnon tasolle. Mediavälitteistä vuorovaikutusta ja sen eri muotoja ohjaa siis itse asiassa mediumin (välineen) teknisten ominaispiirteiden ohella myös mediasisältö ja sen "puhuttelutapa". Joukkoviestinnän yleisövuorovaikutuksen pohtimisessa etusijalle voi siis Risto Kuneliuksen tapaan nostaa pohdinnan sisältöjen rakentamisen prosesseista ja lajityyppikonventioista (Kunelius 1999) sen sijaan että keskittyä eri mediumien teknisten ominaisuuksien "interaktiivisen potentiaalin" eroihin.

Seuraavassa en pyri kuvaamaan kattavasti tai edes systemaattisesti joukkoviestinnässä käyttökelpoisia yleisö- tai käyttäjävuorovaikutuksen muotoja tai "interaktion lajityyppejä". Nostan kuitenkin esimerkinomaisesti esiin muutamia perusjäsenyyksiä vuorovaikutuksesta digitaalisen television ja erityisesti journalististen ohjelmatyypin kontekstissa.

Interaktiivisuuden mahdollisuudet digitaalisen television journalismissa

Käsite digitaalinen televisio (DTV) tarkoittaa järjestelmää, jossa tv-ohjelmien koko jakeluketju eli lähetysjärjestelmä ja tv-vastaanoton laitteisto on digitalisoitu. Digitaalinen televisio voi toteutua kolmea eri jakelutietä pitkin: antennivälitteisesti, kaapelivälitteisesti tai satelliittitelevisiona.^{iv} Nykyiset televisiot saadaan digitaalisen signaalin vastaanottoon sopiviksi kun televisioon kytketään lisälaitte ("set-top box"), joka on itse asiassa pieni tietokone. Vain kaapelivälitteisessä järjestelmässä voidaan katsojien viestien lähettämistä varten rakentaa ns. paluukanava samaan kanavaan kuin lähetyssignaali. Taivaalla lentäviä radioaaltoja käyttävät, antenni- tai satelliittivälitteiset järjestelmät tarvitsevat paluukanavakseen esimerkiksi puhelinlinjan, johon set-top box myös kytketään.

Periaatteessa voidaan spekuloida myös Internet-televisiolla, mutta hyvään kuvalaatuun pystyvien järjestelmien kehittymistä hidastaa laajakaistaisten kotiyhteyksien kalleus sekä Internetin verkkolinjojen taipumus ruuhkautua, mikä sopii erittäin huonosti yhteen videokuvan vaatiman tasaisen ja häiriöttömän bittivirran syötön kanssa. Kysymys "netti-

televisiosta" nostaa kuitenkin laajemman kysymyksen siitä, mikä itse asiassa on televisio. Kysymys ei ole aivan yksinkertainen. Hannu Eerikäinen on painottanut, että broadcasting-järjestelmä oli vain yksi television mahdollisista kehityssuunnista, joka vakiintui "modernisaation ilmentymänä" taloudellisen ja poliittisen tehokkuutensa vuoksi (Eerikäinen 1992a). Hän on myös dokumentoinut niitä "vastatelevision utopioita", joita on kehitetty mediataiteen piirissä ja kokeiluissa, joissa halpaa videoteknologiaa on käytetty yhteisöllisten narrowcasting-ohjelmistojen luomiseen valtavirran televisiokanavien ulkopuolella (Eerikäinen 1992b ja 1993).

Itse rajoitun seuraavassa pohtimaan televisiota nimenomaan siltä pohjalta kuin tunnemme sen vakiintuneelle kanavamallille pohjautuvana joukkoviestimenä. Erilaiset "keskinäistelevision" tai "narrowcastingin" muodot kuten videokonferenssit ovat siis seuraavassa näkökulmani ulkopuolella. Kuitenkin myös yleisövuorovaikutuksen kannalta on kiinnostavaa, että digitaalisen television kautta lisääntyvä kanavavilja tarjoaa periaatteessa entistä enemmän tilaa yhteisöllisille, paikallisille tai muuten marginaalisille ohjelmakokeiluille myös broadcasting-järjestelmän piirissä. Määrän lisääntyminen voi siis periaatteessa muuttua laaduksi ainakin monipuolisuuden (diversiteetin) mielessä, joka on esimerkiksi Hellmanin tarkastelussa tv-ohjelmiston keskeinen laatumittari (Hellman 1999). Joukkoviestinmalliinkin rajattuna televisiolla on kuitenkin varsin monimuotoinen ja "polyseminen" olemus; niin tuottajat kuin katsojat voivat käyttää televisiota hyvin monilla eri tavoilla (vrt. Eerikäinen 1991, 18).

Interaktiivisuus on yksi kolmesta digitaalisen television "lisäarvolupauksesta". Yleensä vuorovaikutteisuutta tärkeämpinä etuina mainitaan lisääntyvä ohjelma-aika (kanavavilja) sekä esteettinen laatu eli entistä parempi kuvan ja äänen laatu ja yhteensopivuus normaalin valkokangaselokuvan kanssa (16:9-kuvasuhde). Vuorovaikutteiset palvelut tuodaan yleensä esiin edellä mainittujen jälkeen (esim. Silvo 1997, 88).^v

"Interaktiiviset palvelut" viittaa kuitenkin jo eri suuntaan kuin vuorovaikutus eri ohjelmatyypeissä. Palveluilla viitataan digitaalisen television mahdollisuuteen tarjota erilaisia televisio-ohjelmista erillisiä oheispalveluita kuten entistä tehokkaampia ja värikkäämpiä teksti-television informaatiopalveluita, kaukosäätimen avulla käytettäviä pankkipalveluita sekä television kehittymistä Internet-selaimiksi. Kuvaavaa on, että puhuessaan Politics & Internet -konferenssissa digitaalisen radion ja television uusista mahdollisuuksista Yleisradion pääjohtaja Arne Wessbergkin viittasi interaktiivisuuteen vain multimedian yhteydessä: "Viewers are being offered new kinds of multimedia products in which interactivity plays a key role" (Wessberg 1999). Samoin MTV3:n mediaseminaarissa viime syyskuussa interaktiivisuus (tai vuorovaikutus) mainittiin eri puheissa vain pankkipalvelujen, pelien, elektronisen ohjelma-oppaan ja teksti-tv:n selaus- ja valinta-tyylisiin toimintoihin liittyen (Mediaseminaari 1999).

Itse televisiotoimintaa ajatellen interaktiiviset palvelut pitäisi kuitenkin mieltää enintään uuden tv-järjestelmän strategisiksi lisäpalveluiksi. Tv-laitteen oheistoimintoja tärkeämpää tv-yhtiöiden kannalta on se, miten uudella teknologialla voidaan lisätä ohjelmatoiminnan vuorovaikutteisuutta. Journalististen ohjelmatyypien kontekstissa olisi digitaalisen television vuorovaikutteellisuuden visioinnissa keskeisintä pohtia television nykyisiä yleisövuorovaikutuksen muotoja, ja sitä miten niitä voi kehittää entistä hallitumman paluukanavan (kaukosäätimellä käytettävän puhelinlinjan) kautta. Mikäli halutaan lisätä yleisöjen laajaa ja aktiivista vuorovaikutusta television kanssa, pitää tv-tuottajien (kanavajohtajien) itse alkaa tukea sellaisia ohjelmatoiminnan muotoja, joilla pyritään yleisön kanssa keskustelemaan julkisuuden muodostamiseen. Lisääntyvän kanavaviljan käyttö pienyleisöjen ohjelmiin ja foorumi-mallisiin ohjelmatyyppeihin on tässä mielessä kiinnostava mahdollisuus.

Televisiojournalismi on jo analogisella kaudella oppinut rakentamaan yleisövuorovaikutusta entistä monipuolisemmin eri ohjelmakonsepteissa. Esim. TV-1:n *Tervo ja Päivärinta* seuloo katsojien GSM-puhelimella lähettämiä kommentteja näkyviin ruudun alareunaan. Risto Johnsonin toimittama *A2000+* hyödyntää monipuolisesti erilaisia mediayhteyksiä sekä katsojiin että asiantuntijoihin, joskin vuorovaikutteiset yhteydet ovat enimmäkseen ennalta järjestettyjä, ja spontaani katsojien osallistuminen on mahdollista lähinnä ohjelman Internet-foorumilla. Perinteisemmät yleisövuorovaikutuksen muodot toimivat mainiosti *Luontoillassa*, jossa asiantuntijat vastaavat katsojien kysymyksiin, joita otetaan vastaan niin kirjeitse, puhelimitse kuin elävältä yleisöltäkin.

Pelkällä vuorovaikutteisuudella tv-ohjelma ei tokikaan muutu kiinnostavaksi. Sisällön kiinnostavuus säilyy keskeisenä haasteena myös yleisövuorovaikutuksen rakentamisessa. Television voi kuitenkin vaikea olla kiinnostava: television jokapäiväinen, ja "virtamainen" luonne osana arkipäivän kotirutiineja ja perheen sosiaalista yhdessäoloa toimivat keskittynyttä katselua vastaan. Kustannuksiltaan halpana ja tarjonnaltaan runsaana arkimediana televisioon ei tulevaisuudessakaan helposti liity keskeytymätöntä intensiivistä katselua ja halua "käyttää" televisiota aktiivisesti, vaan suhde tarjontaan on löyhä, jopa välinpitämätön. Lawrence Grossberg onkin saanut aiheen puhua television "yhdentekevästä" luonteesta (1995, 89-90; vrt. Ellis 1992, 135-137), joka vain korostuu tarjonnan jatkuvasti runsastuessa. Suoran lähetyksen välitön läsnäolon tuntu kuitenkin säilynee piirteenä, jossa televisio on vahvimmillaan ja kiinnostavimmillaan vuorovaikutusta hakevien ohjelmien kannalta.

Vuorovaikutuksen lajeja ja laatuja

Televisio-ohjelman vuorovaikutusta katsojien kanssa voidaan hahmottaa erikseen määrän ja laadun ulottuvuuksille. Interaktion määrää yksittäisen katsojan tasolla voidaan mitata esimerkiksi vuorovaikutuksen ajallisella kestolla, valintamahdollisuuksien määrällä (vähintään kyllä/ei -valinta) ja niillä vaikutuksilla, mitä valinnoilla on ohjelman kululle. Laatumuuttujat ovat kuitenkin paljon monimutkaisempia; seuraavassa eräitä keskeisiä:

- Onko vuorovaikutus automatisoitua vai inhimillistä?
- Onko vuorovaikutus reaaliaikaista vai sisältääkö se ajallisen viiveen?
- Onko vuorovaikutus yhden katsojan (perheen) ja mediumin (ohjelman) välistä vai myös katsojien tai katsojaryhmien välistä (ryhmävuorovaikutusta)?
- Onko pääsy vuorovaikutukseen rajattu etukäteen (katsojien edustaja valittu etukäteen) vai onko spontaani osallistuminen ("open access") mahdollista?

Seuraavassa näistä neljästä laatumuuttujasta on taulukoitu näkyviin erilaisia ohjelmatoiminnan vuorovaikutteisuuden malleja. Hahmotus ei suinkaan ole kattava, vaan esimerkinomainen.

TAULUKKO:

ESIMERKKEJÄ TV-OHJELMAN YLEISÖVUOROVAIKUTUKSEN ERI MUODOISTA:

	KATSOJAVUOROVAIKUTUS (USER)	RYHMÄVUOROVAIKUTUS (YLEISÖ)
ERIAIKAINEN AUTOMAATTINEN VUOROVAIKUTUS	Ostoskanavat, tilattavat lisätietopakettit. Oheistuotteiden myynti (ml. datapalvelut). Automatisoidut palautejärjestelmät. Katsojalukumittaus.	Ohjelman moderoimattomat palautepalstat teksti-tv:ssä tai Internetissä. Jälkikäteen tehtävät yleisöäänestykset, joiden tulokset julkistetaan ohjelman katsojille.
ERIAIKAINEN INHIMILLINEN VUOROVAIKUTUS	Katsojan toiveiden, kysymysten ja ehdotusten vastaanotto eri palautekanavien kautta ennen ohjelmaa. Ohjelmapalaute ohjelman jälkeen.	Ohjelmaan liittyvät moderoidut keskusteluryhmät, ideahautomot ja palautekeskustelut.
REAALIAIKAINEN EDUSTUKSELLINEN VUOROVAIKUTUS	Katsojista valittavat studiovieraat. Teleyhteyksiä käyttävät peli-tai muut ohjelmat, joihin valitaan osallistujat ennalta.	Ennalta valittu studioyleisö. Yleisötilaisuus suoran lähetyksen lähestyspaikkana. Ryhmät tai "kerhot", jotka osallistuvat tv-ohjelmaan ja vaikuttavat sen kulkuun. Ryhminä pelattavat tietokonepelit.
REAALIAIKAINEN SPONTAANI (AVOIN) VUOROVAIKUTUS	Eri palautekanavien kautta suoraan lähetykseen poimittavat katsojien tekstiviestit, puhe- tai videoyhteydet.	Julkisessa tilassa pidettävän yleisötapahtuman tai -keskustelun suora tv-lähetykset. Telemaattiset ja ruudussa näkyvät keskusteluryhmät. Juonnetut ryhmäpelit. (Tämä lohko edustaa yleensä kalleinta ja monimutkaisinta tv-interaktiota.)

Laatu-ulottuvuuksia voidaan hahmottaa vielä enemmänkin. Esimerkiksi vuorovaikutuksessa käytettävä aistiulottuvuus (tekstiä, puhetta, videokuvaa, läsnäolo suoraan kameran edessä,...) vaikuttaa sekä ohjelman estetiikkaan että osallistujien sosiaalisiin rooleihin ja "äänivallan" rajoitteisiin. Vuorovaikutuksen tyyli voi olla leikkilinen ja sosiaalinen tai "vakava", ratkaisukeskeinen ja argumentoivaan keskusteluun pyrkivä. Vuorovaikutteisuus voi myös näkyä enemmän tai vähemmän itse tv-ohjelmassa, tai elää vahvemmin sen ulkopuolella (esimerkiksi ohjelman Internet-foorumilla). Vuorovaikutuksen laatu-ulottuvuuksiin kuuluu myös kysymys vuorovaikutuksen *taloudellisista ominaisuuksista* eli siitä, miten ja kenen rahoilla yhteydenpidon kanavat kustannetaan ja mikä on vuorovaikutuksen hinta vastaanottajalle/käyttäjille.

Mediainteraktion tilannesidonnaisia laatu-ulottuvuuksia on niin monia, että tuntuu mahdottomalta hahmottaa niitä kattavaksi taulukoksi tai nelikentäksi, koska taulukon tulisi olla moniulotteinen. Jensen on kyllä yrittänyt hahmottaa riittävän erottelukykyistä 3-ulotteista mallia (1999, 163, 184-5), mutta sen ongelmana on sitoutuminen kapeaan ja informaatiopalveluiden perspektiivistä nousevaan vuorovaikutusmuotojen erittelyyn ja media-erotteluun. Yksinkertaisemman taulukon on laatinut Van Tassel (1996, 87-86), joka jaottelee interaktiiviselle televisiolle mahdolliset vuorovaikutusmuodot neljäksi pääsuunnaksi:

- o kaupankäynti ("transactions")
- o virtuaalinen simulaatio ("simulation"; esim. pelisovellukset)
- o vertailu ("comparision", esim. yleisöäänestys, jossa yksilö voi verrata näkemyksiään muiden näkemyksiin)
- o kirjeenvaihto ("correspondence"; lähinnä tv-käyttäjien välinen vuorovaikutus ja keskustelu)

Van Tasselin ryhmittely on kovin karkea, mutta hän oivaltaa sen, miten eri vuorovaikutusmuotoihin liittyy myös potentiaalisia ongelmiaan, kuten keskusteluun ("correspondence") kuuluva "häiriköinti", aivan kuten ihmisten väliseen keskinäisviestintään (emt., 96, 99). Televisiossa, kuten kaikessa joukkoviestinnässä, yleisövuorovaikutus voikin toteutua aina vain jollain lailla strukturoituna ja rajoitettuna, ja joidenkin ongelmien uhalla. Välitön kaikkien puhe kaikkien kanssa ei ole mahdollista suurten joukkojen välisessä viestinnässä. Studioon erikseen valittu "yleisön edustaja" esiintyy jatkossakin tärkeämmässä sosiaalisessa roolissa tilanteessa kuin kotoa ohjelmaan osallistuva katsoja (vaikka käytössä olisikin kuvayhteys) eikä jokaista katsojaa voi ottaa studioon.

Kaikkein haastavimmat vuorovaikutuksen muodot televisiojournalismissa liittynevät keskusteleviin toimintamuotoihin, joissa katsojien vuorovaikutus ohjelman kanssa on kestävä (sarjamaista), kehittyvää ja monipuolista. Sillä, onko katsojien palautekanava yhden mediajärjestelmän sisällä vai sen ulkopuolella (kirjepostin, faxin tai puhelimien varassa) ei ole kovin suurta merkitystä. Ei ole myöskään syytä ajatella että reaaliaikainen interaktio olisi aina parempaan kuin viiveellä toteutuva keskustelu (esim. ohjelman Internet- tai teksti-tv-sivulla). Reaaliaikaiseen mediaviestintään liittyy sivusta seurattunakin ennakoimattoman tilanteen intensiteettiä, mutta viiveellä toteutuvaan keskusteluun sisältyy kommenttien kypsymisen ja kehittymisen mahdollisuus. Televisiojournalismin yleisövuorovaikutuksessa olennaisinta on kuitenkin jatkossakin television kyky puhutella yleisöjä aktiivisina kansalaisina ja käydä julkista moniäänistä keskustelua eri ohjelmamuotojen sisällä.

Toinen kysymys on, onko entistä monipuolisemmin vuorovaikuteisten ohjelmatyypien kehittämiseen taloudellisia mahdollisuuksia. Vaikka lähetysjärjestelmän digitalisoiminen tarjoaa potentiaalisia säästöjä, tulee murrosvaiheesta hankala varsinkin kaudella, jolloin myös analoginen televisiojärjestelmä on pidettävä yllä. Lisääntyvä ohjelmatarjonta lisää kustannuksia ja uhkaa myös kaupallisten tuotantoyhtiöiden taloutta, koska lisääntyvä tarjonta pienentää yleisöjä ja nostaa näin tv-mainostajien kontaktihintaa. Seurauksena voi olla noidankehä, jossa pienenevät mainostulot vähentävät tuotantorahoja, jolloin ohjelmien laatu laskee, jolloin yleisömäärät pienenevät entisestään ja mainostajien kiinnostus laskee... (Picard 1999, 10-13).

Ehdotuksia

Kuten edellä on tullut ilmi, interaktiivisuuden käsitettä pitäisi käyttää täsmällisemmin kuin on totuttu; se on käsitteenä niin avoin, että se tulisi käyttökontekstissaan mieluummin täsmentää kertomalla, missä mielessä interaktiivisuudesta puhuu, ja

keiden välisestä vuorovaikutuksesta on kysymys. Erityisen tärkeää tämä on joukkoviestinnän kontekstissa, jossa mahdolliset vuorovaikutuksen muodot ovat monimutkaisempia kuin mediavälitteinen keskinäisviestintä tai tietojenkäsittelytieteiden käsittelemä ihmisen ja tietokoneen välinen vuorovaikutus, joka simuloi keskinäisviestintää. Ihmisen ja tietokoneen (teknisen tai ohjelmallisen käyttöliittymän) välinen vuorovaikutus (HCI) tulisi nähdä interaktion erityistapauksena. Tämä erikoistapaus ansaitsee mielenkiintoa, mutta sen ei pidä antaa omia käsitettä niin, että interaktiivisuuden luullaan edellyttävän tietokoneisiin kytkeytymistä.

Kannattaisi ehkä välttää puhumista viestintävälineiden interaktiivisuudesta teknologisina ominaisuuksina, koska teknologia sisältää parhaimmillaankin vain *interaktiivisen käytön potentiaalia* (mahdollisuutta). Sen sijaan interaktiivisuus sopii hyvin kuvaamaan sellaisia mediatiloja ja -tilanteita, joihin on vakiintunut hyvin laajasti vuorovaikutuksellinen kommunikoinnin muoto. Jatkossa olisi tarpeen miettiä tarkemmin, miten joukkoviestinnän yleisövuorovaikutuksen eri muotoja voi hahmottaa suhteessa keskinäis- ja ryhmäviestinnän vuorovaikutusmalleihin, jotka ovat dominoineet interaktiivisuuden käsitteen käyttöä.

Vuorovaikutuksen käsitettä kannattaa jatkossa pohtia paitsi suhteessa mediateknologisiin erotteluihin myös erilaisten mediaviestien sisältötyyppien ja -rakenteiden ominaisuuksiin ja "puhuttelutapoihin". Joukkoviestimien sisältöihin voi rakentaa interaktiivisuuden potentiaalia sekä retorisesti (tekstuaalisesti) että hyödyntämällä erilaisia palaute-yhteyksiä tai paluukanavia. Olennaista ja kiinnostavaa ei aina ole interaktion määrä (esim. viestien lukumäärä tai laajuus bitteinä mitattuna) vaan interaktion laatu, rakenne, tavoite ja tulos.

Sen pitäisi olla selvä, että television muuttaminen peli- tai tietokoneeksi ei sinänsä synnytä aktiivista katsojaa eikä toteuta "vuorovaikutteista televisiota". Näin siitä huolimatta että jo vuonna 1973 Tekniikan Maailmassa väitettiin, että pelikonsoli "muuttaa televisionkatselun pelkämästä töllöttämisestä tai pöllöttämisestä osallistuvaksi" (sit Suominen 1999, 18.).

Internet-lähteet

Real Audio -sivusto: www.realaudio.com

Muut kuin kirjallisuudet

Mediaseminaari (1999)

MTV3:n mediaseminaari Helsingissä 29.9.99; suora televisiolähetys MTV3-kanavalla.

Picard, Robert (1999)

Audience Fragmentation and Structural Limits on Media Innovation and Diversity. Paper presented at the 2nd Expert Meeting on Media and Open Societies, Amsterdam, 21-23.10.99.

Wessberg, Arne (1999)

Equality, Identity and Community in the Information Society: Public Service Broadcasting in Our Digital Times. Avajaispuhe Politics & Internet -konferenssissa 6.1.1999.

Kirjallisuus

Andrew, Dudley (1976)

The Major Film Theories: an Introduction. New York: Oxford Univ. Press 1976.

Brecht, Bertolt (1977)

Radiotheorie 1927 bis 1932, teoksessa *Gesammelte Werke Band 8, Schriften zur Literatur und Kunst I*, Frankfurt am Main 1977, sivut 129-134. Osa julkaistu suomeksi, *Kantti* 4/1988, sivut 36-39. Osa myös englanniksi teoksessa John G. Hanhardt (ed.), *Videoculture: A Critical Investigation*. New York: Pegrine Smith Books et al., 1986, sivut 53-55.

Carey, James (1975)

A Cultural Approach to Communication. *Communication* 2/1975. Suomeksi "Viestintä kulttuurisesta näkökulmasta", *Tiedotustutkimus* 2/1994, sivut 81-97.

Charon J M (1992)

Symbolic Interactionism: an Introduction, an Interpretation, an Integration (4. painos). Englewood Cliffs: Prentice Hall.

Eerikäinen, Hannu (1991)

Mitä televisio on? Kohti kulttuurista televisiotutkimusta. Teoksessa Mikko Lehtonen (toim.), *Tutkimuksen tila ja tulevaisuus*. Tampereen yliopisto, yleinen kirjallisuustiede, julkaisu 24, sivut 15-39.

Eerikäinen, Hannu (1992a)

Broadcasting- järjestelmä, mediateknologian muutos ja vastatelevision utopia. Osa 1. *Lähikuva* 1/1992, sivut 18-27.

Eerikäinen, Hannu (1992b)

Broadcasting- järjestelmä, mediateknologian muutos ja vastatelevision utopia. Osa 2. *Lähikuva* 2/1992, sivut 36-50.

Eerikäinen, Hannu (1993)

Videon poliittinen utopia: gerilla-tv ja sen perilliset. Teoksessa Minna Tarkka (toim.), *Video, taide, media*. Jyväskylä: Kustannus Oy Taide, sivut 172-192.

Ellis, John (1992)

Visible Fictions. Cinema, Television, Video. Revised edition. Routledge: London; ensijulkaisu 1982.

Fornäs, Johan (1999)

Digitaaliset rajaseudut. Identiteetti ja vuorovaikutteisuus kulttuurissa, mediassa ja viestinnässä. Teoksessa Aki Järvinen & Ilkka Mäyrä (toim.) *Johdatus digitaaliseen kulttuuriin*. Tampere: Vastapaino / Tampereen AMK, Taide ja viestintä 1999. Artikkelin ensijulkaisu *Nordicom Review* 19:1 (1998).

Gledhill, Christine (1988)

"Pleasurable Negotiations". Teoksessa Deidre E. Pribram (ed.) *Female Spectators - Looking at Film and Television*. London: Verso, sivut 64-89.

Grossberg, Lawrence (1995)

Mielihyvän kytkennät. Risteilyjä populaarikulttuurissa. Tampere: Vastapaino 1995.

Hamelink Cees (1995)

The Democratic Ideal and its enemies. Teoksessa Philip Lee (ed.), *The Democratization of Communication*, Cardiff University of Wales Press, sivut 15-37.

Hellman, Heikki (1999)

From Companions to Competitors: The Changing Broadcasting Markets and Television Programming in Finland. Tampere: University of Tampere, 1999 (väitöskirja).

Hietala, Veijo (1990)

Situating the Subject in Film Theory: Meaning and Spectatorship in Cinema. Väitöskirja. Turun yliopisto, yleisen kirjallisuuden laitos, Turun yliopiston julkaisu, sarja B: 194, 1990.

Hintikka, Kari (1996)

Uusi media - viestintäkanava ja elinympäristö". Teoksessa *Johdatus uuteen mediaan*, toim. Minna Tarkka, Kari Hintikka ja Asko Mäkelä, Helsinki: Edita 1996, sivut 2-18.

Horton, Donald & Wohl Richard (1997)

Massekommunikation og parasocialt interaktion: En indlaeg om intimitet på afstand. *MediaKultur* nro 27. (Alkuteos "Mass Communication and Parasocial Interaction. Observations on Intimacy at a Distance", *Psychiatry* 19, 1956).

Hujanen, Taisto (1996)

Democratization of communication as a utopia. The experience from the Finnish radio reform in the 1980's". Gazette 57, Kluwer Academic Publishers, Netherlands, sivut 181-195.

Iser, Wolfgang (1989)

Interaction between text and reader. Teoksessa Communication Studies. An introductory reader, ed by John Corner & Heremy Hawthorn. London: Edward Arnold.

Isotalus, Pekka (1996)

Toimittaja kuvaruudussa : televisioesiintyminen vuorovaikutuksen näkökulmasta. Jyväskylän yliopisto (väitöskirja).

Jensen, Jens (1999)

'Interactivity – Tracking a New Concept in Media and Communications Studies. Teoksessa Paul A Mayer (ed.) Computer Media and Communication: A Reader. Oxford University Press 1999, sivut 160-187. Alunperin julkaistu tanskaksi Mediekultur nro 26, April 1997, sivut 40-55.

Kristof, Ray & Satran, Amy (1995)

Interactivity by Design. Creating & Communicating with New Media. California: Adobe Press.

Kunelius Risto (1999)

Journalismi keskustelun tiellä. Tiedotustutkimus 3/1999, sivut 42-59.

Laurel, Brenda (1993)

Computers as Theatre. Massachusetts: Addison-Wesley Publishing Company (ensijulkaisu 1991).

Lehtonen, Mikko (1999)

Ei kenenkään maalla – teesejä intermediaalisuudesta. Tiedotustutkimus 2/1999, sivut 4-21.

MacCabe, Colin (1974)

Realism and Cinema: Notes on some Brechtian theses. Screen, vol. 15, no 2, sivut 7-27.

McQuial, Denis (1994)

Mass Communication Theory: An Introduction. London: Sage (3. painos).

Morley David (1986)

Family Television: Cultural Power and Domestic Leisure. London: Routledge 1986.

Pietilä, Kauko (1985)

"Joukkotiedotuksen sosiologiaa pelastamassa". Tiedotustutkimus 3/1985, sivut 1-12.

Pietilä, Veikko (1997)

Joukkoviestintätutkimuksen valtateillä: tutkimusalan kehitystä jäljittämässä. Tampere: Vastapaino.

Salmi, Hannu (1995)

Populaarifiktio ja sarjamuodon kiertokulku. Teoksessa Hannu Salmi ja Kari Kallioniemi, Porvariskodista maailmankylään: populaarikulttuurin historiaa. Turun yliopiston täydennyskoulutuskeskus A:40, sivut 150-179.

Silverstone, Roger (1999)

"What's New about New Media?" New Media & Society 1:1 (1999), sivut 10-12.

Simmel, Georg (1971)

On Individuality and Social Forms: selected writings. Chicago: University of Chicago Press.

Silvo, Ismo (1986)

Puheaktit ja joukkoviestintä. Tiedotustutkimus 1/1986, sivut 3-11.

Silvo, Ismo (1997)

Tulevaisuuden televisio kotimarkkinoilla. Tiedotustutkimus 2/1997, sivut 86-89.

Silvo, Ismo (1998)

Eurooppalainen televisio. tk-lehti (YLE:n tekniikan tiedotuslehti), nro 62, lokakuu 1998; luettavissa myös Internetissä, os. <http://www.yle.fi/tekniikka/tklehti/tk62/europa.htm>.

Suominen, Jaakko (1999)

Säpinää sohvaperunoille? Televisio ja tietotekniikka liittoutuvat tehokkuuden ja vuorovaikutteisuuden alttarilla. Peili 3/1999, sivut 18-19 ja 29.

Ulmer, Gregory (1989)

Teletheory, Grammatology in the age of video. New York & London: Routledge, 1989.

Van Tassel, Joan (1996)

Advanced Television Systems: Brave New TV. Boston: Focal Press, 1996.

Watson James & Hill Anne (1984)

A Dictionary of Communication and Media Studies. London: Edward Arnold.

ⁱ Rinnastan interaktion ja vuorovaikutuksen käsitteet toisiinsa synonyymeinä viestintätilanteessa. Niiden välille voidaan silti löytää sävyeroa. Suomalainen käsite on nerokas siinä, että se tuo esiin ajallisen vuorottelun keskinäisessä viestinnässä, mikä tuo hyvin esiin ihmisten välisen kommunikaation dialogisuuden: vuorovaikutus on vaarassa katketa, mikäli osapuolet puhuvat toistensa päälle, täysin reaaliaikaisesti. Lainasana interaktio korostaa vuorovaikutusta enemmän molempien osapuolien aktiivisuutta kun taas vuorovaikutuksen käsite korostaa osapuolten välistä valtasuhdetta (vaikutusvaltaa). Vuorovaikutus voi hyvinkin olla esimerkiksi journalismin yleisösuhteen tarkasteluun jämäkempi käsite kuin vierasperäinen interaktion käsite.

ⁱⁱ Tarkkaan ottaen "vuorovaikutteinen viestintäteknologia" tarkoittaa siis vain sellaista järjestelmää, jossa kone viestii automaattisesti toisen koneen kanssa, ilman inhimillien valinnan mahdollisuutta. Esimerkiksi digitaalisen tietoliikenteen ja tiedonhallinnan ohjausjärjestelmät voivat olla tässä mielessä vuorovaikutteisia; ihmistä niissä tarvitaan periaatteessa vain käynnistykseen ja virhetilanteiden korjaukseen. Joulun 1999 lelutarjontaan kuuluneet "interaktiiviset teletapit" viestivät mainoksen mukaan nekin keskenään - tiedä sitten tarvitaanko lasta leikkiin mukaan ollenkaan...

ⁱⁱⁱ Kysymys mediatekstin puhuttelun voimasta ja katsojan "neuvotteluvaltuuksista" nousi 1980-luvulla kiinnostavasti esiin myös kotimaisissa puhevuoroissa (Pietilä 1985; Silvo 1986). Pietilä korosti puheaktiteoriaa soveltamalla, että viestinnän sosiaalisia vaikutuksia voidaan lukea teksteistä itsestään niiden puhuttelua tutkimalla. Vastineessaan Silvo puolestaan korosti joukkoviestinnän vastaanoton sosiaalisuutta (vastaanotajien keskinäistä sosiaalisuutta) ja myös itse puheaktien mahdollisuutta mediatekstissä sisältää monia sisäkkäisiä ja jopa keskenään ristiriitaisia puhutteluja.

^{iv} Eurooppalaisten yleisradioyhtiöiden kehittämät standardit digitaaliselle televisiolle ovat saaneet katonimen Digital Video Broadcasting (DVB). Sen mukaisesti antennivälitteistä systeemiä nimitetään akronyymillä DVB-T (terrestrial) vastaavasti kaapelisysteemiä lyhenteellä DVB-C ja satelliittisysteemiä lyhenteellä DVB-S. Yhdysvalloissa on yleisradiotoimintaan kehitetty oma standardi (ATSC). Kuten arvata saattaa DVB- ja ATSC-leirit kiistelevät jatkuvasti paremmuudesta. Lisäksi satelliittikanavat käyttävät monia erilaisia digitaalisen lähetyksen standardoimattomia järjestelmiä.

^v Yhdysvalloissa kuvan ja äänen laatua korostetaan digitaalisen järjestelmän etuna vahvemmin kuin Euroopassa, jossa taas lisäkanavia ja -palveluita pidetään tärkeämpinä etuina. USAssa eivät lisäkanavat niinkään kiinnosta, luultavasti siksi että vahva satelliitti-kaapeli -järjestelmä tarjoaa jo ennestään valtaenemmistölle satoja temaattisia kanavia. Koko suur-Euroopan noin 250 miljoonasta kotitaloudesta 33% on monikanavakotitalouksia (kaapeli- tai satelliittipalveluiden piirissä), kun vastaava luku USA:ssa on noin 75 % (Silvo 1998).

LIITEARTIKKELI 2:

Näränen, Pertti ja Tanja Sihvonen (2001). "Musta laatikko? Digitaalinen televisio ja lisäarvo". Kulttuurintutkimus 18(2): 39-47.

SUMMARY:

Black box? Digital television and added value

The advent of digital television can be regarded as just one step in a long series of renovations in TV broadcastin. In principle, DTV does open up avenues for the radical change of the nature of television. But on the other hand, the uses and roles of television have remained relatively stable during the past decades. Manufactures have striven at maintaining the circulation of TV equipment by introducing fresh models and developing innnovations, but the significance of additional equipment has often remained scant. There have been attempts from the §970s on, for instance, to combine television with the computer, but so far the efforts have aroused passing interest only. In Finland, digitla TV shall be launched before there are even any suitable adapters available. The Finnish DTV adaptor will therefore, according to the authors of this article, probably remain a "black box" of which it is impossible to acquire valid information. In fera of competition, besides, the contents of services and new programme concepts are not introduced beforehand. As the digital box is an indispensable piece of equipment in the distribution chain of digitla television, the advertisement of digital television will, in this situation, either appear futile or remain on the level of image advertisement. In principle digitla television cal allow for new kinds of contents and uses of television. However, these contents and uses will develop significantly slower that the technology, which directs but does not determinate.

TIIVISTELMÄ:

Musta laatikko? Digitaalinen televisio ja lisäarvo

Digitaalisen television tuloa voi tarkastella yhtenä askeleena televisioon liittyvien uudistusten pitkässä ketjussa. DTV mahdollistaa television olemuksen muuttumisen radikaalisti, mutta toisaalta television käyttötavat ja roolit ovat säilyneet vuosikymmenten läpi suhteellisen muuttumattomina. Televisioiden valmistajat ovat pyrkineet ylläpitämään laitekannan kiertoa uutuusmallien ja innovaatioiden kehittelyn avulla, mutta lisälaitteiden merkitys on usein jäänyt pieneksi. Televisiota on yritetty kytkeä kiinteästi tietokoneeseen 1970-luvulta alkaen, mutta yritykset ovat toistaiseksi herättäneet vain ohimenevää kiinnostusta.

Suomessa digitaalinen televisio aloittaa toimintansa jo ennen kuin kuluttajamarkkinoilla on sopivia digisovittimia. Suomalainen digisovitin säilyy siten katsojien keskuudessa "mustana laatikkona", josta on mahdotonta saada pätevää tietoa. Myöskään palveluiden tai uusien ohjelmakonseptien sisältöjä ei kilpailun pelossa esitellä etukäteen. Koska digiboksi on television digitaalisessa jakeluketjussa välttämätön laite, valuu digitaalisen television mainonta tässä tilanteessa osin hukkaan tai jää teknologista determinismii huokuvan mielikuvamainonnan tasolle. Digitaalinen televisio voi sallia uudenlaisia sisältöjä ja uusia television käyttötapoja. Nämä kehittyvät kuitenkin olennaisesti hitaammin kuin teknologia, joka kyllä ohjaa, mutta ei determinoi.

Digitaalisen television on epäilty muuttavan televisionkatselun tottumukset: se tekee laitteesta älykkään ja passiivisista katsojista aktiivisia palveluiden käyttäjiä. Vai onko digitaalinen televisio sittenkin vain yksi tekninen askel laitekehityksen pitkässä historiassa, jolla ei ole vaikutuksia käyttötappoihin? Miten käy televisio-ohjelmien laadun? Artikkelissa tarkastellaan television välinelunnetta, siihen tuotettuja lisäpalveluita ja digitaalisen television tuloon liittyviä odotuksia.

Digitaalinen televisio edustaa radikaaleinta muutosta television historiassa ainakin sitten 1970-luvun alun ja värilähetysten aloituksen. DTV mahdollistaa muutoksia monelle tasolle. Lähetysignaalin digitalisointi tehostaa radiotaajuuksien käyttöä eli tuo uutta kanavatilaa. Samalla kuvan ja äänen teknistä laatua voidaan – osin kanavatilasta – parantaa. Kodeissa televisio muuttuu niin, että vastaanotin kytketään kiinteästi tietokoneeseen eli *digisovittimeen (1)*, joka paitsi muuntaa digitaalisen signaalin analogiseen televisioon sopivaksi, voi toimia myös pelikoneena ja myöhemmin Internet-selaimena. Boksen toimintojen ja ohjelmien avulla voidaan integroida lähetykseen niin sanottu paluukanava (esimerkiksi puhelinlinja), mikä mahdollistaa palautteet, äänestykset ja vuorovaikutteisia palveluita. Eräiden arvioiden mukaan DTV:ssä on keskeisintä uusi rahastuksen mahdollisuus: nyt myös antennikanava pystyy välittämään salakielistä signaalia, eli käytännössä maksullisia ohjelmia (Kleinsteuber 1998).

Onko digitaalinen televisio kuitenkin vain yksi tekninen kehitysaskel television pitkässä historiassa? Muuttuuko television käyttö? Alkaako hypystä mustan laatikon varaan television sisältöjen uusi nousukausi vai laadun *salto mortale*? Pohdimme asiaa katsomalla aluksi television ja teknologisten innovaatioiden kulttuurihistoriaa.

Televisio ja kehitysaskeleet

Televisio tuli suomalaisten kotien kunniapaikalle 1950-luvun lopulla. Tämän modernin takkatulen käyttötavat ja -tottumukset ovat muotoutuneet pitkän ajan kuluessa. Välineen sisältö ja teknologia ovat matkan aikana käyneet läpi suhteellisen monia kehitysaskelleita, mutta yleensä katsojat ovat tottuneet muutoksiin nopeasti ja hyväksyneet ne osaksi päivittäisiä television katselurutiineja.

Tv:n katselu on edelleen suosituin vapaa-ajan viettotapa kaikissa ikäluokissa (Leppänen ja Marttila 2000a, 23). Voidaan ajatella, että television keskeinen viehätys perustuu paitsi pysyvyyteen ja tuttuuteen, myös jatkuvaan uudistumiskykyyn – sekä sisällön että teknologian innovatiivisuuteen. Digitaalista televisiota voitaneen pitää yhtenä uutena kehitysaskeleena, joka varmistaa uudistumisen ja yleisön kiinnostuksen säilymisen.

Toisaalta mediateknologian historia tuntee esimerkkejä uudistuksista, jotka eivät koskaan ole menestyneet tai saavuttaneet yleisön hyväksyntää. Miten kävi kuvapuhelimelle? Onko kukaan kuullutkaan smell-ovisionista? Tällaiset innovaatiot ovat ajan myötä hautautuneet sinne samalle hautausmaalle, jossa lepäävät leipäkone, sähköveitsi, langallinen kaukosäädin ja kreppirauta. Myöskään sisällölliset uudistukset eivät aina onnistu. Esimerkiksi Yleisradion vuoden 1993 kanavaudistuksen yhteydessä toteuttama

pääuutislähetysten ajan ja formaatin muutos herätti katsojien keskuudessa niin kovan vastustuksen, että kaikki palautettiin ennalleen.

Uudistuminen ei siis takaa viestimien menestystä. Sen sijaan laitevalmistajien perspektiivistä innovaatiokierteen jatkaminen on olennaisempaa. Asemansa vakiinnuttaneet kulutuselektroniset laitteet saavat valmistajat jatkuvasti pohtimaan, miten laitekannan kiertoa ja/tai voittomarginaalia saataisiin tulevaisuudessa korotettua tai edes pidettyä ennallaan. Luonteva tapa perustella laitemyyntiä on tuottaa lisäarvoa tuotteisiin lisäämällä paranneltuihin malleihin uusia piirteitä ja sovelluksia (Suominen 2001, 97, 102-103). Wolfgang Haug puhuu mallikierteestä kriittisesti *esteettisen vanhentamisen* ja *harmaannuttamisen* strategiana, joka pyrkii vanhentamaan tuotteen ennen sen teknisen käyttöiän loppumista (Haug 1982, 159-169). Tekemällä uusiin malleihin vähittäisiä kosmeettisia parannuksia laitteiden päivityskierre saadaan pysyväksi, ainakin mikäli kuluttaja haluaa pysyä naapurinsa edellä statuskilpavarustelussa.

Tällainen feature-ajattelu on ollut tyypillinen kehityskulku lähes kaikkien kulutuselektronisten tuotteiden kohdalla. Esimerkiksi kolmekymmentä vuotta sitten kehiteltiin televisioihin pelejä, joiden oli tarkoitus naulita suomalainen yleisö entistä tiiviimmin olohuoneen nurkkaan. Nykyisissä televisioissamme ei kuitenkaan näitä ominaisuuksia enää juuri näe; mallien ja lisälaitteiden merkitys voi siis toisinaan jäädä ohimeneväksi.

Television välineluonteen pysyvyys

Television ja tietokoneen sulautumisesta alettiin keskustella ahkerasti jo 1970-luvulla. Kuten Hannu Salmi toteaa, televisio alettiin nähdä tietoliikenteen solmukohtana, ja television ja tietokoneen yhdistymisen nähtiin mahdollistavan globaalit yhteydet. 1980-luvulta lähtien monet ajattelivat esimerkiksi television ja videonauhurin muuttavan radikaalisti katselutottumuksia. Samaa retoriikkaa käytettiin kun puhuttiin teksti-televisiosta. (Salmi 2001, 121.)

Televisiopelit näyttävät olleen erityisesti 1970-luvun ilmiö (Suominen 2001, 97). Alan suomalaisesta vientimenestyksestä, Salorasta, ei tv-peli-virityksistä huolimatta tullut uuden ajan uranuurtajaa. Salora ryhtyi tuottamaan pelisovelluksia televisioihinsa paitsi lisäarvon tuottamismielessä, myös pysyäkseen mukana orastavassa digitalisoitumiskehityksessä. Jaakko Suominen on käsitellyt "Salora Playmaster" -artikkelissaan (2001) televisiopelejä, ja yksi hänen toteamuksensa on, että pelejä merkittävämpi innovaatio oli mikroprosessorin liittäminen televisiovastaanottimeen. Salora pyrki myös kotitietokone markkinoille tuomalla ulkomailta Suomeen mikrotietokoneita, joiden näyttönä toimi tv-ruutu (Saarikoski 2001). Näistä uudistuksista ei sitten enää ollutkaan pitkä matka visioihin kotitietotekniikasta, jossa kotipäätteet liitettiin osaksi suurempaa verkkoa ja keskustietokoneita puhelinlinjoja pitkin (Suominen 2001, 101; ks. myös Suominen 2000, 20, 267).

Tv-pelit osoittautuivat hetken huumaksi, kehitysvaiheeksi, joka otettiin innolla vastaan, mutta joka unohdettiin lähes yhtä nopeasti. Tosin televisiopelit eivät olleet koskaan keskeisessä asemassa tuotevalikoimassa; niitä mainostettiin televisioiden muiden tuotteiden ja ominaisuuksien ohella (Salmi 2001, 115). Television sijaan pelit vakiintuivat keskeiseksi osaksi tietokoneiden käyttöä. Aivan vastaavasti kävi myöhemmin Telen (Soneran) kauppaamalle televisioon kytkettävälle Internet-selaimelle, joka tunnettiin

tuotenimellä Omavisio. Tietokone osoittautui käyttäjien kannalta kilpailukykyisemmäksi laitteeksi myös nettikäytössä.

Rynnistys esi-internetin piiriin tapahtui monissa maissa jo varhain 1970-luvulla *view data* -hankkeen puitteissa. Suomalainen vastaava hanke sai nimen Telset. Siinä erikoisvarustellun tietokoneen kautta otettiin modeemin avulla yhteys suurempaan keskustietokoneeseen. Odotukset *view data* -hankkeen suhteen olivat korkealla, ja Salora valmisti yhteyden mahdollistavia televisioita kotipäätteiksi. Telsetin avulla voitiin lukea uutisia, käyttää pankkipalveluita ja varata lippuja konsertteihin. Telset ei kuitenkaan koskaan lyönyt itseään läpi Suomessa, luultavasti siksi, että sivujen latautumisajat olivat liian pitkiä, palvelut olivat suuren yleisön kannalta liian suppeita, sisältö ei vastannut odotuksia, laitteen käyttöönotto- ja käyttökustannukset olivat suuria... (Suominen 2001, 102.)

Varhaisista tietoverkkopalveluista vain Ranskassa 1982 aloittanut Minitel onnistui vakiintumaan. Internet-yhteensopivuus on lisäämässä Minitelin elinaikaa edelleen. Minitel perustuu erikseen koteihin hankittavan pienen näytön ja puhelinsovittimen yhdistelmään. Sekään ei olisi koskaan kannattanut itseään ilman valtiollisen puhelinyhtiön merkittävää subventiota: laite saatiin kotiin samalla hinnalla kuin puhelinluettelo. Sähköisen puhelinluettelon käyttö onkin säilynyt Minitelin keskeisimpänä käyttömuotona (Leivo 1995; ks. myös www.minitel.fr).

Kulutusteknologisten tuotteiden mainoksissa ovat toistuneet samat teemat vuosikymmenestä toiseen. Uusia teknisiä innovaatioita on yleensä kehitetty "uuden sukupolven" laitteiksi, jotka automaattisesti vievät käyttäjänsä nuoruuden, uudistumisen ja edelläkävijyyden auvoon. Jokainen uusi teknologinen innovaatio lanseerataan yleensä voimakkaan uutuuksia ja mullistavuutta korostavan retorikan siivittämänä. Esimerkiksi ensimmäisen, toisen ja kolmannen sukupolven keskustietokoneista puhuttiin jo 1960-luvulla (Suominen 2001, 103).

Television ominaislaatu on kuitenkin osoittautunut varsin pysyväksi. Siitä ei ole tullut suosittua pelikonetta, ei tietokonetta eikä nettiselainta, vaikka tähän olisi ollut mahdollisuuksia jo analogisen television aikakaudella. Televisio on edelleen töllötin, josta katsellaan ohjelmia usein useamman ihmisen joukolla ja muiden kodin puuhien ohessa. Vain videonauhuri kytketty television pysyvämmiin, mutta sillekään ei syntynyt sellaisia uusia radikaaleja ulottuvuuksia "mystoryn" tai videoavantgarden muodossa, joita esimerkiksi Gregory Ulmer (1989) visioi "teleteoriassaan". Videon keskeisin käyttötapa on toimia tv:n jatkeena, ohjelmien tallentajana ja sen myötä katseluajan siirtäjänä. Köyhän miehen "video on demand" on elänyt tässä muodossa jo vuosikymmeniä.

Jos mennyt antaa vihjeitä tulevaan, voi siis ehkä ennakoita, ettei myöskään digitaalinen televisio onnistu kovin radikaalisti laajentamaan tai muuttamaan television välinelunnetta ja roolia joukkoviestimenä.

Digitaalinen televisio – vihdoinkin?

Vaikka digitaalisten lähetysten aloittaminen tapahtuu Suomessa ennalta sovitun aikataulun mukaisesti 27.8.2001, ei vastaanottoon tarvittavia laitteita vielä silloinkaan ole kauppojen hyllyillä, vaan ehkä vasta joulumarkkinoiden alla. Erilaisia digisovittimia on Euroopan markkinoilla ollut jo vuosia, mutta

suomalaiset lisäpalvelut ja ohjelmaopas vaativat laitteelta MPH-ohjelmointirajapintaa, joka uutena standardina on yksi syy laitetoimituksien viivästyneeseen.

Java-ohjelmointiin perustuvana julkisena standardina MHP voisi periaatteessa yhdistää erilaisia digitaalisia laitekantoja ja palvelusovelluksia. Se olisikin tarpeen, sillä tilanne monissa Euroopan maissa on nykyisellään järjetön: esimerkiksi Ruotsissa katsoja tarvitsee kolme erillistä digiboksia halutessaan seurata kaikkia maassa tarjolla olevia digi-kanavia! Tämä on kaikkein vähiten kuluttajien edun mukaista.

Yksi syy standardien sotkuun on Euroopan unioni, joka ei vielä 1990-luvulla uskaltanut hidastaa digi-tv:n kehittymistä vaatimalla alan teollisuudelta yhteisiä avoimia standardeja. EU on nyt hieman jälkijättöisesti herännyt puolustamaan MHP-standardia. Mikäli MHP hyväksytään myös Pohjoismaiden ulkopuolella toisen sukupolven digiboksien standardiksi, on tilanne digi-tv-katsojien kannalta parempi niin Suomessa kuin muuallakin. Näitä päätöksiä kuitenkin vielä odotellaan, ja tähän odotteluun laitevalmistajatkin tuntuvat juuttuneen. Suomi on liian pieni markkina-alue, jotta kellään olisi varaa räätälöidä tänne aivan omaa boksimallia.

Suomalainen digisovitin on siis edelleen lempinimensä mukaisesti "musta laatikko", jonka sisäpuoli pysyy pimennossa. Kuitenkin se on laite, johon digitaalinen televisio kuluttajapäässä kulminoituu, ja jonka hinnasta ja ominaisuuksista kuluttajien innostus riippuu. Itse asiassa digisovittimesta tulee DTV-aikana se varsinainen vastaanotin, kun taas se, minkä tunnemme televisiona, muuttuu pelkäksi näytöksi, "kuvaruuduksi", jota boksi ohjaa.

TV-kanavien ongelmana on, että digisovittimiin liittyvä teknologia ja sen aikataulu ei ole heidän itsensä hallussa. Mikäli vastaanotinten kanta lisääntyy kovin hitaasti, tulee myös DTV:n uusi ohjelmatarjonta olemaan alkuvaiheessa suppeaa – "tulevien uusintojen ennakkonäytöksiä", kuten on naljailtu. Digitaalisen television markkinointi kohtaakin tässä vaiheessa kiperän ongelman. Yhtäältä uuteen televisioon pitäisi valaa uskoa ja innostusta, ja toisaalta juuri tässä vaiheessa ei voi luvata liikaa, koska se jos mikä takaa kuluttajien pettymyksen. Viime syksynä esimerkiksi *Bisnes.fi* -lehti pohti digitaalisen television lanseerausta ja rydytti juttuaan kuvaavalla alaotsikolla: "digitaalisen television lanseeraukseen on ladattu niin suuret odotukset, että ensi syksyn lähdistä tulee useastakin syystä pettymys" (Lintulahti 2000).

Yleisradion parhaalla katseluajalla pyörittämä animoitu tietoisuus, joka kehottaa asentamaan digiboksin tai ostamaan integroidun digi-vastaanottimen, ei edes teoriassa voi aiheuttaa kuluttajissa konkreettista reaktiota niin kauan kuin laitteita ei ole kaupoissa. Tältä osin nyt käynnissä oleva markkinointi näyttää valuvan hukkaan.

Televisiossa keväällä 2001 pyörintä DTV-mainoskampanjaa on toisaalta kiiteltä erityisen historiatietoiseksi, sillä "sen perusajatuksena oli 'evoluutio, ei revolutio'" (Virtanen, 2001). Kampanjan aloitusfilmin tarkoituksena oli nostattaa katsojien mieliin tunne-elämyksiä, jotka samalla saisivat heidät ajattelemaan television parissa vietettyjä hienoja hetkiä. Spotin lopussa luvataan, että hienoja hetkiä on "tulossa vielä enemmän".

Juuri muuta ei ohjelmatarjonnasta voida nyt luvatakaan, sillä mikäli tv-kanavilla on hyviä hankkeita vireillä, niistä ei kilpailun pelossa haluta kertoa

etukäteen. Kuten mainokset suunnitelleen ryhmän johtaja *Helsingin Sanomien* artikkelissa toteaa, he markkinoivat välinettä, eivät toimijoita (emt.).

Ainoaksi DTV:n markkinoinnin tehokkaaksi muodoksi näyttääkin jäävän mielikuvamainonta, jossa tärkeää osaa näyttelee teknokraattinen retoriikka. Sen mukaan digitaalinen televisio on väistämätön askel eteenpäin teknologisen kehityksen tiellä. Esimerkiksi Ylen teksti-tv-sivulla 616 syksystä asti pyörinyt teksti "Digitaalitelevisio leventää tarjontaa" toteaa, että "jos tv ei digitalisoidu muiden välineiden myötä, häviämme automaattisesti sen pelin, jota käydään viestintä- ja teknologiamarkkinoilla."

DTV:n kuvaaminen pakollisena puolustusreaktiona voi johtaa harhaan, mutta se sisältää myös rehellisyyden siemenen. Maanpäällisen lähetysjärjestelmän digitalisoiminen tapahtuu katsojien suuren kysynnän sijaan pikemminkin tv-toimijoiden strategisena vastaiskuna Internetin ja satelliittitelevision uhalle. DTV tuo – ainakin periaatteessa ja jollain aikataululla – Internetin televisioon, jottei Internet veisi nuoria katsojia pois tv:n äärestä. DTV tuo antennikanavillekin mahdollisuuden tarjota maksullisia temaattisia kanavia, joita saadakseen ei enää ole pakko ostaa satelliittipakettia. Nämä perustelut ovat sinänsä järkeviä, mutta niillä ei ole helppo vakuuttaa suurta yleisöä, jota ei yleensä kiinnosta eri toimijoiden välinen valtakamppailu, vaan lähinnä se, mitä saa ja millä rahalla.

Digitaalisesta televisiosta ei siis markkinoinnissa puhuta utopistisesti "tiedon valtaväylänä", kuten Internetistä aikoinaan, eikä keskustelu muistuta myöskään sitä tapaa, jolla television ja "kaukonäkemisen" mahdollisuuksista keskusteltiin 1940- ja 50-luvuilla. Tuolloin retoriikkaan liittyi muun muassa ajatus siitä, että televisio välineenä edesauttaisi "maailmankansalaisuutta" ja kansojen yhteistyötä ponnistelussa rauhan hyväksi (Salmi 1997, 268).

Tv-lähetysjärjestelmän digitalisointia ei kuitenkaan voi pitää aidosti "välttämättömänä". Väite edustaa *teknologista determinismia* (käsitteestä ks. esim. Karvonen 1999), joka perustuu sille oletukselle, että teknologinen kehitys kulkee omalakisesti eteenpäin, ja ihmisen on vain sopeuduttava. "Kehitysaskeleista" puhuminen edustaa myös klassisen barthesilaista *myyttämistä*, jossa ihmisen toimenpiteet kuvataan "luonnonlain" mukaiseksi edistyksen historiaksi (Barthes 1994). Voisi puhua myös *teknologisesta imperatiivista*, jolla viitataan uuden teknologian käyttöönoton väistämättömyyteen. Erityisen nautinnollisen esimerkin siitä esittelee Suomen kansallisyhteisö Nokia, joka julistaa WWW-sivuillaan, miten "[d]igitaalinen televisio etenee luonnollisen kehityspolunsa kautta pian jokaiselle televisionkatsojalle saakka". Nokiolla on varmat näkemykset myös DTV:n radikaalisti uudesta teknologisesta luonteesta: "Digitaalinen televisio avaa oven vuorovaikutteisten palveluiden ja multimedian maailmaan helpolla ja käyttäjäystävällisellä tavalla. Se muuttaa television passiivisesta "töllöttimestä" älykkääksi viestimeksi mahdollistaen uudet käyttömahdollisuudet kodeistamme käsin. Myös käyttäytymisemme television ääressä tulee muuttamaan yhä aktiivisemmaksi ja osallistuvammaksi". (Haettu 21.5.2001 osoitteesta http://www.nokia.fi/multimedia/digi_tv.html).

Lisäarvot ja lisärasitteet

Kuten esimerkiksi Karvonen (1999) on todennut, mikään teknologia ei ole yksiselitteisesti hyvää tai pahaa, vaan teknologialla on aina useita, keskenään ristiriitaisiakin vaikutuksia. Digitaalisen television osalta tilanne on varmasti sama. Mikäli DTV:n lisäkanavat ja -palvelut esimerkiksi joudutaan tuottamaan liian halvalla, jää laatu tappiolle. Jos ne taas tuotetaan yksinomaan maksullisina lisäpalveluina, jää vanha tasa-arvoisen palvelun periaate häviäjien joukkoon.

On kuitenkin perusteetonta ennustaa digitaalisen television epäonnistuvan ottamatta kantaa siihen, kenen kannalta tai mistä näkökulmasta asiaa katsoo.

Tv-kanavien kannalta DTV on perusteknologiana jo valmista ja toimivaksi todettua, vaikkakin murrosvaiheessa taloudelliset rasitteet voivat aiheuttaa toimijoille erilaisia kassakriisejä. Teknologisesti toimivakin perusta voi osoittautua taloudellisesti kannattamattomaksi, kuten asia näyttää toistaiseksi olevan WAP-teknologian osalta. Se mikä kannattaa suurilla markkinoilla, ei puolestaan välttämättä toimi pienellä markkina-alueella.

DTV:n potentiaalisia hyötyjä ja haittoja kannattaa myös katsojien kannalta pohtia niin, että erilaiset katsojaryhmät otetaan lukuun. DTV voi epäilemättä tarjota uutta tv-sisältöä ja uusia palveluita erityisesti niille katsojille, joilla on varaa maksaa maksullisista kanavista ja esimerkiksi monikanavaäänen toistoon vaadittavasta kaiutinjärjestelmästä. Sen sijaan potentiaaliset menettäjät ovat niitä, jotka ovat täysin tyytyväisiä nykyiseen televisioonsa, ja joilla ei ole ylimääräistä rahaa sijoittaa vaadittavaan digisovittimeen tai maksullisiin lisäpalveluihin.

Joitain esimerkkejä digi-tv:n voittajista ja häviäjistä voidaan antaa Isosta-Britanniasta. Britanniassa yli neljäsosa talouksista on jo digitaalisen television piirissä, ja laitekauppa jatkuu vilkkaana. Kehitys on siellä kulkenut ennen kaikkea satelliittikanavien vetämänä. Digitalisoiminen on BSkyS:n kaltaisille suurille satelliittiyhtiöille helppo askel, joka tarjoaa lisää tilaa ilmaispalveluille ja maksullisille kanavapaketeille. Ylikansallisella televisioalalla toimii määrän ekonomia ('economy of scale'), eli vanhan sisällön levittäminen entistä laajemmalle lisää tuottoja enemmän kuin yksikkökustannuksia. Myös Ruotsissa satelliitit jyräävät digiboksien markkinoilla, vaikka tuoreet katsojatilastot toisaalta osoittavat, että monikanavatalouksissakin satelliittikanavien katseluaika jää edelleen muutaman prosentin tasolle kotimaisten kanavien jakaessa valtaosan yleisöstä (Cronholm 2001).

Digitalisoiminen näyttää siis ensivaiheessa vahvistavan nimenomaan satelliittiyhtiöiden asemaa. Kyse voi kuitenkin olla vain alkuvaiheen ilmiöstä, koska satelliittiyhtiöt käynnistivät digitaalisen toiminnan ennen muita. Satelliittien menestys perustuu siis ehkä pikemmin hyvälle kyynänpäätaktikalle palveluiden ja omien boksien markkinoinnissa kuin aidosti kuluttajia miellyttävälle tarjonnalle.

Yksi suuri kysymysmerkki on, millaiseen rooliin DTV ohjaa perinteistä julkisen palvelun televisiotoimintaa. Yhtälön lähtökohdat näyttävät hankalilta, kun lisätarjonta ja uudet palvelut pitää tuottaa ilman, että sisältötuotantoon annetaan lisää rahaa. Julkisen palvelun kanavien on vaikea astua myöskään palveluiden maksullistamisen tai mainonnan tielle, sillä EU kontrolloi jatkossa mediapolitiikkansa kautta entistä tarkemmin sitä, että

kaupallisen ja julkisen palvelun tontit säilyvät selvästi erillään (ks. LVM 2001, 14-15 tai Näränen 2001).

Toiveita ja ennusteita

Televisiolaitteiden pitkä käyttöikä ja stabiloituneet tekniset standardit ovat tehneet tv:n mallikierteen ja esteettisen vanhentamisen hankalaksi. DTV-kaudella uusien mallien päivityskierre on taattu. Laittevalmistajien intressi digitaaliseen murrokseen onkin selvä. Jos kuitenkin mielikuva nopeasti vanhenevasta digitaalisesta laitekannasta ja jatkuvasta päivityksen tarpeesta välittyy kuluttajille liian aikaisin, epäonnistuu lanseerauksen alkuvaihe, vaikka ajatus päivittämisestä onkin digitaaliselle teknologialle suorastaan luonteenomainen piirre.

Innovaatioteoriat ovat pyrkineet yleisellä tasolla hahmottamaan niitä tekijöitä, jotka selittävät uusien innovaatioiden leviämistä tai niiden diffuusiota hidastavia tekijöitä. Yksi löytynyt säännönmukaisuus on, että mitä suuremman muutoksen uusi laite tai palvelu tuo kuluttajien entisiin rutiineihin tai tapoihin, sitä voimakkaampaa on tämän tuotteen vastustus. Kuluttajan päätöksenteossa tyypillistä on niin taloudellisen kuin psykologisenkin riskin välttäminen. Innovaation leviämistä voivat jarruttaa tehokkaasti myös tuotteen keskeneräisyys, parannukset vanhassa teknologiassa sekä kilpailevat tuotteet. (Leppänen ja Marttila 2000b, 15-17) Koska DTV käynnistyy osin keskeneräisenä, muuttaa perusteellisesti esimerkiksi kanavan valinnan rutiinia ja elää nopeasti kehittyvässä kilpailuympäristössä, ei "diffuusion hidasteista" taida olla puutetta.

Perinteisesti mielipidejohtajilla on nähty innovaatioiden käyttöönotossa suuri merkitys. DTV:n osalta tilanne on kuitenkin sellainen, että ensimmäisen sukupolven digisovittimista on taloudellisista syistä luotava varsin vaatimattomia "karvahattumalleja". Kun lisäksi DTV:n sisältöpuolella työskentelee Suomessa vain perinteisimpiä media-alan toimijoita voi leviämisen ongelmaksi tulla "seksikkyuden" puute. DTV:n toiminnallisuus tulee alkuvaiheessa häviämään tietokoneen ja Internetin yhdistelmälle, eivätkä perinteiset uusien teknologioiden "varhaiset omaksijat" ehkä kiinnostu. Silti laite voi olla liian vaikea suurelle yleisölle.

Digitaalisella televisiolla on kuitenkin vielä valttikortti hihassaan. Tv:n käyttäjät voidaan nimittäin viime kädessä pakottaa digitalisoitumaan yksinkertaisesti analogisen lähetystoiminnan lopettamisella. Tosin sekin mahdollisuus on otettava huomioon, että silloin osa tv:n katsojista luopuu televisiosta kokonaan ja siirtyy tiukemmin esimerkiksi Internetin audiovisuaalisen bittivirran kuluttajiksi, vaikei Internet vielä vuosikausiin pysty tarjoamaan tv-kuvan laatua.

Britannian hallitus on toistaiseksi ollut sitä mieltä, että analogiset lähetykset suljetaan vasta kun digikotien määrä on vapaaehtoisesti noussut 95 prosentin tuntumaan. Maan viranomaisien yhteinen raportti arvioi viime syksynä, että vielä vuonna 2008 jopa 45 prosenttia katsojista – ne, joita kiinnostavat vain ilmaiset julkisen palvelun peruslähetykset – ovat vailla digiboksia (ITC, Oftel, OFT 2000). Vaatimukset "pakolla digitalisoimisesta" ovatkin maassa kasvamassa: "Analogue switch-off remains the greatest potential driver of DTV", todettiin äskettäin Lontoossa pidetyn seminaarin esitteessä (www.ibctelecoms.com/digitaltv).

Vaikka digitaaliseen televisioon liittyy edelleen paljon ratkaisemattomia yhtälöitä ja kehityksen jarruja, ei sen tilanne kuitenkaan ole ehkä niin toivoton kuin julkinen keskustelu Suomessa on antanut ymmärtää. Monien katsojien kannalta digitaalinen televisio voi olla mielenkiintoinen uutuus, joka laventaa tarjontaa ja tuo lisäpalveluita. Yhä harvemman tarvitsee jatkossa hakea lisätarjontaa satelliittikanavilta. Tv-journalismille syntyy lisää (tekniisiä) mahdollisuuksia yleisövuorovaikutukseen ja julkisen keskustelun luomiseen. Elokuvia voidaan katsoa alkuperäisellä kuvasuhteella ja monikanavaäänellä, ainakin mikäli on varaa investoida kotipään laitteistoon. Digisovittimeen voi kytkeä edelleen videonauhurin, mutta sen lisäksi ainakin tulevaisuudessa boksimalleissa kovalevynauhoitus saa lisää tilaa, vaikkakin tekijänoikeudet luultavasti estävät digitaalisen tallennuksen boksista ulos.

Yleinen tv-ohjelmien laadun lasku ei digitaalisen television vuoksi ole välttämätön kehityssuunta, vaikkakin erilaisille halpiskonsepteille on syntymässä entistä suurempi tarve tuottajapäässä. Halvasta "laaturuokasta" ja paluukanavan mahdollisuudesta voi syntyä jotain hyvääkin. Koska laadun kriteerit ovat viime kädessä erilaiset eri katsojaryhmille, on valinnanvapauden lisääntymisen kritiikki usein varsin elitististä. Petteri Järvisen kaltaisen sinnikkään DTV-kriitikon sinänsä ansiokkaita kannanottoja lukiessa (2) pitää muistaa, että hän puhuu television kanssa kilpailevan Internet-leirin laskuun.

Luultavasti television käyttö muuttuu DTV:n myötä, mutta olennaisesti hitaammin kuin jakeluteknologia, joka ohjaa vaan ei determinoi kulttuurin muutosta.

Keskustelussa paljon vähemmälle huomiolle jäänyt digitaalinen radio on lopulta paljon DTV:tä hankalammassa tilanteessa. Radion vahva valtti mediakentässä on ollut sekä tuotannon että vastaanottimen halpuus ja keveys. DAB-teknologia uhkaa viedä radiolta pois nämä kilpailuedut ja kiihdyttää alan taloudellista keskittymistä (Hendy 2000). Tilalle syntyy lähinnä mahdollisuus hifi-ääneseen sekä pieneen radio-kuvaruutuun ja datalähetyksiin, joille on vaikea keksiä kannattavaa käyttöä, sekä vapautuvia, mutta enimmäkseen hyödyttömiä (3) radiotaajuusalueita. Kaiken lisäksi digitaalinen televisio toimittaa koteihin myös radio-ohjelmat. Mihin ihmeeseen digitaalista *radiota* siis tarvitaan?

Viitteet:

- 1) Digisovitin on Tekniikan Sanastokeskuksen suosittama suomennos set-top-boxille. Muita käytettyjä nimityksiä ovat mm. digiboksi, digimuunnin ja "musta laatikko".
- 2) Ks. Petteri Järvisen kantoja esim. HS 28.3.2001 mielipidepalsta otsikolla "Pilipali pois ja oopperaa Yleisradioon", HS 26.2.99 "Digi-tv-odotukset kyseenalaisia" sekä Tietokone, toukokuu 2001, "Digi-TV uhkaa kotirauhaa".
- 3) Suomen kaltaisessa maassa FM-radiotaajuuksista ei ole ollut pulaa toisin kuin esimerkiksi monikulttuurisessa Lontoossa, jossa FM-alue on täynnä, ja osa kanavista joutuu edelleen toimimaan AM-taajuuksilla.

Kirjallisuus

Barthes, Roland (1994) *Mytologioita*. Suom. Anu Minkkinen. Helsinki: Gaudeamus. Alkuteos *Mythologies*. Paris: Editions du Seuil 1957.

- Cronholm, Margareta (2001). *Den bekväma publiken*. Esitelmä Digital-tv -seminaarissa Tukholmassa 29.- 30.3. 2001.
- Haug, Wolfgang (1982), *Mainonta ja kulutus. Systemaattinen johdatus tavaraestetiikkaan ja kapitalistiseen massakulttuuriin*. Tampere: Vastapaino.
- Hendy, David (2000) "A Political Economy of Radio in the Digital Age." *Journal of Radio Studies*, 1/2000.
- ITC, Oftel, OFT (2000) *Joint ITC, Oftel and OFT advice to Government on Digital Television*. November 2000, haettu 21.5.2001 osoitteesta www.itc.org.uk/documents/upl_296.doc.
- Karvonen, Erkki (1999) "Teknologinen determinismi." *Tiedotustutkimus* 4/1999.
- Kleinstauber, Hans (1998), "The Digital Future." Teoksessa Denis McQuail & Karen Siune (eds), *Media Policy: Convergence, Concentration & Commerce*. London: SAGE.
- Leivo, Jorma (1995) "Ranskalainen Minitel haasteiden edessä." *Tekniikan näköalat* 5/1995.
- Leppänen, Sanna ja Marttila, Mikko (2000a), "Digi-tv:n omaksuminen." Teoksessa *Kohti yksilöllistä mediamaisemaa*. Kuluttajatutkimukset-hanke. Teknologia katsaus 98/2000. Helsinki: Tekes.
- Leppänen, Sanna ja Marttila, Mikko (2000b) "Uuden television lupaukset ja haasteet." Teoksessa *Kohti yksilöllistä mediamaisemaa*. Kuluttajatutkimukset-hanke. Teknologia katsaus 98/2000. Helsinki: Tekes.
- Lintulahti, Matti, Digi-tv nousuun alkuflopin jälkeen. *Bisnes.fi* lokakuu 2000, 56-57.
- LVM (2001) *Televisiotoiminnan toimintaedellytysten parantaminen*. Työryhmämuistio, Liikenne- ja viestintäministeriön julkaisusarja (A) 29.
- Näränen, Pertti (2001) "EU:n mediapolitiikka vetää kahteen suuntaan." *Tiedotustutkimus* 1/2001 (Journalismikritiikin vuosikirja).
- Salmi, Hannu (1997) "'Pyhäkoulujen kilpailija' vai 'kokoava keskipiste'?" Suomalaista televisiokeskustelua 1940- ja 50-luvuilta." Teoksessa Anu Koivunen & Veijo Hietala (toim.), *Kanavat auki! Televisiotutkimuksen lukemisto*. Turku: Turun yliopiston täydennyskoulutuskeskus 1997, 265-267.
- Salmi, Hannu (2001) "'Kuuluisaa Salora-laatua.' Television konstruointia Salora-mainoksissa 1974-1987." Teoksessa Sihvonen 2001.
- Saarikoski, Petri (2001) "Mikrotietokoneita saloralaisittain." Teoksessa Sihvonen 2001.
- Sihvonen, Tanja (toim.) (2001), *Sähköä, säpinää, wapinaa. Risteilyjä teknologian kulttuurihistoriassa*. Turun yliopiston historian laitoksen julkaisuja no 59. Turku: Digipaino.
- Suominen, Jaakko (2000) *Sähköaivo sinuiksi, tietokone tutuksi*. Jyväskylän yliopiston nykykulttuurin tutkimusyksikön julkaisuja 67. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Suominen, Jaakko (2001), "Salora Playmaster – peliä televisiolla. Lisäarvon tuottaminen teknisten innovaatioiden yhteyteen." Teoksessa Sihvonen 2001.
- Ulmer, Gregory (1989) *Teletheory. Grammatology in the age of video*. New York & London: Routledge.
- Virtanen, Leena (2001) "Televisiosta kuoriutuu digi-tv." *Helsingin Sanomat* 24.4.2001, B5.

LIITEARTIKKELI 3:

Näränen, Pertti (2001). "EU:n mediapolitiikka vetää kahteen suuntaan". Journalismikritiikin vuosikirja 2001, toim. Elina Noppi ja Katja Valaskivi, Tiedotustutkimus 24(1): 90-103.

Ohjaako Euroopan Unioni suomalaista viestintäpolitiikkaa ja Yleisradion roolia? Jos, niin mihin suuntaan? Tätä on syytä kysyä jo sen vuoksi, että "eurooppalaisiin periaatteisiin" vedotaan meillä hanakasti. Vuoden 2000 syksyllä näin tehtiin esimerkiksi Helsingin Sanomien ja Aamulehden sivuilla keskustelussa, joka tällä kertaa keskittyi Yleisradion kaupallisilta kanavilta keräämän toimilupamaksun oikeutukseen.¹

Voidaan kuitenkin väittää, ettei Euroopan Unionin suuntaan kannata kohdistaa samanlaista alamaista katsetta kuin aikoinaan itänaapurin suuntaan. "Eurooppalainen linja" voi tuskin tarjota valmista reseptiä suomalaiselle viestintäpolitiikalle, varsinkaan tilanteessa, jossa EU:n mediapolitiikan linjaratkaisut ovat edelleen poliittisen kamppailun kohteena. Pikemminkin suomalaisten kannattaa pyrkiä aktiivisesti vaikuttamaan sekä mediapolitiikan itsenäisiin kansallisiin linjoihin että eurooppalaisen mediapolitiikan päälinjaan.

Luon seuraavassa katsauksen mediapolitiikan "eurooppalaiseen linjaan", ja sen historialliseen taustaan. Keskityn sähköisen viestinnän kenttään.

Deregulaation alkutaival

Kaikissa Länsi-Euroopan maissa – Luxemburgia lukuunottamatta – vahvat valtionyhtiöt ovat hallinneet yleisradiotoimintaa, vaikkeivat yleensä täysin monopolistisesti. Vaikka ei-kaupallisten yleisradioyhtiöiden kilpailutilanne, itsenäisyyden aste, organisatoriset rakenteet ja ohjelmapolitiikka ovat eri maissa olleet hyvin erilaisia, on niitä yhdistänyt toisiinsa mm. "kulttuurisen palvelutoiminnan" eetos.² Jatkossa viitataan yksinkertaisuuden vuoksi kaikkiin "valtiollisiin" yleisradioyhtiöihin kansainvälisellä käsitteellä 'PSB-yhtiöt' (sanoista '*public service broadcasting*', vaikkei julkisen palvelun käsitettä ole eri maissa käytetty lainkaan yhtenäisesti (ks. esim. Syvertsen 1999).

Kahden viimeisen vuosikymmenen aikana PSB-yhtiöiden rooli radio- ja tv-toiminnan kentällä on Euroopassa ratkaisevasti muuttunut, kun alaa on askel kerrallaan vapautettu kaupalliselle kilpailulle. Tätä kehitystä on tavattu nimittää deregulaatioksi eli sääntelyn purkamiseksi. Avoimempi termi voisi olla liberalismi, sillä uuden kaupallisen toiminnan käynnistäminen aiemmin monopolistisilla radio- ja tv-markkinoilla on usein vaatinut myös uutta juridista sääntelyä. EU:lla ei kehityksessä ole ollut suoraa roolia, sillä radio- ja tv-markkinoiden liberalisointi toteutettiin 1980-luvulla kokonaan kansallisten päätösten kautta. (Soramäki & Okkonen 1999, 93; Dahlgren 2000, 23-25.)

¹ Keskustelu sai alkunsa Suomen Kaupallisten Televisioiden Liiton tilaamasta ja LTT-Tutkimuksen toteuttamasta selvityksestä, jonka yksi johtopäätös oli, että Yleisradion kaupallisilta kanavilta perimä toimilupamaksu vääristää kilpailua alalla. HS:n ja AL:n sivuilla keskusteluun osallistui mm. tutkimuksen tilaajia, tutkijoita ja Yleisradion johtoa muttei juurikaan "tavallisia katsojia".

² Eri Euroopan maiden tv-oloista ks. esim. The Euromedia Handbook, 1997 ja Wieten et. al. 2000.

Ei ole helppo sanoa, mikä johti yleisradiotoiminnan liberalisointiin juuri 1980-luvulla. Valtionyhtiöiden toiminta oli tuolloin monenlaisen kritiikin kohteena, mutta Henrik Søndergaardin mukaan deregulaatio ei kuitenkaan ollut tietoisesti julkista palvelua vastaan suunnattu strategia vaan pikemminkin osa ajan kasvuhakuista teollisuuspoliittista ajattelua (Søndergaard 1998a, 15-16). Søndergaard ei usko myöskään, että liberalismien aalto oli suoraa seurausta modernin ajan kulttuurin muuttumisesta "postmoderniksi" kulutuskulttuuriksi, vaikka tälläkin saattoi olla osavaikutusta (Søndergaard 1998b, 19). Gillian Doylen mukaan deregulaatio oli ennen kaikkea osoitus media-yhtiöiden vallan kasvusta ja niiden kyvystä vaikuttaa politiikkaan, vaikka murrosta perusteltiin yleisillä pluralismin aatteilla (Doyle 1999, 154). Merkityksetöntä ei voi olla myöskään uuden jakeluteknologian kypsyminen yleisradiotoiminnan kilpailijaksi erityisesti satelliittitelevision ja videovuokrauksen muodossa – tai se että 1980-luvulla keskeisissä länsimaissa valta oli oikeistohallituksilla. Liberalistinen "ajan henki" kumpusi siis mitä ilmeisimmin monesta lähteestä.

Markkinaliberalismi kriisiytti julkisen palvelun yleisradiotoimintaa: PSB-yhtiöiden yleisömäärät kääntyivät uuden kilpailun vuoksi laskuun, mikä taas asetti kyseenalaiseksi niiden julkisen rahoituksen määrän. PSB-yhtiötä tilanne ohjasi ohjelmapolitiikan popularisointiin ja kilpailuun katsojaluvuista, mikä taas on herättänyt kysymyksen siitä, onko PSB-yhtiöiden ja kaupallisten toimijoiden välillä enää eroa. (Dahlgren 2000, 27-28; Hujanen 2000.)

Suomessa ylikansallisten satelliittikanavien merkitys Yleisradion kilpailijana ei noussut kovin suureksi vaan suurempia askeleita täällä olivat kaupallisen paikallisradiotoiminnan vapauttaminen ja MTV:n oma kanavalupa.³ Muualla Euroopassa satelliittikanavien merkitys oli keskeisempi, ja koska niiden sisältö perustuu pitkälti yhdysvaltalaiseen viihteeseen, tv-ohjelmien tuonti USA:sta Eurooppaan kolminkertaistui aikavälillä 1983-1988 (Soramäki 1990, 94-97).

Brittiläiset liberalismien eturintamassa

Iso-Britannian arvostettu BBC-perinne lienee toiminut useimpien eurooppalaisten PSB-yhtiöiden esikuvana. Kuitenkin juuri Britanniassa syntyi myös eräs liberalistisen mediapolitiikan vaikuttava taustadokumentti. Kyseessä oli ns. Peacockin komitean mietintö Thatcherin hallitukselle vuonna 1986.

Peacockin komitea suositteli, että brittiläinen yleisradiotoiminta tulisi siirtää vaiheittain kokonaan markkinoiden ohjaamaan systeemiin, jossa kuluttajan valinnoilla on päätösvalta. Komitean perusteluna toimi mm. se, että lisääntyvä tarjonta kaapeli- ja satelliittijärjestelmän kautta ja tulevaisuudessa valokuituja pitkin takaa valinnanmahdollisuuksien runsauden ja laadun. Komitea suositteli välittömänä toimena BBC:lle velvoitetta ostaa 40% ohjelmista yksityisiltä tuottajilta, joiden tuotannon uskottiin olevan tehokkaampaa

³ Satelliittikanavien katsojaluvut ovat Suomessa perinteisesti jääneet varsin pieniksi, esimerkiksi vuoden 1999 osalta kolmeen prosenttiin katseluajasta (Kytömäki ja Ruohomaa 2000). Suomessa Ylen ja MTV:n liitosta syntyneen duopolin murtamista aloitti jo 1975 kaapeliyhtiö HTV. Se laajeni 1990 kaupunkikanavien yhteiseksi PTV:ksi (Suomen Paikallis-TV Kanavat Oy), päättyi 1994 Helsinki Median pääomistukseen ja loi lopulta pohjan 1997 aloittaneelle Neloselle (Hellman 1999, 3)

(halvempaa).⁴ Sisältökontrollin tai -sensuurin sijaan komitea piti riittävänä laittomuuksien rajoittamista normaalin lainsäädännön keinoin. Komitea ei kuitenkaan suosittelut BBC:lle mainosmyyntiä tai yksityistämistä vaan pay-tv-mallia, eli ohjelmien maksullisuutta kuluttajille, mikä komitean mielestä voisi taata myös pienten vähemmistöjen palvelujen tuotannon. (Brittan 1991.)

Brittanin mukaan mietinnöllä oli vähän välittömiä vaikutuksia, mutta se kuitenkin istutti brittihallintoon pysyvästi entistä kaupallisempien tv-markkinoiden idean (emt., 352, 357).

Istuttiko Peacockin komitea ajatuksiaan lopulta myös EU-komissioon asti? Ajatuksella voi vähintään leikkiä jo siltä pohjalta, että komiteaan kuuluneen Financial Times -lehden toimittaja Samuel Brittanin veli Sir Leon Brittan toimi tuolloin EU:n kilpailuasioiden komissaarina (DG IV:n johtajana) ja myöhemmin koko komission varapuheenjohtajana. Vai kulkiko veljellinen vaikutus ehkä toiseen suuntaan, EU:sta Peacockin komitean mielipiteisiin? Niin tai näin, Peacockin komitean suositukset vetivät joka tapauksessa samaan suuntaan kuin mihin EU:n talous- ja markkinavetoinen politiikka oli kulkemassa. Jo vuonna 1984 julkistettu komission vihreä kirja⁵ "*Television Without Frontiers*" korosti, että Eurooppaan tulee luoda audiovisuaalisen sektorin yhtenäismarkkinat, jotka toimivat vapaan kilpailun periaatteella. TWF-asiakirja muotoutui lopulta saman nimiseksi direktiiviksi vuonna 1989 (ks. TWF-direktiivi 1997; julkaistu myös teoksessa Soramäki & Okkonen 1999).

EU ei siis suoranaisesti keksinyt tai synnyttänyt markkinaliberalistista mediapolitiikkaa Euroopassa, mutta se on omalta osaltaan jatkanut ja vahvistanut sitä, joskin painotukset ovat 1990-luvun lopulla hieman muuttuneet.

EU:n markkinaliberalismi vs. kulttuuritavoitteet

Koko EU:n olemassaolon syy on pitkälti talouspoliittinen. Nykyisen EU-politiikan lähtökohtana on se, että maailmassa toimii kolme taloudellista valtablokkia, Eurooppa, Yhdysvallat ja kolmantena Japani (Kaukoitää). Euroopan talousalue ja sittemmin EU on perustettu luomaan yhtenäiset Euro-markkinat, joiden avulla Euroopalla olisi vahvempi asema globaalien valtakolmikun (ns. Triadin) keskinäisessä taloudellisessa taistelussa. EU:lla on toki "pehmeämpiäkin" ulottuvuuksia. Historialliselta lähtökohdaltaan EU edustaa myös sodan vastaista turvallisuuspoliittista yhteistyötä, ja se perustuu idealistiselle ajatukselle "eurooppalaisesta monikulttuurisesta identiteetistä". (Soramäki & Okkonen 1999, 6-8; ks. myös Koivumaa 1999, 1-17; 32, 118-119.) Nykyinen EU:n päätavoite näyttää kuitenkin suuntautuvan taloudellisen kilpailukyvyyn ylläpitämiseen integraation syventämisen kautta.⁶

⁴ Ostovelvoite itsenäisiltä tuottajilta tuli myöhemmin voimaan 25 %:n kiintiöllä, ja se on eräiden arvioiden mukaan todellakin laskenut ohjelmatoiminnan tuntihintaa BBC:ssä (Collins 1998, 33-34).

⁵ Vihreä kirja on komission julkaisema tausta-asiakirja, jolla valmistellaan suurimuotoisia lainsäädäntöhankkeita. Se toimii poliittisen keskustelun pohjana. Ehdotusten konkretisoituessa komissio julkaisee ns. valkoisen kirjan, joka yleensä jo sisältää ehdotuksen direktiivi- tai asetusluettelosta. (Ks. esim. Koivumaa 1999, 278.)

⁶ Integraation syventämisen ohella EU pyrkii integraation laajentamiseen sekä maantieteellisesti että toiminnallisesti. Edellistä edustaa esim. yhteisen Euro-valuutan käyttöönotto, joka tosin on

Mediapolitiikassakin EU:n pyrkimykset ovat ensi sijassa talous- ja kilpailupolitiikan tavoitteiden ohjaamia. Edellä mainittu TWF-direktiivi kiteytti päälinjakseen kaupallisesti "oikeudenmukaisten" (kilpailun rajoitteista vapaiden) Euroopan laajuisten tv-markkinoiden luomisen. Pääperiaatteena oli, että eurooppalaisen tv-lähetyksen vastaanottoa toisessa maassa ei saa rajoittaa. Direktiiviin tuli myös säännös, joka velvoitti jäsenmaita pyrkimään siihen, että yleisradioyhtiöissä vähintään 10 % tuotannosta⁷ ostetaan itsenäisiltä tuotantoyhtiöiltä (TWF-direktiivi 1997, Artikla 5). Useissa PSB-yhtiöissä tämä merkitsi osto-ohjelmien lisäämistä oman tuotannon sijaan. (Soramäki & Okkonen 1999, 21)

Toisaalta tämän liberalistisen päälinjan rinnalle nousi jo TWF-direktiivissä esiin toinen EU-politiikan linja, jota voi nimittää Richard Collinsia seuraten '*dirigismiksi*' eli sääntelyhakukseksi, kulttuurinäkökulmia puolustavaksi linjaksi (Soramäki & Okkonen 1999, 10-11).⁸

Direktiivissä oli mukana huomautus siitä, että tv-markkinoita tulee ajatella myös kulttuurin näkökulmasta, ja se velvoitti jäsenmaita kieltämään vihan lietsomisen etnisiä, seksuaalisia tai uskonnollisia vähemmistöjä kohtaan yleisradiokanavien kautta. Kaupallisia kanavia rajoitettiin ostamasta yksinoikeuksia julkisiin tilaisuuksiin kuten olympialaisiin. Ainakin symbolisesti vahvin merkitys oli direktiivin protektionistisella ns. 50 %:n säännöllä, jonka mukaan jäsenmaiden tulee pyrkiä siihen, että puolet tv-kanavien sisällöstä on alkuperältään eurooppalaista. Kanavien "euro-asteesta" joudutaan nykyään raportoimaan komissiolle säännöllisesti, mutta sääntö on silti ohjeellinen; sen soveltamisohjeeksi on annettu että tähän on pyrittävä "where practicable and by appropriate means". (TWF-direktiivi 1997.) Käytännössä ohjesääntö ei velvoita satelliittivälitteisiä maksu-tv-kanavia, jotka toimivat pitkälti yhdysvaltalaisen sisällön varassa.⁹

EU:n audiovisuaalisen politiikan voi siis määritellä kaksihaaraiseksi: liberalistinen päälinja on saanut rinnalleen (ja ehkä jarrukseen) "kulttuuripoliittisen" linjan. Soramäen mukaan liberalismia ovat ajaneet erityisesti Iso-Britannia sekä komissiossa kilpailupolitiikasta ja sisämarkkinoiden edistämisestä vastaavat pääosastot (DG III ja DG IV). Dirigismiä taas ovat

vaikeuksissa Iso-Britannian ja Tanskan jättäytyttyä toistaiseksi tämän ns. EMUn kolmannen vaiheen ulkopuolelle. Maantieteelliseen laajenemiseen liittyvät vallanjakokiistat pienten ja isojen jäsenmaiden välillä puolestaan tulivat hyvin esiin joulukuussa 2000 Nizzan huippukokouksessa. Yhtenäisen ja vahvan EU:n aika ei näytä ainakaan vielä olevan käsillä.

⁷ vrt. Peacockin komitean prosenttimäärältään radikaalimpi ehdotus

⁸ "Dirigismin" piiriin voidaan EU:ssa lukea myös erilaiset audiovisuaalisen alan tukitoimet, kuten av-alan MEDIA-ohjelmat sekä multimedian kysynnän ja käytön edistämistä ajava e-Content-ohjelma ja sen edeltäjä Info 2000-ohjelma. Tukitoimien alkuna voidaan pitää 1988 hyväksyttyä Ranskan ehdotusta audiovisuaalisen EUREKAN perustamisesta kehittämään mm. eurooppalaista teräväpiirtotelevision (HDTV) teknologiasta standardia. HDTV-hankkeen kariuduttua Av-Eurekan pysyväksi aikaansaannokseksi jäi lähinnä Strasbourgissa päämajaansa pitävä Euroopan audiovisuaalinen observatorio (www.obs.coe.int/), joka tekee mm. seurantaa ja tutkimusta. (Koivumaa 1999, 206; Soramäki & Okkonen 1999, 11, 58-60.)

⁹ TWF-direktiivin 50 %:n sääntö on aiheuttanut EU:n ja USA:n välillä ristiriitoja WTO:ssa. USA pitää euro-tuotannon kiintiöintiä vapaan kaupan esteenä. WTO:n pohjana on vanha GATT-sopimus vapaakaupasta, joka laajennettiin 1993 koskemaan myös palveluita, ja samalla perustettiin pysyvä WTO-organisaatio. Kanada olisi halunnut av-tuotteet jätettäväksi pois WTO:n piiristä kulttuurien suojelun syistä, mutta ehdotus ei mennyt läpi. (Soramäki & Okkonen 1999, 62-66.)

edustaneet etenkin Ranska sekä komissiossa DG X ja DG XIII, joiden vastuisiin kuuluu kulttuuripolitiikka ja teknologiapolitiikka. (Soramäki & Okkonen 1999, 11.) Myös asemaansa vähitellen vahvistanut EU-parlamentti voidaan katsoa kulttuurisen näkökulman puolustajaksi. EU:n ulkopuolelta julkisen palvelun asemaa on puolustanut Euroopan neuvosto¹⁰, joka vuonna 1994 listasi ministerikonferenssissaan yhdeksän tärkeää sosiaalista ja kulttuurista syytä julkisen palvelun yleisradiotoiminnan säilyttämiseen (Brants & De Bens 2000, 9).

Vaikka liberalistisen päälinjan voi katsoa olleen EU:ssa voitolla, ei se kuitenkaan toistaiseksi ole onnistunut siinä Triadi-ajattelun pyrkimyksessä, että Eurooppaan syntyisi lisää globaalisti kilpailukyistä televisiotuotantoa. Kuten Richard Collins huomauttaa, uutta kilpailua ja markkinoiden kasvua ei liberalisoinnin seurauksena ole syntynyt yleiseurooppalaiselta pohjalta, vaan lähinnä kilpailu ja kasvu on rajoittunut kunkin maan kotimarkkinoille (Collins 1998, 31). Elokuva- ja televisiosisältöjen kaupan alijäämä suhteessa Yhdysvaltoihin oli vuonna 1996 jo noin 6000 miljoonaa dollaria, ja summa on kasvanut läpi 1990-luvun (ks. esim. Tongue 1999, 109; Hancock 1998, 137-8).

¹¹

EU ja telekom-liberalismi

Vaikka audiovisuaalinen sektori on saanut suhteellisen paljon huomiota EU:ssa on sen merkitys kuitenkin ollut toissijainen verrattuna telekommunikaation painoarvoon. Tähän on ainakin kaksi syytä. Ensinnäkin puhelin-, kännykkä- ja Internet-liikenteen taloudellinen volyymi on moninkertainen audiovisuaaliseen sektoriin verrattuna. Toinen syy on se, että telekom-sektori (ja erityisesti Internet) on nähty ns. tietoyhteiskunnan ydinalueeksi, toisin kuin "vanha" televisio.

Tietoyhteiskunnan käsitteen EU otti käyttöön vuonna 1993 komission valkoisessa kirjassa, joka otsikkonsa mukaisesti käsitteli "kasvua, kilpailukykyä ja työllisyyttä" (COM (93) 700). Se oli perusluonteeltaan talous- ja teknologiapoliittinen ohjelma, jonka retoriikka seurasi USA:n ja Japanin vastaavia ohjelmia. Valkoinen kirja korosti tietoliikenteen ja teletoiminnan taloudellista merkitystä ja kaupallisen kilpailun edistämistä. Samalla kirjassa huomautettiin, että myös audiovisuaalista sektoria tulee tarkastella keskeisenä talouskasvun alueena, ei pelkästään kulttuurina. Nopean liberalisoinnin tarvetta teletoiminnassa korosti vielä erikseen ns. Bangemannin raportti otsikoltaan "Europe and the global information society", 1994. (Soramäki & Okkonen 1999, 23, 24.)

¹⁰ Euroopan neuvosto ei ole EU-elin, vaan nykyään lähinnä ihmisoikeuksiin keskittyvä parlamenttien yhteistyöelin ja keskustelufoorum, jossa on mukana on myös Keski- ja Itä-Euroopan valtioita.

¹¹ Euroopan kaupallistuneilla tv-markkinoilla amerikanenglanti on entistä selvemmin '*lingua franca*', vaikka useiden maiden dubbauskäytäntö pitää kielipoliittista ulottuvuutta piilossa. USA on vaikea vastus tv- ja elokuvamarkkinoilla jo siksi että sen kaupallisen mediateollisuuden pitkä traditio ja kotimarkkinoiden mittakaavaetu sallivat sen kilpailla Euroopassa (eli "jälkimarkkinoilla") laadun ohella (ja joskus jopa sen sijasta) määrällä ja hinnalla.

Komissaari Martin Bangemanin johtama telepolitiikan pääosasto (DG XIII, joka on sittemmin saanut uuden nimen "Tietoyhteiskunnan pääosasto" ja komissaarikseen Erkki Liikasen), oli 1990-luvun puolivälissä aktiivisin markkinaliberalismin edistäjä EU:ssa. Bangemanin osasto onnistui telemarkkinoiden liberalisoimisessa hyvin, kuten se omassa raportissaan on todennut, ainakin mitattuna monopolien purkautumisella, hintojen laskulla ja Internet-liittymien määrän kasvulla (COM (2000) 814).

Bangemanin komissio ei kuitenkaan tyytynyt telekom-sektorin liberalisoimiseen, vaan se lanseerasi keskusteluun näkemyksen, että teknologinen konvergenssi lähentää telekom-sektoria ja av-alaa tulevaisuudessa kohti toisiaan tavalla, joka pakottaa liberalisoimaan molempia. Tämä argumentti tuli vahvana esiin pääosaston yksityiseltä konsulttitoimistolta (KPMG, www.kpmg.co.uk/) tilaamassa tutkimuksessa "Public Policy Issues Arising from Telecommunications and Audiovisual Convergence" vuodelta 1996. Raportti esitti, että tv-toimintaa tulisi säädellä vain kilpailulainsäädännön kautta. Raportin näkemyksiä suodattui mukaan EU-komission vuoden 1997 vihreään kirjaan konvergenssista (COM (97) 623). Vihreän kirjan viesti oli, että media- ja telekom-sektorin kaupallista konvergenssia tulee aktiivisesti tukea tavalla, joka auttaa luomaan vahvoja kansallisia ja Euroopan laajuisia, Yhdysvaltoja vastaan kilpailukykyisiä *kaupallisia* yrityksiä (Murdock 2000, 41).¹²

KPMG:n raportti ja myös konvergenssia koskevan vihreän kirjan näkemykset kohtasivat pian myös kovaa kritiikkiä. Vasemmistolainen europarlamentaarikko Carole Tongue esimerkiksi korostaa, että vaikka teknologisesta konvergenssista on todisteita, se on eri asia kuin komission näkemys konvergenssista. Komission tapa käyttää konvergenssin käsitettä pitäisi Tonguen mukaan nähdä poliittisena terminä, jota on käytetty uus-liberalistisen talousteorian apuneuvona, eikä teknologian determinoimana tulevaisuuden kuvana. (Tongue 1999, 129.) Erityisesti on alettu vastustaa sitä komission konvergenssivisioon sisältyvää ajatusta, että rajattoman kanavatilan olosuhteissa sisältöjen sääntely käy tarpeettomaksi. Kuten McGougan huomauttaa, radiotaajuuksien niukkuutta on historiallisesti käytetty lähinnä tekosyynä sisältöjen sääntelylle, mutta se ei ole sääntelyn todellinen syy (McGougan 1999, 184).

Julkisen palvelun osavoitto Amsterdamissa

Bangemanin ajaman medialiberalismin kritiikki kiteytyi EU:n jäsenmaiden hallitusten välisessä konferenssissa Amsterdamissa kesäkuussa 1997, jonne oli kokoonnuttu uudistamaan EU:n peruskirjana toimivaa ns.

¹² Konvergenssilla on erilaisia ulottuvuuksia. Teknologisen konvergenssin (laitekonvergenssin) ydin nähdään digitalisoitumisessa, koska digitaalinen informaatio voidaan periaatteessa muuntaa erilaisiin viestinnän kanaviin. Markkinakonvergenssi tarkoittaa eri alan yritysten yhteistyön syventymistä, tapahtuu se sitten allianssin, sulautumisen tai yritysoston muodossa. Lisäksi voidaan puhua erikseen kulttuurimuotojen tai sisältöjen konvergenssista, ja nämä eri käsitteet sisältävät eri näkökulmia asiaan. (Ks. määritelmistä esim. Marsden & Verhulst 1999b, Nieminen 1999 ja Murdock 2000.)

Rooman sopimusta¹³. EU:n markkinaliberalismi kohtasi siellä toistaiseksi suurimman poliittisen takaiskuna.

Amsterdamin konferenssi päätti liittää EU:n perustamissopimukseen jäsenmaiden yleisradiotoimintaa koskevan pöytäkirjan, joka antoi arvovaltaisen poliittisen tuen sille, että jäsenmailla on "demokraattisten, sosiaalisten ja kulttuuristen tarpeittensa ja mediapluralismin säilyttämisen vuoksi" oikeus rahoittaa julkisen palvelun yleisradiotoimintaa. Riidan siemen lisäpöytäkirjaan kuitenkin jäi, koska tämä oikeus on pöytäkirjan mukaan olemassa olemassa vain siinä määrin kuin tämä "julkinen rahoitus ei vaikuta yhteisömarkkinoilla käytävään kauppaan ja kilpailuun yhteisten intressien kannalta haitallisesti". Pöytäkirja jäsenvaltioiden julkisesta yleisradiotoiminnasta astui ratifiointivaiheen jälkeen voimaan 1.5.1999, ja se on kirjattu Euroopan yhteisön perustamissopimukseen pöytäkirjaksi nro 32. (Soramäki & Okkonen 1999, 97-98; Koivunen 1999, 242.)

Julkisen palvelun yleisradiotoiminnan kritiikki ja varsinkin PSB-yhtiöiden yksityistämisestä käytävä keskustelu onkin Amsterdamin kokouksen jälkeen EU:n piirissä vaimentunut. Silti PSB-yhtiöiden asema näyttää säilyvän hiertävänä poikkeuksena EU:n kilpailulainsäädännössä, joka ei periaatteessa salli valtion tukia yhteisömarkkinoilla. Käytännössä juuri kilpailulakien nojalla yksityiset mediayritykset ovatkin nostaneet esimerkiksi PSB-yhtiöiden liiton EBU:n (www.ebu.ch) toiminnasta lukuisia valituksia sekä komissiolle että komission päätöksistä edelleen EY:n tuomioistuimelle. Komission ja tuomioistuimen ennakkopäätösten merkitys on suuri, eikä varmaa linjaa vielä ole. Esimerkiksi toukokuussa 2000 EBU sai komissiolta poikkeusluvan jatkaa urheilutapahtumien televisio-oikeuksien yhteisöstoja, mutta lupa on voimassa vain vuoteen 2005 asti. Valitus EBU:n "kartellia" vastaan lähti liikkeelle jo vuonna 1987 (Soramäki & Okkonen 1999, 42).

EU:n mediapolitiikka tulevaisuudessa?

EU:n mediapolitiikka kehittynee jatkossa, kuten tähänkin saakka, eri politiikan osa-alueiden summana ja osin ristiriitaisena liberalismiin ja kulttuuriperustaisen sääntelyn välisenä kamppailuna, jota käydään myös tapauskohtaisesti.

Komission suurin mielenkiinto kohdistuu nyt uuden konvergenssia tukevan direktiivipaketin (COM(2000)393) valmisteluun. Direktiiviluonnos pyrkii pois mediarakenteiden sektorikohtaisesta sääntelystä kohti eri jakelukanavat kattavaa standardeja ja rakenteita koskevaa sääntelyä. Tätä voi pitää varautumisena ennen kaikkea television digitalisoitumiseen. Antennivälitteistä digitaalitelevisiota (DVB-T) ei tulevaisuudessa olisikaan syytä säädellä eri tavalla kuin esimerkiksi puhelinverkkoa pitkin välitettävää xDSL-televisiota (Internet-televisiota) kun molemmilla voidaan tehdä likimain samoja asioita.

Uusi direktiivipaketti ei sen sijaan käsittele viestinnän sisältökysymyksiä, sähköistä kauppaa tai PSB-yhtiöiden roolia, vaan se keskittyy nimenomaan yleisiin rakenteisiin. Esimerkiksi journalismin

¹³ Rooman sopimus tarkoittaa alunperin 1957 solmittua Euroopan talousyhteisön perustamissopimusta, jota päätettiin Maastrichtin konferenssissa 1993 alkaa kutsua "Euroopan yhteisön perustamissopimukseksi".

sisältökysymyksiin EU ei ole muutenkaan halunnut toistaiseksi puuttua kuin rasistisen kiihotuksen kaltaiset äärimmäisyydet kieltämällä ja omia julkisuusperiaatteitaan kehittämällä. Sisältöjen ja rakenteiden erottaminen ei kuitenkaan välttämättä ole täysin mahdollista, mikä itse asiassa konkretisoituu kysymyksessä julkisen palvelun rahoituksesta ja eri toimijoille varattavista radiotaajuuksista.

Radiotaajuuksien jakoa komission ehdotus esimerkiksi pitää asiana, joka kansallisten viranomaisten olisi ratkaistava "selkeiden, syrjimättömien ja objektiivisten perusteiden mukaisesti", siten että löytyy "tasapainon taajuuksien kaupallisen ja muun kuin kaupallisen käytön välillä". Komissio ehdottaa myös radiotaajuuksien jälleenmyynnin mahdollistamista (COM(2000)393, perustelukohta 16, artikla 8), mikä heikentää lähetyslupien viestintäpoliittista kontrollia.

Muitakin elementtejä direktiivipaketissa voi pitää uusia kaupallisia toimijoita tukevana. Julkisen palvelun yleisradiotoiminnan rajoittamista komissio ei kuitenkaan enää avoimesti aja. Sen sijaan komissio edellyttää jäsenmailta lähinnä kunkin kansallisen PSB-yhtiön roolin täsmentämistä siten, etteivät ne kilpaile suoraan kaupallisten toimijoiden tontilla. Tämä vaatimus tuli esiin jo konvergenssia koskevan vihreän paperin palauteraportissa (COM(99)108). Käytännössä tämä voi merkitä vaikeuksia esimerkiksi Tanskassa ja Britanniassa toimiville mainosrahoitteisille julkisen palvelun kanaville. Suomen käytäntöihin, esimerkiksi YLE:n perimään toimilupamaksuun tämä ei ainakaan suoraan liity. Joka tapauksessa pallo asiassa on vaihteeksi pikemminkin jäsenmailla kuin EU:n komissiolla.

Julkisen palvelun roolin entistä tarkempaan määrittelyyn voi liittää sekä uhkia että mahdollisuuksia. On varmaan terveellistä, että PSB-yhtiöt joutuvat miettimään perusteellisesti "omaa tonttiaan" ja hyvän palvelun kriteereitä, sen sijaan että ne tuijottavat vain yleisömääriinsä ja valvovat rahoitustaan. Toisaalta on vaara, että julkisen palvelun määrittelyt tehdään niin ahtaiksi, että niistä tulee PSB-yhtiöille uusia riippakiviä, tehokkaan ja nopeasti reagoivan toiminnan rajoitteita. Yhdysvaltalainen julkisen televisiotoiminnan malli toimii tässä varoittavana esimerkkinä.

Michael Traceyn mukaan vuoden 1967 Public Broadcasting Act satoi Yhdysvalloissa julkisen tv-toiminnan roolin tarkoituksella paikallistasolle ja rajattuihin kasvatuksellisiin tehtäviin niin, ettei se pystyisi kilpailemaan kaupallisten network-yhtiöiden kanssa (Tracey 1998, 241-242, 245). Paikallistoiminta veikin esimerkiksi vuonna 1989 Yhdysvaltain julkisen television varoista 43 %, vaikka se tuotti vain 7 % ohjelma-ajasta. Kun PSB-toimintaan USA:ssa osallistuu vielä päällekkäinen ja byrokraattinen organisaatiokenttä¹⁴, oli esimerkiksi vuonna 1994 lopputuloksena se, että julkisen television 1,89 miljardin dollarin menoista vain 10 % käytettiin ohjelmatoimintaan.¹⁵ Ei ole siis

¹⁴ Keskeisimmät julkisen yleisradiotoiminnan organisaatiot USA:ssa ovat radio- ja tv-asemia rahoittava Corporation for Public Broadcasting (CPB, www.cpb.org/) ja julkisten tv-asemien käytännön yhteistyötä koordinoiva Public Broadcasting System (PBS, www.pbs.org/). Niiden ohella vaikutusvaltaisia ovat esimerkiksi seuraavat organisaatiot: American Public Radio, American Program Service, National Public Radio, National Association of Public Television Stations, the Children's TV Workshop ja muut paikallisemmat säätit ja ohjelmatoimistot. (Tracey 1998, 248)

¹⁵ Alle puolet julkisen yleisradiotoiminnan menoista USA:ssa katetaan liittovaltion tai osavaltioiden rahoituksella. Vuonna 1999 menoista 57 % katettiin mainoksilla, säätöiden tai

ihme, että yhdysvaltalainen PSB-järjestelmä kuluttaa varoja suurin piirtein saman verran kuin BBC tai Kanadan CBS, ilman vastaavaa yhteiskunnallista merkitystä. PSB-kanavien osuus USA:n television katsojaluvuista on keskimäärin vain 2%, vaikka lähes kaikki sikäläiset tv-katsojat saavat ainakin jonkun PS-kanavan katsottavakseen ilmaiseksi. (Tracey 1998, 247-253)

Laidalta toiseen

Kaksi vuosikymmentä onnistui kääntämään viestintäpolitiikan päälinjan Euroopassa lähes pääläelleen. Vielä 1980-luvun alussa kaupallista televisiotoimintaa pidettiin Euroopassa lähtökohtaisesti hieman epäilyttävänä tavalla, joka oikeutti tiukat rajoitukset. Nykyisessä EU-vetoisessa mediapolitiikassa sen sijaan julkisesti rahoitettua sähköistä viestintää on alettu pitää potentiaalisena ongelmana, joka vaatii regulaatiota, jotta "markkinahäiriöiden" ja "vapaa kilpailun rajoitteiden" uhka voidaan torjua.

Vahvin liberalismien aalto EU:ssa on kuitenkin nyt ohi ja mediapolitiikan päälinja edelleen muotoutumassa. Kiperiä viestintäpoliittisia kädenvääntöjä on edelleen odotettavissa sekä kansallisella että EU-tasolla. Osa kamppailuista käydään direktiivien tasolla, mutta suuri merkitys on myös EU:n kilpailuviranomaisena toimivan komission ja EY-tuomioistuimen päätöksillä.

Toimittajien on syytä seurata entistä tarkemmin sitä, miten mediapolitiikan linjaratkaisut niin kotimaassa kuin EU:ssa kehittyvät, sillä kyse on myös heidän oman työnsä edellytyksistä. Mainitun direktiivipaketin ohella EU:n piirissä on vireillä myös mm. tekijänoikeuksien harmonisointi. Se onkin tarpeen, koska kirjava lainsäädäntö haittaa nykyisellään yleiseurooppalaista julkaisutoimintaa, mutta hanke sisältää myös uhkia toimittajien edunvalvonnan kannalta.

Niin toimittajien kuin suuren yleisön kiinnostusta EU-ratkaisuihin voi vähentää se, että EU:n mutkikkaan organisaation ja lukuisten kompromissien kautta kehittyvät poliittiset päätökset synnyttävät usein vaikeaselkoista tekstiä suhteettoman monisanaisessa muodossa. Ajankohtaisin tieto EU:n asioista haetaankin edelleen erilaisten henkilökohtaisten kontaktien kautta. Tämä on ehkä keskeisempi osa EU:n demokratiavajetta kuin EU-parlamentin vähäinen rooli päätöksenteossa. Toimittajalla on silti mahdollisuus toimia tässäkin asiassa portilla: Ei niinkään portinvartijana joita EU:ssa on riittävästi omasta takaa, vaan päinvastoin portin aukaisijana, kysymysten esittäjänä ja tietotulvan jäsentäjänä.

yliopistojen rahoituksella ja ennen muuta yksittäisten kuulijoiden avustuksilla, jotka ovat olennainen osa järjestelmää. Jäsenten avustusten osuus ('membership income') julkisen television tuloista oli vuonna 1998 24 %. (Who pays for public broadcasting? 2000)

LÄHTEET

Euroopan komission asiakirjat

COM (93) 700

White Paper on Growth, Competitiveness and Employment: The Challenges and Ways forward into the 21st Century. (14.6.1984) Verkkosivustona:

<http://europa.eu.int/en/record/white/c93700/contents.html> (ladattu 15.11.00)

COM (97) 623

Green Paper on Convergence of the Telecommunications, Media and Information Technology Sectors, and the Implications for Regulation. (3.12.1997) Verkkosivustona: <http://europa.eu.int/ISPO/convergencecp/greenp.html> (ladattu 8.12.2000).

COM(99)108

Results of the Public Consultation on the Green Paper on the Convergence of the Telecommunications, Media and Information Technology Sectors. (13.3.1999)

Verkkosivustona:

[http://europa.eu.int/ISPO/convergencecp/com\(99\)108/com\(99\)108enfinal.html](http://europa.eu.int/ISPO/convergencecp/com(99)108/com(99)108enfinal.html) (ladattu 8.12.2000).

COM(2000)393

Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on a common regulatory framework for electronic communications networks and services. Julkaistu suomeksi pdf-tiedostona otsikolla "Ehdotus: Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi sähköisen viestinnän verkkojen ja palvelujen yhteisestä sääntelyjärjestelmästä", Pdf-tiedostona osoitteessa

<http://europa.eu.int/ISPO/infosoc/telecompolicy/review99/com2000-393fi.pdf> (ladattu 5.12.2000).

COM (2000) 814

Sixth Report on the Implementation of the Telecommunications Regulatory Package. (7.12.2000) Pdf-tiedostona osoitteessa

<http://europa.eu.int/ISPO/infosoc/telecompolicy/6threport.html> (ladattu 8.12.2000)

Muut EU:n asiakirjat

Euroopan yhteisön perustamissopimus

Julkaistu ilman lisäpöytäkirjoja Adobe Acrobat -tiedostona verkko-osoitteessa

<http://register.consilium.eu.int/utfregister/frames/introfsFI.htm> (ladattu 19.11.00)

TWF-direktiivi (1997)

"Television without Frontiers" -direktiivi (89/552/EEC), 3.10. 1989, muutettu 30.7.1997;

On the Coordination of Certain Provisions Laid Down By Law, Regulation or Administrative Action in Member States Concerning the Pursuit of Television Broadcasting Activities. Epävirallinen verkkoversio osoitteessa

<http://europa.eu.int/comm/dg10/avpolicy/twf/tvconse.html> (ladattu 16.11.00)

Muut WWW-lähteet

EBU The European Broadcasting Union, <http://www.ebu.ch/> (ladattu 16.11.00)

KPMG Monikansallinen konsulttitoimisto <http://www.kpmg.co.uk/> (ladattu 16.11.00)

Who pays for public broadcasting? (2000) CPB:n (Corporation for Public Broadcasting) verkkosivusto <http://www.cpb.org/about/funding/whopays.html> (ladattu 15.11.00)

Kirjallisuus

Ahonen Inka & Hannu Nieminen (toim.) (1998) The Future of Public Service Broadcasting. Dept. of Art, Literature and Music. Series A: Papers and Reports, Vol. 1, Univ. of Turku.

Brats, Kees & Els de Bens (2000) The Status of TV Broadcasting in Europe. Teoksessa Wieten et. al s. 7-22.

Brittan, Samuel (1991) Towards a Broadcasting Market: Recommendations of the British Peacock Committee. Teoksessa J.G. Blumler & T.J. Nossiter (toim.) *Broadcasting Finance in Transition*. Oxford UP, s. 335-358.

Collins, Richard (1998) Public Service and the Media Economy. *European Trends in the late 1990s*. Teoksessa Ahonen & Nieminen 1998, s. 30-45.

Dahlgren, Peter (2000) Key Trends in European Television. Teoksessa Wieten et. al 2000, s. 23-34.

Doyle, Gillian (1999) Convergence: 'A unique opportunity to evolve in previously unthought-of ways' or a hoax? Teoksessa Marsden & Verhulst 1999, s. 141-154.

The Euromedia Handbook (1997) *The Euromedia Handbook: The Media in Western Europe*. Euromedia Research Group, toim. Bernt Stubbe Østergaard, 2. painos, London: Sage Publications.

Hancock, David (1998) *Digital Television: A European Perspective*. Teoksessa Jeannette Steemers (toim.) *Changing channels: the prospects for television in a digital world*. Luton: University of Luton Press.

Hellman, Heikki (1999) *From Companions to Competitors: The Changing Broadcasting Markets and Television Programming in Finland*. (Dissertation) Acta Universitatis Tamperensis 652. Tampere: University of Tampere.

Hujanen, Taisto (2000) *Programming and Channel Competition in European Television*. Teoksessa Wieten et al., s. 65-83.

Koivumaa, Kristiina (1999) *EU uudelle vuosituuhannelle*. Helsinki: Taloustieto Oy.

Kytömäki, Juha ja Erja Ruohomaa (2000) *Monipuolinen YLE kaikille suomalaisille*. Yleisökertomus 1999. Yleisradio Oy, Yleisötutkimus.

Marsden, Chris & Stefaan Verhulst (toim.) (1999) *Convergence in European Digital TV Regulation*. Law in its Social Setting series of the University of Warwick. London: Blackstone Press Ltd.

Marsden, Chris & Stefaan Verhulst (1999b) *Convergence: A Framework for Discussion*. Teoksessa Marsden & Verhulst 1999, s. 1-20.

McGougan, Julian (1999) *The Challenge of Convergence to Audiovisual Regulation*. Teoksessa Marsden & Verhulst 1999, s. 175-190.

Murdock, Graham (2000) *Digital Futures: European Television in the Age of Convergence*. Teoksessa Wieten et. al 2000, s. 35-57.

Nieminen, Hannu (1999) *Lupaus median konvergenssista*. Raportti vuosituuhannen vaihteen tilanteesta. *Tiedotustutkimus* 22(4): 4-21.

Syvertsen, Trine (1999) *The Many Uses of the "Public Service" Concept*. *Nordicom Review* 20(1): 5-12.

Sondergaard, Henrik (1998a) *Public Service Broadcasting Towards the Digital Age*. Teoksessa Stig Harvard & Thomas Tufte (toim.) *Audiovisual Media in Transition*. *Sekvens Yearbook 98, Film & Media Studies*. Univ. of Copenhagen.

Sondergaard, Henrik (1998b) *The future of public service broadcasting: A Nordic perspective*. Teoksessa Ahonen & Nieminen 1998, s. 15-29.

Soramäki, Martti (1990) *Mediat yli rajojen. Näkökulmia joukkoviihteen tuotantoon, jakeluun ja kulutukseen*. Helsinki: Gaudeamus.

Soramäki, Martti & Kirsi-Marja Okkonen (1999) *Taloudellinen integraatio ja EU:n audiovisuaalinen politiikka*. *Tiedotusopin laitoksen opetusmoniste, sarja D, no. 45*, Tampereen yliopisto 1999. (Ensijulk. Yleisradio Oy 1996.)

Tongue, Carole (1999) *Culture of Monoculture - The European Audiovisual Challenge*. Teoksessa Marsden & Verhulst 1999: 99-140.

Tracey, Michael (1998) *The Decline and Fall of Public Service Broadcasting*. Oxford: Oxford University Press.

Wieten, Jan, Graham Murdock & Peter Dahlgren (ed.) (2000) *Television Across Europe. A Comparative Introduction*. London: Sage.

LIITEARTIKKELI 4:

Näränen, Pertti (2002). "European Digital Television: Future Regulatory Dilemmas". *Javnost - The Public* 9(4): 19-34 (Journal of the European Institute of Communication and Culture, Theme issue on Digital Television in Europe).

ABSTRACT

The development of digital television (DTV) has encountered many problems in the Europe. Recent collapses of terrestrial digital channels in Spain and UK, financial problems of even major satellite players and slow or stagnated user interest in most European countries demonstrate only one part of the difficulties. The combination of technological determinism, market optimism and inconsistent 'light touch' regulation in the EU has accelerated the early development of digital television in Europe, but has not been able to guarantee a sound development in the long run. One of the major problems has been the standardisation. Industry led standardisation successfully developed the common digital transmission standards but the implementation of common 'middleware standards' needed for interactive services and pay-TV access has not succeeded. Different standards are further segmenting the European digital television markets. The development of European digital television is dominated by a few satellite broadcasters whose proprietary standards are preventing the viewers from accessing a full range of digital channels with one device, thus causing unnecessary costs and delays both in the use and production of interactive DTV services. At the same time there is a constant threat of media concentration and competition problems. This chapter deals with past failures and future challenges and dilemmas in the European regulation of digital television development. Along with problems in standardisation, it discusses other policy dilemmas connected to DTV, like interactive advertising, the Listed Events policy and the remit of public regulation in general.

--

As often noted, contradictions and conflicting goals have marked European Union audiovisual policy for some time. Since the early 1990's there has been a clear shift from sector specific content regulation to cross-sectoral competition policy, with an increasing role for European competition authorities and decreasing role for national content regulation. At the same time there's been growing interest in simplifying, harmonising and minimising media and telecom regulation to create commercially more competitive single market environment. The commercial interests are in the foreground in the European media and telecom policy, even though the Amsterdam Protocol (1997) represented a certain symbolic turning point, when the neo-liberal 'marketization' trend had to face its cultural opposition and accept the continuing political support for public service broadcasting. (Papathansopoulos 2002, 71-79; Harrison and Woods 2000; 2001).

In principle, DTV has the potential to be one of the most concrete platforms of user end technology and market convergence. In digital broadcasting television may be used as

a platform for a variety of networked electronic services too – home banking, teleshopping, e-mail, chatting, gaming and on-demand information services. The production of ITV programs which allow the viewers use a mobile or wired return channel, are bringing out new kind of affiliations, alliances and revenue share models between broadcasters and telecom operators. But like Iosifidis demonstrates (2002), it has been difficult to converge European broadcasting regulation, where cultural issues have traditionally been important, and telecom regulation, where economic concerns and market structures have been the major agenda. In the regulation of digital television a need for this kind of 'converged' regulation has been evident, but too much lacking.

I argue that in more than one way the European Union policy has failed to face the regulatory challenges of digital television or to support its reasonable development. One reason for this is that European media policy in general has been crippled by neo-liberal principle, where regulation is considered as potentially harmful for the emerging new markets. On contrary to that viewpoint, the lack of coherent regulation has itself been one of the reasons why the early DTV development has been so unpredictable and unsuccessful. Reasonable public interest principles and policy goals have been put forward in the rhetoric of many EU policy documents and speeches but these good intentions have not been effectively implemented into directives. This has affected negatively the emergence of digital television in Europe, both in terms of public interest and in terms of market prospects.

Neo-liberal audiovisual policy - a short history

Ever since the Treaty of Rome (1957), the idea of free trade and efficient market competition without national subsidies on the European common market has been constitutive for European co-operation. The goal to build a single, competitive and commercial European audiovisual market has long inspired policymakers in Brussels. A series of subsidy programmes, proposals and directives have been aimed to overcome Europe's segmentation into national markets and to create a genuinely European audiovisual industry. Within this frame national public service broadcasting has often been treated as an economically inefficient exception to the rule and also as a potential disadvantage for the development of European identity. (Levy 1999, 41-43; Harrison and Woods 2001).

TVWF Directive (1989/1997), the cornerstone document of EU television policy was actively deregulating the market by forbidding Member States to prevent reception of a TV channel licensed elsewhere in the EU (thus regulating the power of national regulators). But the same directive was also regulating media, even if quite minimally only: advertising times and the placement of the slots was legislated, protection of children and prohibition of racial or religious hatred were mentioned and the famous European content quotas were included. The quotas oblige broadcasters to reserve a majority proportion of their transmission time (excluding news, sports, games, advertising and teletext) for programmes of European origin. The effectiveness of this potentially important requirement was at any rate halted by provisions specifying that member states only need apply quotas "where practicable and by appropriate means" (ibid., article 4). The national implementation of content quotas directives have also been quite irregular.

David Levy estimates that instead of the overall competitiveness of the European TV industry the TVWF directive has supported the UK based non-domestic satellite services and the free circulation of American programmes (Levy 1999, 41-44, 161-164.) When Commission President Jacques Delor spoke to the European Parliament in 1989, he emphasised that European television policy is required both in the name of

competitiveness and in the name of cultural defence: "the Community refuses to leave the monopoly of audiovisual techniques to the Japanese and that of programmes to the Americans" (ibid. 1999, 42). If the ambition of European audiovisual policy really was to build an unified European television market which could better compete with American import of programmes, then the policy has failed. At the time of neo-liberal television policy the European Union audiovisual trade deficit with the USA has only grown larger (Tongue 1999, 106-9; Hancock 1998, 137-8; Papathansopoulos 2002, 17-18). The European Commission has estimated that in 1999 the share of US import on the audiovisual markets of the member states was between 60 and 90 percent with a total value of 7000 million Euros, while the share of European import on the US markets was only 1-2 percent (COM(1999)657, 7). New competition and television market growth has not taken place on the pan-European or international level but on national markets only.

There are several reasons for US dominance on the global television content markets that I can only refer here. Originally American dominance can be traced back to European nationalism and the World Wars that ruined both the general economy and that of the film industry in Europe. At the same time Hollywood studios developed the most efficient commercial production delivery chain using both vertical and horizontal integration (Jowett & Linton 1981, 36-37). American film drama tradition based on stories of individual heroism and heterosexual romance using internationally understandable stereotypes has appealed to audiences all around the world (Higson 1989). This drama tradition has shifted to US television drama production, where it has capitalized the world largest domestic market and developed efficient international delivery chains using the world's largest second language. Thus the US companies have been able to sell programmes to foreign exhibitors at prices below that of domestic exhibition. (Corcoran 1999, 77-79; Doyle 2002, 90-100) Because of these deep rooted structural and cultural reasons the inability of European audiovisual drama to compete against American import is not surprising, and probably cannot be changed merely by commercialising the European television production along the lines of American model.

Loose hands on digital television standardisation

Ever since the launch of general Information Society strategies (COM (93)700) the dominant European ideas of IS development have been interwoven with the ideas of common markets liberalisation and media convergence – the technological and economic integration of telecommunications with information systems and broadcasting networks. The Bangemann Report (1994) especially gave further support for the liberalisation of both telecom and audiovisual sector in the context of IS and convergence. The importance of common pan-European standards as the essential precondition for harmonious pan-European market evolution was strongly emphasised (ibid., 12-13) as it was accentuated in the Council Resolution at the same time (Council Resolution 1994). These ideas were later filtered into the EU Green Paper on convergence (COM (97)623) which further supported the idea of a more 'technology-neutral' competition regulation instead of content regulation. The viewpoint of the Commission has ever since been that to avoid market distortions in the developing new media markets so vital for European competitiveness, the EU should minimise its regulatory interventions. (Levy 1999, 129-130; Goodwin & Spittle 2002; Kaitatzi-Whitlock 2000.)

The first EU policy documents considering digital television also stressed the single market and common standards rhetoric. In spite of this, the first piece of regulation tailored to digital broadcasting, the Advanced Television Standards Directive (ATSD 1995), was drafted in a way that it did very little to facilitate the emergence of a single

European digital TV market supported by common standards. The directive stipulated that the member states should promote the accelerated development of the DTV (*ibid.*, article 1), but gave no clear guidance on standards. The directive gave the DTV operators liberty to combine proprietary Conditional Access Systems (CAS) with proprietary Application Programming Interface (API) systems. The directive was only requiring that the operators should licence their technology to other operators "on fair, reasonable and non-discriminatory terms" (ATSD 1995, article 3c). While the national implementation was again quite heterogeneous and the control of "reasonable terms" proved to be difficult, it was soon apparent that the lack of common standards in these 'middleware solutions' created a bottleneck technology. Different API and CA systems, which must be installed in the set-top box (STB), makes it impossible for digital television viewers to access all the digital channels available on the market with one receiver. In practise, this has been a rather efficient obstacle to developing pan-European digital television market and created potential competition problems too. (Levy 1999, 63-67; Nolan 1997; Llorens-Maluquer 1998; Galperin 2002)

The immediate reason for this non-regulative policy was that standardisation issues for digital television were consigned to the Digital Video Broadcasting Project, an industry-led European consortium of over 300 broadcasters, manufacturers and operators (see www.dvb.org). Although the DVB group had succeeded splendidly in creating common European transmission standards for satellite, cable and terrestrial broadcasting by the end of 1993, the standardisation of API and CA systems proved far more difficult. In these areas the conflicting interests of different broadcasters came forward. It was, notably, in the interest of pay-TV satellite broadcasters to extend control over their existing customers in the transition from analogue to digital markets, not to open the market to new competitors via common standards solutions (Galperin 2002; Levy 1997, 667-671)

Although the prospects for voluntary industry consensus on API and CA systems faded, the Commission refused to intervene in standardisation. European digital broadcasting started in 1996 with a rush. The pioneers were DStv (Telepiú) in Italy, Canal Satellite Numérique (Canal+) in France, and DF1 (Kirch Group) in Germany, soon followed by three other French players – each of which launched using independent middleware standards. UK followed in the second phase and it was the first country in the world to have DTV in all three forms, satellite, cable and terrestrial. In all the 'early adapting countries', including Italy and Spain, expensive hardware wars erupted between different players, who wanted to win the major market share with subsidised, incompatible STB receivers. The absence of common middleware standards meant that although broadcasters could transmit their digital signals across Europe, audience access to those signals would be strictly limited to households equipped with the 'right' set-top box receiver. Due to this, the already nationally segmented European TV markets are further fragmenting into rival blocks operating incompatible STBs even within the same national or linguistic market. (Murdock 2000, 47; Papathanassopoulos 2002, 40-53; Levy 1999, 64-65)

Since then the arena has been filled with mergers and acquisitions, hardware and software wars, increasing competition in broadcasting rights, increasing costs, and finally, in Spring 2002, major collapses. Only the strongest conglomerates seem to survive in the digital pay-TV business. The German Kirch Group fled the arena in bankruptcy. ITV Digital had to shut down its multiplex in the UK in spite of its 1,5 million customers (Prebble 2002). The competing Spanish digital satellite platforms announced plans to merge in May 2002 after the collapse of the digital terrestrial operator, Quiero (Fernández 2002). Even Canal+, the most successful terrestrial pay-TV channel in Europe (4,3 million subscribers) has faced serious troubles. Rubert

Murdoch with his Sky Digital (BSkyS) in the UK is probably the only player who has reasons to be quite satisfied.

Without open middleware standards, the operators have made some efforts to share technology and to create national standards by mergers and joint launches. In some cases, most notable of which have been Kirch Group's d-box-technology in Germany, the European Commission Merger Task Force has blocked these alliances, for the reason that proprietary common standard can arguably act as a *de facto* national cartel and prevent new entrants to enter the DTV market. The response of the EU competition regulators -- as well as national governments -- has been different in some other cases. In the absence of open common standards, the regulators have been forced to decide case by case, whether to enhance competition with technologically fragmented TV islands or to allow dominant market forces to create a common standards at a price of creating a monopoly. (Dransfeld and Jacobs 2000; Papathanassopoulos 2002, 115-124)

The economics of the pay-TV broadcasters is not the most important issue here; it is only demonstrating the scale of the problems. Uncertainties created by interoperability and in some cases technical problems (see Prebble 2002) largely account for the poor public reputation of the whole European digital television. Multiple standards situation has also made the production of interactive applications for DTV platform prohibitively expensive and risky given that each application must be tailored separately to fit different proprietary STB platforms. This will retard the development in interactive television applications also for non-commercial public interest (and public service) purposes and their chances of travelling easily across Europe. In general terrestrial free-to-air broadcasters, who started digitalisation only after the satellite companies, enjoy none of the material benefits in controlling the proprietary set-top boxes as the pay-TV companies may do, but are facing only the troubles.

No wonder there been more calls for the implementation of open middleware standards, especially from the terrestrial television industry sector.

Common platform for the second generation?

After difficulties and delays the DVB group succeeded in creating an open API standard called Multimedia Home Platform (MHP) in 2000. As an open solution MHP can in principle be used as a platform for pay-TV and interactive TV services, Internet browsing and other applications on different user end platforms. MHP is now most eagerly supported by German and Nordic TV operators. (More on MHP issue see Näränen 2003.)

The problem is that MHP does not interest the digital satellite broadcasters who already have gained a substantial market share with their proprietary middleware technology. This makes the hardware manufacturers also less keen to MHP. MHP also requires more efficiency on the processor and more Flash/RAM memory from the STB hardware than the first generation platforms, like MediaHighway (Canal+) and OpenTV (BSkyB) (Flynn 2001). This is probably one of the reasons the STB manufacturers have not been hurrying to start mass production of MHP standard boxes: they will be more expensive to produce than the proprietary ones at the early phase.

Finland announced in 2001 to be the first European country to start DTV broadcasting using the MHP standard. In practice, this has not succeeded because by the time digital broadcasting started in Finland (27 August 2001) there still weren't any MHP boxes on the consumer market. So the initiative has been lampooned in the press, and seriously diminished the credibility of DTV in the eyes of the viewers. Few consumers

are willing to invest in a technology that may be outdated when the MHP boxes finally enter the market.

At the moment, over a year after the digital start, there are 31,000 terrestrial or cable set-top boxes sold on the Finnish market. The amount of digital satellite boxes is 62000 most of which from Canal+. While there are 2,2 million television households in the country, this sums up to the digital penetration of under 4,5 percent. Most of the digital terrestrial broadcasters have serious economic troubles. Of the all together 13 channels originally licensed to start the digital broadcasting, four have refused to start (all pay-TV channels), two (youth channel SubTV and the Sports channel) gain most of their audience in analogue cable, and the remaining channels, five of which are public service, simulcast or recycle their analogue content in the digital platform with only some 'digital exclusive' content. No new interactive services are yet available for the public. MHP boxes are now entering the market, and some interactive services are ready to be launched, but without new national or international channels the consumer interest is bound to remain modest.

DTV has been promoted by the Finnish government heavily with the Information Society argument. It has been told that the digital set-top box may well provide the everyman's affordable access point to the Internet, public Information Society services and e-commerce. Now, this kind of development is delayed because it was not supported by feasible strategies and open access ITV standards on the European level.

The European Commission has been supporting the MHP standard for the last years, but only symbolically. The communication by the Commission on the principles for the community's audiovisual policy in the digital age promised that the Commission is closely monitoring API standards development, but did not propose any specific action "at this early stage, when market and technological developments are highly unpredictable" (COM (1999)657, 15). In December 2001 the EC has at any rate promised for the European Parliament to communicate, "as soon as possible", the concrete steps the Commission will take to ensure the rapid adoption of interoperable and open system for digital TV services in the European Union (Paasilinna 2001a and 2001b; COM(2000)393, 12, 25)

Paradoxically, on the new emerging market private enterprises may also gain economic advantages by leaning on an open standard not controlled by them alone. But private institutions do not use this strategy if they have a chance to gain advantage by dominating the markets with proprietary technology. Pyungho Kim, studying early interactive television systems in the USA, has emphasised that a closed, proprietary system of interactive television was a failure in the USA not only economically but also culturally because it inhibited active involvement and participation in the user part and was fundamentally restricted to a consumeristic information retrieval system (Kim 1999). We may ask if this kind of failure can still be avoided on the European continent with open interactive DTV standard only. Maybe not, but without it, the chances are even worse. With loosely regulated digitalisation we seem to be getting only more, not better or enhanced interactive television.

Next year will show if there will be enough support to MHP from the regulators or from the broadcasters – or if it is too late. It may well be that the "legacy" of already installed incompatible set-top-boxes (over 15 million units) will make full interoperability a long and difficult process for the European DTV regulators, operators and consumers. And the regulatory challenges do not end to this.

Future regulatory challenges associated with the DTV

In addition to standardisation and interoperability issues, there are many important future regulatory dilemmas in the development of DTV. These challenges should be faced and widely discussed before the next revision of the TVWF directive (1989/1997) takes place. This was actually supposed to happen in late 2002, but was postponed at least a year ahead (see Reding 2002).

Advertising regulation and the EPG

Digital television gives new possibilities for advertising. With split screen advertising (allowed in the United Kingdom and Germany at the moment) the ads can be shown in a separate picture-in-picture space without breaking the programme stream. Ads can also be presented in the form of sponsor logos which remain on the screen along with the program. Small clickable ad-buttons may give the viewer an access to internet-type microsite where the viewer can get more information or with a return channel even ask questions or book for an opportunity to test a product. Ads can be connected to T-commerce application where you can buy the products. Consumer Relation Management (CRM) systems implemented in the set-top box may gather information of the channel and service preferences to allow targeted advertising.

These new advertising applications make it difficult to apply the TVWF (1989/1997) regulation on advertising, which is based on time slots and states only that the commercials have to be readily recognisable as such and kept quite separate from other parts of the service by optical and/or acoustic means. (Sims 2001) The European Commission has already paid attention on this issue and also revealed an obvious need to clarify some of the advertising provisions in the TVWF directive (Commission MEMO/02/130). This area will be difficult to regulate in a way, which could allow the development of new, innovative forms of advertising and the new revenues urgently needed by most free-to-air broadcasters, while at the same time protect the consumers from unwanted exploitation.

One difficult area for regulators is the design and use of Electronic Programme Guide (EPG) which gives detailed information on. EPG can be used to combine commercial information alongside with the programme information. What is more problematic is, that in the multichannel environment EPG can and has been used to promote some forthcoming programs more than others. In the standard terrestrial television set public service channel is usually 'number one on the dial' but in an EPG, it may be relegated to whatever number (Papathanassopoulos 2002, 80). National co-operation and self-regulation on EPG information has been established e.g. in Finland, but the consensus may be more difficult to achieve in many other countries.

Listed Events policy

The so-called 'Listed Events' policy was introduced in the 1997 revision of the Television without Frontiers Directive (TVWF 1989/1997). The background to this was that the increasing competition on the European TV market after liberalisation had led to drastic price increases in the broadcasting rights of the most attractive sport events. There was real public concern that nationally important events like the Olympics could in future be televised by pay channels only (Papathanassopoulos 1998). Listed events policy gave the member states permission to ban the pay channels from acquiring exclusive broadcasting rights to events regarded by that member state as being of major importance for society and officially listed well before the event (TVWF 1989/1997, chapter II, article 3a). The purpose was to guarantee that specific public events remain available free-to-air too.

Huge prices paid of exclusive sport broadcasting rights beforehand was one of the reasons to the collapse of both ITV Digital and Kirch pay-TV. The Listed Events policy will not solve the problem of increasing broadcasting costs, but it will remain helpful also in the future, when increasing digital channel quantity is further increasing the competition on broadcasting rights. Listed events policy may slow the speed of price escalation, as well as the EBU co-operation in purchasing the rights, and they both thus benefit the general public. However, the details of Listed Event regulation are often difficult to anticipate because they are considered on a national level and within different market structures and thus this regulation is harmful for pay-TV companies and especially for the digital pay-per-view (PPV) programming (Papathanassopoulos 2002, 204-213). It may be wise to try to harmonise and minimise the national use of the lists – on the other hand and apply the list also to other events than sports.

Spectrum allocations and analogue switch-off strategies

In many media sectors digitalisation and convergence make room for *time-dependent regulation*, especially when there are major changes happening. Switch-off time for terrestrial analogue broadcasting is definitively this kind of issue, even if not yet at sight in many Member States.

DTV enthusiasm in Europe can be partly traced back to the overheated market expectations of third generation mobile industry. There has been an assumption that after the analogue shut-off date the freed spectrum could be auctioned up to the 3G-operators, which could give financial resources for the governments and more room for competitive advanced services on UMTS markets. In this idea the Europe has followed the lead of New Zealand and the USA, where spectrum sale is best established and where FCC's auctions have generated more than 20 billion dollars for the federal budget since 1994. (Grünwald 2001). The drawbacks of this policy can be seen now, after the European telecoms voluntarily paid huge overprizes of 3G network licences on central European markets and came into serious troubles in financing the development further. UMTS bubble demonstrated once again that Hype is neither a good business model nor a good backbone for public regulation.

European switch-off strategy is needed to avoid overheated expectations but also to well in advance set a date for analogue switch-off to give the markets and consumers enough time to react. Disadvantages of spectrum auctions should be considered in details. Auctions are more transparent and fast way to share the use of the electromagnetic spectrum than the so-called 'beauty contests', but on the other hand auctions may limit the access to the market to the major affluent corporations (ibid.). This means that if auctions are used, this should be counterbalanced with secure competition regulation and maybe by reserving free space for minority and community programming to lower barriers of entry. Switch-off auctions could also be used to implement some positive regulation, like to subsidise open standard set-top boxes for the remaining analogue viewers.

Spectrum allocations are national issues but should be co-ordinated at European level because, like McPherson (2002, 87) has noted, digital signals are essentially more constrained within the parameters of the nation state than the analogue ones. Receiving and hacking analogue channels across the national borders has been a "common man's pan-Europeanism", and it is in danger in digital era. At least the European free-to-air broadcasters should well before the analogue switch-off negotiate contracts to make foreign signal reception possible, when clearly needed.

Community radio and television may in general encounter problems with digitalisation. Access of citizens and communities to broadcasting content production is a regulatory

question that has got too little attention in the European licensing policy. This question should be addressed both on national and European level along with spectrum allocation, and maybe implemented into the remit of public service corporations.

The future remit of PSB

EU is requiring member states to distinguish clearly between defined public broadcasting activities and activities in the competitive domain. The budgets of license-fee financed corporations should also be more transparent so that it is possible to assess whether public money is used to subsidise new services. While member states are now in principle free to define the extent of the public service and the way it is financed and organised, they need to establish a precise definition of the public service remit, to formally entrust it to one or more operators through an official act and to have in place an appropriate authority to monitor its fulfilment. (Commission on Public Service 2001; COM (1999)657.)

There is a great danger that public service remit definitions imply more narrow definitions than before. In Denmark, a new draft media law for radio and television outlines plans to privatise the public network TV2 and in Portugal the government is considering to transform the current public network RTP into a single channel without advertising resource (IFJ 2002). Definitions can also become very different in different Member States. Simple genre based definitions stand against the prevailing European tradition. There has also been discussions, whether PSB functions could be split up and provided by different broadcasters, not maybe only state funded. (Harrison and Woods 2001)

What is needed is European harmonisation on the PSB definitions at least to a certain extend. PS definitions should ensure wide enough general remit, define the PSB role on online, DTV and pay-TV services and guarantee funding principles that can make PSBs independent from straight political control and commercial interests. Broad public access to free-to-air services should be ascertained both before and after digitalisation with e.g. well defined *must carry* rules. Harmonised support for public service will be ever more important when new Member States are entering the EU, otherwise it will be most difficult to develop European public service policy further or even to use the term *public service broadcasting* accurately.

The propagators of "digital future" (e.g. Biggam 2000) often indicate that the future of television lies in limitlessly available on-demand channels serving niche audiences, actively selecting critical consumers with individual needs. This, it is argued, will inevitably force the PSBs to abandon mixed scheduling, stop the strive for maximum audience share and make them content with providing public service niche programs that are non-profitable for the commercial broadcasters – and accept the declining public funding.

We can also propose the opposite and say that the channel proliferation combined with cultural and technological fragmentation and increasing pay television services will make the role of PSBs only more important. PSBs can still stand for universal and equal service, social cohesion, democratic public debate, national and European identity and cultural values. Like Lievrouw (2001, 22) puts it: "Reliance on highly fragmented or targeted information sources (...) may reinforce people's identification with narrow interests, their sense of difference from other groups and indifference toward larger social concerns." (Cf. Harrison & Woods 2000, 487-490.)

Especially in journalism and democratic debate the abundance of information sources -
- may it be pull media or push media -- amplify the importance of the work of

information seeking and analysing professionals and journalists, who make their judgements of what is important and what is not -- as independent from the commercial and political pressures as possible. National PSBs have the most important role here, even if the role of public libraries, schools, health communication, media education and others should not be dismissed.

Most important: the remit for regulation

What the EU Commission should learn is that regulation is not harmful for business. On the contrary, at times regulation is desperately needed by commercial market actors too, especially by the ones who are not monopolising the market. Stuart Prebble, former chief executive of ITV Networks, made this point very clear in his remarkable article in Sunday Telegraph, written only days after the collapse of ITV Digital. Without avoiding self-criticism he also blames the missing or too slow regulatory actions in the UK which could not prevent the BSkyS to eliminate competition (Prebble 2002). Like Cammaerts (2000, 48) notes, public regulation and state intervention can also function as enabling factor in the economic process.

In the prevailing EU media policy regulation emphasis is on cross-sectoral competition and anti-trust regulation to avoid players of significant market power – including public service corporations – to dominate the market and disrupt competition. Self-regulation, co-regulation and proportionality are favoured. Regulation should be minimal and take place only when market failure is evident. (Reding 2001; 2002)

The Commission has been representing a view that increase in media platforms and channels and increase in 'pull media' use (like video-on-demand or pay-per-view television use) makes it possible to minimise regulation (see Commission on Audiovisual Content Regulation s.a.). But what this technocratic optimism is missing is that the quantity of channels and interactivity available in the delivery networks do not guarantee the free consumer choice. Broadband network is capable to multiple functions, from mass media delivery to personal communication, but the broadband is not a magic tool to skip regulation – it only requires for different kind of regulation that e.g. free-to-air broadcasting.

There will always be technical, financial and contractual limits and bottlenecks in audiovisual services both in terms of consumer access and in terms of barriers to market entry. A need for spectrum allocation will prevail in the digital broadcasting and the broadband networks have also material limitations in terms of bandwidth, router and media server resources. The major bottleneck on both television and broadband markets will anyhow be the content, including broadcasting or netcasting rights, copyright issues and content production economics in general. "There is only one Premier League, only one Wimbledon and only one World Cup", like Nolan (1997) puts it. The concentration of ownership in the converging digital world may further decrease the diversity of content despite the increasing number of delivery channels. The "Audiovisual Xanadu" offering free choice of all the television content in the world will never materialise on this planet, even if there were no spectrum scarcity at all.

Competition regulation works best on the market with no *de facto* monopolies and with significant amount of players with equal opportunities on their territories. On the emerging new markets with old dominant transnational players – like on the DTV markets – the situation is totally different. The presence of economies of scale and scope implies a natural gravitation towards oligopoly and dominance of the most active large scale players (Blevins 2002; Doyle 2002). In his recent book Papathansopoulos (2002) shows in details how difficult it is for the European competition regulation to tackle the issue of media monopolies and concentration (see also Iosifidis 2002).

These difficulties were demonstrated once again in October 2002, when the Court of Justice of the European Communities annulled two Commission decisions prohibiting mergers and also once again annulled the exemption the Commission had granted for the European Broadcasting Union (EBU) for the joint acquisition and sharing of television rights to international sporting events (ECJ 2002). Complaints and disputes on these "Eurovision rights" have been on the agenda ever since 1987. Cross-sectoral competition regulation is an important tool but it may often be a too slow mechanism and the decisions may be difficult to anticipate beforehand by the market players.

More program output and delivery platforms in Europe may have some positive effects in terms of public interest and consumer choice, and also the increasing pay-TV output may be supported because it measures the intensity of viewers' preferences, may increase the diversity in the program output and also guarantee better services for minor audience groups. But there are problems in this model, such as the comparative inefficiency of the pay TV system and the fact that the segmented audiences will only be targeted by commercial operators in so far as they have the potential to be profitable. Commercially less attractive (i.e. poorer) target groups will get no more choice unless free public television can offer it. (Steemers 1998, 103; Brown 1996) Because of the high fixed costs of content production, more television in Europe is likely to mean either more American content or less European quality (Concoran 1999, 84), or maybe both. All in all there is both theoretical and empirical evidence that more competition does not automatically lead to more choice, cheaper consumer prices like the abundance in programme output is not the only precondition for content diversity on the televisual marketplace of ideas (Blevins 2002; Tongue 1999, 131-2; Picard 1998, 213; Hellman 2001, 182-4).

Fair competition assumes free choice by the consumers. One problem in this is that digital television services are connected with technological structures that may remain "behind the wall", to use a metaphor by John Taylor. The technologies in front of the digital wall are the ones that people see and use (user end systems). The technologies behind the wall are the structures of technology, systems of services, standards and other design that affect how the technologies can be used. (Mansell 2000, 43) Consumer choice cannot easily regulate this area. This implies that also in the future the EU regulators should more actively intervene in standardisation issues both in the audiovisual and telecom sectors, even if it will be always difficult to know, when and where to intervene. Cross-sectoral competition regulation is an important tool for market regulation, but it is not enough. European failures in the digital television middleware standards proves that sector specific regulation is still urgently needed because problems may be too complicated and technical to be resolved on cross-sectoral level only (Levy 1997, 676).

Cammaerts (2000) describes public regulation issues in the Information Society by the following chart:

	ACCESS	PROTECTION
SECTOR-SPECIFIC	<ul style="list-style-type: none"> • universal service • interconnection • standardisation 	<ul style="list-style-type: none"> • anti-trust policies • consumer protection
CROSS-SECTORAL	<ul style="list-style-type: none"> • universal access • right to information 	<ul style="list-style-type: none"> • data protection • illicit content regulation

This picture is a good basis for further discussion, but it is still missing one important dilemma: what should be the division of regulatory responsibilities in the national, European or more international level? This question needs serious consideration, especially at the time when the European constitution and enlargement process are under preparation. The issue is not only about the remit of European regulation, but also about its guiding principles along the lines of negotiating intergovernmentalism or federal supranationalism. The European Round Table of Industrials (ERT 2002) is supporting even stronger Commission "with a clear remit" as an institution most capable of articulating the common European interest above national / regional interests. The opinion of ERT is no wonder considering that the Commission has lately been subordinating public interest policy for industrial policy. But the Member State governments and regulators should not give way to one-sided industrialism of the Commission without looking for alternatives. In the global WTO negotiations the further liberalisation of the audiovisual services is still on the agenda and deregulation is traditionally deemed "not only 'common sense' but also the only viable alternative", as Simpson and Wilkinson (2002) state. It seems that the national governments should be more actively involved in drafting the role of the EU in the WTO process.

References

- Amsterdam Protocol. 1997. Protocol on the system of public broadcasting in the member states, annexed to the Treaty of Amsterdam amending the Treaty on European Union, the treaties establishing the European Communities and certain related acts. Downloaded 28.12.01 at http://europa.eu.int/comm/avpolicy/legis/key_doc/amsprot_en.htm.
- ATSD. 1995. Directive 95/47/EC of the European Parliament and of the Council of 24 October 1995 on the use of standards for the transmission of television signals. Official Journal L 281, 23/11/1995 p. 51-54. Downloaded 23.12.01 at <http://europa.eu.int/ISPO/infosoc/legreg/docs/dir95-47en.html>
- Bangemann Report. 1994. Europe and the global information society - Recommendations to the European Council, by Members of the High Level Group on the Information Society, 26 May 1994. Downloaded 28.12.01 at <http://europa.eu.int/ISPO/docs/basics/docs/bangemann.pdf>
- Biggam, Ross. 2000. Public Service Broadcasting: the view from the commercial sector. *Intermedia* 28(5), 21-23.
- Blevins, Jeffrey Layne. 2002. Source Diversity after the Telecommunications Act of 1996: Media Oligarchs Begin to Colonize Cyberspace. *Television & New Media* 3(1), 95-112.
- Brown, Allan. 1996. Economics, Public Service Broadcasting, and Social Values. *Journal of Media Economics* 1, 3-15.
- Cammaerts, Bart. 2000. Economic and Political Restructuring, Social Citizenship and New Social Rights in the Information Society. In Cammaerts & Burgelman (eds.) *Beyond Competition: Broadening the scope of telecommunications policy*, 45-64. Brussels: VUB Univ. Press, Media en Maatschappij -series 3.
- COM (93) 700. White Paper on Growth, Competitiveness and Employment: The Challenges and Ways Forward into the 21st Century, 5.12.1993. Downloaded 15.11.2000 at <http://europa.eu.int/en/record/white/c93700/contents.html>
- COM (1999)657. Principles and guidelines for the community's audiovisual policy in the digital age. Communication by the European Commission, Bryssel, 14.12.1999.

- Downloaded 21.11.01 at
http://europa.eu.int/comm/avpolicy/legis/key_doc/legispdffiles/av_en.pdf
- COM (2000)393. Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on a common regulatory framework for electronic communications networks and services. (12.7.2000.) Downloaded 5.12.01 at
<http://europa.eu.int/ISPO/infosoc/telecompolicy/review99/com2000-393en.pdf>
- Commission on Audiovisual Content Regulation (sine anno) *Regulating Audiovisual Content in the Digital Age*, European Commission, Directorate-general for Education and Culture Audiovisual policy. A slide show, downloaded 2.7.02 at
<http://europa.eu.int/comm/avpolicy/intro/show.pdf>
- Commission MEMO. 2002. Commission MEMO/02/130. Study on the development of new advertising techniques and their regulatory implications. European Commission memorandum. Downloaded 3.7.02 at
http://europa.eu.int/rapid/start/cgi/guesten.ksh?p_action.gettxt=gt&doc=MEMO/02/130|0|RAPID&lg=EN&display=
- Commission on Public Service. 2001. Communication from the Commission on the application of State aid rules to public service broadcasting, Official Journal of the European Communities, 15.11.2001 (2001/C 320/04). Downloaded 28.12.01 at
http://europa.eu.int/comm/competition/oj_extracts/2001_c_320_11_15_0005_0011_en.pdf
- Council Resolution. 1994. Council Resolution of 27 June 1994 on a framework for Community policy on digital video broadcasting. Official Journal C 181 , 02/07/1994 p. 0003 - 0004. Downloaded 23.12.01 at http://europa.eu.int/eur-lex/en/lif/dat/1994/en_394Y0702_02.html
- Corcoran, Farrel. 1999. Towards Digital Television in Europe. *Javnost - the public* 3, 67-86.
- Doyle, Gillian. 2002. *Understanding media economics*. London: Sage.
- Dransfeld, Henning and Gabriel Jacobs. 2000. Digital Pay-TV: Regulating Ring-Fenced Monopolies. In Lees et al (eds.) *Is Regulation Still an Option in a Digital Universe?. Papers from the 30th University of Manchester International Broadcasting Conference*. Luton: University of Luton Press.
- ECJ. 2002. The Court of Justice of the European Communities / The Court of First Instance. Press release No 80/02 8 October 2002. Downloaded 25.10.02 at
<http://curia.eu.int/en/cp/aff/cp0280en.htm>.
- ERT. 2002 The European Round Table of Industrials, *ERT Discussion Paper on EU Governance*, 30 May 2002. Downloaded 28.6.02 at <http://www.ert.be/>
- Fernández, David Del Valla. 2002. Spain's digital DTH platforms merge. *Digital News*, the magazine of Digital Television Group, 25, June, 20.
- Flynn, Barry. 2001. STB Makers Concede MHP Premium. News article in *INSIDE Digitaltv* (Published by PBI Media) Nov 19, 3.
- Galperin, Hernan. 2002. Can the US transition to digital TV be fixed? Some lessons from two European Union cases. *Telecommunications Policy* 26, 3-15.
- Goodwin, Ian & Steve Spittle. 2002. The European Union an the information society: Discourse, power and policy. *New Media & Society* 2, 225-249.
- Grünwald, Andreas. 2001. Riding the US wave: spectrum auctions in the digital age. *Telecommunications Policy* 25, 719-728.
- Hancock, David. 1998. Digital Television: A European Perspective. In Steemers (ed.) *Changing Channels: The Prospects fo Television in a Digital World*, 97-124. Luton: John Libbey Media.

- Harrison, Jackie & Lorna Woods. 2000. European Citizenship: Can Audio-Visual Policy Make a Difference? *Journal of Common Market Studies* 3, 471-495.
- Harrison, Jackie & Lorna Woods. 2001. Defining European Public Service Broadcasting. *European Journal of Communication* 4, 477-504.
- Hellman, Heikki. 2001. Diversity - An End in Itself? Developing a Multi-Measure Methodology of Television Programme Variety Studies. *European Journal of Communication* 2, 181-208.
- Higson, Andrew. 1989. The Concept of National Cinema. *Screen* 30:4. Used in Finnish translation in *Lähikuva* 3-4/1996, 6-15.
- IFJ. 2002. Journalists Warn Over 'Deepening Crisis' For Public Broadcasting in the European Union. The International Federation of Journalists Media Release 28th May 2002. Downloaded 3.7.02 at <http://www.ifj.org/publications/press/pr/358.html>
- Iosifidis, Petros. 2002. Digital Convergence: Challenges for European Regulation. *Javnost - the public* 3, 27-47.
- Jowett, Garth and James M. Linton. 1981. Movies as Mass Communication. The Sage CommText Series vol. 4. London: Sage
- Kaitatzi-Whitlock, Sophia. 2000. A 'redundant information society for the European Union? *Telematics and Informatics* 17, 39-75.
- Kim, Pyungho. 1999. A Story Of Failed Technology: Deconstructing Interactive TV Networks. *Javnost - the public* 3, 87-100.
- Levy, David. 1997. The regulation of digital conditional access systems: A case study in European policymaking. *Telecommunications Policy* 21, 661-676.
- Levy, David. 1999. *Europe's Digital Revolution: Broadcasting regulation, the EU and the nation State*. London & NY: Routledge.
- Lievrouw, Leah A., 2001. New media and the 'pluralization' of life-worlds: A role for information in social differentiation. *New Media & Society* 3(1), pp. 7-28.
- Llorens-Maluquer, Carles. 1998. European Responses to Bottlenecks in Digital pay-TV: Impacts on Pluralism and Competition Policy. *Cardozo Arts and Entertainment Law Journal* 2-3, 557-586.
- Mansell, Robin. 2000. Knowledge and the internet: the end of control? *Intermedia* 2, 43-46.
- McPherson, Campbell. 2002. From Digital Hype to Islands of Isolation. *Television & New Media* 1,75-94.
- Murdock, Graham. 2000. Digital Futures: European Television in the Age of Convergence. In Wieten et al (ed.) *Television Across Europe. A Comparative Introduction*, 35-57. London: Sage.
- Nolan, Dermot. 1997. Bottlenecks in pay television: Impact on market development in Europe. *Telecommunications Policy* 21, 597-610.
- Näränen, Pertti. 2003. The Opportunity Lost and Found? European Regulation of Digital Television. In Greg Lowe and Taisto Hujanen (eds.), *Broadcasting & Convergence: New Articulations of the Public Remit*. Nordicom 2003 (forthcoming).
- Paasilinna, Reino. 2001a. Personal information from MEP Reino Paasilinna, phone call 20.12.01.
- Paasilinna, Reino. 2001b. Framework Directive: Report on the common regulatory framework for electronic communications networks and services. Approved recommendation by Reino Paasilinna (PES, FIN), Doc.: A5-0435/2001, Vote : 12.12.2001. European Parliament: The Week 10-12-2001(s). Downloaded 28.12.01 at http://www.europarl.eu.int/press/index_public_en.htm

- Papathanassopoulos, Stylianos. 1998. Pay per game: the advent of pay TV channels in Europe and their implications for sport. *Intermedia* 3, 21-26.
- Papathanassopoulos, Stylianos. 2002. *European Television in the Digital Age: Issues, Dynamics and Realities*. Oxford: Polity Press & Blackwell Publishers Ltd.
- Picard, Robert. 1998. Media Concentration, Economics, and Regulation, in Graber, McQuail and Norris (eds.) *The Politics of News, the News of Politics*, 193-217. Washington DC: Congressional Quarterly Press.
- Prebble, Stuart. 2002. How the Government failed ITV Digital. *Sunday Telegraph* 05/05/2002. Reprinted with the headline "History will judge us harshly" in *Digital News*, the magazine of Digital Television Group, no. 25, 24.
- Reding, Viveke. 2001. Television without Frontiers: amending the directive. Should we be thinking of electronic content rather than television. *Intermedia* 4, 4-7.
- Reding, Viveke. 2002. The review of the TVWF Directive. Speech of Viviane Reding at the European Voice conference on Television without Frontiers, Brussels, 21.3.02. Downloaded 2.7.02 at http://www.europa.eu.int/comm/avpolicy/legis/pressrel/euvoice_en.pdf
- Simpson, Seamus and Rorden Wilkinson. 2002. Regulatory Change and Telecommunications Governance. A Neo-Gramscian Analysis. *Convergence* 2, 30-51.
- Sims, Martin. 2001. Advertising: a digital future. Should the European Commission overhaul the principles of advertising regulation? *Intermedia* 4, 8-11.
- Steeemers, Jeanette. 1998. On the Treshold of the 'Digital Age: Prospect for the Public Service Broadcasting." In Jeanette Steemers (ed.), *Changing Channels: The Prospects fo Television in a Digital World*, 97-124. Luton: John Libbey Media.
- Tongue, Carole. 1999. Culture or Monoculture – The European Audiovisual Challenge. In Marsden & Verhulst (eds.) *Convergence in European Digital TV Regulation*, 99-140. Law in its Social Setting series of the Univ. of Warwick. London: Blackstone Press Ltd. 1999.
- TVWF Directive. 1989/1997. The Television without frontiers Directive (89/552/EEC), adopted on 3 October 1989 by the Council and amended on 30 June 1997 by the European Parliament and the Council Directive 97/36/EC. Downloaded 28.12.01 at http://europa.eu.int/eur-lex/en/lif/dat/1989/en_389L0552.html and at http://europa.eu.int/eur-lex/en/lif/dat/1997/en_397L0036.html

LIITEARTIKKELI 5:

Näränen, Pertti (2003). "The Opportunity Lost and Found? European Regulation of Digital Television." Teoksessa *Broadcasting & Convergence: New Articulations of the Public Remit*, toim. Greg Lowe ja Taisto Hujanen. Gothenburg: Nordicom, s. 57-68.

European Regulation of Digital Television

The Opportunity Lost and Found?

Pertti Näränen

This chapter critically analyses failures in European Union media policy within the field of digital television [DTV] standardisation. The case describes a situation in which market optimism combined with inconsistent 'light touch' regulation has over-ridden public interest principles. The lack of coherent European regulation has negatively impacted the emergence of digital television in relation to market prospects, caused difficulties in the strategies and timetables necessary for broadcasters, and increased consumer mistrust.

As a result, European digital television markets are now technologically fragmented and dominated by major satellite broadcasters, whose proprietary decoder standards prevent viewers from accessing a full range of digital services with one set-top box device. This means access problems and unwarranted expenses not only for digital television consumers but also for content producers, especially non-commercial public interest producers of interactive services. Thus, the public service corporations are also in difficulties to find their 'interactive remit' in the DTV platform. The chapter concludes with discussion about lessons to be learned from such failure and the crucial role of proper media regulation in general.

Marketization of the audiovisual policy

– the historical background

Contradictions and conflicting goals have characterised European Union audiovisual policy for far too long. Following Richard Collins (1994), it has become common to see these conflicts as an ongoing battle between contrary regulatory approaches: a *deregulatory* vision and a *dirigiste* vision. The first references market liberalisation while the second refers to regulation by directives keyed to cultural policy operations.

As a dichotomy, the sketch is obviously simplistic. In fact, and as Graham Murdock has convincingly argued, deregulation may itself be a misleading term in the context. Murdock

suggests that *'marketization'* is a more appropriate term because there have been several policy shifts involved: privatisation, liberalisation, the reorientation of regulation, corporatisation and commodification (Murdock, 2000: 39-43). Others have emphasised that the move from monopolies to competition in European television markets prompted regulatory reform and re-regulation rather than wholesale deregulation (Venturelli, 2002: 74; Levy, 1999: 22). One can also note that there has been a clear shift from *cultural regulation to competition re-regulation* with a market orientation in which "state aid" to public service broadcasting is tolerated only as an exception to the rules (cf. Harrison and Woods 2001).

The duality of regulation and marketization is apparent in the *Television Without Frontiers Directive* (TVWF 1989/1997), i.e., the cornerstone document of EU television policy. Its main purpose was to actively deregulate by forbidding Member States to prevent reception of a TV-channel licensed elsewhere in the EU. But in the same breath, it reflected 'dirigism', if minimally, because advertising time and the placement of ad slots were regulated, there was emphasis on the protection of children and prohibition of racial or religious hatred, and European content quotas were included. Those quotas oblige broadcasters to reserve a majority proportion of their transmission time for programmes of European origin. The effectiveness of this requirement was halted by provisions specifying that the Member States only need apply quotas "where practicable and by appropriate means" (ibid. article 4). As a result, the practice has only had symbolic impact on satellite and cable broadcasters, while national implementation of content quotas has also been quite irregular (Levy, 1999: 41-44 & 161-164).

The official goal of EU audiovisual policy has been to build a single, commercially competitive European audiovisual market. This is considered important to better compete against the American import of programmes. Regrettably, the objective has never been realised in practice. The TVWF directive has instead mostly supported UK-registered but US-controlled channels and facilitated the hands-free circulation of American programs (ibid., 44, 161). While this neo-liberal television policy has been active, the European Union audiovisual trade deficit with the USA has actually grown larger (Tongue, 1999: 1069; Hancock, 1998: 137-8). New competition and market growth has taken place in national rather than European markets.¹ Thus, in pan-European television markets American English remains, and continues to grow, as the *lingua franca*.

Digital television in the context of Information Society and convergence

The European Union had only a secondary role in the liberalisation of the audiovisual sector². In telecommunication markets, on the other hand, the EU has been the most active and successful promoter of marketization, as stated in the Commission's own report (COM, 2000:814). In the late 1990's, discussion on the audiovisual sector has often been subordinated to discussions on

telecom, the so-called Information Society [IS], and digital convergence.

After at least two decade's active discussion on IS and knowledge-based technology as a factor of economic growth, the 1990's finally saw the rise of public IS-strategies. In 1993 an extensive National Information Infrastructure Program (NII 1993) was launched in the USA, and a similar strategy was published in Japan. The European Commission White Paper, *Growth, Competitiveness and Employment* (COM, 93:700), followed soon after.

The general IS strategies of the EU were interwoven with the idea of media convergence – the technological and economic integration of telecommunications with broadcasting networks. Especially evident in the Bangemann Report (1994), convergence was construed as a process for opening new market opportunities in a manner that necessitates accelerating the process of media liberalisation.³ This position was further developed in the report titled *Public Policy Issues Arising from Telecommunications and Audiovisual Convergence*, which the Commission ordered from the consultant company, KPMG, in 1996. Similar ideas filtered into the EU Green Paper on convergence (COM, 97:623) which elaborated the idea of a more 'technology-neutral' approach to competition regulation as better than sector-specific content regulation. The viewpoint of the Commission hinged on the belief that avoiding market distortions in the developing new media markets makes it mandatory for the EU to mini-mise its regulatory interventions (Levy, 1999: 129-130).

In line with the Bangemann report (1994: 12-13), the first EU policy documents considering digital television stressed the single market mantra. The emphasis stressed *common pan-European standards* as the essential precondition for harmonious pan-European market evolution (Council Resolution 1994). In spite of all this 'common markets and common standards' rhetoric, actual EU regulation has taken a very different course. (For a critical analysis on the European IS and media policy rhetoric see Goodwin & Spittle 2002 or Kaitatzi-Whitlock 2000; for a more positive view see Ward 2001).

Digital television and missing single markets standardisation

Although single market standards have been the official goal of EU audiovisual policy, the first piece of regulation tailored to digital broadcasting did little to address that. The Advanced Television Standards Directive (ATSD 1995) was drafted in a way that could not facilitate the emergence of a single European digital TV market supported by common standards. The directive stipulated that the member states should promote the accelerated development of DTV (*ibid.* article 1), but gave no clear guidance on standards. The directive instead gave the DTV operators liberty to create proprietary Conditional Access Systems [CAS] and combine them

with an Application Programming Interface [API] and was only requiring that they licence their technology to other operators “on fair, reasonable and non-discriminatory terms” (ATSD 1995, article 3c).

It was soon glaringly apparent that the lack of common standards in these ‘middleware solutions’ created a technology bottleneck. Different API and CA systems, which must be installed in the set-top box [STB] receiver, makes it impossible for digital television viewers to access all the digital channels available on the market with one receiver. In practise, this has been a rather efficient obstacle to developing a pan-European digital television market and created potential competition problems too (Nolan, 1997; Llorens-Maluquer, 1998; Galperin, 2002).

The immediate reason for this non-regulative policy was that standardisation issues for digital television were consigned to the Digital Video Broadcasting Project, an industry-led European consortium of over 300 broadcasters, manufacturers and operators (see www.dvb.org). Although the project group had succeeded splendidly in creating common European transmission standards for satellite, cable and terrestrial broadcasting by the end of 1993, the standardisation of API and CA systems proved far more difficult. In these areas the project group couldn’t surmount pre-existing conflicted interests among broadcasters. It was, notably, in the interest of pay-TV satellite broadcasters to extend control over their existing customers in the transition from analogue to digital markets, not to open the market to new competitors via open standards solutions (Galperin, 2002; Levy, 1997: 667-671).

Although the prospects for voluntary industry consensus on API and CA systems faded, the Commission refused to intervene. The absence of middleware software standards therefore meant that although broadcasters could *transmit* their digital signals across Europe, audience *access* to those signals would be strictly limited to households equipped with the ‘right’ set-top box. As a practical result, European DTV markets have fragmented into rival blocks operating incompatible STBs *even within* the same national or linguistic market.

This industry-led standardisation policy has roots in previous failures in EU-led television standardisation. The efforts to build a common European standard for analogue High Density Television [HDTV] through the so-called MAC Directives and subsidies for wide screen production between 1986 and 1993 failed in spectacular fashion. Satellite broadcasters refused to adopt that standard at the dawn of digital technology, and the EU was unable to maintain its policy when faced with such obstinate commercial opposition. By 1992, the failure was acknowledged and the guiding principle of EU technology policy has since been to go with the grain of the market rather than to try to steer it (Levy, 1999: 68-79; McPherson, 2002: 83-84). We may ask if non-regulation is a good alternative for wrong regulation.

European digital broadcasting started in 1996 with DStv in Italy, Canal Satellite Numérique (CSN) in France, and Kirch Group’s DF1 in Germany – each of which launched using independent middleware standards. The German case is particularly interesting. DF1 quickly found itself locked in competition with the digital channel offered by the Bertelsmann group, again using a different decoder model. Both firms failed to gain sufficient audience interest to realise commercial success. Only in light of this could Kirch and Bertelsmann agree to work

together to launch a jointly owned pay-TV platform (Premiere), using the Kirch d-box technology. The European Commission, due to concerns about creating a digital “Bertelkirch” monopoly position, ruled against this otherwise rational move (Schoen, 1998; Dransfeld and Jacobs, 2000).

In Spain a different species of hardware war erupted when the Spanish government tried to force Canal Satéllite Digital (owned by Canal+ and publishing house Prisa, associated with the Socialist party) to use the CA technology of the partly state-owned Vía Digital in a special law. This politically motivated action was prohibited by the Commission which saw it as a violation of Treaty rules (Llorens-Maluquer, 1998). Such hardware and middleware wars largely account for the lousy start and poor public reputation of European digital television.

In the UK and France the situation has been somewhat different, with several competing companies. But there, as well, the operators have been using incompatible decoders and digital terrestrial television is either in great difficulty or in its infancy. Meanwhile, the German Kirch group fled the arena in bankruptcy. For their part, the competing Spanish digital satellite platforms announced plans to merge in May 2002 after the collapse of the digital terrestrial operator, Quiero (Fernández, 2002).

A failure of policy and policy-makers

The cumulative evidence clearly indicates that public regulation and industry-led regulation have both chalked up many more failures than successes. Such weak European standard regulation for DTV technology suggests a lost opportunity. There was, in fact, ample opportunity for the EU to regulate needed DTV standards to facilitate the creation of a pan-European television market with increased consumer choices in services. They failed in this because European policy makers were too entangled in the illusory principles of minimalist regulation and glorified marketization, even while at the same time trying to ban monopolies via strict competition regulation. Moreover, policy makers in the member states, seemingly captivated by ‘early bird’ enthusiasms, were reluctant to slow the pace of digitalisation with domestic regulation and standardisation issues, and further too keen to protect the interests of broadcasting corporations operating within national territories. The price tag for such widespread policy failures continues to mount. Not only has the opportunity been squandered to develop pan-European TV

markets, but the situation has also made the production of interactive applications for DTV platform prohibitively expensive and risky because each must be tailored separately to fit different proprietary STB platforms. This will retard the development in interactive television applications for non-commercial public interest (and service) purposes and their option to easily travel across Europe.

Multiple standards are not only difficult for terrestrial free-to-air broadcasters who started digitalisation after the satellite companies, and thus enjoy none of the material benefits in

controlling the proprietary set-top boxes as is the case for pay-TV companies. At the same time one finds that pay-TV operators have also paid for these mistakes and overheated market expectations, as the collapse of ITV Digital, Quiero and Kirch in Spring 2002 pointedly illustrate.

MHP – a new opportunity?

After noted difficulties and interminable delays, the DVB project group finally succeeded in creating an open API standard for digital television. This Multimedia Home Platform [MHP] standard, which uses open Java language code, was officially recognised by the European Telecommunications Standards Institute (www.etsi.org) in July 2000. As an open standards software platform, MHP could provide a common basis for pay-TV programmes, free-to-air programs, Electronic Programme Guides [EPG], Internet browsing and interactive services (see www.mhp.org). With MHP standard in the set-top boxes, interactive applications could be authored once and used in different hardware platforms. All in all, MHP could save costs in the production of ITV applications and enhance interoperability in the consumer platforms. MHP has been especially embraced by German and Nordic TV operators and free-to-air terrestrial broadcasters. But the dynamics and problems already discussed at length persist. MHP does not interest the most important digital satellite broadcasters because, by now, they have gained substantial market shares with their proprietary middleware technology. This, in turn, means that hardware manufacturers aren't keen on MHP which also requires more processor efficiency and Flash/RAM memory from the STB hardware than was hitherto needed (Flynn, 2001). STB manufacturers have not been hurrying to start mass production of the MHP standard boxes, which again leaves terrestrial broadcasters in favour of MHP in the lurch. Finland 'boldly' announced in 2001 that it would be the first European country to start digital broadcasting using the MHP standard. In practice this has gone badly because at the time digital broadcasting started (27 August 2001) there still weren't any MHP boxes on the consumer market. So the initiative has understandably been lampooned in the press, and this has seriously diminished the credibility of DTV in the eyes of the viewers.

The broadcasters can't rationally justify developing new MHP services which cannot be used in most of the 31,000 first-generation boxes sold by now (Oct 2002). Few rational consumers are willing to invest in a technology that may be outdated when the MHP boxes finally enter the market. To date, there is only one expensive integrated MHP television model on the Finnish market. Of the all together 13 channels licensed to start digital broadcasting, four have refused to start (all pay-TV channels), two (SubTV and the Sports channel) gain most of their audience in analogue cable, and the remaining channels, five of which are public service, mostly simulcast or recycle their analogue content in the digital platform. No wonder the consumer interest has remained modest.

The European Commission has been rhetorically supporting the MHP standard for two years, but it's only symbolic support. The communication from the Commission on *the principles and guidelines for the community's audiovisual policy in the digital age* promised that the Commission will

closely monitor API standards development, but did not propose any specific action. Paradoxically, the rationale is that it would be unwise to do so “at this early stage when market and technological developments are highly unpredictable” (COM, 1999: 657, 15). This begs the question: Given the evidence, who is primarily responsible for this very unpredictability?

Meanwhile, demands for concrete action on the matter continue to grow. In early 2001 an independent report for the Commission suggested further support for MHP (OVUM, 2001: 6 & 26-28). In mid-December 2001 the European Parliament voted to accept a compromise deal on the EU Telecom Package meant to harmonise the regulatory environment for electronic communications. New directives include possibilities to implement compulsory standards when “strictly necessary” to ensure interoperability and to improve freedom of choice for users (COM, 2000: 393, 12 & 25).

In debating the telecom Package the German Members of Parliament especially wanted to include a clear mandate for the MHP standard in future STBs as part of the package, but UK representatives were against this, nor was such a mandate supported by the Commission. In the end, the Commission only agreed to communicate to Parliament, “*as soon as possible*”, the concrete steps the Commission will take to ensure the rapid adoption of an interoperable and open system for digital TV services in the European Union (Paasilinna, 2001a, 2001b). Why do open API standards matter? Isn’t it only about DTV technology and not the DTV contents?

As Milton Mueller notes (1999: 14) a process of settling upon common protocols and technical standards for data interchanges is a predominantly socio-economic process, not a technical one. In new media, technological software standards create an important part of infrastructure that affects both consumer access to the media services and producer access to the content authoring tools. To a certain extent, discussion on the open STB-API standard can also be compared to the open source discussion related to Linux software in PC’s and Internet servers. As Tuomi (2001) argues, the open source code does not necessarily guarantee a better software technology, but it may include other kinds of benefits like active communities of learning and innovation in developing the software applications, or reasonable prizing for end users. (See also DiBona et al. 1999.)

Without common standards for interactive applications the interactive potential of European DTV is greatly diminished for shopping channels, interactive advertising and pay television niche programming – just as critical views predicted (Kleinstauber, 1998; Østergaard, 1998: 105). With incompatible standards for interaction the very best one can hope for is more television, not better or ‘enhanced’ television.

Within the next couple of years we will know if there is enough policy support for MHP from regulators and broadcasters. For the moment, however, one is left wondering (and perhaps worrying) if it is already too late to seize this second chance. It may well be that the legacy of already installed incompatible set-top boxes (about 15 million units) will make full decoder interoperability a long, difficult and potentially impossible process for European DTV operators and consumers.⁴

The remit of media regulation

Interoperability issues in digital decoders and interactive services are not the only important question for the future regulation of DTV in Europe. After all, it may well be that because of the ‘cultural inertia’ and the lack of competence in both production and reception, interactive television services will not be of great social interest or importance anytime in the near future. There are also many other future regulatory questions of related importance to be simultaneously faced in deliberations about the forthcoming revision of the TVWF directive (1989/1997). This was actually supposed to happen in late 2002, but will probably be postponed (see Reding 2002). Future regulatory challenges also include new forms of interactive and virtual advertising, as well as Customer Relations Management systems implemented in the set-top box. One would also include ‘listed events’ policy, European content quotas, analogue broadcasting switch-off strategies, spectrum allocations, national public service remit definitions and the role of the EU in the WTO negotiations, where the further liberalisation of the audiovisual services is still on the agenda. Thus, when considering the future development of DTV it is quite insufficient to merely count the slowly increasing figures of ‘digital penetration’. The primary question to be addressed is what kind of digital broadcasting is needed to best benefit European publics? The role of DTV should be considered in the context of Information Society development as well, focusing on the importance of open access to free-to-air public services that are platforms for democratic debate. It is surprising that the relationship of DTV to

the Internet or the public IS services are only (and then only briefly) referenced in some of the EU documents. This is never analysed in detail. Public service programming and services should be guaranteed in the various platforms before and after digitalisation with, for example, well defined *must carry* rules.

It is also quite clear already that future challenges are so sweeping that the ‘light touch’ regulatory approach will not be adequate. There is immediate and pressing need for political motivation in sector-specific and time-specific media regulation, and not only cross-sectoral market regulation. The depressing chronicle of European failures in digital television middleware standards proves that sector specific regulation *is still* urgently needed. There are issues involved that are too complicated and technical to be resolved on an exclusively cross-sectoral basis. A clear division of regulatory responsibilities at the national, European and even more international level is also needed.

European politicians – and the EU Commission in particular – should have already learned from hard won experience that regulation is not inherently harmful to business, industrial claims notwithstanding. On the contrary, there is a strong case for accepting the proposition that regulation is desperately needed by commercial market actors too, especially those that can’t

monopolise the market. Stuart Prebble, the former chief executive of ITV Networks, made the point in his article in the *Sunday Telegraph* only days after the collapse of ITV Digital. Without avoiding due self-criticism, he also blamed the missing and arthritic regulatory actions in the UK for failing to prevent the BSkyB enterprise from eliminating its competition (Prebble, 2002). As often noted but frequently ignored, wise public regulation and state intervention are enabling factors in economic process too.

There is recent evidence of slight policy shifts away from marketization principles in the European Union. But at least for Viviane Reding, Commissioner for Education and Culture, adherence to neo-liberal ideology is amazingly firm (amazing given the portfolio for which she is responsible). She indicates unwavering faith in self-regulation for the protection of consumers and questions *any* need for European content quotas in TVWF directive “in a digital world where electronic content is *limitlessly* available”. If it really were limitless, one might more easily digest the proposition. Sadly, however, this treatment indicates significant limitations. She remains obstinate to avoid over-regulation that, she fears, *might* hinder the development of the market and harm Europe’s competitiveness. (Reding, 2001, 2002). But as the case of DTV standards demonstrates, non-regulation has factually already impeded this very same development on the market.

Cross-sectoral competition regulation is an important tool for market regulation. That is understood and accepted. But a very strong case can be made for the proposition that it isn’t nearly enough. The revered case law tradition has to date demonstrated that it is too slow a mechanism to efficiently handle the rapid and sweeping changes involved with digitalisation. To resolve the problems highlighted in this chapter surely demands that one first admit the problems in and limitations of neo-liberal market-led de-regulation in order to find appropriate regulatory solutions to benefit publics, industries and governments alike.

Notes

1. The European Commission has estimated that in 1999 the share of US import on the audiovisual markets of the member states was between 60 and 90 percent with a total value of 7000 million Euros, while the share of European import on the US markets was only 1-2 percent (COM(1999)657, p. 7).
2. The marketization of the audiovisual media developed in the early 1980’s through national decisions, which ended the era of public service monopoly in broadcasting. The European Union has at any rate heavily supported and further developed this trend. Neoliberal marketization has clearly been in the foreground in the European media and telecom policy since the mid 1990s.
3. Interestingly Bangeman report paid only little and somewhat critical attention to the Internet, which a few years later was considered to be a new medium which “best embodies the digital revolution” (COM(1999) 657, p. 5)
4. Globally there will of course be different standards even in the transmission of DTV sig-

nals. American terrestrial DTV is using 8-VSB signal modulation, including an option for digital high definition television [HDTV] but using the bandwidth less efficiently than the European DVB-standard based on COFDM modulation. The Japanese have a system of their own called IDSB. But the DVB-standard is becoming the most used in global terms.

References

- ATSD (1995) *Directive 95/47/EC of the European Parliament and of the Council of 24 October 1995 on the use of standards for the transmission of television signals*. (So called Advanced Television Standards Directive) Official Journal L 281 , 23/11/1995, pp. 0051 – 0054. Retrieved October 23, 2001 at http://europa.eu.int/eur-lex/en/lif/dat/1995/en_395L0047.html
- Bangemann Report (1994) *Europe and the Global Information Society – Recommendations to the European Council, by Members of the High Level Group on the Information Society*, 26 May 1994. Retrieved December 28, 2001 at <http://europa.eu.int/ISPO/docs/basics/docs/bangemann.pdf>
- Collins, R. (1994) *Broadcasting and Audio-Visual Policy in the European Single Market*. London: John Libbey.
- COM (93)700. *White Paper on Growth, Competitiveness and Employment: the Challenges and Ways Forward into the 21st century*, Bryssel 5.12.1993. Retrieved November 15, 2000 at <http://europa.eu.int/en/record/white/c93700/contents.html>
- COM (97)623. *Green Paper on the Convergence of the Telecommunications, Media and Information Technology Sectors, and the Implications for Regulation. Towards an Information Society Approach*. Brussels 3.12.1997. Retrieved August 20, 2002 at <http://europa.eu.int/ISPO/convergencegp/greenp.html>
- COM (1999)657. *Principles and Guidelines for the Community's Audiovisual Policy in the Digital age. Communication from the European Commission*, Bryssel, 14.12.1999. Retrieved November 21, 2001 at http://europa.eu.int/comm/avpolicy/legis/key_doc/legispdffiles/av_en.pdf
- COM (2000)393. *Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on a Common Regulatory Framework for Electronic Communications Networks and Services*. Bryssel 12.7.2000. Retrieved December 5, 2001 at <http://europa.eu.int/ISPO/infosoc/telecompolicy/review99/com2000-393en.pdf>
- COM (2000)814. *Sixth Report on the Implementation of the Telecommunications Regulatory Package*. Adopted by the Commission on 7 December 2000. Retrieved July 13, 2001 at <http://europa.eu.int/ISPO/infosoc/telecompolicy/6threport.html>
- Council Resolution (1994) *Council Resolution of 27 June 1994 on a Framework for Community Policy on Digital Video Broadcasting*. Official Journal C 181 , 02/07/1994 p. 0003 – 0004. Retrieved December 23, 2001 at http://europa.eu.int/eur-lex/en/lif/dat/1994/en_394Y0702_02.html
- DiBona C. et al. (eds.) (1999) *Open Sources: Voices from the Open Source Revolution*. Sebastopol California: O'Reilly & Associates. Retrieved December 28, 2001 at <http://www.dibona.com/writing/os/online/toc.html>
- Dransfeld, H. and Jacobs G. (2000). Digital Pay-TV: Regulating Ring-Fenced Monopolies. In Lees et al (eds.) *Is Regulation Still an Option in a Digital Universe?. Papers from the 30th University of Manchester International Broadcasting Conference*. Luton: University of Luton Press.
- Fernández, D.D.V. (2002). Spain's digital DTH platforms merge. *Digital News, the magazine of Digital Television Group*, no. 25, June 2002, p. 20.

- Flynn, B. (2001) STB makers concede MHP premium. News article. *INSIDE Digitaltv* (Published by PBI Media) Nov 19, p. 3.
- Galperin, H. (2002) Can the US Transition to Digital TV be Fixed? Some Lessons from two European Union Cases. *Telecommunications Policy*, 26(1-2), pp. 3-15.
- Goodwin, I. & Spittle, S. (2002) The European Union and the Information Society. *New Media & Society* 4(2) pp. 225-249.
- Hancock, D. (1998) Digital television: a European Perspective. In Steemers (ed.) *Changing Channels: The Prospects for Television in a Digital World*, Luton: John Libbey Media, pp. 97-124.
- Harrison, J. & Woods, L. M. (2001) Defining European Public Service Broadcasting. *European Journal of Communication* 16(4), pp. 477-504.
- Kaitatzi-Whitlock, S. (2000) A 'Redundant Information Society' for the European Union? *Telematics and Informatics* 17(1-2), pp. 39-75.
- Kleinstueber, H. (1998) The Digital Future. In McQuail & Siune (eds.) *Media Policy: Convergence, Concentration & Commerce*. Euromedia Research Group, London: Sage, pp. 60-74.
- Levy, D. (1997) The Regulation of Digital Conditional Access Systems: A Case Study in European Policymaking. *Telecommunications Policy* 21(7), pp. 661-676.
- Levy, D. (1999) *Europe's Digital Revolution: Broadcasting Regulation, the EU and the Nation State*. London & NY: Routledge (paperback edition 2001).
- Llorens-Maluquer, C. (1998) European Responses to Bottlenecks in Digital Pay-TV: Impacts on Pluralism and Competition Policy. *Cardozo Arts and Entertainment Law Journal* 24(2-3), pp. 557-586.
- McPherson, C. (2002) From Digital Hype to Islands of Isolation. *Television & New Media* 3(1), pp.75-94.
- Mueller, M. (1999) Digital Convergence and Its Consequences. *Javnost – the Public* 6(3), pp. 11-28.
- Murdock, G. (2000) Digital Futures: European Television in the Age of Convergence. In Wieten et al (ed.) *Television Across Europe. A Comparative Introduction*, London: Sage, pp. 35-57.
- NII (1993) *National Information Infrastructure Program*. General Information Page on Agenda for Action. Retrieved December 28, 2001 at <http://www.ibiblio.org/nii/toc.html>
- Nolan, D. (1997) Bottlenecks in Pay Television: Impact on Market Development in Europe. *Telecommunications Policy* 21(7), pp. 597-610.
- OVUM (2001) *Study on the Development of Competition for Electronic Communications Access Networks and Services: A Report to the European Commission, Information Society Directorate, on the Regulation of Conditional Access Systems and Related Facilities*. OVUM & Squire, Sanders, Dempsey (SSD). February 2001. Retrieved November 20, 2001 at <http://europa.eu.int/ISPO/infosoc/telecompolicy/en/OVUM-regcasys.pdf>
- Paasilinna (2001a) Personal Information from MEP Reino Paasilinna, phone call 20.12.01.
- Paasilinna (2001b). *Framework Directive: Report on the Common Regulatory Framework for Electronic Communications Networks and Services. Approved Recommendation by Reino Paasilinna* (PES, FIN), Doc.: A5-0435/2001, Vote : 12.12.2001. European Parliament: The Week 10-12-2001(s). Retrieved December 28, 2001 at http://www.europarl.eu.int/press/index_public_en.htm
- Prebble, S. (2002) How the Government Failed ITV Digital. Sunday Telegraph 05/05/2002. Reprinted with the headline "History will Judge us Harshly" in *Digital News*, the magazine of Digital Television Group, no. 25, June 2002, p. 24.
- Reding, V. (2001) Television without Frontiers: Amending the Directive. Should We Be Thinking of Electronic Content Rather than Television, *Intermedia* 29(4), pp. 4-7.
- Reding, V. (2002) The review of the TVWF directive. Speech of Viviane Reding at the European Voice conference on Television without Frontiers, Brussels, 21.3.02. Retrieved July 2, 2002 at http://www.europa.eu.int/comm/avpolicy/legis/pressrel/euvoice_en.pdf

- Schoen, G. (1998) Germany's Digital TV: The Calm Before and After the Storm. In *Video Age International* 18(3), April. Retrieved July 2, 2002 at <http://www.videoageinternational.com/apr98.digitaltv.html>
- Tongue, Carole (1999) Culture or Monoculture – The European Audiovisual Challenge. In Marsden & Verhulst (eds.) *Convergence in European Digital TV Regulation*. Law in its Social Setting series of the Univ. of Warwick. London: Blackstone Press Ltd. 1999, p. 99-140.
- Tuomi, I. (2001) Internet, Innovation, and Open Source: Actors in the Network. *First Monday* 6(1). Retrieved December 28, 2001 at http://firstmonday.org/issues/issue6_1/tuomi/index.html
- TVWF Directive (1989/1997) The Television without frontiers Directive (89/552/EEC), adopted on 3 October 1989 by the Council and amended on 30 June 1997 by the European Parliament and the Council Directive 97/36/EC. Retrieved December 28, 2001 at http://europa.eu.int/eur-lex/en/lif/dat/1989/en_389L0552.html
- Venturelli, Shalini (2002) Inventing e-regulation in the US, EU and East Asia: conflicting social visions of the Information Society. *Telematics and Informatics* 19(2), pp. 69-90.
- Ward D. (2001) The Democratic Deficit and EU Communication Policy. *Javnost – the Public* 8(1), pp. 75-93.
- Østergaard, B.S. (1998) Convergence: Legislative Dilemmas. In McQuail & Siune (eds.), *Media Policy: Convergence, Concentration & Commerce*. Euromedia Research Group, London: Sage 1998, pp. 95-106.

LIITEARTIKKELI 6:

Näränen, Pertti (2005). "European Regulation of Digital Television". Teoksessa Digital Terrestrial Television in Europes, toim. Allan Brown ja Robert G. Picard. New Jersey: Lawrence Elbaum Associates 2005, s. 37-55.

Chapter 2 European Regulation of Digital Television

Pertti Näränen
University of Tampere

To understand European regulation of digital television (DTV) it is useful to start with two notions. First, European DTV regulation is not a separate policy field, but is formulated, intertwined and in interaction with regulation and policy in many other fields. In the new converged media environment, audiovisual policy, telecommunications policy, Information Society policy, competition policy and standardisation policy have all affected the emergence of DTV. Secondly, there have been several policy makers involved in European DTV regulation, namely, the European Union (EU) itself, and the governments of the EU Member States. Overall, European communications policy is far from stable and coherent. The policy goals have been constantly on the move for the past two decades, partly because of changes in political trends and partly because of changes in media technologies. There have also been conflicting interests in the various areas of policy.

In this chapter European DTV regulation is examined with reference to the political and economic developments of the 1980s to the present. The chapter focuses mainly on the EU, for the simple reason that it has gradually become the most important forum for media policy

formulation in Europe. The fifteen Member States today develop their national media regulation more in dialogue with the EU than separately from it: they take part in the formulation of EU policy goals, and then implement EU directives into national legislation. While regulation at the EU level will gain more importance with the integration of ten new Member States in 2004, the ability of the EU to harmonise media regulation is likely to become more difficult because of the enlargement.¹

The next section considers audiovisual policy over the past two decades within the context of the trend towards the neo-liberal philosophy in Europe. DTV standards regulation and EU initiatives relating to public service broadcasting are then analysed. The chapter then examines the European regulation of interactive television. The promises of more efficient spectrum use are then considered, and the final section outlines the future challenges facing European DTV regulation.

AUDIOVISUAL POLICY AND THE NEO-LIBERAL TREND

Since the 1957 Treaty of Rome the ideas of free trade and efficient market competition in the common market area have been fundamental to European co-operation. The EU was founded in 1992 on the basis of the original European 'communities', namely, the European Coal and Steel Community, the European Atomic Energy Community and the European Economic Community.² Following the expansion and

¹ Hungary, Poland, the Czech Republic, Slovenia, Estonia, Latvia, Lithuania, Slovakia, Cyprus and Malta are due to join the EU in 2004, Romania and Bulgaria in 2007, and negotiations for membership are underway with Turkey and Norway. The ten new countries joining in 2004 will increase the population of the EU to more than 450 million (easily surpassing that of the North American Free Trade Area). The new Member States, however, will contribute less than 5 percent to the EU's gross domestic product. Differences in their political and cultural traditions are likely to cause difficulties in media policy harmonisation.

² The EU today has a complex organisational and operational structure. It includes European Council meetings, where at least twice a year the Heads of Member States agree upon the primary political goals. The Council of the EU is the institution where ministers meet more regularly with different agendas. The European Parliament, with 626 representatives elected every five years, has steadily acquired greater political influence and has an important role in passing directives for national implementation. The Commission of the European Communities (CEC) is a powerful executive organ, responsible for the

integration of the Union, European economic co-operation extended to a broader range of concerns, including foreign policy, social policy and cultural issues. It is against this background that media issues have been handled within the EU mainly from an economic ‘cultural industry’ (rather than social policy) perspective. Within this framework, public service broadcasting in the EU Member States has usually been treated as an ‘exception’ to the free trade rule (Harrison & Woods, 2001)

The formulation of industrial audiovisual policy by the EU commenced in the 1980s in the form of support for European co-operation in content production, innovation and distribution (media programmes), and in efforts to build a common European standard for analogue high definition television (HDTV) for satellite and cable broadcasting with the so-called MAC Directives. The HDTV initiative was based on the assumption that the European television industry – including set manufacturers – could best compete with American and Japanese HDTV by the development of a common pan-European standard. In practice, the analogue MAC HDTV standard was never commercialised, mainly because of the lack of interest by the major satellite players and the rapid development of digital technology (Levy, 1997).

The mid-1980s witnessed an international neo-liberal trend towards deregulation in many areas of public policy. In media policy this trend developed mainly through national decisions, which opened broadcasting markets to commercial competition and ended the public service broadcasting monopoly in most Western European countries. The EU did not initiate this trend of deregulation, but was prepared to support the principle of free trade in the form of pan-European satellite broadcasting. Already in 1982 the Hahn Report (European Parliament, 1982) had declared that the control of mass media at national levels was a barrier to European political integration. The same tone was echoed in the 1984 European Commission Green Paper on ‘Television Without Frontiers’ – the early version of a later directive (European Parliament, 1997) – which supported the idea of a pan-European television market based on private content production and competition (Levy, 1999).

preparation of legislative proposals, with 20 Commissioners appointed every five years by the governments of the EU Member States. The CEC Commissioners act as heads of the Directorates-General with the help of approximately 20,000 officials. Together with the European Court of Justice, the CEC ensures that the Treaties and other Community laws are properly and uniformly applied (see European Union, 2003).

The neo-liberal model came to Europe primarily from the United States (US) during the Reagan administration. Tunstall and Machin (1999) argue that the American media influence was imported to Europe via Italy and Luxembourg, followed by France and Germany. Others (Collins, 1998; Papathanassopoulos, 2002) emphasise that, considering the prominence of the United Kingdom (UK) in the EU's media and communication economy and its public service broadcasting tradition as a successful role model, the British example of deregulation and liberalisation was highly influential in Europe. At any rate, a wide political consensus emerged regarding the need to open nationally regulated broadcasting markets to increased domestic and international competition.

In its 1977 examination of the future of broadcasting in the UK, the Annan Committee stated that the traditional objective of broadcasting was to “provide entertainment, information and education for large audiences” and to “enlarge people's interests”. A decade later, the Peacock Committee talked in rather different terms: “The fundamental aim of broadcasting policy should in our view be to enlarge both the freedom of choice of the consumer and opportunities available to programme makers to offer alternative wares to the public” (cited in Hutchinson, 1999: 83). These quotations from UK policy documents reflect the wider change in European media policy rhetoric during the 1980s – from the enrichment of *citizens* to the free choice of *consumers*.

In 1989 the EU took an active part in the move towards a neo-liberal agenda by publishing the Television Without Frontiers (TWF) Directive (European Parliament, 1997) which remains the cornerstone of European television policy. TWF is in line with the principles both of free trade and freedom of expression.³ The Directive restricts *national protectionism* by forbidding Member States to prevent reception of a television channel licensed anywhere in the EU. However, the TWF also embodies cultural regulation and *European protectionism*: it prohibits incitement to hatred on grounds of race, sex, religion or nationality in broadcasting, and regulates the slot placement, duration and content of advertising. The famous ‘European content quotas’ of the Directive oblige broadcasters to reserve a majority proportion of their transmission time for programmes of European origin. The effectiveness of this requirement, however, is diminished by a provision (article 4) specifying that Member States need only apply the quotas “where practicable and by appropriate means”. The national implementation of content quotas has

³ The Convention on Human Rights and Fundamental Freedoms signed in 1950 states (article 10) that the right of freedom of expression includes the freedom to receive and impart information without interference by public authority and regardless of frontiers. This principle also guides the current revision of the TWF Directive (European Commission, 2002).

also been quite irregular. Levy (1999) argues that rather than the overall competitiveness of the European television industry, the TWF Directive has supported UK based pan-European satellite services and the widespread distribution of American programming.

While in the 1980s the EU had only a secondary role in the liberalisation of the 'content industry' (audiovisual), in the 1990s it was a strong promoter of marketisation in the 'conversation industry' (telecommunications). Overall, telecommunications has gained more attention in the EU than the audiovisual sector (European Commission, 2000). One reason for this is that the economic value of the telecom market is much higher than that of the audiovisual market (Michalis, 2002). Telecommunications has also been perceived as a key factor in the development of the Information Society (IS), in contrast to 'old-fashioned' television.

The early IS strategies of the EU were interwoven with the idea of media *convergence* – the technological and economic integration of telecommunications with broadcasting and other media networks. The concept of convergence came to the fore with the Bangemann Report (1994), which was prepared by a group of key figures from the ICT (information and communications technology) industry under the aegis of the EU Directorate-General for telecommunications. The report emphasised the urgent need to increase competitiveness in the European audiovisual and telecommunications industries. It stated that technological convergence was moving these sectors closer together, freeing the audiovisual industry from spectrum scarcity and bringing a new industrial revolution. To seize this opportunity, and to build the Information Society, the report called for deregulation, large scale commercial initiatives and support for broadband and satellite infrastructure to develop trans-European networks. The role of public service broadcasting was not even mentioned. Similar rhetoric later filtered into the EU Green Paper on convergence (European Commission, 1997). Also within the IS framework, the Green Paper supported liberalisation of both the audiovisual and telecom industries, as well as more technologically-neutral (rather than the traditional sector-specific) regulation of these industries (Levy, 1999; Murdock, 2000).

The Bangemann report stressed the interconnection of European networks and the interoperability of services and applications. The first EU policy document to deal specifically with DTV (European Council, 1994) similarly considered a common European standard to be an essential precondition for the harmonious pan-European market evolution of DTV. In spite of all this 'common market and common

standard' rhetoric, the actual EU regulation of DTV standardisation took quite a different course.

DTV STANDARDS

The first directive tailored to digital broadcasting, the Advanced Television Standards Directive (European Parliament, 1995), was prepared hurriedly and barely before the start of digital broadcasting in Europe. Regrettably, it was drafted in a way that did little to facilitate the emergence of a single European DTV market supported by common standards. The directive stipulated (article 1) that Member States should promote the accelerated development of DTV but allowed DTV operators to use proprietary 'middleware standards' – conditional access (CA) and application programme interface (API) standards – needed for pay-TV and interactive services. It required only that operators should licence their technology to other operators "on fair, reasonable and non-discriminatory terms" (article 3c). With great variation in the national implementation of the Directive and difficulty in the regulation of the 'reasonable terms' provision, it was soon apparent that access by viewers to all digital channels available to them with a single set-top box (STB) would not be possible (Levy, 1999; Galperin, 2002)

DTV was first broadcast in Europe in 1996 by DF1 in Germany, DStv (Telepiù) in Italy and Canal Plus in France. These vertically integrated operators used the same European transmission signal standard but different proprietary middleware standards. The DTV operators were thus able to restrict customers' access to competing digital channels and services. This created competition problems and obstacles to the development of a pan-European DTV market. Already linguistically segmented European television markets started to fragment into rival blocks operating with incompatible STBs, even within the same national and/or linguistic markets (Levy, 1997; Näränen, 2003).

What was the reason for this 'light touch' regulation of DTV standards? Firstly, DTV represents *digital* technology, the use of which in the European environment of IS hype was seen not only as a natural step in the direction of 'technical progress', but also as an unavoidable step which must be taken quickly. The national governments were reluctant to slow the pace of DTV development with standardisation issues, and were keen to get the DTV industry started in their territories, partly because of perceived national prestige from the early adoption of digital technology (van Lente, 2000; Goodwin & Spittle, 2002). Secondly, the TWF directive left no room for national regulatory authorities to impose requirements on satellite operators licensed in other

countries. For example, the Spanish government tried to force the Canal Plus subsidiary, Canal Satéllite Digital, to use the same CA technology as the partly state-owned Vía Digital. However, this action was prohibited by the Commission, which understandably saw it as a violation of Treaty rules (Llorens-Maluquer, 1998). (In the event, these competing platforms merged in 2002 after it became clear that the Spanish market could not support them both.) Thirdly, as indicated earlier, the EU-led efforts to build a common European standard for analogue HDTV had resulted in failure. Ever since this failure was acknowledged in the early 1990s the guiding principle of EU technology policy has been to go with the flow of the market rather than to try to steer it.

In practice, standardisation for DTV has been consigned to the Digital Video Broadcasting Project, an industry-led European consortium of over 300 broadcasters, manufacturers and operators, with only one (non-voting) Commission representative. By 1995 the DVB Group had succeeded in creating common *transmission* standards for digital terrestrial (DVB-T), satellite (DVB-S) and cable (DVB-C) television broadcasting. It has faced difficulties, however, with middleware standards where there are conflicting interests among the different commercial players. Notably, in the transition from analogue to digital, it has been in the interest of pay-TV satellite broadcasters to extend control over their existing customers rather than allow the market to be opened to new competitors via common standards solutions (Levy, 1997; Galperin, 2002). The creation of uniform DTV ‘gateways’ has thus been seriously delayed.

Notwithstanding the fading prospect of voluntary industry consensus within the DVB Group on API and CA systems, the Commission has refused to intervene. Within the developing DTV markets, expensive bidding wars over premium content erupted, as well as hardware wars when the DTV operators attempted to win market shares with subsidised, incompatible STBs. The uncertainty created by the lack of interoperability in digital reception equipment is at least partly responsible for the generally poor reputation of DTV among viewers. And because each application must be specifically tailored to fit each proprietary STB platform, multiple standards has made the production of DTV interactive applications both expensive and risky. This has retarded the development of interactive DTV (see chapter 5).

In 2000, after several delays, the DVB group succeeded in the development of a common API standard for DTV broadcasting called Multimedia Home Platform (MHP), based on the Java code. In principle, MHP could be used as an open multi-platform pan-European standard for

interactive DTV services, including Internet browsing, but it does not prevent a pay-TV operator from using a proprietary CA system if so desired. MHP is now widely supported in the EU states as a common market solution. It has taken too long, however, for the Commission to formulate specific proposals for the implementation of this open standard in second generation STBs. Problems related to different middleware standards in digital STBs were noted by the Commission in the late 1990s, but it failed to propose specific action “at this early stage, when market and technological developments are highly unpredictable” (European Commission, 1999: 15). The refusal of the Commission to specify middleware standards was a major reason for that unpredictability!

There are signs, however, that European open access principles may gradually be coming clearer and more concrete. A recent EU regulatory framework package, encompassing six directives, aims to make competition rules the prime instruments for the regulation of all electronic communications (European Parliament, 2002a), and the separate ‘Access Directive’ (European Parliament, 2002b) now gives Member States permission to regulate DTV access and interoperability issues more specifically than previously.

COMPETITION AND PUBLIC SERVICE BROADCASTING

In the economics of broadcasting, high initial production costs (‘first copy costs’) and low reproduction and distribution costs (‘marginal costs’) create economies of scale. Another important feature is economies of scope, which refer to economies achieved through multi-product publishing with the option of extensive re-editing. Economies of scale and scope allow large multimedia conglomerates to gain economic advantage in competition. Unregulated media markets thus have an inherent tendency towards dominance by large scale commercial players – oligopolies or even monopolies (Doyle, 2002; Blevins, 2002).

In the 1990s the widespread adoption of the Internet and the commencement of DTV broadcasting increased the prospect of economic convergence and raised concerns over media concentration, new commercial and technical bottlenecks and the declining role of public service broadcasting (PSB). These concerns, together with mounting criticism of neo-liberal audiovisual policy in Europe, were evident in June 1997 at the Amsterdam summit meeting where the heads of Member States accepted the ‘Amsterdam Protocol’ (European Council, 1997). The document, annexed as a protocol to the Treaty establishing the European Community, recognised the importance of PSB in Europe and approved its funding by national governments for the promotion of

democratic, social and cultural values. The provision left room for implementation problems, however, by noting that the financing of PSB should “not affect trading conditions and competition in the Community to an extent which would be contrary to the common interest”. Also in 1997 a ‘listed events’ policy was introduced in a revision of the TWF Directive (European Parliament, 1997: article 3a), which allowed Member States to prevent pay-TV channels from acquiring exclusive rights to certain broadcasts (for example, sports events) regarded as being of major national importance.

These ‘re-regulation’ policy shifts have resulted partly from the increased political power of the European Parliament and partly from political changes in the governments of the Member States. The year 1997 can thus be seen as a turning point in the liberalisation trend of EU media policy. Since then, issues such as harmful content, interoperability and affordable access have been more prominent in telecommunications and audiovisual policies, even if minimisation and harmonisation of regulation have remained important goals. Each Member State is now in principle free to define the extent of PSB in their countries and the way it is financed and organised. They are, however, required to develop a clear statement of the PSB remit and to put in place an appropriate authority to monitor its fulfilment (European Commission, 1999; 2001).

Although the EU has endeavoured to simplify media regulation, and to shift the emphasis from sector-specific to general competition regulation, harmonisation of competition regulation has been difficult to achieve. A major goal of EU audiovisual policy has been to strengthen European competitiveness in global markets. This has resulted in support for the emergence of large European-wide multimedia conglomerates to compete with imported American content and exploit the opportunities created by technological convergence. At the same time, there have been efforts to regulate anti-competitive behaviour in national media markets, which has resulted in a contradiction in policy goals. In particular, competition regulation is inadequate in addressing cross-media ownership where, for example, a large corporation may have accumulated substantial media power across a number of countries, but under competition regulation is deemed not to have excessive market power in any single national market.⁴ In practice, only major mergers have been ‘negatively regulated’, while media ownership across Europe

⁴ Since its establishment in 1990, the Merger Task Force, working under the DG Competition, has examined more than 2000 notified mergers, of which only 18 have been prohibited. With the forthcoming EU enlargement likely to increase the workload of the competition regulator significantly, the Commission has decided to reorganise the DG Competition to make it more efficient in the handling of its tasks (European Commission, 2003c).

overall has been allowed to become more concentrated (Iosifidis, 2002; Papathanassopoulos, 2002). There is mounting theoretical and empirical evidence that competition policy alone cannot guarantee increased choice, media pluralism or lower consumer prices in broadcasting markets (Humphreys, 2000; Blevins, 2002).

The European Commission has played an important role in global trade negotiations within the World Trade Organisation. Contrary to the wishes of the US, the Commission, together with Canada, has so far been able to prevent total liberalisation of trade in audiovisual content (Simpson & Wilkinson, 2002). In the current (2000-04) round of GATS (General Agreement on Trade in Services) negotiations, the EC is maintaining this position and making no commitments to further liberalise the audiovisual sector (European Commission, 2003a).

Although the status and importance of PSB is currently protected in the EU, some problems remain. The remit of public service broadcasters with dual funding sources (licences fees and advertising) may be difficult to formulate. There are also no strategies in place for the further development of the dual broadcasting system (where broadcasting markets comprise both public service broadcasters and commercial operators). This is of particular concern in certain new Member States where the role of PSB has been diminished to a marginal position (see further chapter 3).

INTERACTIVE TELEVISION

One of the problems with the regulation of interactive television services in Europe is that EU legislation makes a distinction between television broadcasting services and IS services. The TWF Directive is the instrument for the regulation of DTV programmes, while DTV interactive services fall under the 'Information Society services' regulation in the 'E-commerce Directive' (European Parliament, 2000). IS services are defined as "any service normally provided for remuneration, at a distance, by electronic means and at the individual request of a recipient of services" (European Commission, 2002: 30-31). In the EU framework, IS services can therefore refer to on-demand services such as downloading computer games, but not, for example, television news or educational programmes.⁵

In a working paper published in early 2003 the European Commission again identifies the problems associated with proprietary

⁵ It seems that the commercial interests of the telecommunications sector lie behind this technocratic IS service definition, rather than ideals of 'informed citizens' or the 'knowledge society'.

API standards in DTV and, more forcefully than before, reiterates its power to mandate a common standard when “strictly necessary to ensure interoperability” (European Commission, 2003b: 8). No compulsion is yet proposed, however, as the Commission is still encouraging voluntary migration by the industry to the open MHP standard. Following a period of public consultation on the working paper, the publication of a further Commission document on the issue is expected by the end of 2003. Strategies to achieve interoperability have also been developed in a separate study commissioned by the Commission (OXERA Consulting, 2003).

It is usual for commentators on media policy to emphasise the need for regulators to enforce standards and procedures that allow for open access and interoperability between rival technologies. Cuilenburg and McQuail (2000) take this point further by proposing that the main policy goal in the age of convergence should be free and equal access to a communications system that provides for the diverse information and communication needs of society. They argue that there are three dimensions to such a system – market structure, market conduct of participants, and media content – and access issues are important in each of these dimensions. Where power relations and control are at stake, open access is an important democratic issue. To consider access only in terms of access to media consumption reflects the way in which *citizens* are increasingly viewed as *consumers* (see also Gandy, 2002).

Within the EU, the broadcasting issues that attract most attention relate mainly to technical and commercial interoperability, and access of new entrants to media markets. Access regulation has not always been effective, as was demonstrated by the lack of interoperability of the first generation DTV STBs. Access regulation is inherently problematic because the issue is both technically difficult and commercially contentious. This implies that sole reliance on ‘technologically-neutral’ competition principles may need to give way to the adoption of sector-specific regulation (Levy, 1997; Bittlingmayer & Hazlett, 2002).

One of the features identified with the new media is the possible erosion of mass audiences resulting from audience fragmentation and the use of interactive applications. In DTV, personal video recorders may offer the user the ability to bypass conventional commercial breaks altogether. New forms of advertising and alternative revenue models are thus of great interest to broadcasters and advertisers. These include ‘infomercials’, shopping channels, split screen advertising, virtual advertising, programme sponsorship and cross-promotion among brands.

Some new advertising techniques give more options for ‘forced advertising’ in which commercial information is presented as an integral

part of the programmes. The TWF Directive requires, however, clear separation of advertising from programme content. While consumer groups have expressed concerns in this area, the advertising industry is lobbying for self-regulation of interactive advertising. The European Commission has somehow to balance these contending interests.

Currently, the only Member State with specific regulation for interactive advertising is the UK. Virtual advertising is banned in Italy, France, Portugal and Norway. Split-screen advertising is authorised in the UK and Germany, but prohibited in the Netherlands, Portugal, Sweden and France (European Commission, 2002). Clarification and harmonisation of advertising regulation are clearly needed.

EFFICIENT SPECTRUM USE AS A POLICY PROMISE

DTV promises different options and benefits to different stakeholders. In the European media policy context, the promise of more efficient radio spectrum use has been the most important (Liikanen 2003). The promise has two dimensions. Firstly, digital compression and more efficient use of the frequency spectrum give increased channel space for broadcasters and facilitate pay-TV services in the terrestrial platform. This new space can also be used for interactive services and/or to improve technical quality. Secondly, after analogue switch-off, some UHF frequencies below 1 GHz, currently reserved for television broadcasting, could be reallocated to allow for the growth of UMTS (Universal Mobile Telecommunications Services) and other third generation (3G) wireless services. This represents an opportunity to encourage growth of the mobile industry, provide financial resources for governments, and to implement spectrum allocation policy based on market principles (Serafini, 2001).

In relation to the first promise, pay-TV's share of the total European television market increased substantially in the 1990s. Given its pro-competitive and growth oriented objectives, the EU can now be expected to endeavour to graft that growth factor onto the terrestrial platform, even though pay-TV on digital terrestrial has not yet been financially successful. Improvements in picture quality from digital transmissions are still only minimal, since spectrum-hungry HDTV is not yet transmitted anywhere in Europe. The development of interactive services has been delayed by the lack of a common standard, although this remains an essential part of European DTV policy (European Commission, 2003b).

Fulfilment of the second promise is questionable. A major goal of EU radio spectrum policy is to achieve a more efficient use of the radio spectrum to make room for new services (European Parliament, 2002c). However, the need for additional television frequencies is not as great as

previously anticipated. At its May 2000 conference in Istanbul, the International Telecommunication Union reserved new frequencies for European 3G mobile networks in the 2520-2670 MHz band, which is technically most suitable for UMTS and still little used in Europe. This new space will satisfy the spectrum needs of mobile operators for some years. It is also now evident that the UMTS spectrum requirements calculated in the late 1990s were grossly overestimated. A recent study conducted for the European Commission commented that mobile telecom operators “have already secured and paid for the bandwidth they are going to need for UMTS in mid-term, and they also have already taken official positions in order to access additional frequencies, in higher bands, for their longer term needs (BIPE Consulting, 2002: 89). The overheated market expectations for the 3G mobile industry increased the hype and encouraged the rush to introduce DTV. Some Member States have maintained their policy to use spectrum auctions, largely in response to the US experience where, between 1993 and 1998, spectrum auctions generated more than \$US23 billion. The shortcomings of the spectrum auction policy for Europe can now be seen, however, after major telecoms hugely overpaid for 3G licences for central European markets, causing serious difficulties in their financing the development of the services (Collins, 1998; Grünwald, 2001).

All things considered, the promise that DTV has best fulfilled so far has been the increase in the number of channels, first on satellite (pay-TV) and then on terrestrial. The number of television channels in Europe doubled every three years between 1985 and 2000, and this rate of increase has continued with digital transmission. In 1989 there were 47 channels available in Europe; by 2002 the number had increased to more than 1500, over 600 of which were digital (BIPE Consulting, 2002: 5). A greater number of channels does increase consumer choice. However, because most channels are bundled into vertically integrated satellite pay-TV packages, the choice offered to individual consumers has not increased as much as the expansion of channel numbers implies. The rapid increase in the quantity of channels also creates problems for European broadcasters. Fragmentation of audiences decreases per channel income, at least for free-to-air broadcasters (see further chapter 4). If each television channel has to be filled with cheaper programming, broadcasters may be forced to reduce their own production levels and

increase imports of content, leading in turn to a worsening audiovisual trade imbalance with the US (Doyle, 2002; Papathanassopoulos, 2002).⁶

This is not to say that DTV is failing altogether. However, the Information Society goals originally attached to DTV are proving to be over-optimistic, and the target dates for the switch-off of analogue terrestrial broadcasting are likely to be postponed in most countries. A prolonged period of simulcasting, where both analogue and digital signals are transmitted, is both expensive for broadcasters and an inefficient use of the spectrum.

FUTURE CHALLENGES

The development of DTV is an area where the challenges for regulation are increasing, and where many directives and regulatory principles intersect. The Commission has promised, by the end of 2003, to present its long awaited review of the TWF Directive. However, it seems reluctant to undertake a fundamental reform of the Directive, maintaining its position that regulation must be kept to the minimum necessary to achieve public interest objectives. The Commission is willing to reinforce the coherence of European audiovisual regulation, but the policy goals are likely to comprise an uneasy combination of liberalism and cultural protectionism (European Commission, 2002; Rosenthal, 2003).

What is problematic is not so much the lack of coherence in policy goals, but inertia in taking decisive action when regulation is clearly failing. In particular, much faster regulatory procedures are required to prevent anti-competitive behaviour. This problem is often voiced by representatives of private corporations (Birchall, 2000; Prebble, 2002). European case law tradition in competition regulation is frequently too slow a tool, which makes it difficult for firms to anticipate regulatory decisions. This was demonstrated in October 2002 when the Court of Justice of the European Communities annulled the exemption the Commission had granted to the European Broadcasting Union for the joint acquisition of broadcasting rights for certain sporting events (European Court of Justice, 2002). Complaints and disputes regarding 'Eurovision rights' have been unresolved since 1987.

In the past few years the European Commission and the European Parliament have made serious efforts to assist DTV development, especially by supporting the principles of open access and open

⁶ The European trade deficit with the US in television rights for 2000 was 4.1 billion Euros (a 17.5 per cent increase on 1999), while the total audiovisual trade deficit was 8.2 billion Euros (European Commission, 2002: 5).

standards. Full interoperability for DTV may be difficult to achieve however. There is a legacy of 32 million STBs across Europe, of which it is feasible to upgrade only 1.7 million to the MHP standard (OXERA Consulting, 2003).

While there remains a need for additional regulation, excessive regulation can stifle innovation. 'Regulatory risk' refers to the potential of regulatory intervention to raise a regulated firm's cost of capital, and to bring about inefficient investment. But, as the case of DTV standards demonstrates, there are also risks in non-regulation. 'Non-regulatory risk' is most obvious in intensive new market competition where dominant firms may use underpricing and other anti-competitive practices to gain strategic advantages over competitors and where consumers face incompatibility between rival technologies and services (OXERA Consulting, 2003; Wright et al., 2003). Greater cooperation is needed between the Commission, the national regulatory authorities, the television industry and consumer organisations to avoid further risks in the difficult transition from analogue to digital.

REFERENCES

Bangemann Report, 1994, *Europe and the Global Information Society*, Brussels, May, <http://www.cyber-rights.org/documents/bangemann.htm> (accessed 28.12.01).

Birchall, Andrew, 2000, 'Digital: the end of television as we know it?', in Tim Lees *et al.* (eds.), *Is Regulation Still an Option in a Digital Universe? Papers from the 30th University of Manchester International Broadcasting Conference*, University of Luton Press, 4-19.

Blevins, Jeffrey Layne, 2002, 'Source diversity after the Telecommunications Act of 1996: media oligarchs begin to colonize cyberspace', *Television & New Media*, vol. 3, no. 1, 95-112.

BIPE Consulting, 2002, *Digital Switchover in Broadcasting*, Final Report, April,

europa.eu.int/information_society/topics/telecoms/regulatory/studies/documents/digital_switchover_in_broadcasting_executive_summary_120402_en.pdf (ac-cessed 20.08.02).

Bittlingmayer, George and Thomas W. Hazlett, 2002, 'Open access: the ideal and the real', *Telecommunications Policy*, vol. 26, 295-310.

Collins, Richard, 1998, 'Back to the future: digital television and convergence in the United Kingdom', *Telecommunication Policy*, vol. 22(4/5), 383-96.

Cuilenburg, Jan van and Denis McQuail, 2000, 'Media policy paradigm shifts: in search of a new communications policy paradigm', in Bart Cammaerts and Jean-Claude Burgelman (eds.), *Beyond Competition: Broadening the Scope of Telecommunications Policy*, Brussels, VUB University Press, 111-30.

Doyle, Gillian, 2002, *Understanding Media Economics*, London, Sage.

European Commission, 1997, COM(97) 623, Green paper on the convergence of the telecommunications, media and information technology sectors, and the implications for regulation: towards an information society approach, Brussels, December.

European Commission, 1999, COM(1999) 657, Communication from the Commission on the principles and guidelines for the community's audiovisual policy in the digital age, Brussels, December.

European Commission, 2000, COM(2000) 814, Sixth report on the implementation of the telecommunications regulatory package, Brussels, December.

European Commission, 2001, Communication from the Commission on the application of state aid rules to public service broadcasting, Brussels, Official Journal 2001/C 320/04, November.

European Commission, 2002, COM(2002) 778 final, Fourth report from the Commission on the application of directive 89/552/EEC 'Television Without Frontiers', Brussels.

European Commission, 2003a, 'WTO services: Commission submits draft offer to Council and Parliament - public services fully defended', press release, IP/03/186, Brussels, February, europa.eu.int/rapid/start/cgi/guesten.ksh?p_action.gettxt=gt&doc=IP/03/186|RAPID&lg=EN (accessed 17.03.03).

European Commission, 2003b, Commission staff working document on barriers to widespread access to new services and applications of the Information Society through open platforms in digital television and third generation mobile communications, February, europa.eu.int/information_society/topics/telecoms/regulatory/publicconsult/documents/211_29_en.pdf (accessed 17.03.03).

European Commission, 2003c, 'Commission reorganises its Competition Department in advance of enlargement', press release, IP/03/603, Brussels, April, http://europa.eu.int/rapid/start/cgi/guesten.ksh?p_action.gettxt=gt&doc=IP/03/603|0|RAPID&lg=EN (accessed 02.05.03).

European Council, 1994, Council resolution of 27 June 1994 on a framework for Community policy on digital video broadcasting, Official Journal C 181, July.

European Council, 1997, Protocol on the system of public broadcasting in the member states, ('Amsterdam Protocol'), europa.eu.int/comm/avpolicy/legis/key_doc/amsprot_en.htm, accessed 28.12.01).

European Court of Justice, 2002, 'Rules governing the acquisition by third parties of television rights for sporting events under Eurovision lead to restrictions on competition in breach of the provisions of the Treaty', Press release no. 80/02, October, curia.eu.int/en/actu/communiques/index.htm (accessed 25.03.02).

European Parliament, 1982, *Report on Radio and Television Broadcasting in the European Community* ('Hahn Report'), Official Journal C87, April.

European Parliament, 1995, Directive 95/47/EC of the European Parliament and of the Council on the use of standards for the transmission of television signals, Official Journal L 281, November.

European Parliament, 1997, Directive 97/36/EC, amending Council Directive 89/552/EEC on the coordination of certain provisions laid down by law, regulation or administrative action in Member States concerning the pursuit of television broadcasting activities ('Television Without Frontiers Directive'), Official Journal L 202, July.

European Parliament, 2000, Directive 2000/31/EC on certain legal aspects of Information Society services, in particular electronic commerce, in the Internal market ('E-commerce Directive'), Official Journal L178, July.

European Parliament, 2002a, Directive 2002/21/EC on a common regulatory framework for electronic communications networks and services ('Framework Directive'), Official Journal L108/33, April.

European Parliament, 2002b, Directive 2002/19/EC of the European Parliament and of the Council on access to, and interconnection of, electronic communications networks and associated facilities ('Access Directive'), Official Journal L108/7, April.

European Parliament, 2002c, Decision 676/2002/EC of the European Parliament and of the Council of 7 March 2002 on a regulatory framework for radio spectrum policy in the European Community ('Radio Spectrum Decision'), Official Journal L108/1, April.

European Union, 2003, *Institutions of the European Union*, <http://www.europa.eu.int/inst-en.htm> (accessed 23.04.03).

Galperin, Hernan, 2002, 'Can the US transition to digital TV be fixed? Some lessons from two European Union cases', *Telecommunications Policy*, vol. 26, no. 1-2, 3-15.

Gandy, Oscar H., 2002, 'The real digital divide: citizens versus consumers', in Leah Lievrouw and Sonia Livingstone (eds.), *The Handbook of New Media*, Sage, 448-60.

Goodwin, Ian and Steve Spittle, 2002, 'The European Union and the information society: discourse, power and policy', *New Media & Society*, vol. 2, 225-49.

Grünwald, Andreas, 2001, 'Riding the US wave: spectrum auctions in the digital age', *Telecommunications Policy*, vol. 25, no. 10/11, 719-28.

Harrison, Jackie and Lorna Woods, 2001, 'Defining European public service broadcasting', *European Journal of Communication*, vol. 4, 477-504.

Humphreys, Peter, 2000, 'Regulating for pluralism in the digital age', in Tim Lees *et al.* (eds.), *Is Regulation Still an Option in a Digital Universe?*, University of Luton Press, 87-98.

Hutchison, David, 1999, *Media Policy: An Introduction*, Oxford, Blackwell Publishers.

Iosifidis, Petros, 2002, 'Digital convergence: challenges for European regulation', *Javnost: The Public*, vol. 9, no. 3, 27-47.

Lente, Harro van, 2000, 'Forceful futures: from promise to requirement', in Nik Brown *et al.* (eds.), *Contested Futures: A Sociology of Prospective Techno-Science*, Aldershot, Ashgate Publishing.

Levy, David, 1997, 'The regulation of digital conditional access systems: a case study in European policymaking', *Telecommunications Policy*, vol. 21, 661-76.

Levy, David, 1999, *Europe's Digital Revolution: Broadcasting Regulation, the EU and the Nation State*, Routledge.

Liikanen, Erkki, 2003, 'Is digital TV a priority for Europe?', European Parliament, February, speech/03/72, europa.eu.int/comm/commissioners/liikanen/media/speeches/text_en.htm (accessed 20.03.03).

Llorens-Maluquer, Carles, 1998, 'European responses to bottlenecks in digital pay-TV: impacts on pluralism and competition policy', *Cardozo Arts and Entertainment Law Journal*, 2-3, 557-86.

Michalis, Maria, 2002, 'The debate over universal service in the European Union', *Convergence*, vol. 8, no. 2, 80-98.

Murdock, Graham, 2000, 'Digital futures: European television in the age of convergence', in Jan Wieten, Graham Murdock and Peter Dahlgren (eds.), *Television Across Europe: A Comparative Introduction*, Sage, 35-57.

Näränen, Pertti, 2003, 'The opportunity lost and found? European regulation of digital television', in Greg Lowe and Taisto Hujanen (eds.), *Broadcasting & Convergence: New Articulations of the Public Remit*, Nordicom.

OXERA Consulting Limited, 2003, *Study on Interoperability, Service Diversity and Business Models in Digital Broadcasting Markets*, report for the European Commission, February,

europa.eu.int/information_society/topics/telecoms/
regulatory/studies/documents/oxera_final_report_volume_1_report1.pdf
(accessed 15.04.03).

Papathanassopoulos, Stylianos, 2002, *European Television in the Digital Age: Issues, Dynamics and Realities*, Polity Press.

Prebble, Stuart, 2002, 'History will judge us harshly', *Digital News*, no. 25, 24.

Rosenthal, Michael, 2003, 'Open access from the EU perspective', *International Journal of Communications Law and Policy*, Winter 2002/2003, www.ijclp.org/7_2003/ijclp_webdoc_5_7_2003.htm (accessed 17.03.03).

Serafini, Dom, 2001, 'For how long will broadcast be an over-the-air TV biz?', *InterMedia*, vol. 28, no. 4.

Simpson, Seamus and Rorden Wilkinson, 2002, 'Regulatory change and telecommunications governance: a neo-Gramscian analysis', *Convergence*, vol. 2, 30-51.

Tunstall, Jeremy and David Machin, 1999, *The Anglo-American Media Connection*, Oxford University Press.

Wright, Stephen, Robin Mason and David Miles, 2003, 'A study into certain aspects of the cost of capital for regulated utilities in the UK', a report commissioned the Office of Fair Trading, February, www.oftel.gov.uk/publications/pricing/2003/cofk0203.htm (accessed 17.03.03).

LIITEARTIKKELI 7:

Näränen, Pertti (2003). "Talous keskittyy, sisältö yhdentyy? Mediakonvergenssi Suomessa." Journalismikritiikin vuosikirja 2003, toim. Pertti Vehkalahti, Tiedotustutkimus 26(1): 158-168.

Mikä on suomalaisen mediakonvergenssin nykytila? Seuraavassa teen aiheeseena suppean inventaarion. Pääpaino on taloudellisessa konvergoitumisessa erityisesti SanomaWSOY:n ja Alma Median kautta katsottuna. TeliaSoneran, Elisa-konsernin ja Yleisradion kautta tutkin hiukan myös teknologisen ja sisällöllisen konvergenssin merkkejä.

Ajatus mediakonvergenssista, viestimien ja jakeluverkkojen yhdentymisestä, muuttui 1990-luvulla hämärästä tulevaisuusvisiosta viralliseksi yleiseurooppalaiseksi strategiaksi. Erityisesti puhelin- ja televisio-operaattoreiden nähtiin digitalisoimisen kautta pystyvän samankaltaisten palveluiden tuottamiseen ja tv-kanavien määrän moninkertaistamiseen. Euroopan komissiossa korostettiin, että tätä kehitystä nimenomaan pitää tukea, eikä jarruttaa, jotta Euroopalle avautuu uusia taloudellisen kasvun ja kilpailun mahdollisuuksia globaaleilla mediamarkkinoilla (COM (97)623).

Nykyään, Internet- ja UMTS-kuplan puhkeamisen jälkeen, konvergenssivisiot ovat jo realistisempia eikä nopeisiin maailman mullistuksiin saati valloituksiin uskota. Erityisesti teknologisen konvergenssin (jakeluverkkojen ja päätelaitteiden yhdistämisen) suuret kustannukset ovat tulleet ilmi. Sisällöllinen konvergenssi (mediamuotojen raja-aitojen madaltuminen) ei puolestaan ole saanut kuluttajien rajatonta suosiota.

Taloudellinen mediakonvergenssi on kuitenkin edennyt suurin harppauksin, olkoonkin, että kyse on eräänlaisesta kiertoilmauksesta: aikaisemminhan samaan kehitykseen viitattiin kriittisesti puhumalla omistuksen keskittymisestä tai "konglomeroitumisesta" eli suuryrityksen omistuslonkeroiden leviämisestä usealle eri toimialalle.

SanomaWSOY - monimediajätti

Kun SanomaWSOY osti heinäkuussa 2001 hollantilaisen mediatalo VNU:n aikakauslehdet, konsernin ulkomaisen liikevaihdon osuus harppasi kertaheitolla noin 40 prosenttiin. Samalla aikauslehtitoiminnasta tuli yhtiön tärkein toimiala. Sanoma Magazines on nyt Euroopan viidenneksi suurin aikakauslehtien kustantaja yli 200 nimekkeellään. Julkaisupaletin kirjo on laaja, puutarhanhoidosta pornoon.

SanomaWSOY:n nopean kansainvälistymisen takana on yrityksen poikkeuksellisen vahva asema kotimaassa, hyvä kannattavuus ja pörssiyhtiölle liiankin hyvä varallisuus – sijoittajat kun vaativat yrityksiltä pikemmin investointeja kuin rahan makuutusta. Ennen Hollannin kauppaa Sanoma joutui kuitenkin realisoimaan sijoituksiaan, mm. luopumaan norjalaisen kaapeli-tv-yhtiön osakkeista.

SanomaWSOY -konserni on liikevaihdoltaan ylivoimaisesti suurin suomalainen mediayhtiö, yli kolme kertaa kakkostilalta löytyvää Alma Mediaa suurempi (Härmämedia 2001). Kirjojen ja lehtien kustantamisen ohella yhtiöön kuuluu mm. painotoimintaa (Hansaprint), lehtien jakeluyhtiö, kioski- ja

elokuvatoimintaa (Rautakirjan Finnkino) sekä tv-bisnestä (Nelonen, HTV, tuotantotalo Werne sekä SWelcomin digi-tv-toiminta). SanomaWSOY omistaa myös uusmediaa sekä osuudet Keltaista Pörssiä julkaisevasta Infostosta ja Lehtikuvasta. Tärkeitä strategisia omistuksia on mm. Savon Sanomissa, Ilkassa sekä Janton Oyj:ssä (kaupunkilehdet, City-lehti ja TV-Tampere).

Rautakirja on elokuvabisneksen johtava yritys Suomen lisäksi Virossa ja Latviassa. R-kioskien ketjua viritellään Baltian lisäksi mm. Tsekissä. Lisäksi konserniin kuuluu Suomalainen Kirjakauppa -ketju, sekä ravintoloita (Pizza Hut -ketju ja Motorest-taukopaikat).

Lähinnä vain televisiotoiminta ja uusmedia ovat tuottaneet konsernille taloudellisia tappioita; tosin HTV:n kaapelimodeemitoiminta (Swelcom) myös hyviä voittoja. Taloussanomien ei ole saavuttanut tulostavoitteitaan ja toimintaa ollaan supistamassa. Rautakirja supisti keväällä 2002 verkkotoimintojaan radikaalisti ja Wap-palveluihin suuntautunut 2ndhead.com-mobiiliportaali pantiin jäihin jo aiemmin. Nelonen on pyörinyt reilulla tappiolla koko historiansa ajan, mutta tappio supistuu hyvää vauhtia. Yhtiö on halventamassa ohjelmatuotantoa mm. tiivistämällä yhteistyötään Music Televisionin kanssa ja tuottamalla alueuutisia TV-Tampereen ja sanomalehti Kalevan kautta. (Nikulainen 2002a, 2002c, 2002d, 2002e; Holopainen 2002; Baer 2002)

Toistaiseksi SanomaWSOY ei ole ylihyödyntänyt monimediaalista potentiaaliaan esimerkiksi kierrättämällä samoja sisältöjä eri julkaisualustoilla. WSOY:n kirjojen tai Finnkinon jakelussa olevien elokuvien suosimisesta ei Hesarin kulttuurisivuja toistaiseksi ole saatu kiinni eikä Nelosen tarjonta saa Hesarin tv-sivuilla pelkästään positiivista huomiota. Konserni on vielä pörssiyhtiöksi muututtuaankin toiminut varsin konservatiivisesti ja keskittynyt tuotteliaaseen toimintaan toisistaan erillisillä julkaisurintamilla.

Hesari ja sen verkkosivut ovat kuitenkin toiminnallisesti lähentyneet toisiaan, pienin askelin. On-line-Hesari on graafisesti simppelempi, mutta monipuolinen. Pääotsikoiden sähköpostivälitys on palvellut tilaajia ilman hankalia salasana-järjestelmiä. Nyt-liite kokoaa säännöllisesti netin kautta lukijoiden arkikokemuksia printtijournalismin lähdemateriaaliksi, ja saitin tarjonta on vastaavasti näkyvästi esillä painetuilla sivuilla. Hesarin verkkoliite on myös kehittänyt omaleimaisia verkkojournalismin muotoja, kuten palkittuja Klik-webortaseja. Klik-sivuston ja arkistohaun ylläpitoa on lamavuonna 2001 supistettu ja palveluiden maksullistamista suunnitellaan, kuten monissa muissakin verkkolehdistä (Niemi 2002).

SanomaWSOY:n strategia voi kansainvälistymisen ja pörssiomistuksen takia olla muuttumassa konvergenssia tehokkaammin hyödyntävään suuntaan. Hollannissa on joulukuussa 2002 käynnistetty näyttävä nettikampanja Sanomaa vastaan sen vaadittua freelancereita luovuttamaan yhtiölle materiaalin kaikki julkaisu- ja kierrätysoikeudet viideksi vuodeksi. Erityisesti kuvaajat ja graafikot ovat pitäneet sopimuksesta tarjottua korvausta surkeana. (Mensink 2002)

Ainakin aikakauslehtirintamalla samojen aineistojen kierrättäminen ja kääntäminen maasta toiseen näyttää olevan tulevaisuuden suunta. Tätä kehitystä hidastaa silti jatkossakin eri maiden lainsäädännön ja sopimuskäytäntöjen erilaisuus sekä toimittajien halu valvoa tekijänoikeuksiaan. Eurooppalaisen mediatuotannon siirtyminen amerikkalaiseen tuottajakeskeiseen malliin on vielä kesken.

Alma Median uutiskierrätys

Alma-konserni alkoi muotoutua 1997, kun Aamulehti ja MTV3 ostivat yhdessä neljänneksen Ruotsissa toimivasta TV4-kanavasta. Aamulehden ja MTV:n fuusio ja ruotsalaisen mediatalo Bonnierin tulo kolmanneksen osuudella mukaan Alma Mediaan tapahtuivat 1998. Bonnier toi mukaan vahvan pääoman ja kansainvälisen kustannustoiminnan mm. Baltiassa.

Alma on investoinut verkkomediaan Sanoma-konsernia laajemmalla rintamalla, mutta saanut siitä myös takkiinsa. Alexpress Oy (AL Express) on pyrkinyt välittämään yhtiön uutistuotantoa lyhytsanomina mm. kännyköihin, mutta tulokset näyttävät vaatimattomilta. Konserniin kuuluu myös mainostoimisto WebStudio sekä monia kaupallisia portaaleja, kuten työnvälitysportaali Jobline ja asunnonvälitystä tekevä Etuovi.com, sekä tietenkin MTV3.fi, joka on Suomen suosituimpia verkkosivustoja.

Alpress vastaa noin 30 sanomalehden kustantamisesta, tärkeimpinä Aamulehti, Iltalehti, Satakunnan Kansa, Kainuun Sanomat, Lapin Kansa ja Pohjolan Sanomat. Business Information Group (BIG) on erikoistunut talousinformaatioon; tärkeimmät julkaisut ovat Kauppalehti ja MTV3:n Talousuutiset. Ryhmään kuuluvat myös mm. Balance Consulting Oy, Baltic News Service ja Starfunds Finland Oy. Talentumin kautta hallussa on talouden ja tekniikan aikakauslehtiä ja verkkotoimintaa. Lisäksi konsernilla on Suomessa hallussaan mm. Subtv, puolet Urheilukanavasta ja 74 % Radio Novasta.

Oman tv-ohjelmiston puffaus on Alman lehdistössä ollut arkihavaintojen perusteella tavallisempaa kuin SanomaWSOY:n puolella. Esimerkiksi MTV3:n Suuri Seikkailu ja Ally McBeal olivat taannoin säännöllisesti esillä Iltalehdessä. Ristiinpuffauksen ('cross-promotion') räjähdysmäistä kasvua tuskin kuitenkaan on odotettavissa, sillä sen tiedetään nopeasti ärsyttävän yleisöä.

Almamedia on pyrkinyt määrätietoisesti kehittämään sisältökonvergenssia siinä muodossa, että yhtiön yhdessä lohossa tuotettua aineistoa voidaan käyttää muissa julkaisuissa. Alman maakuntalehdet käyttävät laajasti yhteisiä teemasivuja, kuten asumis-, autoilu- ja tv-liitteitä. Näiden tuotantoa on myös ulkoistettu itsenäisille yrittäjille. Yhteisten sivujen tuotanto on levinnyt myös Alman paikallislehtiin. Päivittäisiä uutisia yhtiö tuottaa keskitetysti ja jakaa ne niin radio-Novan kuin lehtien ja tv:n käyttöön edelleen muokattavaksi. MTV3:n talousuutiset tulevat Kauppalehdestä ja kanavan alueuutisia on alettu tuottaa yhteistyösopimuksilla maakuntalehtien toimitusten kanssa (Turun Sanomien Turku-TV, Savon Sanomat, Keskisuomalainen). Vastaavia sopimuksia on odotettavissa lisääkin (Aarnio 2002).

Suomalaista maakuntalehdistöä ollaan näin jakamassa entistä selvemmin Alman ja SanomaWSOY:n johtamien liittolaisryhmittymien kesken. Maakuntalehdistön tiukentuva sidos kaupalliseen tv-toimintaan ei ainakaan vähennä niiden sinnikästä kritiikkiä Yleisradiota kohtaan.

Alma Median on-line julkaisujen kehitys on tuottanut taloudellisia pettymyksiä eikä verkkosisältöjen tuotanto kaikin osin ole ollut kovin kekseliästäkään. Digi-tv:n uusien mainoskonseptien tekoon yhtiö onkin pyytänyt avukseen Satama Interactive -yhtiön (Nikulainen 2002b). Monimediaisten sisältöjen tekoon on käytössä Broadcasters-yhtiön kanssa yhteinen Intervisio Oy, joka on tuottanut mm. peliohjelma Tilt.tv:n ja ruokala.com-brandin, joilla molemmilla on toinen jalka nettitoiminnassa (Mäki 2001).

TeliaSoneran televisiokanavat

Sonera oli jo ennen Telia-fuusiota SanomaWSOYtä suurempi yhtiö. Sen 1990-luvun lopun kehitystä leimasi suuri konvergenssi-intoilu ja halu päästä mukaan erityisesti tv-sisältöjen jakeluun. Telecom Finland -nimisenä yhtiö teki pioneerityötä mm. video-on-demand-kokeiluissa, Internetin tuomisessa televisioon (Omavisio-konsepti, ks. KAMU 1998) ja av-sisältöjen nettivälityksessä (MediaNet, Sonera Live, PlazaTV).

Yhtiön teknisesti innovatiivisista palveluista on kuitenkin puuttunut sisältöä, joka olisi houkuttellut maksavia käyttäjiä ja yhteistyöyrityksiä. MediaNet-sivuilla lähetettiin lähinnä elokuvatrailereita.

Ei siis ihme että Soneran edeltäjä pyrki 1990-luvulla lähentämään suhteitaan mediataloihin ja etenkin Yleisradioon. Se valmisteli ostotarjousta YLE:n jakeluyhtiöstä (nykyinen Digita), mutta Digitan puolikas meni lopulta ranskalaisen TDF:n omistukseen. Sen jälkeen Sonera haki myös omaa digi-tv-lupaa ja oli julkisesti närkästynyt siitä ettei sen hakemusta noteerattu. Maakunnissa Sonera on ylläpitänyt pikkukaupunkien ja -kylien kaapeli-tv-toimintaa, mutta paikallisiin sisältöihin ei juurikaan ole satsattu.

Soneran konvergenssivisiot eivät ole toteutuneet, koska se ei ole osoittanut erityistä kykyä tuottaa, ostaa, paketoita ja markkinoida omien jakelukanaviensa mediasisältöjä.

Kansainvälisestikin teleoperaattoreiden konvergenssihyyt ovat jääneet vaatimattomiksi. Osasyyn tähän lienee se, että mediasisällöt eivät digitaalisinakaan ole helposti paketoitavaa tavaraa, vaan kulttuurisia tuotteita. Mediatuotannossa innostavan ja perinnetietoisien sosiaalisen ympäristön merkitys on suuri ja sisältöosaaminen on niukka luonnonvara. Luultavasti samasta syystä kaupan keskusliikkeiden ja internet-operaattoreiden portaaleista ei ole kehittynyt merkittäviä uutis- ja viihdekanavia kuten muutama vuosi sitten uskottiin.

Sonera Plaza -portaali on kuitenkin onnistunut rakentamaan myös suosittuja sisältöbrandejä, kuten Ellit-sivuston ja Disney Blast -saitin, johon Sonera hankki yksinoikeudet ohi Disneyn lehtiä julkaisevan SanomaWSOY:n (Viitasaari 2001).

Nyt näyttää siltä, että TeliaSonera pysyy jatkossa paremmin omalla toimialallaan, vaikka kotimarkkinat laajenevat Pohjoismaihin ja Baltiaan. Joulukuussa toimitusjohtaja Harri Koponen ilmoitti ITviikko-lehden mukaan tietualan päättäjäpäivillä, ettei Sonera halua enää olla isoin pankki eikä mediatalo. Haaveena on silti edelleen tuoda jääkiekko-otteluiden huippuhetkiä myös kännykän näytölle. (Vaalisto 2002)

Elisan laajakaistatelevisio

Elisa Communications -yhtiön (ent. HPY) yksi etu on siinä, että sen ydintoiminta sijaitsee tiheästi asutussa Helsingissä. Laajakaistaverkkojen kehittäminen kun tekniikasta riippumatta on kustannustehokkainta tiiviisti rakennetussa ympäristössä.

Elisa on alkanut hyödyntää tätä etuaan aggressiivisesti ja saanut ADLS-liittymien määrän pääkaupunkiseudulla hurjaan kasvuun. Keväällä 2002 Elisan ADSL-kehitystyö siirtyi toiselle asteelle, kun se ilmoitti aloittavansa Itä-Helsingissä Pohjoismaiden ensimmäisen laajakaista-TV:n yhdessä MaxiSat-

yhtiön kanssa. Käytännössä tämä tarkoittaa, että satelliittikanavien tarjontaa tuodaan kotivastaanottiin puhelinjaa pitkin ADSL-yhteyden ja Elisan ATM-runkoverkon kautta. Samalla koteihin saadaan nopea Internet-yhteys.

Tänä syksynä tarjottavien kanavien valikoimaan on tullut mukaan myös Canal plussan kanavia. Lisäksi Maxisat on solminut testisopimuksen myös Helsingin Opetusviraston kanssa TV-kanavien välittämisestä kouluverkossa. Tarkoituksena on kokeilla TV-kanavien ja opetusohjelmien soveltuvuutta kouluissa PC-ruutuihin tuotuna. (Maxisat 2002).

Laajakaista-TV on kuitenkin kuluttajille toistaiseksi kallis ratkaisu muualla kuin tiheästi rakennetuilla alueilla. Palvelun kuukausimaksu on merkittävästi suurempi kuin esimerkiksi yksityiseen lautasantenniin liittyvät kulut eivätkä kaikki puhelinverkot automaattisesti kelpaa multicast-lähetyksiin. Niinpä tämä konvergoitunut digi-tv:n muoto leviää hitaasti (ks. lisää Näränen 2002).

Elisalla on Sonaran tapaan paljon kokemusta myös ns. webcasting-toiminnasta eli videokuvan lähettämisestä Internetiin ja jopa mobiililaitteisiin ElisaTV-saittinsa ohella yhtiö on panostanut näyttäviin yhteistyöprojekteihin, kuten virtuaali-Helsingin rakentamiseen, Pixoff-verkkoelokuvien välitykseen ja Tallinnan euroviisujen Internet-lähetykseen..

Yleisradio ja tietoverkottuva TV

Uusi viestintämarkkinalaki vahvistaa luvalliseksi Yleisradion jo käytännössä toteuttaman kehityssuunnan, jossa yhtiöstä tulee keskeinen sisältötoimija koko sähköisen viestinnän kentällä, siis muuallakin kuin televisiossa ja radiossa. YLE on satsannut määrätietoisesti niin Internet-portaaleihin kuin uutisten välitykseen kännyköihin (SMS, wap, multimediamviestit). Digi-tv lisää muutaman vuoden sisällä verkkojulkaisemisen painoarvoa entisestään.

Yleisradio on linjannut toimintaansa ns. osaamiskeskusten varaan ensin televisiossa ja nyt myös radiopuolella. Järjestelmässä osaamiskeskukset voivat ideoida ja myydä juttuja kaikille YLE-kanaville eikä yksittäinen toimittaja tai toimitus palvele enää vain yhtä kanavaa. Kehitys tukee monikanavajulkaisua ja sisältöjen yhdistymistä eri kanavilla, mikä periaatteessa vähentää päällekkäistä toimintaa. Työntekijöillä saattaa kuitenkin olla vahvempi halu kiinnittyä tiettyyn kanavaan tai (alue)toimitukseen pikemminkin kuin suureen YLE-tavarataloon; YLE:n sisäisen keskustelun perusteella henkilöstön työmotivaatioon ja -identiteettiin ei muutosten läpiajossa ole kiinnitetty riittävää huomiota.

Monimediatie on YLElläkin ollut alkuvaiheessa kivinen. Niin digi-tv- kuin wap-satsauksien järkevyyttä on voitu kyseenalaistaa, koska käyttäjien määrä on säilynyt pienenä. Monimediapalvelun ydinalueeksi on muodostunut uutiset, joita YLE pyrkii työntämään kaikkiin mahdollisiin jakelutuutteihin. Uutisista on kuitenkin kansainvälisesti ylitarjontaa (Papathanassopoulos 2002, 164-187), eikä yleisön kiinnostus uutistulvaan meilläkään aina ole suurta. Ruotsissa digi-tv:n uutiskanava SVT24 on kohdannut tämän karusti: toimintaa on supistettu ja vuodenvaihteessa alkoi yhdistyminen toisen digi-kanavan kanssa.

Digitaalinen televisio on ehkä potentiaalisin teknologisen ja sisällöllisen konvergenssin alusta lähivuosina. Arviolta vuonna 2004 digi-tv saa uuden MHP1.1 -standardin myötä lisää PC-tyyppistä toiminnallisuutta kuten Internet-selauksen ja kovalevytilaa tallennusta ja pelisovelluksia varten. Digi-TV:n leviämistä kuitenkin rajoittaa jatkossakin uuden sisältötuotannon rahapula.

Internetin tuloa televisioon puolestaan rajoittaa tv:n heikko näyttöresoluutio ja nopeiden digiboksimodeemien puute sekä ennen kaikkea se, että tv-yhtiöiden intresseissä on pitää katsojat ruudun ääressä vain sellaisilla tavoilla, jotka palvelevat niiden omia rooleja tai ansaintamalleja. Ohjelmien sähköiset lisäpalvelut ja vuorovaikutusmuodot sekä super-teksti-tv:n että Internetin kautta kuitenkin lisääntyvät pienin askelin. Esimerkit Britanniaasta osoittavat ohjelmien interaktiiviset lisäkkeet myös suosituiksi, mikäli niiden tuotantoon löytyy rahaa ja ideoita.

Televisio lähestyy peli- ja internetmaailmaa, mutta toisaalta samaan aikaan PC-näytöille tuodaan lisää TV-ohjelmistoja (streaming videot, laajakaista-tv, uudet DVD-teknologiat). Nykyinen Internet sisältää aina pullonkauloja ja IP-protokolla sopii huonosti liikkuvan kuvan laajan ja häiriöttömän bittivirran vaatimuksiin. Kehitys Internet-televisioon suuntaan kuitenkin jatkuu sekä uuden tiedonsiirtoprotokollan kautta (Internet Protocol version 6 eli IPv6) että laajakaistaverkkojen kehittämisen avulla.

Kaikkiaan TV:n ja PC:n konvergoitumisen hidasteena on yhä teknologian sekä jäykkyys että kulttuuriset, hitaasti muuttuvat käyttötottumukset. Television suosiossa on edelleen keskeistä sen "passiivista transferenssia" (Steinbock 1983) lietsova viihteellinen ohjelmavirta, eikä katsojan oman toiminnallisuuden ja vuorovaikutuksen yllytys.

Ja miten tästä eteenpäin?

Konvergenssi näyttää Suomessakin etenevän riuskimmin nimenomaan taloudellisen keskittymisen, kansainvälistymisen ja strategisten yhteenliittymien muodossa. Tekninen konvergenssi ja erityisesti vastaanotinten yhdentyminen sen sijaan kehittyy merkittävästi hitaammin. Kännykkää voi käyttää radiona, kamerana ja pelikoneena, mutta useimmille se on edelleen tarpeellisin puhelimena.

Suomalaisen mediakonvergenssin koko kuva ei tästä suppeasta katsauksesta paljastu. Monet muutkin yhtiöt ja medialajit olisivat tarkemman analyysin arvoisia eikä tulevia yhteistyö- tai yhdentymiskuvioita ole helppo ennakoida. Kaupalliset radiot on eräs kiinnostava tapaus; siellähän talous on saatu nousuun nimenomaan omistuksen keskittymisen ja ketjuuntumisen kautta (Remes 2003). Maakuntalehdistössä sisältöjen tasolle menevää yhteistyötä rakennetaan myös Alma Median ja SanomaWSOY:n blokkien ulkopuolella (ks. Tiihosen artikkeli tässä lehdessä). Kehitys koettelee samalla toimittajien tekijänoikeuksien rajoja ja virittää yritysjohton intoa sisältötuotannon ulkoistamiseen erikoissivujen tuotannossa.

Mediatalouden lakeihin kuuluu, että laajeneminen tuo mediayritykselle kilpailuetua mittakaavan ekonomian ja toimialan monipuolistumisen muodossa: mediatuotannossa isomman yleisön palvelu on lähes aina halvempaa kuin pienen (Doyle 2002, 21-24, 141-146). Niinpä taloudellinen konvergenssi näyttää mediamarkkinoiden "luonnolliselta" kehityssuunnalta myös Euroopassa.

Käytännössä nopea kasvu voi silti sisältää suuria riskejä. Mediakonvergenssin suunnannäyttäjänä juhlistu Time Warnerin ja Internet-yhtiö AOL:n liitto loi pari vuotta sitten maailman suurimman mediayhtiön, joka kuitenkin päätyi tuottamaan historiallisen suuria tappioita (Viitasaari 2003). Vaikeuksiin päätyi myös pariisilaisena vesilaitoksena aloittanut Vivendi, Euroopan suurin pörssi-yhtiö, joka nopeaan tahtiin haali omistukseensa mm.

Canal Plussan, Universal-yhtiön ja televisiesintää (Milmo 2003; Viitasaari 2002).

Taloudellinen mediakonvergenssi lisää aina sisältömonopoliin uhkaa – asia jonka valvonta ei ole helppoa sen enempää kansallisella kuin EU-tasolla (ks. Iosifidis 2002; Papathanassopoulos 2002, 110-124). Suuri kysymys on myös se, parantaako sisällöllinen ja taloudellinen mediakonvergenssi sisältöjen laatua, kun viestimien nurkkakuntaisuus vähenee ja kansainväliset virtaukset pyörittävät ideamylyjä – vai seuraako kehityksestä lähinnä monipuolisuuden ja mediadiversiteetin katoa. Vastauksista ei vielä ole varmuutta. Koko Euroopan tasolla mediatarjonnan määrän jatkuva kasvu on toistaiseksi peittänyt näkyvistä mahdollisen sisältöjen yksipuolistumisen. Lisääntyvä ylikansallinen halpistarjonta ei silti välttämättä ole sitä monipuolistumista jota on toivottu.

Lähteet

Aarnio, Elias (2002)

"Turku-TV ja MTV3 yhteistyöhön". Verkkolehti digitoday, 13.08.2001.

http://www.digitoday.fi/digi98fi.nsf/pub/md20010813151237_ea_52090638

Baer, Katarina (2002)

"Taloussanomien vähentää väkeä ja muuttaa linjaansa". Helsingin Sanomat 1.11.2002.

<http://www.helsinginsanomat.fi/uutiset/juttu.asp?id=20021101TA11>

COM (97)623

Green Paper on Convergence of the Telecommunications, Media and Information

Technology Sectors, and the Implications for Regulation. (Euroopan komissio

3.12.1997) Verkkosivustona: <http://europa.eu.int/ISPO/convergencegp/greenp.html>

(ladattu 8.12.2000).

Doyle, Gillian (2002)

Understanding Media Economics. London: Sage.

Holopainen, Reijo (2002)

"Nelonen ja Music Television laajaan yhteistyöhön". Verkkolehti digitoday, 25.11.2002.

http://www.digitoday.fi/digi98fi.nsf/pub/md20021125173811_kni_48572213

Härmämedia (2001)

Markkinointi&Mainonta-lehden talouslukujen yhteenveto sadasta Suomen suurimmasta

mediayrityksestä. <http://markkinointimainonta.talentum.com/pdf/100media.pdf>

Iosifidis, Petros (2002)

"Digital Convergence: Challenges for European Regulation". Javnost - the Public 3, s.

27-47.

KAMU (1998)

Kansallisen multimediaohjelman (KAMU) loppuraportti, IMOD Omavisiio-hankkeen

kuvaus. <http://www.tekes.fi/teknologia/ohjelmat/kamu/tekniikka/imod.html>

Lieberman, David (2003)

"Relaxing rules raises concerns about diverse media voices." USA TODAY, 15.1.2003.

http://www.usatoday.com/money/media/2003-01-15-mediaown_x.htm

Mensink, Frans (2002)

Kotisivu, jossa Sanoman vastaisen freelancereiden kampanjan aiheistoa.

<http://www.fransmensink.nl/sanoma.html>

Milmo, Dan (2003)

"Vivendi crisis deepens". MediaGuardian 10.1.2003

<http://media.guardian.co.uk/vivendi/story/0,11919,872192,00.html>

Niemi, Tiina (2002)

"Päivälehdet muuttavat internetpalveluitaan maksullisiksi". Helsingin Sanomat,

kuluttajasivu, 8.10.2002.

<http://www.helsinginsanomat.fi/uutiset/juttu.asp?id=20021008ER5>

Nikulainen, Kalevi (2002a)

"TV-Tampereesta Nelosen aluetoimitus". Verkkolehti digitoday, 07.10.2002

http://www.digitoday.fi/digi98fi.nsf/pub/md20021007143817_kni_62526436
Nikulainen, Kalevi (2002b)
"Satama ja MTV suuntaavat digi-tv:hen". Verkkolehti digitoday, 28.10.2002.
http://www.digitoday.fi/digi98fi.nsf/pub/md20021028121850_kni_48449988
Nikulainen, Kalevi (2002c)
"Rautakirja hukkuu verkkoihinsa". Verkkolehti digitoday, 02.05.2002.
http://www.digitoday.fi/digi98fi.nsf/pub/finanssi20020502104554_kni_25195696
Nikulainen, Kalevi (2002d)
"SanomaWsoy porskuttaa myötätuulessa". Verkkolehti digitoday, 07.11.2002.
http://www.digitoday.fi/digi98fi.nsf/pub/finanssi20021107121045_kni_60385442
Nikulainen, Kalevi (2002e)
"Nelosen uutiset ja Kaleva yhteistyöhön". Verkkolehti digitoday, 30.12.2002.
http://www.digitoday.fi/digi98fi.nsf/pub/md20021230143801_kni_51725337
Maxisat (2002)
"Maxisat iTV TV päätelaitteena" sekä saitin uutisotsikot. Ladattu 13.12.02
http://www.maxisat.fi/networks_itvtv.htm ja <http://www.maxisat.fi/uutisia.php4>
ja http://www.maxisat.fi/housing_laajakaistatv.htm
Mäki, Erkki (2001)
"Alma Medialle enemmistö Intervisio Oy:stä". Verkkolehti digitoday, 13.02.2001.
http://www.digitoday.fi/digi98fi.nsf/pub/finanssi20010213111132_mls_59904783
Näränen, Pertti (2002)
"Digitaalinen televisio". Verkkolehti mediumi 1.3/2002, avainsanat-osio. <http://www.m-cult.net/mediumi/article.html?id=68>
Papathanassopoulos, Stylianos (2002).
European Television in the Digital Age: Issues, Dynamics and Realities. Oxford: Polity Press & Blackwell Publishers Ltd.
Remes, Ritva (2003)
"Radiomainonta kasvoi ennätykseen" Helsingin Sanomat 21.1.2003.
<http://www.helsinginsanomat.fi/arkisto/juttu.asp?id=20030121TA1>
Steinbock, Dan (1983)
Televisio ja psyyke – Televisio, illusionismi ja anti-illusionismi. Viestintätutkimuksen seuran julkaisuja n:o 8, Weilin+Göös, Espoo.
Vaalisto, Heidi (2002).
"Sonera pysyy operaattorin tontillaan". ITviikko 12.12.2002, s. 4-5.
Viitasaari, Jukka (2001)
"Sonera Plaza tuo Disneyn maksulliset perhepalvelut Suomeen". Verkkolehti digitoday, 4.10.2001
http://www.digitoday.fi/digi98fi.nsf/pub/md20011004111124_jvi_38489356
Viitasaari, Jukka (2002)
"Kertakulut syvensivät Vivendin tappiota". Verkkolehti digitoday, 26.11.2002.
http://www.digitoday.fi/digi98fi.nsf/pub/finanssi20021126173044_jvi_44880750
Viitasaari, Jukka (2003)
"USA:n taloushistorian ennätys: AOL Time Warnerille 100 miljardin tappio, Turner lähtee". Verkkolehti digitoday, 30.01.2003.
http://www.digitoday.fi/digi98fi.nsf/pub/finanssi20030130084247_jvi_80775005